

EURASIA OUTLOOK 2018

ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL
PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors: Vakur SUMER | Zhengizkhan ZHANALTAY | Dauren ABEN

EURASIA OUTLOOK 2018

ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL
PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors

Vakur SUMER,
Zhengizkhan ZHANALTAY,
Dauren ABEN

EURASIA OUTLOOK 2018: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors

Vakur Sumer
Zhengizkhan Zhanaltay
Dauren Aben

ERI Books No: 13

ISBN 978-601-7805-13-5

This edition is published by Eurasian Research Institute
Almali Avdani, Mametova 48, 050004, Almaty, Kazakhstan

Phone: +7 (727) 279 97 94 Fax: +7 (727) 279 24 26
www.eurasian-research.org • e-mail: info@eurasian-research.org

© Khoca Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
Eurasian Research Institute (ERI), 2019 (print and electronic)

All rights reserved. Except for brief quotations in a review, this book, or any part thereof, may not be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical or photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

Distributed by Eurasian Research Institute
Almali Avdani, Mametova 48, 050004, Almaty, Kazakhstan

Typeset in Almaty by Deluxe printery
Printed and bound in Kazakhstan by Deluxe printery

1st Edition: June 2019, Almaty

The views expressed in the analyses are the authors' own and do not necessarily reflect the Institute's editorial policy.

CONTENT

İÇİNDEKİLER

FOREWORD/SUNUŞ	7
PREFACE/ÖNSÖZ	9
CHAPTER 1. ECONOMIES OF THE EURASIAN COUNTRIES	
BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİ EKONOMİLERİ	13
FISCAL BALANCE AND FINANCIAL MARKETS	
KAMU MALİ DENGESİ VE FİNANSAL PİYASALAR	15
• State Regulation of Agriculture in Kyrgyzstan Kırgızistan'da Tarıma Devlet Düzenlemesi	17
• The Development of Small and Medium Enterprises in Kazakhstan Kazakistan'da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Gelişimi	21
• New Economic Policy of Russia during the Fourth Presidential Term of Putin Putin'in Dördüncü Başkanlık Döneminde Rusya'nın Yeni Ekonomik Politikası ..	25
• The Development of the EUR/KZT Exchange Rate EUR/KZT Döviz Kurunun Gelişimi	29
• Banking Reforms in Uzbekistan and their Impact on the Country's Economy Özbekistan'da Bankacılık Reformları ve Ülke Ekonomisine Etkileri	33
• Regional Repercussions of the Economic Recession in Russia Rusya'da Ekonomik Durgunluğun Bölgesel Etkileri	37
• Recent Developments in the Ukrainian Banking Sector Ukrayna Bankacılık Sektöründe Son Gelişmeler	41
• Mortgage Lending in Kazakhstan: Analysis of Recent Years Kazakistan'da İpotekli Kredi: Son Yılların Analizi	45
• The Structure of Kazakhstan's Budget System and Recent Changes in Budget Revenues Kazakistan Bütçe Sistemi'nin Yapısı ve Bütçe Gelirlerinde Son Değişmeler . . .	49
ENERGY MARKETS AND INDUSTRIAL STRUCTURES	
ENERJİ PİYASALARI VE ENDÜSTRİYEL YAPILAR	53
• Russian Oil Industry on the Verge of Decline Rusya Petrol Endüstrisi Gerileme Döneminin Eşiğinde	55
• Iran-Pakistan-India Gas Pipeline: Implementation Issues İran-Pakistan-Hindistan Doğalgaz Boru Hattı: Uygulama Sorunları	59
• Current Developments in Kazakhstan's Oil and Gas Sector Kazakistan'ın Petrol ve Doğal Gaz Sektöründeki Güncel Gelişmeler	65
CHAPTER 2. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS	
BÖLÜM 2. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK İŞBİRLİKLERİ:	
ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER	71
COOPERATION WITH INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND REGIONAL POWERS	
ULUSLARARASI ORGANİZASYONLAR VE BÖLGESEL GÜÇLERLE İŞBİRLİĞİ	73
• BRI and SINO-Russian Relations in Central Asia	

Kuşak ve Yol Girişimi ve Orta Asya'da Çin-Rusya İlişkileri	75
• China's New Foreign Policy Approaches Çin'in Yeni Dış Politika Yaklaşımı	79
• India's Interest in Central Asia: New Trends Hindistan'ın Orta Asya'ya İlgisi: Yeni Eğilimler.	85
• The Sixth Summit of the Turkic Council: A New Era Türk Konseyi 6. Zirvesi: Yeni Bir Dönem	91
• The Future of Shanghai Cooperation Organization: Challenges and Prospects Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği: Sorunlar ve Beklentiler.	97
COOPERATION IN INTERNATIONAL TRADE	
ULUSLARARASI TİCARETTE İŞBİRLİĞİ	101
• Trade and Economic Relations between South Korea and Uzbekistan: Mutually Beneficial Forms of Cooperation Güney Kore ve Özbekistan Arasında Ticari ve Ekonomik İlişkiler: Karşılıklı Faydalı İşbirliği Yolları	103
• Evaluation of Potential U.S.-China Trade War ABD-Çin Arasındaki Olası Ticaret Savaşı Üzerine Bir Değerlendirme	107
• Current State of Iran-Russia Economic Relations İran-Rusya Ekonomik İlişkilerinin Mevcut Durumu.	111
COOPERATION IN ENVIRONMENTAL ISSUES	
ÇEVRESEL KONULARDA İŞBİRLİĞİ	115
• Kazakhstan and China: The Issue of Transboundary Rivers Kazakistan ve Çin: Sınırşan Nehirler Sorunu	117
• Climate Change in Kazakhstan: Consequences and Solutions Kazakistan'da İklim Değişikliği: Sonuçlar ve Çözümler.	123
• Economic Implications of Climate Change on Russia İklim Değişikliğinin Rusya Üzerindeki Ekonomik Etkileri	129
COOPERATION ON MIGRATION ISSUES	
GÖÇ KONUSUNDA İŞBİRLİĞİ	133
• New Migration Flow Trends to Europe Avrupa'ya Yeni Göç Akımı Eğilimleri	135
• Syria Crisis: Turkey Prevents New Potential Migration Wave Suriye Krizi: Türkiye Yeni Potansiyel Bir Göç Dalgasını Önlemiştir	139
• Undecided Fate of Illegal Migrants in European Union Avrupa Birliği'nde Yasadışı Göçmenlerin Belirsiz Kaderi	143
• Russia's Demographic Crisis: Is There a Way Out? Rusya'nın Demografik Krizi: Çıkış Yolu Var mı?	147
SECURITY ISSUES AND COOPERATION IN MILITARY SECTOR	
ASKERİ ALANDA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ	151
• Turkmenistan-NATO: Cooperation Unhindered by Neutrality	

Türkmenistan-NATO: Tarafsızlıktan Etkilenmemiş İşbirliği	153
• Iran-Pakistan Cooperation in Ensuring Regional Security: The Balochistan Problem Bölgesel Güvenlik Konusunda İran ve Pakistan Arasındaki İşbirliği: Belucistan Sorunu.	157
• Understanding the Nuclear Weapons Ban Treaty Nükleer Silahların Yasaklanması Anlaşması'nı Anlamak	163
• Tajikistan and NATO: Assistance-Based Partnership Tacikistan ve NATO: Destek Temelli Ortaklık	167
• Latest Developments in European Union's Security and Defense Policy Avrupa Birliği'nin Güvenlik ve Savunma Politikası'nda Son Gelişmeler.	171
• Kyrgyzstan-NATO Cooperation: Constructive but Limited Kırgızistan-NATO İşbirliği: Yapıcı Fakat Sınırlı	175
• Uzbekistan and NATO: Uneasy Partnership Özbekistan ve NATO: Zor Ortaklık.	181

CHAPTER 3. ENERGY TRANSPORTATION AND LOGISTICS IN THE EURASIAN REGION

BÖLÜM 3. AVRASYA BÖLGESİNDE ENERJİ TAŞIMACILIĞI VE LOJİSTİK 187

DEVELOPMENTS IN TRANSPORTATION INFRASTRUCTURE

TAŞIMACILIK ALTYAPISINDA GELİŞMELER. 189

- Fifth Anniversary of Belt and Road Initiative: Results and Prospects
Kuşak ve Yol Girişiminin Beşinci Yıldönümü: Sonuçlar ve Beklentiler 191
- The Role of Pakistan in China's Transportation Projects
Çin'in Ulaşım Projelerinde Pakistan'ın Rolü 197
- Developments in China's Railway Diplomacy
Çin'in Demiryolu Diplomasisindeki Gelişmeler 201

CHAPTER 4. SOCIO-POLITICAL DIMENSIONS OF THE EURASIAN COUNTRIES

BÖLÜM 4. AVRASYA ÜLKELERİNİN SOSYO-POLİTİK ÖZELLİKLERİ. 207

POLITICAL SYSTEMS AND ELECTIONS

SİYASİ SİSTEMLER VE SEÇİMLER 209

- June 2018 Presidential and Parliamentary Elections in Turkey
Türkiye'de Haziran 2018'de Yapılan Cumhurbaşkanlığı ve
Milletvekiliği Seçimleri 211
- Political Turbulence in Armenia: The Triumph of "Street Democracy"
Ermenistan'da Siyasi Türbülans: "Sokak Demokrasisinin" Zaferi. 215
- April 2018 Presidential Election in Azerbaijan
Azerbaycan'da Nisan 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri. 221
- March 2018 Presidential Election in Russia
Rusya'da Mart 2018 Devlet Başkanlığı Seçimleri. 225
- Main Outcomes of Kazakhstan's UNSC Presidency
Kazakistan'ın BMGK Dönem Başkanlığının Ana Sonuçları. 229
- One Year of the Mirziyoyev Presidency: What has changed in Uzbekistan?
Mirziyoyev Başkanlığının 1. Yıldönümü: Özbekistan'da Neler Değişti? 233

SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENTS

SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER.	237
• Open Access for Research Publications: Challenges and Prospects Araştırma Yayınları İçin Açık Erişim: Zorluklar ve Beklentiler.	239
• The Results of Educational Reforms in Kazakhstan Kazakistan'da Eğitim Reformlarının Sonuçları	243
• Social Aspects of Population Aging in Eurasia Avrasya'da Nüfusun Yaşlanmasının Sosyal Yönleri	247
• Economics of Demographics in Central Asia Orta Asya'da Demografi Ekonomisi	251
• Libraries of the Digital Age: Examples from Kazakhstan Dijital Çağ Kütüphaneleri: Kazakistan'dan Örnekler	255

FOREWORD

SUNUŞ

In light of the developments of recent years, the Eurasian region is moving towards becoming the center of global politics and economy. The region rich in mineral resources represents a bridge between many production and consumption zones and has direct access to all oceans. Taking into account the growing importance of the countries in the region, which is located in the center of transport networks, it is expected that in the future the Eurasian region will continue to play a leading role in shaping world history.

The countries of the region have made significant progress in regional integration processes within the framework of the Eurasian Economic Union and the Shanghai Cooperation Organization, while continuing to strengthen relations with important international actors outside the region. The rapid development of transport infrastructure in the countries of the region will soon contribute to the deepening of trade and economic ties. Improving transport infrastructure is also of great importance for the development of the tourism industry, which in turn will promote bringing cultures closer together. In this regard, the integration of the Eurasian countries through transport, tourism and trade networks will make a significant contribution to strengthening peace and stability in the region.

The transformation in the Central Asian countries reflects the different dynamics of the region located in the heart of Eurasia. For example, the new era in Uzbekistan will contribute to the development of the socio-economic potential of the country and Central Asia as a whole. It should be noted that new steps taken with support of Kazakhstan and other countries in the region have already begun to bear fruit. Thus, Kazakhstan and Uzbekistan are discussing introduction of a single Silk Road Visa. Such an environment of cooperation is expected to give impetus to the development of partnerships and the emergence of new projects

Avrasya bölgesi, özellikle son yıllardaki gelişmeler ekseninde, küresel siyaset ve ekonominin ağırlık merkezi olma yolunda ilerlemektedir. Zengin yeraltı kaynakları yanında, pek çok üretim ve tüketim bölgesi arasında köprü vazifesi görmesi, tüm okyanuslara doğrudan erişiminin bulunması, ulaşım ağlarının merkezinde yer alması ve küresel düzlemde güçlenen önemli ülkelere ev sahipliği yapıyor olması gibi boyutlar dikkate alındığında, gelecekte Avrasya'nın, dünya tarihinin şekillenmesinde başat rol oynamaya devam edeceği beklenmektedir.

Bölge ülkeleri bir yandan Avrasya Ekonomik Birliği ve Şangay İşbirliği Örgütü gibi bölgesel bütünleşme süreçlerinde ilerlemeler kaydetmekte ve aynı zamanda bölge dışı önemli güç merkezleri ile de ilişkilerini derinleştirmektedir. Bölge ülkelerinde ulaşım altyapısının hızla geliştirilmesi yakın gelecekte daha derin ekonomik ve ticari ilişkileri müjdelemektedir. Benzer şekilde, kültürlerin kaynaşmasına yardımcı olan turizm alanının da gelişmesi açısından, ulaşım altyapısının iyileştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu noktadan hareketle, Avrasya ülkelerinin daha güçlü ulaştırma, turizm ve ticaret ağlarıyla birbirlerine bağlanmalarının bölgedeki barış ve istikrara ciddi oranda katkı sunması öngörülmektedir.

Orta Asya ülkelerindeki dönüşüm Avrasya'nın kalbinde yer alan bu alt-bölgenin farklı dinamiklerini ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, Özbekistan'daki yeni dönem, hem bu ülkenin, hem de Orta Asya'nın ekonomik ve toplumsal potansiyelinin gerçeğe dönüşmesine katkı verecektir. Kazakistan ve diğer bölge ülkeleri tarafından da desteklenen yeni adımlar meyvelerini vermeye şimdiden başlamıştır. Kazakistan ve Özbekistan arasında "İpek Vizesi" adı verilen bir ortak vize rejimi kurulmaktadır. Bu işbirliği ortamının ulaştırma başta olmak üzere diğer pek çok alanda da ortaklıkları ve yeni projeleri tetiklemesi beklenmelidir. Orta Asya'daki sosyo-kültürel dönüşümler de ekonomik-ticari dönüşüm-

in many other areas, especially in the field of transport. Along with trade and economic changes in Central Asia, socio-cultural transformations have also accelerated. The transition of the Kazakh alphabet to the Latin script and the development of an integrated policy aimed at the development of the southern part of Kazakhstan, in particular the city of Turkistan, are among the examples of such transformations.

Within the framework of these developments, this year the Eurasian Research Institute is publishing the fourth edition of the Eurasia Outlook series. This book, which can be used as a source, is intended for academicians, experts and decision makers, as well as for a wide range of readers interested in the region. I would like to thank all the editors and staff of the Institute for their great contribution to the preparation of the book "Economic, Social and Political Perspectives". I hope that the work will be useful for both readers and specialists in the area of the Eurasian Studies.

Professor Musa Yildiz, PhD
President of the Board of Trustees
Khoja Akhmet Yassawi International
Kazakh-Turkish University

lere koşut olarak hız kazanmış durumdadır. Kazakistan'ın Latin Alfabesi'ne geçiş reformu ve Türkistan şehri başta olmak üzere ülkenin güneyini kalkındırmaya yönelik kapsamlı politikalar geliştirmesi bu dönüşümlerin örnekleri arasındadır.

Bu gelişmeler çerçevesinde, Avrasya Araştırma Enstitüsü, Avrasya bölgesinin farklı boyutlarıyla ilgilenen akademisyenler, uzmanlar, karar vericiler ve bölgeye ilgi duyan herkes için bir kaynak kitap niteliğinde olan "Eurasia Outlook" serisinin bu yıl dördüncüsünü basmaktadır. "Economic, Social and Political Perspectives" başlıklı bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen editörlere ve tüm Enstitü çalışanlarına tebriklerimi sunuyorum. Kitabın, Avrasya çalışmaları ile ilgili araştırmalar yapan ve konuya ilgi duyan tüm okuyuculara faydalı olacağına inanıyorum.

Prof. Dr. Musa Yıldız
Mütevelli Heyet Başkanı
Hoca Ahmet Yesevi
Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi

PREFACE ÖNSÖZ

Since 2015, the Eurasian Research Institute (ERI) has been issuing weekly e-bulletins that contain analytical articles on a wide range of topics related to political, economic and social developments in the Eurasian space, as well as the news block that covers recent activities in the region. As demonstrated by the positive feedback we continue to receive from our readers, the timely and unbiased analyses written by ERI experts and, occasionally, by external contributors are appreciated by politicians, officials, subject matter specialists, researchers and students from Turkey, Kazakhstan and other Eurasian countries. It is gratifying to know that the knowledge generated by the ERI contributes not only to academic research in the field of Eurasian studies but also serves as the basis to support a decision-making process on pressing issues facing the countries of Eurasia.

Contemporary Eurasia remains the key region for energy supplies, transportation routes and migration flows, and its significance as the strategic crossroads has only increased with the launch of China's Belt and Road Initiative. Despite a number of negative developments that directly affect the well-being and stability of the countries of the region, including fluctuations of commodity prices at international markets, burgeoning trade wars, and continuing confrontation between Russia and the West, the states of Eurasia strive for taking advantage of existing and emerging possibilities to further develop their economic potential and strengthen their international standings. In this regard, the opening of Uzbekistan has provided a new window of opportunity for expanding mutual dialogue and regional cooperation in Central Asia. Nevertheless, there are a number of challenges that the Eurasian countries need to address to improve their security environment, bolster political relations, promote economic development and resolve social problems. In this

2015 yılından itibaren Avrasya Araştırma Enstitüsü (AAE) Avrasya bölgesindeki politik, ekonomik ve sosyal gelişmelerle ilgili analiz yazıları ile bölgedeki son etkinlikleri kapsayan haberler bölümünden oluşan haftalık e-bültenler yayınlamaktadır. Okuyucularımızdan almaya devam ettiğimiz olumlu geri bildirimlerde gösterildiği gibi, AAE uzmanları ve bazen de dış katılımcılar tarafından zamanında ve tarafsız yazılan analizler siyasetçiler, yetkililer, ilgili konulardaki uzmanlar, Türkiye, Kazakistan ve diğer Avrasya ülkelerinden araştırmacılar ve öğrenciler tarafından takdir edilmektedir. AAE'nin ürettiği bilgilerin yalnızca Avrasya çalışmaları alanındaki akademik araştırmalara değil, aynı zamanda Avrasya ülkelerinin karşılaştığı ciddi konular üzerinde karar verme süreçlerine destek sağlanması açısından da temel oluşturması memnuniyet vericidir.

Çağdaş Avrasya, enerji tedariki, ulaşım yolları ve göç akımı için anahtar bölge olmaya devam etmekte ve stratejik kavşak olarak önemi Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin başlamasıyla daha da artmıştır. Uluslararası pazarlardaki emtia fiyatlarındaki dalgalanmalar, gelişmekte olan ticaret savaşları ve Rusya ile Batı arasında devam eden çatışmalar dâhil olmak üzere, bölge ülkelerinin refahı ve istikrarını doğrudan etkileyen birçok olumsuz gelişmelere rağmen, Avrasya ülkeleri ekonomik potansiyellerini daha da geliştirmeleri ve uluslararası konumlarını güçlendirmeleri için mevcut ve ortaya çıkmakta olan olanaklardan yararlanmak için çaba harcamaktadırlar. Bu bağlamda, Özbekistan'ın dışa açılması Orta Asya'da karşılıklı diyalog ve bölgesel işbirliğinin gelişmesi için yeni bir fırsat sunmuştur. Bununla birlikte, Avrasya ülkelerinin, güvenlik alanında iyileştirmek, siyasi ilişkileri desteklemek, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek ve sosyal sorunları çözmek için ele almaları gereken bazı zorluklar vardır. Bu bakımdan, Avrasya'nın analitik görünümünü ortaya koyan AAE haftalık e-bültenleri daha da önem kazanmaktadır ve hedefimiz, bu

context, the ERI weekly e-bulletins providing the analytical outlook of Eurasia become even more important, and we aim to continue updating our readers on the latest critical developments in this part of the world, taking advantage of our physical presence in the region.

This is the fourth edition of the Eurasia Outlook entitled "Eurasia Outlook 2018: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia". This book is intended as a general analytical overview of the current events and ongoing transformations in the Eurasian region. In order to provide reliable and sufficient information about recent developments in Eurasia, the authors of the book covered a wide range of issues related to economy, finance, energy, transportation, international relations, politics, security, environment, and other related fields. We hope that this edition of the Eurasia Outlook will serve, similar to its predecessors, as a useful source of detailed information and thorough analysis on urgent topics of present-day Eurasia for policy makers, experts, scholars and students.

"Eurasia Outlook 2018: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia" consists of four chapters. Chapter I focuses on the economies of the Eurasian countries, examining in detail their fiscal balances and financial markets. In addition, the chapter contains a comprehensive review of developments at the energy markets and industrial structures of the regional countries. Chapter II is devoted to the analysis of political and economic cooperation of the Eurasian countries with an emphasis on international and regional aspects. In particular, this chapter discusses cooperation of the regional states with international organizations and regional powers, including in global trade, environmental and migration issues, as well as on security and in the military sector. Chapter III studies energy transportation and logistics developments in the Eurasian region as exemplified by the implementation of projects under China's Belt and Road Initiative. The concluding Chapter IV analyzes political and social dimensions of the Eurasian societies.

bölgedeki fiziksel varlığımızdan yararlanarak, okuyucularımıza dünyanın bu bölgesindeki kritik gelişmeler ile ilgili bilgiler vermeye devam etmektedir.

Bu kitap "Eurasia Outlook 2018: Avrasya'daki Ekonomik, Sosyal ve Politik Perspektifler" adlı eserimizin dördüncü baskısıdır. Kitap, Avrasya bölgesindeki mevcut olaylara ve devam etmekte olan dönüşümlere genel bir analitik bakış niteliğindedir. Avrasya'daki son gelişmeler hakkında güvenilir ve yeterli bilgi sağlamak için, kitabın yazarları ekonomi, finans, enerji, ulaştırma, uluslararası ilişkiler, politika, güvenlik, çevre ve diğer ilgili alanlarla ilgili çok çeşitli konuları ele almaktadırlar. Eurasia Outlook'un bu sayısının öncekilerine benzer şekilde, karar vericiler, uzmanlar, akademisyenler ve öğrenciler için günümüz Avrasya'nın gündemindeki önemli konular hakkında ayrıntılı analizler ile detaylı bir bilgi kaynağı olarak hizmet vereceğini umuyoruz.

"Eurasia Outlook 2018: Avrasya'daki Ekonomik, Sosyal ve Politik Perspektifler" kitabı dört bölümden oluşmaktadır. 1. Bölüm, Avrasya ülkelerinin ekonomilerine odaklanmakta, finansal piyasaları ve mali dengeleri ayrıntılı olarak incelemektedir. Ayrıca, bu bölüm, bölgedeki ülkelerin enerji piyasalarındaki ve endüstriyel yapılarındaki gelişmelerin kapsamlı bir incelemesini de içermektedir. 2. Bölüm'de, Avrasya ülkelerinin siyasi ve ekonomik işbirliğinin uluslararası ve bölgesel yönlerine vurgu yaparak yazılan analizlere yer verilmiştir. Özellikle, bu bölüm, bölgesel devletlerin küresel ticaret, çevre ve göç konularında olduğu kadar güvenlik ve askeri sektörde dâhil olmak üzere uluslararası örgütler ve bölgesel güçlerle işbirliğini ele almaktadır. 3. Bölüm, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi kapsamındaki projelerin uygulanması ile örneklendiği gibi Avrasya bölgesindeki enerji ulaşımı ve lojistik gelişmelerini incelemektedir. Son olarak 4. Bölüm'de ise, Avrasya toplumlarının siyasi ve sosyal boyutları analiz edilmektedir. Bu bölümde Avrasya'daki siyasi sistemler ve seçim süreçleri açıklanmakta ve Avrasya ülkelerindeki kamu yaşamının sosyo-kültürel yönleri ele alınmaktadır.

This chapter describes the political systems and election processes in Eurasia and addresses socio-cultural aspects of public life in the Eurasian countries.

We would like to extend our thanks to Prof. Dr. Musa Yıldız, the President of the Board of Trustees of Akhmet Yassawi University, and other Members of the Board of Trustees for their complete trust and unlimited support. We also thank Aigerim Manatkızı for her assistance with translations. In fact, we are most grateful to the entire ERI team for their support in encouraging us throughout the whole process. We truly believe that our readers at all levels will find this book useful, instructive, and informative and hold out a hope that it makes a valuable academic contribution to the field of Eurasian studies.

Vakur Sumer
Zhengizkhan Zhanaltay
Dauren Aben
Almaty, 2019

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Sayın Prof. Dr. Musa Yıldız ve diğer Mütevelli Heyet Üyelerine bize göstermiş oldukları güven ve sınırsız destekleri için teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca, Aygerim Manatkızı'na çeviri konusundaki katkılarından dolayı teşekkür ederiz. Bunun yanı sıra, tüm süreç boyunca bize destek verdikleri için Avrasya Araştırma Enstitüsü ekibine minnettarız. Bu kitabı her seviyedeki okurlarımızın faydalı, öğretici ve bilgilendirici bulacağına gerçekten inanıyoruz ve Avrasya çalışmaları alanına değerli bir akademik katkı sağlayacağını içtenlikle umuyoruz.

Vakur Sümer
Cengizhan Canaltay
Dauren Aben
Almaty, 2019

CHAPTER 1. ECONOMIES OF THE EURASIAN COUNTRIES

BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİ EKONOMİLERİ

FISCAL BALANCE AND FINANCIAL MARKETS
KAMU MALİ DENGESİ VE FİNANSAL PİYASALAR

STATE REGULATION OF AGRICULTURE IN KYRGYZSTAN KIRGIZİSTAN'DA TARIMA DEVLET DÜZENLEMESİ

*Zhandos Ranov **

The state regulation of agriculture refers to the economic impact of the state on the production, processing and sale of agricultural products, raw materials and food. The main objective of such regulation is to ensure sustainability and development of the agricultural sector. Today, this sector is an integral part of the economy of Kyrgyzstan, therefore, the state regulation of agriculture is of great importance for the sustainable socio-economic development of this mountainous agrarian country. The agro-industrial complex is a key factor in ensuring food security, creating employment and increasing the export potential of Kyrgyzstan. Agriculture provides 1/6 of the country's GDP and employs more than half of the 2.5 million economically active Kyrgyz citizens. It is worth noting that the total population of Kyrgyzstan exceeds 6.2 million people, of whom about 65% live in rural areas.

Reforms in agriculture and the transition to market economy in Kyrgyzstan began in the early 1990s. Then, 576 collective farms and state farms were disbanded and replaced by farming enterprises. Today, the most developed type of agricultural production in the country is the small-scale production. According to the Ministry of Agriculture, Food Industry and Land Reclamation of Kyrgyzstan, there are 300 thousand peasant farms and farming enterprises in the country. The size of these farms varies enormously – on average, one farmer may own from one to 30 hectares of land. The share of crop production in agriculture is 50.26%, while the share of livestock breeding is 47.6%. The main agricultural crops include wheat, barley, potato, vegetables and fruits, cotton, tobacco and sugar beet. Livestock breeding

Tarımın devlet düzenlemesi, devletin tarımsal ürünlerin, hammaddelerin ve gıdaların üretimi, işlenmesi ve satışı üzerindeki ekonomik etkisini ifade etmektedir. Bu düzenlemenin ana hedefleri, tarım sektörünün sürdürülebilirliğini ve gelişmesini sağlamaktır. Bugün bu sektör Kırgızistan ekonomisinin ayrılmaz bir parçasıdır, bu nedenle tarımın devlet düzenlemesi bu dağlık tarım ülkesinin sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişimi için büyük önem taşımaktadır. Tarım-sanayi kompleksi, gıda güvenliğinin sağlanmasında, istihdam yaratılmasında ve Kırgızistan'ın ihracat potansiyelinin artırılmasında en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Tarım, ülkenin GSYİH'sinin altında birine denk gelmektedir ve 2.5 milyon civarında ekonomik olarak faal olan Kırgız vatandaşının yarısından fazlasını istihdam etmektedir. Bu noktada Kırgızistan'ın toplam nüfusunun 6.2 milyonu aştığını belirtmek gerekmektedir ve bu nüfusun yaklaşık %65'i kırsal bölgelerde yaşamaktadır.

Kırgızistan'da tarım alanındaki reformlar ve pazar ekonomisine geçiş 1990'ların başlarında başlamıştır. Daha sonra 576 kolektif çiftlik ve devlet çiftliği dağıtılmış olup yerine tarım işletmeleri oluşturulmuştur. Bugün, ülkede en gelişmiş tarımsal üretim türü küçük ölçekli üretimdir. Kırgızistan Tarım Gıda Sanayi ve Arazi Islah Bakanlığı verilerine göre, ülkede 300 bin köy çiftliği ve çiftçilik işletmesi bulunmaktadır. Bu çiftliklerin büyüklüğü büyük ölçüde değişim göstermektedir – ortalama olarak, bir çiftçi 1 ila 30 hektarlık bir alana sahip olabilmektedir. Bitkisel üretimin tarım yapısındaki payı %50.26 iken, hayvancılık payı %47.6'dır. Ana tarım ürünleri buğday, arpa, patates, sebze ve meyveler, pamuk, tütün ve şeker pancarıdır. Süt ve et sığırları, at, koyun ve keçilerin yanı sıra kümes

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ranov.1985@mail.ru

focuses on dairy and beef cattle, horses, sheep and goats, as well as poultry.

It should be noted that the agricultural sector is subject to the heated debates worldwide regarding measures that are used by various countries in order to support domestic producers. This issue is also relevant for Kyrgyzstan. Today, the development of the agro-industrial sector of the country faces a number of interrelated problems such as the decline in agricultural production, and the lack of machinery and equipment that meet international standards. Land cultivation is unsatisfactory because of the unsuitability of agricultural machinery. From one year to another, the area under crops is reducing, and the livestock population is decreasing. There are unfavorable changes in the proportions between prices of materials and equipment and prices of agricultural products, as well as between purchase prices of raw materials and final prices of food products.

In addition, despite the efforts of the Kyrgyz government to ensure affordable loans, agricultural enterprises continue to experience problems with financing, including insufficient credit volumes, complicated procedures for obtaining them, high interest rates, etc. Addressing the aforementioned problems is a key task of the state regulation of the agricultural sector.

Attracting foreign direct investment plays an important role in the state regulation and the further development of agriculture. However, investors are not interested in investing due to the current unsatisfactory state of agriculture in the country. The agricultural industry does not meet modern requirements and continues to be low-efficient and low-profitable. It should be noted that crop yields and livestock productivity in Kyrgyzstan are still to reach the 1990 level.

However, the state is not inactive and takes measures to stimulate the growth of agricultural production. On February 3, 2017, the Government of Kyrgyzstan adopted a resolution, according to which the project "Financing of Agriculture – 5" was approved. The objective of this project is to provide state support to business entities

hayvanlarının yetiştirilmesi, başlıca hayvancılık alanlarıdır.

Tarım sektörünün, çeşitli ülkelerin yerli üreticileri desteklemek için kullandığı önlemler konusunda dünyada farklı alanlarda sıcak tartışmalara maruz kaldığı belirtilmelidir. Bu konu Kırgızistan için de geçerlidir. Bugün, ülkenin tarım-sanayi sektörünün gelişmesi, tarımsal üretimdeki düşüş, uluslararası standartlara uygun makine ve ekipman eksikliği gibi birbiriyle ilişkili sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır. Arazi ekimi, tarım makinelerinin uygunsuzluğu nedeniyle başarısız olmaktadır. Yıldan yıla ülkede kullanışlı alanlar ve çiftlik hayvanları azalmaktadır. Malzeme ve ekipman fiyatları ile tarım ürünleri fiyatları arasındaki ve hammadde alım fiyatları ile gıda ürünleri için nihai fiyatlar arasındaki oranlarda olumsuz değişiklikler söz konusudur.

Buna ek olarak, Kırgızistan Hükümeti'nin uygun fiyatlı krediler sağlama çabalarına rağmen, tarım işletmeleri yetersiz kredi hacimleri, bunların elde edilmesi için karmaşık prosedürler ve yüksek faiz oranları gibi finansman sorunları yaşamaya devam etmektedir. Yukarıdaki sorunların çözümü tarım sektörünün devlet düzenlemesinin önemli bir görevidir.

Doğrudan yabancı yatırım çekmek, devlet düzenlemesinde ve tarımın daha da gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, yatırımcılar ülkenin tarım sektöründe durumun kötü olmasına bağlı olarak yatırım yapmakla ilgilenmemektedir. Tarım sektörü modern gereksinimleri karşılamamakta ve düşük verimli ve düşük kârlı olmaya devam etmektedir. Kırgızistan'da mahsul verimi ve hayvancılık verimliliğinin hala 1990 seviyesine ulaşmadığı belirtilmelidir.

Bununla birlikte, devlet bu duruma karşı pasif kalmayarak tarımsal üretimin büyümesini teşvik etmek için çeşitli önlemler almaktadır. Kırgızistan Hükümeti, 3 Şubat 2017 tarihinde "Tarımın Finansmanı - 5" projesinin onaylanmasına ilişkin bir kararı kabul etmiştir. Bu projenin amacı, uygun fiyatlı ve tercihli krediler sağlayarak hayvancılık, bitkisel üretim ve tarımsal kooperatiflerin daha da geliştirilmesi için işletme kuruluşlarına ve bireylere devlet desteği sağlamaktır. Uy-

and individuals for the further development of livestock, crop production and agricultural cooperative farming by providing affordable and preferential loans. In the framework of the project, the implementation period of which is 36 months, farmers and peasant farms were given loans at preferential interest rates in the course of 2017. The country's budget for 2017-2019 and funds from commercial banks, financial and credit institutions were the sources of funding. As a result, in 2017, commercial banks issued loans to agricultural producers in the amount of 6,683.9 million soms (\$96 million), of which 3,039 loans worth 1,125.4 million soms (\$16 million) were issued for crop production, 11,842 loans worth 4,126.3 million soms (\$59 million) – for livestock, and 282 loans worth 1,432.3 million soms (\$20 million) – for agro-processing.

All these state regulation measures give their results. Despite the remaining difficulties, the economy of Kyrgyzstan has been experiencing a positive growth trend over the past two years, with agriculture making a certain contribution. In 2017, the country produced gross agricultural products in the amount of 207.4 billion soms (\$2.99 billion), which is 2.2% more than in 2016. The total area sown with crops was 1,206.6 thousand hectares, which is 14.2 thousand hectares, or 1.2%, more compared to 2016. The wheat harvest amounted to 829.8 thousand tons, which is 16.5 thousand tons more than in 2016. Livestock farmers produced 395 thousand tons of meat in live weight, which is by 6.5 thousand tons, or 1.7%, more than in 2016.

As stated in the government policy documents, the strategic objectives of the agricultural policy of Kyrgyzstan are the creation of competitive agro-industrial production that integrates into world agricultural production, enhancing the quality of life of the rural population, producing ecologically clean food and preserving natural resources for agricultural production. The implementation of these tasks will lead to continuing state support for the agricultural sector at a qualitatively new and more efficient level. Apparently, the government will give

güçlendirme süresi 36 ay olan proje kapsamında çiftçilere ve köy çiftliklerine 2017 yılı boyunca tercihli faiz oranlarında kredi verilmiştir. Ülkenin 2017-2019 bütçesi ve ticari bankalar ile finans ve kredi kurumlarından sağlanan fonlar, finansman kaynağı olmuştur. Sonuç olarak, 2017 yılında ticari bankalar tarımsal üreticilere 6683.9 milyon som (96 milyon dolar) tutarında kredi vermiştir. Burada bitkisel üretim için 1125.4 milyon som (16 milyon dolar) değerinde 3039 kredi, hayvancılık için 4126.3 milyon som (59 milyon dolar) değerinde 11842 kredi ve tarımsal işleme için 1432.3 milyon som (20 milyon dolar) değerinde 282 kredi verilmiştir.

Bütün bu devlet düzenlemesi önlemleri sonuçlarını vermektedir. Geride kalan zorluklara rağmen, Kırgızistan ekonomisi son iki yıl içinde pozitif bir büyüme trendi izlemektedir. Buna tarımın da belli bir katkısı olmuştur. 2017 yılında ülke, 207.4 milyar som (2.99 milyar dolar) tutarında tarımsal ürün üretmiştir. Bu rakam, 2016 yılına göre %2.2 daha fazladır. Toplam ekim alanı 1,206.6 bin hektar olmuştur. Bu, 2016 yılı ile kıyaslandığında 14.2 bin hektar veya %1.2 daha fazladır. Buğday hasadı 2016 yılına göre 16.5 bin ton artarak 829.8 bin tona ulaşmıştır. Hayvancılıkla uğraşan çiftçiler canlı ağırlıkta 395 bin ton et üretmiştir. Bu, 2016'ya göre 6.5 bin ton veya %1.7 daha fazladır.

Hükümet politika belgelerinde belirtildiği gibi, Kırgızistan'ın tarım politikasının stratejik hedefleri, dünya tarımsal üretimine entegre olan rekabetçi tarım-sanayi üretiminin sağlanması, kırsal nüfusun yaşam kalitesinin artırılması, organik gıda üretimi ve tarımsal üretim için doğal kaynakların korunmasıdır. Bu görevlerin uygulanması, tarım sektörüne yönelik devlet desteklerinin niteliksel olarak yeni ve daha verimli bir düzeyde sürdürülmesini sağlayacaktır. Hükümet, bölgesel işbirlikçi tarım-sanayi komplekslerinin oluşturulmasına öncelik verecektir. Çünkü kırsal üreticilerin bütünleşmesi, değer zincirinin tüm aşamalarının entegrasyonu yoluyla üretim süreçlerinin optimizasyonunu sağlayacaktır. Bitkisel üretimde damla sulama gibi yenilikçi teknolojilerin tanıtılmasına ağırlık verilecektir, hayvancılıkta ise hayvan sayma sistemi oluşturulacaktır. Ayrıca, Kırgızistan'da

priority to the creation of regional cooperative agro-industrial complexes, since the consolidation of rural producers will ensure the optimization of production processes through the integration of all stages of the value chain. In crop production, emphasis will be placed on the introduction of innovative technologies, such as drip irrigation, while in animal husbandry an information system for livestock accounting will be created. Moreover, phytosanitary and veterinary laboratories will be built to increase the export potential of the agricultural sector in Kyrgyzstan.

At this stage, the main purpose of the macroeconomic policy of the Kyrgyz government is to ensure conditions for the sustainable development of agriculture and the economy as a whole. As we can see, the state regulation of agriculture in Kyrgyzstan contributes to the gradual revival and increased capacity of the agro-industrial production. Target macroeconomic indicators will be achieved through the implementation of large national projects, effective management of state assets and reforms of the state regulation system. Kyrgyzstan's membership in the Eurasian Economic Union (EAEU) will be one of the main factors for ensuring additional sustainability and economic development. In addition to the EAEU, positive changes are also facilitated by Kyrgyzstan's receiving the GSP+ (Generalized Scheme of Preferences) status from the European Union, which creates opportunities for increasing the competitiveness of agricultural producers outside the country and promoting exports of Kyrgyz agricultural products to European countries. Based on the above, it can be argued that the more successfully the agriculture of Kyrgyzstan develops, the higher will be the living standards of the Kyrgyz people.

tarım sektörünün ihracat potansiyelini artırmak için bitki sağlığı ve veteriner laboratuvarları kurulacaktır.

Bu aşamada Kırgızistan hükümetinin makroekonomik politikasının temel amacı, tarımın ve genel olarak ekonominin sürdürülebilir kalkınması için gerekli koşulları sağlamaktır. Görebildiğimiz üzere, Kırgızistan'da tarımın devlet düzenlemesi tarım-sanayi üretiminin kademeli olarak yeniden canlanmasına ve kapasitesinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Büyük ulusal projelerin uygulanması, devlet varlıklarının etkin yönetimi ve devlet düzenleme sisteminin yeniden yapılandırılması yoluyla hedeflenen makroekonomik göstergeler elde edilecektir. Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) üyeliği, ek sürdürülebilirlik ve ekonomik kalkınmanın sağlanması için temel faktörlerden biri olacaktır. AEB'ye ek olarak, Kırgızistan'ın Avrupa Birliği'nden GSP+ (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi) statüsünü alması da olumlu değişimleri teşvik etmektedir. Bu, ülke dışındaki tarımsal üreticilerin rekabet gücünü artırmak ve Avrupa ülkelerine tarım ürünlerinin ihracatı için fırsatlar yaratmaktadır. Yukarıdakilere dayanarak, Kırgızistan'ın tarım sektörü ne kadar başarılı bir şekilde gelişirse, Kırgız halkının yaşam standardı o kadar yüksek olacağı söylenebilir.

THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN KAZAKHSTAN KAZAKİSTAN'DA KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN GELİŞİMİ

*Daniyar Nurbayev **

It is widely believed that small and medium enterprises (SMEs) are very important for economic growth. According to the World Bank, such enterprises contribute up to 45% of total employment and up to 33% of GDP in developing countries. Since the SMEs account for more than 90% of total enterprises in the world, the intense competition among them leads to an increase in their Research and Development Expenditures (R&D), thus decreasing unemployment and promoting economic growth.

Since SMEs are very crucial in transition economics with a high level of state-owned enterprises, it is not surprising that Kazakhstan, as one of the emerging countries, is willing to boost the share of SMEs in its national economy. The government supports SMEs through various agencies and mechanisms including the Enterprise Development Department (EDD) of the Ministry of Industry and Trade, which develops state policy on entrepreneurship and regulates developments in the field of entrepreneurs' support. Other institutions, which aim to promote the development of SMEs, are quasi-governmental companies such as the Center for Engineering and Technology Transfer aimed to improve the competitiveness of entrepreneurship by organizing the transfer of new technologies and supporting innovation activity, the Corporation for Export Development and Promotion "Kaznex" created to provide analytical support for the development of entrepreneurship, and the Entrepreneurship Development Fund "DAMU" established as an operator of financial and consulting services. In fact, the fund acts as a guarantor in cases when a borrower does not have a collateral for a credit from a second-tier bank.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'ler) ekonomik büyüme için çok önemli olduğu bilinmektedir. Dünya Bankası verilerine göre, bu tür işletmeler gelişmekte olan ülkelerde toplam istihdamın %45'ini ve GSYİH'nın %33'ünü oluşturmaktadır. KOBİ'ler dünyadaki toplam işletmelerin %90'ından fazlasını oluşturduğu için, aralarındaki yoğun rekabet Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) harcamalarında bir artışa neden olmakta, böylece işsizliği azaltmakta ve ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir.

KOBİ'ler yüksek düzeyde kamu iktisadi kuruluşları olan geçiş ekonomilerinde çok önemli olduğu için, gelişmekte olan ülkelere biri olan Kazakistan'ın ulusal ekonomisindeki KOBİ'lerin payını artırmaya istekli olması şaşırtıcı değildir. Hükümet, KOBİ'leri çeşitli kurumlar ve mekanizmalar aracılığıyla desteklemektedir. Bunlardan birisi de girişimcilik konusunda devlet politikasını geliştiren ve girişimcilere destek alanında gelişmeleri düzenleyen Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın İşletme Geliştirme Departmanı'dır (İGD). KOBİ'lerin gelişimini teşvik etmeyi amaçlayan diğer kurumlar arasında yeni teknolojilerin transferini düzenleme ve inovasyon faaliyetlerini destekleme yoluyla girişimciliğin rekabet gücünü artırmayı amaçlayan belli başlı kurumlar bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Mühendislik ve Teknoloji Transferi Merkezi, girişimciliğin gelişmesi için analitik destek sağlamak amacıyla oluşturulan İhracat Geliştirme ve Teşvik Şirketi "Kaznex", ve finansal ve danışmanlık hizmetlerini yürüten "DAMU" Girişimcilik Geliştirme Fonu gibi yarı-hükümet şirketleri gösterilebilir. Aslında, bu fon, borçlunun ikinci kademe bankadan kredi almak için teminatının olmadığı durumlar-

* PhD student, Aalto University, Finland. d.a.nurbayev@gmail.com

In addition, the fund covers up to 50% of an entrepreneur's interest rate payments and provides relevant consulting services.

Moreover, in order to support SMEs activity Kazakhstan develops technological parks, business incubators, and special economic zones (SEZs). A distinctive feature of the technoparks in Kazakhstan is the sectoral focus of their activities. The technoparks are created mainly at the research universities or research institutes aimed to commercialize new technologies that are developed by these universities and institutes. As for the business incubators, they provide necessary consulting services for new companies. In addition, the business incubators provide space and equipment for new companies for the first three years of their existence. After three years, a company leaves the incubator and another startup takes its place. As one of the main mechanisms of the SMEs development, SEZs in Kazakhstan enjoy a special legal regime, while its participants have certain economic preferences. There are ten SEZs: "Astana – new city", "Seaport Aktau", "Innovation Technologies Park", "Ontustik", "National Industrial Petrochemical Technology Park", "Burabay", "Saryarka", "Pavlodar", "Khorgos – Eastern Gate" and "Chemical Park Taraz". These SEZs provide their participants with tax benefits, for example, a tax exemption in specific taxes such as a corporate income tax, land tax, estate tax, value-added tax, social tax, for five years. In addition, the economic zones provide customs benefits, such as an exemption from customs duties while importing and exporting goods in the territory of the SEZs.

The activities of all these institutions have positively affected the Kazakh SMEs. The share of SMEs in GDP increased from 10.5% in 2005 to 26.8% in 2016, which is the highest share of SMEs over the past 10 years. However, if we look at small and medium enterprises separately, it becomes obvious that small business has significantly increased its share since 2005, while the growth contributed by medium enterprises was modest. In fact, the share of small enterprises in GDP grew from 8.4% in 2005 to 22.1% in 2016, while the share of medium enterprises grew from 2.1%

da bir garantör olarak hareket etmektedir. Ayrıca, fon girişimcinin faiz oranı ödemelerinin %50'sini kapsamakta ve ilgili danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.

Öte yandan, KOBİ'lerin etkinliğini desteklemek için Kazakistan, teknolojik parklar, iş inkübatörleri ve özel ekonomik bölgeler (ÖEB'ler) geliştirmektedir. Kazakistan'daki teknoparkların ayırt edici bir özelliği, faaliyetlerinin sektörlere özel odaklanmasıdır. Teknoparklar ağırlıklı olarak üniversiteler ve enstitülerin bünyesinde kurularak bu üniversiteler tarafından geliştirilen yeni teknolojileri ticarileştirmeyi amaçlamaktadır. İş inkübatörleri ise yeni şirketler için gerekli danışmanlık hizmetlerini sağlamaktadır. Ayrıca, iş inkübatörleri, ilk üç yılda yeni şirketler için yer ve ekipman sağlamaktadır. Üç yıl sonra şirket inkübatörden ayrılır ve başka bir girişim şirketi onun yerini alır. KOBİ'lerin gelişiminin ana mekanizmalarından biri olan ÖEB'ler, Kazakistan'da özel bir yasal rejime sahiptir ve katılımcılarının belirli ekonomik tercihleri vardır. Ülkede on tane ÖEB bulunmaktadır: "Astana – yeni şehir", "Aktau Limanı", "İnovasyon Teknolojileri Parkı", "Ontüstik", "Ulusal Endüstriyel Petrokimya Teknoloji Parkı", "Burabay", "Sarıarka", "Pavlodar", "Horgos – Doğu Kapısı" ve "Taraz Kimyasal Parkı". Bu ÖEB'ler, katılımcılara vergi avantajları sağlamakta; örneğin, beş yıl boyunca kurumlar vergisi, arazi vergisi, emlak vergisi, katma değer vergisi, sosyal vergi gibi belirli vergilerde vergi muafiyeti sağlamaktadır. Buna ek olarak, ekonomik bölgeler, ÖEB topraklarında mal ithal ederken ve ihraç ederken gümrük vergilerinden muafiyet gibi gümrük yardımları sağlamaktadır.

Bütün bu kurumların faaliyetleri Kazak KOBİ'lerini olumlu yönde etkilemiştir. KOBİ'lerin GSYİH içindeki payı 2005 yılında %10,5 iken 2016'da %26,8'e yükselmiştir. Bu, son 10 yılda KOBİ'lerin GSYİH içindeki en yüksek payı olmuştur. Ancak, küçük ve orta ölçekli işletmelere ayrı ayrı bakarsak, 2005'ten bu yana küçük işletmeler payının önemli ölçüde arttığını, orta ölçekli işletmelerin büyüme hızının ise az olduğunu görebiliriz. Nitekim küçük işletmelerin GSYİH içindeki payı 2005 yılında %8,4

to 4.7% in the same period. Nevertheless, it is important to note that the share of medium enterprises in GDP was at its highest level in 2010 when it reached 13.6%. This figure indicates that recently Kazakhstan has become more interested in the development of small businesses rather than medium businesses. Indeed, at present the DAMU Fund and the existing business incubators mostly focus their attention on small enterprises rather than medium enterprises.

In fact, in 2016, 57.4% of GDP of Astana was produced by SMEs, which is the highest rate in the country. Astana is followed by the West Kazakhstan region and the city of Almaty with the share of SMEs in their GDPs amounting to 41.9% and 33.7%, respectively. If we look at the share of small businesses only in GDP by regions, the same ranking could be observed, where Astana comes first (49.8%), while the West Kazakhstan region and Almaty take second (37.3%) and third (27.6%) places. Astana, again, gains the first position if we look at the share of medium enterprises in the regional GDPs (7.6%). The North Kazakhstan region comes second with the share of medium enterprises in GDP equaling 6.7%, and the third is the Almaty region with medium businesses accounting for 6.6% of GDP.

It is important to note that SMEs in Kazakhstan produced goods and services in the amount of 19.61 trillion tenge (\$57.31 billion) in 2016. In particular, small business entities produced goods and services in the amount of 13.57 trillion tenge (\$39.65 billion), while medium-sized business entities produced 3.48 trillion tenge (\$10.17 billion). Moreover, individual entrepreneurs and crop and livestock farmers produced goods and services in the amount of 1.51 trillion tenge (\$4.41 billion) and 1.04 trillion tenge (\$3.03 billion), respectively. The number of persons employed in small and medium-sized businesses and as individual entrepreneurs and farmers grew by 71.3% from 2005 to 2016 reaching 3.16 million people. Out of them, 1.29 million people were individual entrepreneurs (40.67%), and 1.25 million people (39.4%) were employed in small business entities, while the remaining 19.9% were employed in medium-sized

iken, 2016'da %22,1'e yükselmiştir. Orta ölçekli işletmelerin payı ise aynı dönemde %2,1'den %4,7'ye yükselmiştir. Bununla birlikte, orta ölçekli işletmelerin GSYİH içindeki payının 2010 yılında en yüksek seviyesinde olduğunu, yani %13,6'ya ulaştığını belirtmek önemlidir. Bu rakam son zamanlarda Kazakistan'ın orta ölçekli işletmelerden ziyade küçük işletmelerin gelişmesiyle daha fazla ilgilendiğini göstermektedir. Aslında, şu anda DAMU Fonu ve mevcut iş inkübatörleri çoğunlukla dikkatlerini orta ölçekli işletmeler yerine küçük işletmeler üzerinde yoğunlaştırmaktadır.

Nitekim 2016 yılında Astana'nın GSYİH'sının %57,4'ü KOBİ'ler tarafından üretilmiştir. Bu, ülkedeki en yüksek orandır. Astana'yı, Batı Kazakistan bölgesi ve Almatı şehri takip etmektedir. Burada KOBİ'lerin GSYİH içindeki payı sırasıyla %41,9 ve %33,7'dir. Yalnızca küçük işletmelerin GSYİH içindeki payları bölgelere göre ele alındığında aynı sıralama gözlenmektedir. Astana ilk sırada (%49,8), Batı Kazakistan bölgesi ve Almatı, ikinci sırada (%37,3) ve üçüncü sırada (%27,6) yer almaktadır. Orta ölçekli işletmelerin bölgesel GSYİH içindeki payına baktığımızda yine Astana ilk pozisyonu kazanmaktadır (%7,6). Orta ölçekli işletmelerin GSYİH içindeki payı %6,2 olan Kuzey Kazakistan bölgesi ikinci sırada, orta ölçekli işletmelerin payı GSYİH'nın %6,1'ini oluşturan Almatı ise üçüncü sırada bulunmaktadır.

Kazakistan'daki KOBİ'lerin 2016 yılında 19,61 trilyon tenge (57,31 milyar dolar) tutarında mal ve hizmet ürettiğini belirtmek önemlidir. Özellikle küçük işletmeler 13,57 trilyon tenge (39,65 milyar dolar) tutarında mal ve hizmet üretirken, orta ölçekli işletmeler 3,48 trilyon tenge (10,17 milyar dolar) üretmiştir. Ayrıca, bireysel girişimci ve tarım ve hayvancılık yapan çiftçiler, sırasıyla 1,51 trilyon tenge (4,41 milyar dolar) ve 1,04 trilyon tenge (3,03 milyar dolar) tutarında mal ve hizmet üretmiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde istihdam edilen kişilerle, bireysel girişimci ve çiftçilerin sayısı 2005'ten 2016'ya kadar %71,3 oranında artarak 3,16 milyon kişiye ulaşmıştır. Bunlardan 1.29 milyonu bireysel girişimci

business entities and as crop and livestock farmers.

The information provided above indicates that SMEs in Kazakhstan are in good shape and gradually growing. However, since the current share of SMEs in GDP is 25%, Kazakhstan still needs to boost the development of SMEs in order to reach the average share of SMEs in GDPs of emerging countries, which is over 33%. Thus, SMEs in Kazakhstan have not entirely exhausted their growth potential. Therefore, the government should continue its SME support related activities.

(%40,67), 1,25 milyon kişi (%39,4) ise küçük işletmelerde, geri kalan %19,9'u ise orta ölçekli işletmelerde ve tarım ve hayvancılık alanlarında çiftçi olarak istihdam edilmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler, Kazakistan'da KOBİ'lerin iyi durumda olduğunu ve kademeli olarak büyüdüğünü göstermektedir. Ancak, hâlihazırda KOBİ'lerin GSYİH içindeki payı yaklaşık olarak %25 olduğu için, Kazakistan geliştirmekte olan ülkelerin GSYİH'larındaki ortalama KOBİ payına ulaşmak için KOBİ'lerin gelişimini desteklemelidir. Söz konusu oran, geliştirmekte olan ülkelerde %33'ün üzerindedir. Bu açıdan bakıldığında, Kazakistan'daki KOBİ'ler büyüme potansiyellerini henüz tamamen tüketmemiştir. Bu nedenle, hükümet KOBİ desteği ile ilgili faaliyetlerine devam etmelidir.

NEW ECONOMIC POLICY OF RUSSIA DURING THE FOURTH PRESIDENTIAL TERM OF PUTIN PUTİN'İN DÖRDÜNCÜ BAŞKANLIK DÖNEMİNDE RUSYA'NIN YENİ EKONOMİK POLİTİKASI

*Kanat Makhanov **

As it was expected, President of Russia Vladimir Putin issued a new package of the May Decrees that contain 150 tasks to be implemented during 2018-2024 by the federal and local executive authorities starting right after Putin's inauguration for the fourth presidential term. The document is extremely important since it explains to a certain degree the general plan of actions of the government of Russia in regards to the development of the country for the upcoming six years.

The new May Decrees include a wide range of vital issues like economic development and demographic growth, social benefits, education, health care, defense, science and many others. For instance, the new May Decrees include such top priority objectives as ensuring a sustainable natural population growth in Russia; a life expectancy increase up to 78 years by 2024 and up to 80 years by 2030; ensuring a consistent growth of real incomes of households; decreasing the current poverty rate by half, etc. However, the most challenging and peculiar task in the new May Decrees is to make Russia the fifth largest economy of the world in terms of Purchasing Power Parity (PPP) ensuring the economic growth rates higher than the world average, as well as maintaining macroeconomic stability and keeping the inflation rate below 4.0%. According to the World Bank, at present Russia is the 11th economy of the world by the GDP size measured in current U.S. dollars and the 6th largest economy in terms of GDP by PPP. As a result, in order to become the fifth largest economy in terms of PPP, the Russian economy has to grow at a rate higher than 3.5% annually over the next six years assuming that the rest of the economies would

Beklendiği üzere, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, dördüncü başkanlık döneminin başlamasının ardından federal ve yerel yönetimler tarafından 2018-2024 döneminde uygulanacak 150 görevi içeren Mayıs Kararnamelerinin yeni paketini yayımlamıştır. Bu belge, Rusya hükümetinin önümüzdeki altı yıl boyunca ülkenin kalkınmasına ilişkin genel eylem planını belirli bir derecede açıklaması nedeniyle son derece önemlidir.

Yeni Mayıs Kararnameleri; ekonomik kalkınma ve demografik büyüme, sosyal yardımlar, eğitim, sağlık hizmetleri, savunma ve bilim gibi geniş kapsamdaki kritik konuları içermektedir. Örneğin, yeni Mayıs Kararnameleri, Rusya'da sürdürülebilir doğal nüfus büyümesinin sağlanması; yaşam beklentisinin 2024 yılına kadar 78 yıla, 2030 yılına kadar ise 80 yıla kadar çıkarılması; hane halkının gerçek gelirlerinin istikrarlı büyümesinin sağlanması; mevcut yoksulluk oranının yarıya indirilmesi gibi öncelikli hedefleri içermektedir. Bununla birlikte, yeni Mayıs Kararnameleri arasındaki en zor görevlerden birisi, Rus ekonomisinin büyüme oranını dünya ortalamasının üstüne çıkarmak, ve satın alma gücü paritesi (SAGP) açısından dünyadaki en büyük ilk beş ekonomiden biri haline gelmektir. Ayrıca Kararnameler, makroekonomik istikrarı korumak ve enflasyon oranını %4'ün altında tutmayı hedeflemektedir. Dünya Bankası verilerine göre, şu anda Rusya, cari fiyatlarla ABD doları cinsinden ölçülen GSYİH'ya göre dünyanın 11. ekonomisi ve SAGP'ye göre hesaplanan GSYİH açısından dünyanın 6. büyük ekonomisidir. Sonuç olarak, SAGP açısından beşinci en büyük ekonomiye dönüşmesi için Rusya ekonomisinin,

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

grow as they did during the previous six years on average.

The sharp decline of oil prices in 2014 marked the beginning of the recent economic downturn in Russia that led to a two-year period with a negative growth, which was the longest recession since 1996. Despite the fact that the economic growth of 1.5% in 2017 was very sluggish and way behind of the world average of 3.1%, it was presented by President Putin as an evident sign of the economic recovery. According to the official quarterly statistics by the Russian Federal State Statistics Service (Rosstat) on GDP, the positive trend still holds for the first quarter of 2018, when the real GDP recorded a 1.3% growth and the industrial sector grew by 2.8% compared to the same period of 2017. This might seem to be a reason for certain optimism in this regard. However, it should be taken into account that the growth of the Russian GDP during the first quarter as well as during 2017 was largely due to the positive trend of oil prices. However, in June 2018, the Ministry of Economic Development of Russia revised its forecasts concerning the GDP growth and lowered the expected GDP growth from 2.1% to 1.9% for 2018 and from 2.2% to 1.4% for 2019. Among the reasons for revising the forecasts are geopolitical uncertainty, a weak industrial growth, and demographic problems.

According to the preliminary estimates, the implementation of the new May Decrees would require nearly 25 trillion rubles (\$396 billion), or nearly 31% of the GDP. Despite the fact that the major part of the expenses was already planned in the state budget, there is a need to find the additional funds in the amount of 8 trillion rubles (\$126.9 billion), which would increase the expenses of the federal budget by 7% annually during 2018-2024. In fact, since the financial conditions in Russia are very tight nowadays it would be a challenging task. For instance, the overall Russian government debt has grown by 2.6% since the beginning of 2018 reaching \$51.1 billion. It has already been decided to borrow 1.7 trillion rubles (\$27 billion) in order to cover the costs of the May Decrees' implementation for 2019-2021, which will increase the

önümüzdeki altı yıl içinde yıllık %3.5'ten daha yüksek bir oranda büyümesi gerekmektedir. Burada diğer ülke ekonomilerinin önceki altı yılda olduğu gibi büyümesi varsayılmaktadır.

2014'te petrol fiyatlarındaki sert düşüş, Rusya'da son ekonomik kriz döneminin başlangıcı olmuştur. Bu, 1996'dan bu yana en uzun durgunluk olan iki yıllık bir negatif büyümeye yol açmıştır. Durgunluk sonrası 2017 yılında %1.5'lik ekonomik büyüme ile yavaş bir şekilde büyümesine ve %3.1'lik dünya ortalamasının gerisinde kalmasına rağmen bu büyüme oranı Devlet Başkanı Putin tarafından ekonomik iyileşmenin belirgin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Rusya Federal Devlet İstatistik Servisi (Rosstat) tarafından hazırlanan GSYİH'ya ilişkin resmi üç aylık istatistiklere göre, 2017 yılının aynı dönemine kıyasla reel GSYİH'nın %1.3 oranında ve sanayi sektörünün %2.8 oranında büyüdüğü ve 2018'in ilk çeyreğinde de olumlu eğilimin devam ettiği görülmektedir. Bu, belli bir iyimserlik için sebep olabilir. Ancak, 2018'in ilk çeyreğinde ve 2017'de Rus GSYİH'sının büyümesinin büyük ölçüde petrol fiyatlarındaki olumlu eğilime bağlı olduğu dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte, Haziran 2018'de Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, GSYİH büyümesine ilişkin tahminlerini gözden geçirerek beklenen GSYİH büyümesini 2018 için %2.1'den %1.9'a ve 2019 için %2.2'den %1.4'e düşürmüştür. Tahminlerin gözden geçirilmesinin nedenleri arasında jeopolitik belirsizlik, zayıf sanayi büyümesi ve demografik sorunlar yer almaktadır.

Ön tahminlere göre, yeni Mayıs Kararnamelerinin uygulanması yaklaşık 25 trilyon ruble (396 milyar dolar) veya GSYİH'nın yaklaşık %31'ini gerektirecektir. Giderlerin büyük bir kısmının devlet bütçesinde planlanmış olmasına rağmen, 2018-2024 döneminde federal bütçenin giderlerini yıllık %7 oranında artıracak olan 8 trilyon ruble (126.9 milyar dolar) ek fon bulmaya ihtiyacı vardır. Aslında, Rusya'da finansal koşulların günümüzde çok sıkı olması nedeniyle bunun gerçekleştirilmesi zor olabilir. Örneğin, Rus hükümetinin toplam borcu 2018 başından bu yana %2.6 oranında artarak 51.1

state debt to GDP ratio from 14% to 16.6%. Despite the fact that the current level of indebtedness can be considered as safe, the substantial part of the financial burden will be put on regions, six of which are currently heavily indebted with the debt levels well above 100% relative to their regional budget revenues. The overall regional debt is currently 2.17 trillion rubles (\$34.3 billion).

Taking into account the economic sanctions and difficult economic conditions experienced by Russia, it appears that the rest of funds necessary for accomplishing the objectives specified in the May Decrees are most likely to be covered by the population itself, which definitely raises the level of discontent and distrust of Russian citizens towards the government. Thus, for example, the Value Added Tax (VAT) will be raised from 18% to 20% starting from 2019, which is estimated to generate additional 600 billion rubles (\$9.3 billion) of budget income per year. Another unpopular decision in this regard is the pension reform that will raise the retirement age to 65 for men and to 63 for women. It has already been estimated that the implementation of this law would reduce the number of retired people by 5 million and save 1.5 trillion (\$23.8 billion) by 2024. Moreover, starting from 2019, the tax on approximately 14 million self-employed citizens is going to be imposed varying from 3% to 6% of their income. It is first going to be tested in four regions of Russia only, and then, it will be applied to the whole country. Thus, it is becoming clear that the costs of the May Decrees' implementation are going to be levied on the population.

The implementation of the May Decrees is probably going to be the toughest challenge that will mark the fourth presidential term of President Putin and determine, to a major extent, the economic policy of Russia until 2024. Although the objectives pursued are strictly positive and intended to improve the welfare of the population of Russia, the possible risks and consequences resulting from the implementation of the plan can be detrimental for the Russian economy. One of them is the risk of a contraction of private consumption, which accounts for more than

milyar dolara ulaşmıştır. 2019-2021 Mayıs Kararnamelerinin uygulamasının maliyetlerini karşılamak için 1.7 trilyon ruble (27 milyar dolar) borçlanma kararı alınmıştır. Bu, devlet borcunun GSYİH'ya oranını %14'ten %16.6'ya çıkaracaktır. Mevcut borçluluk düzeyinin güvenilir olarak kabul edilebilmesine rağmen, mali yükün önemli bir kısmı, hâlihazırda bölgesel bütçe gelirlerine göre %100'ün üzerinde borç seviyesine sahip olan altı bölgeye yüklenecektir. Toplam bölgesel borç şu anda 2.17 trilyon rubledir (34.3 milyar dolar).

Rusya'nın yaşadığı ekonomik yaptırımlar ve zor ekonomik şartlar göz önüne alındığında, Mayıs Kararnamelerinde belirtilen amaçların yerine getirilmesi için gerekli olan fonların geri kalan kısmının, büyük olasılıkla halkın kendisi tarafından karşılanacağı görülmektedir. Bu da Rus vatandaşlarının hükümete karşı hoşnutsuzluğunu ve güvensizliğini artırabilir. Örneğin, 2019'dan başlayarak katma değer vergisi (KDV) %18'den %20'ye yükseltilecek ve bu da yılda 600 milyar ruble (9.3 milyar dolar) bütçe geliri sağlayacaktır. Bir başka popüler olmayan karar da emeklilik yaşının erkekler için 65'e ve kadınlar için 63'e yükseltilmesini öngören emeklilik reformudur. Bu kararın uygulanmasının, emekli kişi sayısını 5 milyon azaltması ve 2024 yılına kadar 1.5 trilyon (23.8 milyar dolar) tasarruf sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, 2019'dan başlayarak yaklaşık 14 milyon serbest çalışan vatandaşa gelirlerinin %3'ü ile %6'sı arasında değişen oranlarda vergi uygulanacaktır. Bu, ilk önce Rusya'nın sadece dört bölgesinde test edilecek ve sonra tüm ülke çapında uygulanacaktır. Böylece, Mayıs Kararnamelerinin uygulamasının maliyetinin halk tarafından karşılanmasının beklendiği görülmektedir.

Mayıs Kararnamelerinin uygulanması muhtemelen Devlet Başkanı Putin'in dördüncü başkanlık dönemini belirleyecek olan ve 2024'e kadar Rusya'nın ekonomik politikasını önemli ölçüde genişletecek olan en zor görevlerden birisi olacaktır. İzlenen hedefler olumlu ve Rusya nüfusunun refahını iyileştirmeye yönelik olsa da, planın uygulanmasından kaynaklanan olası

a half of the GDP, as a consequence of a heavy tax burden. As a result, lesser disposable income would lead to lower consumption and the entire economy might decelerate, which would imply a failure of the whole positive intention pursued by the government. Another risk is that the highly indebted regions of Russia could lose their fiscal autonomy. Thus, 2 out of 83 regions of Russia are already under the federal fiscal control for having too much debt. Therefore, if the regions continue to accumulate debts, 4 more regions with debt ratios over 100% might also lose their fiscal autonomy. Hence, the new six-year presidential term of Vladimir Putin is going to be marked by a struggle for an economic growth at all costs and a tight fiscal policy.

riskler ve sonuçlar Rus ekonomisine zarar verebilir. Bunlardan biri, GSYİH'nın yarısından fazlasını oluşturan özel tüketimde, ağır vergi yükünün sonucu olarak, daralma riskinin mevcut olmasıdır. Sonuç olarak, daha az kullanılabilir gelir, daha az tüketime yol açarak tüm ekonomiyi yavaşlatabilir. Bu da, hükümetin izlediği tüm olumlu niyetin başarısız olmasına neden olabilir. Diğer bir risk ise Rusya'nın yüksek borçlu bölgelerinin mali özerkliklerini kaybedebilmesi ile ilgilidir. Rusya'nın 83 bölgesinden 2'si, çok fazla borca sahip olması nedeniyle federal mali denetim altındadır. Bu nedenle, bölgeler borçlarını biriktirmeye devam ederse, %100'ün üzerinde borç oranlarına sahip 4 bölge de mali özerkliğini kaybedebilir. Bu nedenle, Vladimir Putin'in yeni altı yıllık başkanlık döneminde en önemli konulardan birisi bu sıkı maliye politikasının ekonomik büyümeye etkilerinin izlenme süreci olacaktır.

THE DEVELOPMENT OF THE EUR/KZT EXCHANGE RATE EUR/KZT DÖVİZ KURUNUN GELİŞİMİ

*Daniyar Nurbayev **

According to the report published by the National Bank of Kazakhstan (NBK) on January 31, 2018, the investments in Euro done by individuals were the most profitable in national currency equivalent amongst other financial instruments in 2017. It was noted that individuals' deposits in Euro made about 15.3% income growth in 2017. Moreover, in 2017 keeping money in Euro without making any investments brought about 13.1% income growth. Meanwhile, deposits in U.S. dollars, Kazakh tenge, and Russian rubles brought about 1.7%, 14.9% and 13.4% income growth, respectively. Thus, the EUR/KZT exchange rate is gaining more interest among the population of the country, and it is important to look at its current and future dynamics.

In general, Euro is not very popular investment instrument among the country's citizens. For example, the share of the EUR/KZT trade in 2017 in the total currency trade on the Kazakhstan Stock Exchange (KASE) was only about 6.5%. Euro is not widely used despite the fact that European Monetary Union (EMU) countries are the main trade partners of Kazakhstan. For example, according to the Statistic Committee of the Ministry of National Economy of Kazakhstan in 2017, more than 43% of the country's total exports (\$20.97 billion) went to the EMU countries. Meanwhile, during the same period, the country's imports from the EMU amounted to \$4.41 billion, which is about 15.3% of the total imports of Kazakhstan. Overall, the EMU countries account for more than one third of the country's total trade turnover (32.7%), exceeding even the country's trade turnover with its fellow former Soviet Union countries, which accounted for 23.3% in 2017.

Due to the fact that Euro is not traded much in Kazakhstan, the EUR/KZT exchange

Kazakistan Merkez Bankası (KMB) tarafından 31 Ocak 2018 tarihinde yayınlanan rapora göre, 2017 yılında bireyler tarafından yapılan avro yatırımları diğer finansal araçlar arasında ulusal para cinsinden en kârlısı olmuştur. Avro cinsinden mevduatların 2017 yılında yaklaşık %15.3'lük gelir artışı kaydettiği belirtilmiştir. Ayrıca, 2017'de herhangi bir yatırım yapmadan avro cinsinden para tutmak, yaklaşık %13.1 oranında gelir artışı getirmiştir. Öte yandan ABD doları, Kazak tengesi ve Rus rublesi cinsinden mevduatlar, sırasıyla %1.7, %14.9 ve %13.4'lük gelir artışı sağlamıştır. Böylece, EUR/KZT döviz kuru ülke insanları arasında daha fazla ilgi görmektedir. Bu noktada söz konusu döviz kurunun mevcut ve gelecekteki dinamiklerine bakmak önemlidir.

Genel olarak, avro, ülke vatandaşları arasında çok popüler bir yatırım aracı değildir. Örneğin, 2017'de Kazakistan Menkul Kıymetler Borsası'ndaki (KASE) toplam döviz ticareti içinde EUR/KZT ticaretinin payı sadece %6.5 olmuştur. Avrupa Para Birliği (APB) ülkeleri Kazakistan'ın başlıca ticaret ortakları arasında yer almasına rağmen, avro ülkede yaygın olarak kullanılmamaktadır. Örneğin, 2017'de Kazakistan Milli Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi'nden yapılan açıklamaya göre, ülkenin toplam ihracatının %43'ünden fazlası (20.97 milyar dolar) APB ülkelerine gitmiştir. Ayrıca, aynı dönemde Kazakistan'ın APB ülkelerinden yaptığı ithalat 4.41 milyar dolar olmuştur. Bu, ülkenin toplam ithalatının yaklaşık %15.3'ünü oluşturmaktadır. Genel olarak, APB ülkeleri Kazakistan'ın toplam ticaret hacminin üçte birinden fazlasını (%32.7) oluşturmaktadır. Bu rakam, ülkenin 2017'de %23.3'lük bir paya sahip olan eski Sovyetler Birliği ülkeleriyle ticaret hacmini bile aşmaktadır.

* PhD student, Aalto University, Finland. d.a.nurbayev@gmail.com

rate is set by using a cross rate. For instance, the EUR/KZT exchange rate is set based on the rates of USD/KZT and EUR/USD exchange rates, meaning that the EUR/KZT exchange rate depends on the performance of tenge against U.S. dollar and performance of Euro against U.S. dollar. Therefore, if Euro appreciates against U.S. dollar, the EUR/KZT exchange rate goes up, and if tenge appreciates against U.S. dollar, the EUR/KZT exchange rate goes down.

In 2017, the main factor of appreciation of tenge against Euro was the appreciation of the latter against dollar. For example, in 2017 the EUR/USD exchange rate went up by 13% to \$1.21 per €1. Meanwhile, during the same period, tenge appreciated against dollar by 0.3% to 332 tenge per dollar. Therefore, the EUR/KZT exchange rate went up because of good performance of Euro, which grew from 352 tenge per €1 in at the beginning of 2017 to 398 tenge per €1 at the end of 2017.

Euro appreciated against U.S. dollar due to several reasons. One of the main reasons was the announcement by Governor of European Central Bank (ECB) Mario Draghi that there might be some adjustments in the monetary policy of the ECB. It was assumed that the possible adjustments would be carried out in the form of closing of the Quantitative Easing (QE) program started by the ECB in 2014 to support the monetary union's economy. For instance, before the introduction of the QE program in 2014, the EUR/USD exchange rate was about \$1.4 per €1, however, after the introduction of the program, until the beginning of 2017 the EUR/USD exchange rate went down to \$1.01 per €1, reaching to \$1.2 per €1 in the end of the year. The closing of the QE program would mean shortening liquidity in Euro, which would lead to the appreciation of the currency. However, it is important to note that the QE program had not been closed in 2017. Another reason was the fact that EMU's economy had the highest growth rate in a decade in 2017, growing by 2.5%. It was the fastest growth rate since 2007, when the economy grew by 3.5%. It is worth mentioning that the 2017 growth rate was even higher than the rate expected by the European Commission.

Avronun Kazakistan'da çok fazla işlem görmemesi nedeniyle EUR/KZT döviz kuru çapraz kur kullanılarak belirlenmektedir. Örneğin, EUR/KZT döviz kuru, USD/KZT ve EUR/USD döviz kurları oranlarına göre belirlenmektedir. Bu, EUR/KZT döviz kurunun, tengenin ABD dolarına karşı performansına ve avronun ABD dolarına karşı performansına bağlı olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, avronun ABD doları karşısında değer kazanması durumunda EUR/KZT döviz kuru yükselecek, tengenin ABD doları karşısında değer kazanması durumunda ise EUR/KZT döviz kuru düşecektir.

2017'de tengenin avroya karşı değer kazanmasının temel faktörü, avronun dolar karşısında değer kazanması olmuştur. Örneğin, 2017'de EUR/USD döviz kuru %13 oranında artarak 1 avro için 1.21 dolara yükselmiştir. Bununla birlikte, aynı dönemde tenge dolar karşısında %0.3 oranında değer kazanarak dolar başına 332 tenge olmuştur. Dolayısıyla, EUR/KZT döviz kuru, avronun iyi bir performans göstermesi nedeniyle yükselmiştir. 2017 yılı başında 352 tenge olan 1 avro, 2017 sonunda 398 tengeye yükselmiştir.

Avro, birkaç nedenden ötürü ABD doları karşısında değer kazanmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, Avrupa Merkez Bankası (AMB) Başkanı Mario Draghi'nin AMB'nin para politikasında bazı düzenlemelerin olabileceğini açıklaması olmuştur. Parasal birliğin ekonomisini desteklemek amacıyla AMB'nin 2014 yılında başlattığı Parasal Genişleme (QE) programının kapatılması şeklinde düzenlemelerin yapılması imkânı getirilmiştir. Örneğin, 2014'te QE programının başlatılmasından önce EUR/USD döviz kuru 1 avro için 1.4 dolar olmuştur. Ancak, programın yürürlüğe girmesinden sonra, 2017 yılı başına kadar EUR/USD döviz kuru 1 avro için 1.01 dolara düşmüş ve yıl sonunda 1 avro 1.2 dolara yükselmiştir. QE programının kapatılması, avro cinsinden likiditenin kısılması anlamına gelecek ve bu da para biriminin değer kazanmasına yardımcı olacaktır. Ancak, QE programının 2017 yılında kapatılmamış olması dikkat çekicidir. Diğer bir neden de, APB'nin ekonomisinin 2017'de %2.5 ora-

As it was noted above U.S. dollar also depreciated against tenge in 2017. The depreciation of U.S. dollar against tenge was mainly due to improving financial and economic situation in Kazakhstan. For example, inflation in 2017 was 7.1%, while it totaled 8.5% and 13.6% in 2016 and 2015, respectively. The country's real GDP growth was 4.0% in 2017, which was the highest rate since the oil price drop in 2014. In addition, the share of deposits in foreign currencies fell to 52.44% in 2017, while it was 62.24% and 79.13% in 2016 and 2015, respectively.

The EUR/KZT exchange rate in 2018 will also mainly depend on the USD/EUR exchange rate, because due to positive external and internal macroeconomic and political factors the USD/KZT exchange rate is not expected to change substantially. It is also expected that in the late 2018 the ECB will, after all, stop its QE program. In fact, the inflation in the EMU area reached 1.5% in 2017, which is close to the bank's target rate of 2%. For comparison, in 2016 and 2015 inflation rate in the Eurozone were 1.1% and 0.2%, respectively. Thus, to prevent inflation exceeding the ECB's target rate, the monetary authority will quite probably stop its aggressive bond buying program, since it is the main source of inflation in the region. As it was noted above, the end of the QE program will decrease Euro liquidity, which would lead to appreciation of the currency. Some analysts even expect that the EUR/USD exchange rate will reach \$1.3 per €1 in 2018.

Overall, if Euro is expected to appreciate against U.S. dollar from \$1.2 per €1 to \$1.3 per €1 (8%-9% appreciation) and the USD/KZT exchange rate is forecasted to remain unchanged in 2018, it is possible to suggest that in 2018 the EUR/KZT exchange rate will grow by 8%-9% to about 429-435 tenge per €1. Meaning that deposits in Euro in Kazakhstan will make about 9%-10% interest income in 2018. Meanwhile, currently, deposits in tenge are offering about 12% interest rate. Therefore, deposits in tenge quite probably will give higher return than in Euro in 2018, but if a person is looking for an investment in hard currency, Euro will be a better choice than U.S. dollar for 2018.

nında artarak on yıl içinde en yüksek büyüme oranına sahip olmasıdır. Bu, ekonominin %3.5 oranında büyüdüğü 2007'den bu yana en hızlı büyüme oranı olmuştur. 2017'deki büyüme oranının, Avrupa Komisyonu tarafından beklenen orandan daha yüksek olduğu belirtilmelidir.

Yukarıda belirtildiği gibi, 2017 yılında ABD doları da tenge karşısında değer kaybetmiştir. ABD dolarının tenge karşısında değer kaybetmesi, temel olarak Kazakistan'da mali ve ekonomik durumun iyileşmesi ile ilgili olmuştur. Örneğin, 2017 yılında enflasyon %7.1 iken 2016 ve 2015 yıllarında sırasıyla %8.5 ve %13.6 olmuştur. Ülkenin reel GSYİH büyümesi 2017 yılında %4'e tekabül etmiştir. Bu, 2014'te petrol fiyatlarındaki düşüşten bu yana en yüksek oran olmuştur. Ayrıca, yabancı para cinsinden mevduatların payı 2017 yılında %52.44 iken 2016 ve 2015 yıllarında sırasıyla %62.24 ve %79.13 olarak gerçekleşmiştir.

EUR/KZT döviz kuru 2018'de de esas olarak USD/EUR kur oranına bağlı olacaktır, çünkü dış ve iç makroekonomik ve politik faktörlerin olumlu olması nedeniyle USD/KZT döviz kurunun önemli ölçüde değişmesi beklenmemektedir. Ayrıca 2018'in sonlarında AMB'nin, sonuçta QE programını durdurması beklenmektedir. Nitekim 2017'de APB bölgesinde enflasyon %1.5 seviyesine ulaşmıştır. Bu oran, bankanın %2'lik hedef oranına yakındır. Karşılaştırma için, 2016 ve 2015 yıllarında Avro Bölgesi'nde enflasyon oranı sırasıyla %1.1 ve %0.2 olmuştur. Dolayısıyla, enflasyonun AMB'nin hedef oranını aşmasını önlemek için, para otoritesi muhtemelen agresif tahvil alım programını durduracaktır. Çünkü bu, bölgedeki enflasyonun ana kaynağıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, QE programının sona ermesi avro likiditesini azaltacaktır. Bu, para biriminin değer kazanmasına yardımcı olacaktır. Bazı araştırmacılar, EUR/USD döviz kurunun 2018'de 1 avro için 1.3 dolara ulaşmasını beklemektedirler.

Genel olarak, 2018 yılında avronun ABD doları karşısında 1 avro için 1.2 dolardan 1.3 dolara kadar değer kazanması (%8-%9 değer kazanması) ve USD/KZT döviz kurunun değişmeden kalması durumunda,

2018'de EUR/KZT döviz kuru %8-%9 oranında artarak 1 avro için 429-435 tengeye ulaşabilir. Bu, Kazakistan'da avro cinsinden olan mevduatların 2018'de %9-%10'luk bir faiz geliri sağlayacağı anlamına gelmektedir. Şu anda tenge cinsinden mevduatlar %12 civarında faiz oranı sunmaktadır. Bu nedenle, tenge mevduatları büyük olasılıkla 2018'de avroya göre daha yüksek getiri sağlayacaktır. Ancak eğer kişi istikrarlı bir para yatırımı arıyorsa, avro, 2018 için ABD dolarına göre daha iyi bir seçim olacaktır.

BANKING REFORMS IN UZBEKISTAN AND THEIR IMPACT ON THE COUNTRY'S ECONOMY ÖZBEKİSTAN'DA BANKACILIK REFORMLARI VE ÜLKE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

*Zhandos Ranov **

The current banking system of Uzbekistan has begun to take shape since independence and went through the several stages. The reform of the banking sector was intended to promote the development of the national economy, improving the social and economic well-being of people. The law on banks and banking activities adopted in 1991 provided the foundation for the country's banking sector reforms, leading to the creation of the current two-tier banking system. With the establishment of the Central Bank (CB) in 1995, whose objectives included the regulation of monetary circulation and the commercial banking system development, Uzbekistan initiated the drafting of a new monetary and exchange rate policy.

The year of 1997 was marked by the inflow of private capital into the banking sector, which triggered competition in the sphere of banking services contributing to the emergence of new commercial banks, which were established through the reorganization of the state-owned banks. In order to increase the efficiency of the banking system, the CB focused on the further improvement of the system of supervision over the second-tier banks, reviewing and expanding the internal legislation that regulates the banking activities. The World Bank (WB) and the United States Agency for International Development provided most of the assistance at this stage of the banking sector's development.

In the 2000s, the country's economic policy was characterized by maintaining a precautionary approach to structural reforms aimed at providing social stability and economic growth. Unlike other transition economies, Uzbekistan imposed stricter requirements on potential investors in relation to foreign

Özbekistan'ın mevcut bankacılık sistemi, bağımsızlıktan sonrası oluşturulmaya başlanmış ve birkaç aşamada gerçekleşmiştir. Bankacılık sektöründeki reformlar, ulusal ekonominin gelişimine katkıda bulunarak halkın sosyal ve ekonomik refahını artırmayı amaçlamaktadır. 1991 yılında kabul edilen Bankalar ve Bankacılık Faaliyetleri Yasası, ülkenin bankacılık sektörü reformları için bir temel oluşturmuş ve iki kademeli bankacılık sisteminin oluşturulmasına yardımcı olmuştur. 1995 yılında para dolaşımının düzenlenmesini ve ticari bankalar sisteminin oluşturulmasını hedefleyen Merkez Bankası'nın kurulmasıyla birlikte Özbekistan, güncellenmiş para ve döviz kuru politikasını geliştirmeye başlamıştır.

1997 yılı bankacılık sektörüne özel sermaye akışının başlangıç yılıdır. Bu, bankacılık sektöründe rekabeti başlatmış olup, kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasıyla oluşturulan yeni ticari bankaların ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Bankacılık sisteminin verimliliğini artırmak için Merkez Bankası, bankacılık faaliyetlerini düzenleyen iç mevzuatı tamamen değiştirerek ve genişleterek ikinci kademe bankalara yönelik denetim sisteminin daha da iyileştirilmesine odaklanmıştır. Bankacılık sektörünün bugün ulaştığı gelişim aşamasında ana yardımın Dünya Bankası (DB) ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı tarafından sağlandığı belirtilebilir.

2000'li yıllarda ülkenin ekonomik politikasında sosyal istikrarı ve ekonomik büyümeyi sürdürmeyi amaçlayan yapısal reformlara karşı ihtiyati yaklaşım kullanılmıştır. Diğer geçiş ekonomilerinden farklı olarak Özbekistan, ülkenin bankacılık sektörüne yabancı sermaye girişi konusunda

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ranov.1985@mail.ru

capital participation in the banking sector of the country. Uzbekistan's foreign borrowing originated from the sources, which are not subject to financial market fluctuations, such as the Asian Development Bank, International Finance Corporation, and WB. This approach, on the one hand, significantly limited an exposure of the banking system of Uzbekistan to global economic risks and shocks, but, on the other hand, the further development of the banking sector required large capital injections from the government, which started to closely monitor the sphere of banking services. Although the high level of the government involvement ensured the sustainable development of the banking system, the extent of the banking sector's liberalization remained low. In particular, there were limitations on foreign exchange transactions. In addition, restrictive requirements concerning the lending policy of banks hindered access to funding for small and medium-sized enterprises, resulting in the emergence of a system of directed credits for large business.

With President Shavkat Mirziyoyev's rise to power in December 2016, the large-scale reforms in all areas were initiated in the country, and the banking sector was not an exception. There are currently 28 second-tier commercial banks in Uzbekistan, including 12 joint-stock commercial banks, eight private banks, five banks with the participation of foreign capital, and three state-owned banks. Within the context of the Action Strategy on Five Priority Areas of Development of Uzbekistan for 2017-2021 initiated by the head of the state, special consideration is given to further reforming the banking system, ensuring its sustainable development and improving the banks' performance in accordance with international standards. In particular, it is expected to continue the work towards improving the monetary system, attracting foreign investment, as well as simplifying the taxation system and loan procedures. Measures to increase the volume of non-cash payments, including through the issuance of credit cards allowing to buy goods and services within certain limits, are one of the priority areas for developing the effectiveness of commercial banks.

potansiyel yatırımcılara daha sıkı şartlar koymuştur. Ülkeye dış borçlar özellikle Asya Kalkınma Bankası, Uluslararası Finans Kurumu ve DB gibi finansal piyasalardaki dalgalanmalara maruz kalmayan kaynaklardan gelmiştir. Bu yaklaşım, bir yandan, Özbekistan bankacılık sisteminin küresel ekonomik risklere ve şoklara maruz kalmasını önemli ölçüde azaltmıştır; diğer taraftan da, bankacılık sektörünün gelişimi, bankacılık hizmetlerini kontrol altına alan devletin büyük sermaye yatırımlarını yapmasını gerektirmiştir. Yüksek düzeyde devlet katılımı bankacılık sektörünün sürdürülebilir kalkınmasını sağlamış olsa da, bankacılık sektörünün serbestleşme derecesi düşük kalmıştır. Özellikle, döviz işlemlerinde kısıtlamalar olmuştur. Buna ek olarak, banka kredilendirmesi üzerindeki kısıtlayıcı şartlar, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansmana erişimini engellemiş, bu da büyük işletmeler için özel kurumsal kredilerin oluşturulmasına yol açmıştır.

Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in Aralık 2016'da iktidara gelmesiyle, bankacılık sektörü dâhil olmak üzere hayatın tüm alanlarında büyük ölçekli reformlar uygulanmıştır. Özbekistan'da şu anda 12 anonim ticari bankası, 8 özel banka, 5 yabancı sermayeli banka ve 3 devlete ait banka dâhil olmak üzere 28 ikinci kademe ticaret bankası faaliyet göstermektedir. Cumhurbaşkanı tarafından başlatılan 2017-2021 yılları için Özbekistan'da beş öncelikli alan için Eylem Stratejisi, bankacılık sisteminde yapılan reformların artırılmasına, sürdürülebilir kalkınmasının sağlanmasına ve bankaların faaliyetlerinin uluslararası standartlara uygun olarak geliştirilmesine öncelik vermektedir. Özellikle, parasal sistemin iyileştirilmesi, yabancı yatırımların çekilmesi, vergi sisteminin basitleştirilmesi ve kredi prosedürü üzerinde çalışmaların devam etmesi beklenmektedir. Ticari bankaların işleyişinin iyileştirilmesindeki öncelikli alanlardan biri, belirli bir sınırdan mal ve hizmet alımına imkân sağlayan kredi kartlarının verilmesi dâhil olmak üzere nakitsiz ödemelerin hacminin artırılmasına yönelik çalışmaların yapılmasıdır.

The country's banking system was tasked with taking measures to liberalize the foreign exchange market by introducing a free currency conversion of Uzbekistan's national currency, soum. During the period of transition to a fully convertible currency, the government provided special financial support to the banks and in June 2017 allocated \$500 million to increase the state share in the authorized capitals of commercial banks. The next step included a gradual removal of restrictions on currency operations. Since April 1, 2018, citizens of Uzbekistan have been allowed to withdraw currency from their international payment cards at ATMs. Currently, the government permits purchasing foreign currency only if it is deposited to an international credit card. According to the CB, Uzbekistan's commercial banks sold foreign currency worth \$150.6 million in January-April 2018, \$84.7 million of which was purchased by private entrepreneurs. Since April 2018, commercial banks have also begun to implement online conversion through mobile applications. In particular, in April 2018, \$4.1 million of purchased foreign currency was acquired through mobile applications.

According to the CB of Uzbekistan, as of April 1, 2017, the aggregate assets of the country's banking system reached 90.1 trillion soums (\$21.45 billion), which is 29.2% more compared to the same period of 2016. The capital adequacy ratio exceeded the international norms by 1.8 times. As of January 1, 2018, the total assets of commercial banks increased almost twofold in terms of the national currency to 166.6 trillion soums (\$20.89 billion). Thus, according to the results of 2017, the banking system reforms served to improve the efficiency of the monetary policy of the CB and further strengthened the financial stability of the banking system. According to the rating of the World Economic Forum, Uzbekistan is among the five fastest-growing economies. Moreover, the credit rating organizations such as Standard and Poor's, Fitch Ratings and Moody's Investors Service make a positive assessment of Uzbekistan's commercial banks, defining them as steadily developing.

Ülkenin bankacılık sistemi, Özbekistan'ın para birimi olan som'un döviz piyasasında serbestleştirilmesine geçilmesine yönelik önlemler almakla görevlendirilmiştir. Aynı zamanda hükümet, bankalara serbest döviz geçişte özel destek sağlayarak, ticari bankalardaki payını Haziran 2017'den bu yana 500 milyon dolar artırmıştır. Bir sonraki adım, döviz işlemleri üzerindeki kısıtlamaların kademeli olarak kaldırılmasını içermiştir. 1 Nisan 2018'den itibaren Özbekistan vatandaşlarının ATM'lerden uluslararası ödeme kartları ile para çekmelerine izin verilmiştir. Şu anda, sadece uluslararası ödeme kartına yatırılması durumunda döviz alımına izin verilmektedir. Merkez Bankası verilerine göre, Özbekistan'ın ticari bankaları Ocak-Nisan 2018'de ülke halkına 150.6 milyon dolar değerinde döviz satmıştır. Özel sektördeki girişimcilerin payı ise 84.7 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Nisan 2018'den bu yana ticari bankalar, mobil uygulamalar aracılığıyla online döviz değiştirme uygulamasına başlamıştır. Nisan 2018'de satın alınan 4.1 milyon dolarlık döviz, mobil uygulamalar aracılığıyla satın alınmıştır.

Özbekistan Merkez Bankası'ndan yapılan açıklamaya göre, 1 Nisan 2017 itibariyle bankacılık sisteminin aktifleri 90.1 trilyon som yani 21.45 milyar dolara ulaşmıştır. Bu, 2016 yılının aynı dönemine göre %29.2 daha fazladır. Sermaye yeterlilik oranı uluslararası sermaye yeterlilik standartlarını 1.8 kat aşmıştır. 1 Ocak 2018 itibariyle bankaların toplam aktifleri yaklaşık iki kat artarak 166.6 trilyon soma (20.89 milyar dolar) yükselmiştir. 2017 yılı sonuçlarına göre, tüm uygulanan bankacılık sistemi reformları Merkez Bankası'nın para politikasının etkinliğini artırmaya ve bankacılık sisteminin finansal istikrarını daha da güçlendirmeye katkı sağlamıştır. Dünya Ekonomik Forumu raporuna göre, Özbekistan dünyanın en hızlı büyüyen beş ekonomisi arasında yer almaktadır. Ayrıca, Standard and Poor's, Fitch Ratings ve Moody's Investors Service gibi kredi derecelendirme kuruluşları, Özbekistan'ın bankalarını olumlu bir şekilde değerlendirerek bu bankaları istikrarlı bir

In general terms, it may be stated that despite recent economic challenges and the power transit, the economy of Uzbekistan has been developing steadily and confidently. It is expected that by 2020 commercial banks would finalize their step-by-step transition to the standards issued by the Basel Committee on Banking Supervision (Basel III), which was launched in 2015. The last year showed a positive trend in reforming the banking sector of Uzbekistan, which was witnessed by the international community. In particular, the European Bank for Reconstruction and Development resumed its work in the country, after suspending its involvement back in 2005. A positive assessment of the implemented reforms has increased the need to sustain a high rate of the banking sector reforms even further, especially in retail lending. The diversification of the banking sector and the shift from corporate lending to providing a full range of banking services to the population will certainly contribute to the continued economic growth. However, it is important to improve the efficiency of the monitoring and accountability systems in order to minimize the risks related to the implementation of the new monetary policy.

şekilde gelişmekte olan bankalar olarak tanımlamaktadır.

Genel olarak, son yıllarda yaşanan tüm ekonomik zorluklara ve iktidar değişikliğine rağmen, Özbekistan ekonomisi istikrarlı ve güvenli bir şekilde gelişmektedir. 2020 yılına kadar ticari bankaların, 2015 yılında başlatılan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Basel III) standartlarının uygulanmasına aşamalı bir geçişi tamamlaması beklenmektedir. 2017'de Özbekistan'ın bankacılık sektörünün reformunda olumlu bir eğilim gözlemlenmiştir. Bu, uluslararası topluluğun dikkatinden kaçmamıştır. Özellikle, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, 2005 yılında katılımı askıya aldıktan sonra ülkedeki çalışmalarına yeniden başlamıştır. Reformların olumlu değerlendirilmesi, özellikle perakende kredilerinde bankacılık reformlarını hızlı bir şekilde sürdürme ihtiyacını artırmıştır. Bankacılık sektörünün çeşitlendirilmesi ve kurumsal kredilendirmeden halka tüm bankacılık hizmetlerinin sunulmasına geçiş, ekonomik büyümeye kesinlikle katkıda bulunacaktır. Ancak, yeni para politikasının risklerini en aza indirmek için denetim ve raporlama sisteminin etkinliğini artırmak önemlidir.

REGIONAL REPERCUSSIONS OF THE ECONOMIC RECESSION IN RUSSIA RUSYA'DA EKONOMİK DURGUNLUĞUN BÖLGESEL ETKİLERİ

*Kanat Makhanov **

Since 2014, the Russian economy has been in recession caused primarily by the drop in oil prices and sanctions imposed by the western countries. In 2017, after two years of the negative growth, Russia's GDP and industry production increased by 1.5% and 1.0%, respectively, while the inflation rate decreased to 2.5%. The Russian government wishfully perceives these figures as a sign that the economic downturn is ending. However, there are plenty of other indicators showing that the recession still persists in a number of ways. For instance, the amount of the real disposable income of households, which is the most precise indicator of welfare, has been negative throughout all four quarters of 2017. In fact, the deterioration of the economic situation affected the socio-economic indicators of the regions of Russia, which has an extremely complex geography. Therefore, taking into account the fact that the Russian model of the fiscal budget federalism is based on a competitive relationship between the center and each of the constituent entities of the country, as well as among the federal subjects themselves, to consider the economy of Russia as a sum of the economies of its regions can be seen as a rather accurate approach.

In the regional-economic context, the principal problems of the Russian regions are the heavy indebtedness and falling household incomes and consumption. According to the latest available data as of March 2018 from the Ministry of Finance of Russia, the combined debt of the regions reached 2,263 billion rubles (\$36.5 billion), which in per capita terms would be around 15.7 thousand rubles (\$253.5). In 2011, for instance, this amount was half as much and was still con-

2014'ten bu yana başta petrol fiyatlarındaki düşüş ve batı ülkelerinin uyguladığı yaptırımlar nedeniyle Rusya ekonomisinde durgunluk yaşanmıştır. 2017 yılında iki yıllık negatif büyümenin ardından, Rusya'nın GSYİH'sı ve sanayi üretimi sırasıyla %1.5 ve %1.0 oranında artarken, enflasyon oranı %2.5'e gerilemiştir. Rus hükümeti, bu rakamları ekonomik gerilemenin sona erdiğinin işareti şeklinde istekli bir şekilde algılamaktadır. Lakin durgunluğun hala çeşitli şekillerde devam ettiğini gösteren birçok gösterge mevcuttur. Örneğin, refahın en önemli göstergelerinden birisi olan hane halkının reel harcanabilir gelir miktarı, 2017'nin dört çeyreği süresince negatif olmuştur. Nitekim ekonomik durumun bozulması, son derece karmaşık bir coğrafyaya sahip olan Rusya'nın bölgelerinin sosyo-ekonomik göstergelerini etkilemiştir. Bu nedenle, Rusya'nın mali bütçesindeki eyalet modelinin ülkenin federal bölgeleri arasında olduğu kadar federal bölgeler ile merkez arasındaki rekabet ilişkisine de dayandığı dikkate alındığında, Rusya ekonomisini ülkedeki bölgelerin ekonomilerinin toplamı olarak değerlendirmek oldukça doğru bir yaklaşım olarak görülebilir.

Bölgesel-ekonomik bağlamda Rusya'daki bölgelerin başlıca sorunları; ağır borç yükü ve düşen hane gelirleri ve tüketimidir. Rusya Maliye Bakanlığı'ndan Mart 2018 itibarıyla paylaşılan en son verilere göre, bölgelerin birleştirilmiş borcu 2,263 milyar rubleye (36.5 milyar dolar) ulaşmıştır. Bu, kişi başına 15.7 bin rubleye (253.5 dolar) denk gelmektedir. Örneğin, 2011'de bu rakam iki kat daha az olmasına rağmen o zamanlarda dahi endişe verici sayılıyor. Öte yandan, federal bütçeden yapılan

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

sidered as alarming at that time. On the other hand, thanks to transfers from the federal budget, the total regional debt decreased by 1.6% during 2017 and by nearly 2% during the first quarter of 2018.

However, these little positive trends were not uniform across Russia. Some of the regions managed to improve their fiscal balance, while others increased their debt burdens further. Thus, in 2017, 49 regions managed to decrease their debt stocks, while the remaining 35 accumulated more debts. Currently, 21 regions have already exceeded the 80% limit of their debt to revenue ratio, and seven more regions have debt stocks exceeding 100% relative to their regional budget revenues. The average ratio of region debt to regional revenues is 30.5%. In order to help the regions overcome fiscal difficulties, it was decided by the Russian government to spend 1,700 billion rubles (\$30.9 billion) from the federal budget (including all kinds of transfers to the regions) in 2018, which is 2.5% higher than in 2017. This amount has been increasing in ruble terms during the last six years. To compare, in 2010 it was around 1,398 billion rubles (\$45.3 billion).

In fact, the shortage of revenues in regional budgets is largely a consequence of another, more serious problem of the overall decline of taxable incomes. Since the recent recession in the Russian economy has been accompanied by a serious downturn in incomes of both enterprises and population, this immediately has had its negative effects on consumption and tax revenues leading to a decline in regional budgets. In fact, since the mineral tax and customs duties that are very sizeable and of crucial importance for the whole fiscal system of the country go entirely and directly to the federal budget, about 70% of all regional budget revenues consist of two taxes, namely, the personal income tax and the corporate profit tax. According to the official statistics of the Federal State Statistics Service of Russia, the quarterly measured real disposable income, which is the income after deduction of obligatory payments, adjusted for the consumer price index, is constantly falling since

transferler sayesinde toplam bölgesel borç 2017'de %1.6 oranında ve 2018'in ilk çeyreğinde yaklaşık %2 oranında azalmıştır. Ancak, bu küçük pozitif eğilimler Rusya'nın genelinde aynı seviyelerde değildir. Bazı bölgeler mali dengesini iyileştirebilirken, diğerleri borç yüklerini daha da artırmıştır. Böylece, 2017 yılında 49 bölge borç stoklarını azaltabilirken, kalan 35 bölge daha fazla borçlanmıştır. Hâlihazırda 21 bölge borç/gelir oranında %80'lik sınırı aşmış ve yedi bölge ise bölgesel gelirlerine göre %100'ü aşan borç stoklarına sahiptir. Bölge borcunun bölgesel gelirlere oranı ortalama %30.5'tir. Bölgelerin mali sıkıntılarının üstesinden gelmesine yardımcı olmak için, Rus hükümeti 2018'de federal bütçeden (bölgelere her türlü transfer dâhil) 1,700 milyar ruble (30.9 milyar dolar) harcamaya karar vermiştir. Bu rakam, 2017'ye göre 2.5% daha fazladır. Son altı yılda bu miktar ruble cinsinden artmaktadır. Karşılaştırabilmek için; bu rakam 2010 yılında yaklaşık 1,398 milyar ruble (45.3 milyar dolar) olmuştur.

Aslında, bölgesel bütçelerdeki gelir sıkıntısı, büyük ölçüde, vergiye tâbi gelirlerin genel düşüşü gibi bir başka daha ciddi sorunun bir sonucudur. Rusya ekonomisindeki son durgunluğa hem işletmelerin hem de nüfusun gelirlerinde ciddi bir düşüş eşlik ettiği için, bu durum, bölgesel bütçelerde düşüşe yol açarak tüketim ve vergi gelirleri üzerinde olumsuz etki yaratmıştır. Aslında, ülkenin tüm mali sistemi için çok büyük ve çok önemli olan maden vergisi ve gümrük vergilerinin tamamen ve doğrudan federal bütçeye girmesi nedeniyle, tüm bölgesel bütçe gelirlerinin yaklaşık %70'i iki vergiden oluşmaktadır: kişisel gelir vergisi ve kurumlar gelir vergisi. Rusya Federal Devlet İstatistik Servisi'nin resmi istatistiklerine göre, tüketici fiyat endeksinde göre ayarlanan zorunlu ödemeler düşüldükten sonraki gelir olan üç ayda bir ölçülen 'reel harcanabilir gelir', 2014'ten bu yana sürekli olarak düşmektedir. 2014'ün üçüncü çeyreği, reel harcanabilir gelirin %2.6 büyüme gösterdiği en son zaman dilimi olmuştur. O zamandan beri bu gösterge sürekli düşüş

2014. The third quarter of 2014 was the last time when real disposable income showed a growth of 2.6%. Since then, this indicator is in constant fall and has fallen by 11.6% up to the first quarter of 2018, which is something that never happened since 1990s. Given that the regions are responsible for financing expenses for education and healthcare, which are the spheres requiring the highest expenditures, the shrinkage of total revenues leads to a further increase of the combined debt.

Moreover, the regional administrations of Russia are responsible for executing the so-called "May decrees" signed by President Vladimir Putin on May 7, 2012, on the day of the inauguration. It consists of 218 orders to the Government of the Russian Federation to be implemented during 2012-2020 and imposes a heavy social spending plan on Russia's regions mainly targeting salaries of state and public sector employees and introducing supportive measures for small and medium entrepreneurship, which are not covered by the federal budget. As a result, there is an increasing vulnerability of the regions in relation to their ability to maintain a credible fiscal policy, which could undermine the very essence of the federal structure of the country.

It is expected that President Vladimir Putin will issue a decree on allocating about 10 trillion rubles (\$159 billion) to the social sphere until 2024 after his inauguration on May 7, 2018, contributing to the easing of the financial burden on regional budgets. However, it will also produce detrimental effects for the fiscal federalism in Russia strengthening the position of the central government. In January 2018, for instance, the Federal Treasury of Russia had to establish control over the budgets of the regions of Kostroma and the Republic of Khakassia for having exceeded the 80% regional budget debt limit, and five more regions currently face the same risk. This is an illustrative example when improper fiscal relations between the center and the regions were converted into a necessity to take total fiscal control over the sub-national units, thereby undermining the fiscal budget

göstermiş ve 2018'in ilk çeyreğine kadar %11.6 oranında düşmüştür. Bu, 1990'lardan beri hiç yaşanmayan bir olay olmuştur. Bölgelerin, en yüksek harcama gerektiren alanlar olan eğitim ve sağlık harcamalarının finansmanından sorumlu olduğu göz önüne alındığında, toplam gelirlerin daralması birleştirilmiş borcun daha da artmasına yol açmaktadır.

Ayrıca, Rusya'nın bölgesel idareleri, Devlet Başkanı Vladimir Putin'in resmen işe başlama günü olan 7 Mayıs 2012 tarihinde imzaladığı "Mayıs kararnamelelerini" yürütmekten sorumludur. Bu kararnameleler, Rusya Federasyonu Hükümetince 2012-2020 döneminde uygulanacak 218 emirden oluşmakta olup, özellikle devlet ve kamu sektörü çalışanlarının maaşlarını hedefleyerek ve küçük ve orta ölçekli girişimcilik için destekleyici tedbirler getirerek federal bütçe kapsamında olmayan Rusya'nın bölgeleri üzerinde önemli bir sosyal harcama planı uygulamaktadır. Sonuç olarak, bölgelerin güvenilir maliye politikasını sürdürebilmesine bağlı olarak bu bölgelerin artan sosyal güvenlik açığı söz konusudur. Bunun, ülkenin federal yapısının özüne zarar verebilme ihtimali bulunmaktadır.

Devlet Başkanı Vladimir Putin'in, 7 Mayıs 2018'de göreve başlama töreninden sonra bölgesel bütçeler üzerindeki mali yükün hafiflemesine katkıda bulunarak 2024 yılına kadar yaklaşık 10 trilyon rubleyi (159 milyar dolar) sosyal alana tahsis etme kararı çıkarması beklenmektedir. Ancak bu, Rusya'da merkezi hükümetin konumunu güçlendirerek mali federalizm için zararlı etkiler de yaratacaktır. Örneğin, Ocak 2018'de Rusya Federal Hazinesi, %80 bölgesel bütçe borç limitini aştığı için Kostroma ve Hakasya Cumhuriyeti bölgelerinin bütçeleri üzerinde kontrol sağlamak zorunda kalmış olup beş bölge daha aynı riskle karşı karşıya kalmaktadır. Bu, merkez ve bölgeler arasındaki uygun olmayan mali ilişkilerin, alt-ulusal birimler üzerinde topyekûn mali kontrolün alınması zorunluluğuna dönüşen ve böylece mali bütçede federalizm ilkelerini baltalayan bir

federalism principles. It is evident that under the existing conditions of the economic recession, which is aggravated by growing economic sanctions, the regional economic policy requires fundamental reconsideration and changes in favor of granting more autonomous power to the regions.

örnek teşkil etmektedir. Artan ekonomik yaptırımlar nedeniyle ortaya çıkan ekonomik durgunluğun mevcut koşulları altında bölgesel ekonomik politika, bölgelere daha fazla özerk güç verme lehine kökten yeniden değerlendirilerek, birtakım değişikliklerin getirilmesini gerektirmektedir.

RECENT DEVELOPMENTS IN THE UKRAINIAN BANKING SECTOR UKRAYNA BANKACILIK SEKTÖRÜNDE SON GELİŞMELER

*Daniyar Nurbayev **

Political upheavals in Ukraine that started in 2014 have caused a severe deterioration of the country's economic situation, combined with the decline in the socio-economic well-being of Ukrainian citizens. The Euro-maidan protests resulted in the ouster of President Yanukovych, which led to Russia's annexation of Crimea and the armed conflict in the Donbass region. These dramatic events have seriously affected Ukraine's economy triggering sharp GDP fluctuations. In fact, the country's GDP fell by 6.6% and 9.8% in 2014 and 2015, respectively, and grew by 2.3% and 2.0% in 2016 and 2017, respectively. Moreover, the country's national currency, hryvnia, depreciated from around 8 hryvnia per \$1 at the beginning of 2014 to about 29 hryvnia per \$1 at the beginning of 2018, which is nearly a 250% depreciation. Meanwhile, inflation grew by 24.9%, 43.3%, 12.4% and 13.7% in 2014, 2015, 2016 and 2017, respectively. These unfavorable conditions have significantly reduced the stability of the country's banking sector, which seriously depends on the level of political and economic volatility.

According to the National Bank of Ukraine (NBU), at the beginning of 2014, when a relatively stable period in the country was coming to an end, the total assets of its banking sector were 1,277.51 billion hryvnia (\$159.6 billion). Subsequent financial-economic difficulties, such as the liquidity shortage and a high level of bad loans led to the closure of 22 banks reducing the number of banks in the country to 158. Despite a smaller number of banks, the nominal value of the sector's total assets grew by 3.07% to 1,316.72 billion hryvnia (\$81.4 billion). However, it is worth mentioning that the growth was due to the revaluation of banks assets in foreign curren-

Ukrayna'da 2014 yılında başlayan siyasi karışıklıklar, ülkenin ekonomik durumunun kötüleşmesine ve Ukrayna vatandaşlarının sosyo-ekonomik refahının azalmasına neden olmuştur. Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in devrilmesiyle sonuçlanan Maydan protestoları, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesine ve Donbass bölgesindeki silahlı çatışmaya yol açmıştır. Bu dramatik olaylar, GSYİH'da keskin dalgalanmaları tetikleyerek Ukrayna'nın ekonomisini ciddi şekilde etkilemiştir. Nitekim ülke GSYİH'sı, 2014 ve 2015 yıllarında sırasıyla %6.6 ve %9.8 oranında azalırken, 2016 ve 2017'de sırasıyla %2.3 ve %2.0 oranında büyümüştür. Ayrıca, ülkenin ulusal para birimi olan grivna, dolar karşısında %250 kadar değer kaybetmiştir. 2014'ün başında 8 grivna'dan işlem gören dolar 2018'in başında 29 grivna'dan işlem görmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında enflasyon sırasıyla %24.9, %43.3, %12.4 ve %13.7 oranında artmıştır. Bu olumsuz şartlar, ciddi ölçüde politik ve ekonomik dalgalanma düzeyine bağlı olan ülkenin bankacılık sektörünün istikrarını önemli ölçüde azaltmıştır.

Ukrayna Merkez Bankası (UMB) verilerine göre, 2014 yılının başında ülkede nispeten istikrarlı geçen dönemin sonunda birlikte bankacılık sektörünün toplam varlıkları 1,277.51 milyar grivna (159.6 milyar dolar) olmuştur. Likidite sıkıntısı ve yüksek düzeyde sorunlu krediler gibi mali-ekonomik zorluklar, 22'si kapanmak üzere olan ülkede banka sayısının 158'e düşmesine neden olmuştur. Daha az sayıda banka olmasına rağmen, sektörün toplam varlıklarının nominal değeri %3.07 oranında artarak 1,316.72 milyar grivna (81.4 milyar dolar)

* PhD student, Aalto University, Finland. d.a.nurbayev@gmail.com

cy because of the national currency's depreciation. Thus, the real growth of assets (excluding inflation) was negative reaching 17.48%. In 2015, the crisis in the banking sector deepened, and the number of banks plunged to 117, while the nominal amount of the sector's total assets fell by 4.7% decreasing by 33.52% in real terms. In 2016-2017, the situation in the banking sector still had a downward trend. In 2016, the number of banks fell to 96, further decreasing to 83 in 2017.

The deposit outflow and the growth of non-performing loans (NPLs) were among other main reasons for the decline of bank assets. The sharp depreciation of hryvnia and high inflation decreased the population's confidence both in the national currency and in the banking system. Because of reduced confidence, the population started withdrawing their savings from the banks. For example, according to the NBU, the deposits in the national currency fell by 28.21% from 365.96 billion hryvnia (\$45.74 billion) in 2013 to 262.71 billion hryvnia (\$16.24 billion) in 2014. At the same time, the regulator shows that the foreign currency deposits calculated in hryvnia grew by 35.81% from 336.95 billion hryvnia in 2013 to 455.49 billion hryvnia in 2014. However, it is important to note that the growth in the foreign currency deposits was mainly due to the depreciation of hryvnia, while the same deposits calculated in the U.S. dollar actually had a negative growth rate, falling by 32.41% from \$42.19 billion in 2013 to \$28.24 billion in 2014. After a significant decrease in 2014, the deposits in the local currency were relatively stable in the next two years. In 2015, the deposits in the local currency grew by 0.23%, while in 2016 there was a 1.07% decrease. Meanwhile, the foreign currency deposits calculated in the U.S. dollar fell by 71.83% to \$20.71 billion in 2015 and grew by 6.17% to \$21.98 billion in 2016.

It is worth mentioning that the deposit base decreased despite the fact that the government introduced some restrictions to halt the withdrawal of deposits. For instance, in July 2014, the NBU introduced a regulation introducing the daily withdrawal limits of

olmuştur. Ancak, büyümenin, ulusal para biriminin değer kaybetmesinden dolayı yabancı para cinsinden varlıkların yeniden değerlendirilmesinden kaynaklandığı belirtilmelidir. Böylece, varlıkların reel büyümesi (enflasyon hariç) %17.48 düşmüştür. 2015 yılında bankacılık sektöründeki kriz derinleşmiş olup, banka sayısı 117'ye gerilerken, sektörün toplam varlıklarının nominal tutarı %4.7 oranında gerileyerek reel olarak %33.52 oranında azalmıştır. 2016-2017 döneminde bankacılık sektöründeki durum hala düşüş eğilimindedir. 2016 yılında banka sayısı 96'ya gerilerken, 2017'de 83'e düşmüştür.

Mevduat çıkışı ve sorunlu kredilerin artması, banka varlıklarının azalmasının başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Grivna'nın değer kaybetmesi ve yüksek enflasyon, halkın hem ulusal para birimine hem de bankacılık sistemine güvenini azaltmıştır. Güven azalması nedeniyle insanlar, tasarruflarını bankalardan geri çekmeye başlamışlardır. Örneğin, UMB verilerine göre, ulusal para cinsinden mevduatlar 2013 yılında 365.96 milyar grivna (45.74 milyar dolar) iken 2014 yılında %28.21 oranında azalarak 262.71 milyar grivna (16.24 milyar dolar) seviyesine kadar düşmüştür. Aynı zamanda, grivna cinsinden hesaplanan yabancı para mevduatları 2013 yılında 336.95 milyar grivna iken 2014 yılında %35.81 oranında artarak 455.49 milyar grivna'ya yükselmiştir. Ancak, yabancı para mevduatlarındaki büyümenin temel olarak grivna'nın değer kaybetmesine bağlı olduğunu unutmamak gerekir. ABD doları cinsinden hesaplanan aynı mevduatlar, 2013 yılında 42.19 milyar dolar iken 2014 yılında %32.41 oranında azalarak 28.24 milyar dolara gerilemiştir. 2014 yılında önemli bir düşüşün ardından, yerel para birimindeki mevduatlar sonraki iki yıl içinde nispeten sabit kalmıştır. 2015 yılında yerel para birimindeki mevduatlar %0.23 oranında büyürken, 2016 yılında %1.07 oranında bir düşüş gerçekleşmiştir. Öte yandan ABD doları cinsinden hesaplanan yabancı para mevduatları, 2015 yılında %71.83 oranında

150,000 hryvnia (\$9,317) in the national currency and 20,000 hryvnia (\$1,250) in the foreign currency per individual. Later, the limits were increased several times to reach 500,000 hryvnia (\$19,230) in the national currency and 50,000 hryvnia (\$1,923) in the foreign currency in March 2016. In July 2016, the limit for withdrawing deposits in the national currency was abolished, while the limit for withdrawing deposits in the foreign currency was increased to 250,000 hryvnia (\$9,615) in September 2016 only to be eventually removed in August 2017. During that time, the NBU tried to decrease the deposit outflow not only by introducing the withdrawal limits but also by supporting the national currency. For instance, in August 2014, the regulator introduced a prudential norm for the mandatory sale of foreign exchange proceeds, obliging all exporters to sell 100% of their foreign exchange earnings in the Ukrainian foreign exchange market. The requirement was reduced to 75% and 65% in September 2014 and May 2016, respectively.

According to the International Monetary Fund, the share of NPLs in Ukraine has been gradually increasing since 2013, when it was equal to 12.9% of the total assets of the banking system. The NPLs share grew to 19.0%, 28.0% and 30.5% in 2014, 2015 and 2016, respectively. At the end of 2017, the share of NPLs reached 54.5% of the total assets, which was the record high rate of NPLs in the world. This number indicates a high probability that more than a half of the total loans of the banking sector will not be returned, putting a serious pressure on the sector's profitability and stability. The reason for the increase in NPLs was a serious decline of the population's income due to high inflation, the depreciation of the national currency, and the fall in the total output of the country. It is worth mentioning that in 2016 the Ukrainian authorities adopted the Law on Financial Restructuring, which aims to decrease the number of NPLs. However, in the end of 2017 the amount of restructured NPLs was only 8 billion hryvnia (\$307 million) out of about 500 billion hryvnia (\$19 billion) of

azalarak 20.71 milyar dolara gerilemiş ve 2016 yılında %6.17 oranında artarak 21.98 milyar dolara yükselmiştir.

Hükümetin mevduatların çekilmesini durdurmak için bazı kısıtlamalar getirmesine rağmen, mevduat tabanının azaldığı belirtilmelidir. Örneğin, Temmuz 2014'te UMB, günlük para çekme limitlerini kişi başına ulusal para cinsinden 150,000 grivna (9,317 dolar) ve yabancı para cinsinden 20,000 grivna (1,250 dolar) olarak belirleyen bir düzenleme getirmiştir. Limitler, daha sonra birkaç kez artırılarak Mart 2016'da ulusal para cinsinden 500,000 grivna'ya (19,230 dolar) ve yabancı para cinsinden 50,000 grivna'ya (1,923 dolar) ulaşmıştır. Temmuz 2016'da ulusal para cinsinden mevduat çekme limiti kaldırılmıştır. Yabancı para cinsinden mevduat çekme limiti ise Eylül 2016'da 250,000 grivna (9,615 dolar) seviyesine yükseltilerek sadece Ağustos 2017'de kaldırılmıştır. Bu süre zarfında UMB, sadece para çekme limitleri getirerek değil, aynı zamanda ulusal para birimini destekleyerek mevduat çıkışını azaltmaya çalışmıştır. Örneğin, Ağustos 2014'te düzenleyici, döviz gelirlerinin zorunlu satışı için ihtiyati kural getirerek tüm ihracatçıları döviz kazançlarının %100'ünü Ukrayna döviz piyasasında satmak zorunda bırakmıştır. Bu talep Eylül 2014 ve Mayıs 2016'da sırasıyla %75 ve %65'e düşürülmüştür.

Uluslararası Para Fonu verilerine göre, Ukrayna'da sorunlu kredilerin payı, bankacılık sisteminin toplam varlıklarının %12.9'una eşit olduğu 2013 yılından bu yana kademeli olarak artmaktadır. Sorunlu kredilerin payı 2014, 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla %19.0, %28.0 ve %30.5 seviyesine yükselmiştir. 2017 sonu itibarıyla sorunlu kredilerin payı, toplam varlıkların %54.5'ine ulaşmıştır. Bu, sorunlu kredilerin dünyadaki en yüksek oranıdır. Bu rakam, bankacılık sektörünün toplam kredilerinin yarısından fazlasının geri ödenmeyeceğini göstermekte ve sektörün kârlılığı ve istikrarı üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaktadır. Yüksek enflasyon, ulusal para biriminin değer kaybetmesi ve ülkenin toplam üretimindeki düşüş

total NPLs. Hence, the steps that the government has taken are not enough to decrease the number and amount of NPLs.

Overall, it is clear that the problems of the Ukrainian banking sector will not be solved in the near future. However, it can be expected that the sector will perform better in 2018 than in the previous years because of a better macroeconomic situation in the country. It is expected that the economy will grow by 3.4% in 2018, which is significantly higher than in 2014-2017, meaning that more intensive economic activity will increase demand for loans. A higher GDP will increase the average household income, which in its turn will allow people to return some of their bad loans. In addition, the NBU expects that inflation will be about 8.9% in 2018. A lower inflation will allow the Ukrainian banks to set their interests on loans lower, which will also increase demand for deposits. Thus, provided there are no more serious external and internal political and economic disturbances, the country can gradually stabilize its banking sector.

nedeniyle nüfusun gelirinde yaşanan ciddi bir düşüş sorunlu kredilerin artmasına yol açmıştır. 2016 yılında Ukrayna makamlarının sorunlu kredilerin sayısını azaltmayı amaçlayan Finansal Yeniden Yapılandırma Yasasını kabul ettikleri belirtilmelidir. Ancak, 2017 sonunda yeniden yapılandırılmış sorunlu kredilerin miktarı, yaklaşık 500 milyar grivna (19 milyar dolar) olan toplam sorunlu kredilerin sadece 8 milyar grivna'sını (307 milyon dolar) oluşturmuştur. Dolayısıyla, hükümetin aldığı adımlar, sorunlu kredilerin sayısını ve miktarını azaltmak için yeterli değildir.

Genel olarak, Ukrayna bankacılık sektörünün problemlerinin yakın gelecekte çözülemeyeceği açıktır. Ancak, ülkedeki iyileşmeye başlayan makroekonomik durum nedeniyle sektörün 2018'de bir önceki yıla göre daha iyi performans göstermesi beklenebilir. Ekonominin 2018 yılında %3.4 oranında büyümesi, ve bu rakamın 2014-2017 dönemine göre önemli ölçüde daha yüksek olması beklenmektedir. Bu durum, daha yoğun ekonomik aktivitenin kredilere olan talebi artıracak anlamına gelmektedir. Daha yüksek GSYİH, ortalama hane gelirini artıracak ve bu da insanların bazı sorunlu kredilerini geri ödemelerine olanak sağlayacaktır. Buna ek olarak, UMB, 2018 yılında enflasyonun yaklaşık %8.9 olmasını beklemektedir. Daha düşük bir enflasyon Ukrayna bankalarının faiz oranlarını daha düşük seviyelerde tutmasını sağlayacak ve bu da mevduat talebini artıracaktır. Dolayısıyla, daha ciddi dış ve iç siyasi ve ekonomik rahatsızlıklar olmadığı takdirde, ülke bankacılık sektörünü kademeli olarak dengeleyebilecektir.

MORTGAGE LENDING IN KAZAKHSTAN: ANALYSIS OF RECENT YEARS KAZAKİSTAN'DA İPOTEKLİ KREDİ: SON YILLARIN ANALİZİ

*Zhandos Ranov **

The possibility of owning a home by getting a mortgage loan is a well-established practice worldwide. Quite low interest rates and acceptable payment terms make mortgage lending attractive for the population, especially in developed countries. However, the situation in Kazakhstan's market of mortgage lending has a number of distinctive features. Due to high housing prices in both primary and secondary markets, it is extremely difficult for the vast majority of Kazakhstani citizens to buy a house or an apartment without a mortgage. Moreover, the mortgage conditions, such as qualification requirements for a borrower, loan terms, and interest rates, not only vary from bank to bank, but also are subject to annual changes. Since there is a sustained trend towards the steady increase in the country's population, the issue of providing citizens with decent living conditions becomes one of the high-priority tasks for the government of Kazakhstan.

It should be noted that in the past few years the Kazakhstani authorities have significantly stepped up the pace of new housing construction. For example, 979.8 billion tenge was invested in housing construction in 2017. As a result, more than 11 million square meters of housing were built in Kazakhstan, which is a 6.2% increase compared to 2016. It is noteworthy that over the past three years the volume of commissioned housing has not fallen below the mark of 9.3 million square meters. As of 2017, the total housing stock of Kazakhstan amounted to 353 million square meters, which means that over the past 10 years the country's housing supply ratio has grown by 30%, namely, from 16.5 square meters per person in 2007 to 21.6 square meters

İpoteğe dayalı konut kredisi sistemi, dünya çapında yaygın olarak uygulanmaktadır. Oldukça düşük faiz oranları ve uygun ödeme koşulları, bu tür krediyi özellikle gelişmiş ülkelerdeki insanlar için çekici hale getirmektedir. Bununla birlikte, Kazakistan ipotek piyasasında durum bir dizi ayırt edici özelliğe sahiptir. Hem birincil hem de ikincil piyasalarda yüksek konut fiyatları nedeniyle, ülke vatandaşlarının büyük çoğunluğu için konut kredisi alınmadan daire veya ev satın almak son derece zordur. Aynı zamanda, borçlu için şartlar, kredi koşulları, faiz oranları gibi ipotek şartları, bankadan bankaya göre değişmekte olup, aynı zamanda yıllık değişimlere de tabidir. Ülke nüfusunun artmasına yönelik istikrarlı bir eğilimin olduğu durumlarda, vatandaşlara iyi yaşam koşulları sağlama konusu, Kazakistan siyasi liderliği için öncelikli görevlerden biri haline gelmektedir.

Geçtiğimiz birkaç yıl içinde Kazakistan makamlarının konut inşaatının hızını önemli ölçüde artırdığı belirtilmelidir. Örneğin, 2017 yılında konut inşaatına 979,8 milyar tenge tahsis edilmiştir. 2017 rakamlarına göre, Kazakistan'da 11 milyon metrekareden fazla konut inşa edilmiştir. Bu rakam, 2016'ya kıyasla %6.2 daha yüksektir. Son 3 yıl içinde devreye alınan konut hacminin 9.3 milyon metrekarenin altına düşmemesi dikkat çekicidir. 2017 yılı itibarıyla Kazakistan'ın konut stokunun toplam alanı 353 milyon metrekaredir. Böylelikle, geçtiğimiz 10 yıl içinde Kazakistan'da konut arz oranı, 2007'de kişi başına 16,5 metrekare iken 2017'de %30 oranında artarak kişi başına 21,6 metrekareye çıkmıştır. Ancak, bu gösterge hala BM standartlarının altında-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ranov.1985@mail.ru

per person in 2017. However, this indicator is still below the UN standards, according to which the housing supply ratio should reach 30 square meters per person.

Speaking about the access to mortgages for the purchase of housing under construction in Kazakhstan, it should be noted that payments on a mortgage loan provided by private commercial banks, with annual rates ranging from 14% to 17%, are a serious burden on the household budget. In fact, an average monthly mortgage payment exceeds the cost of rent by 20-30%; moreover, a monthly loan payment in Kazakhstan, on average, exceeds 40% of an average borrower's monthly income, which is considered as extremely burdensome by the standards of developed countries. After the 2008 economic crisis, which put an end to the banking system's external borrowing at low interest rates, Kazakhstan's financial institutions had to take expensive loans with 8-10% interest rates. Moreover, the second-tier banks have had to add surcharges to the interest rate, taking into account the risk of non-repayment, which has ultimately led to such high mortgage rates that not everyone could afford a mortgage given a decrease in real incomes of the population. As a result, at present only 18 out of 33 second-tier banks officially functioning in Kazakhstan provide mortgages, and 12 of those 18 banks issue loans only after a down payment of up to 30%.

In order to stimulate mortgage lending in the country, the Kazakhstani authorities have created a number of institutions, such as the House Construction Savings Bank of Kazakhstan (HCSB), which was established to support the implementation of the low-interest mortgage programs under the housing construction savings system, and the Kazakhstan Mortgage Company (KMC), established for repurchasing mortgage loans from the second-tier banks. Working in tandem with KMC, the HCSB has become the largest player in the mortgage lending market, owning the bulk of housing loans provided over the past years. In 2017, 75% of all mortgage loans worth 290 billion tenge (\$889.5 million) were

dır. Çünkü BM standartlarına göre, konut arz oranı 30 metrekareye ulaşmalıdır.

Kazakistan'da ipotek kredisi çerçevesinde inşaat halindeki konut alımlarına ilişkin fırsatlar ele alındığında, ipotek oranları yıllık %14 ila %17 arasında değişen özel ticari bankalar tarafından verilmektedir. Bu koşullarda verilen ipoteklerin hane halkı bütçesine ciddi bir yük olduğu belirtilmelidir. Örneğin, ortalama aylık ipotek ödemesi kira bedelini %20-30 oranında aşarken, kredi ödemesi ortalama olarak borçlunun aylık gelirinin %40'ını aşmaktadır. Bu oranlar gelişmiş ülke standartları ile karşılaştırıldığında aşırı derecede ağır olduğu görülmektedir. Bankacılık sisteminin düşük faiz oranlarında dış borçlanmasında durmalarına neden olan 2008 ekonomik krizinden sonra Kazakistan'daki finansal kuruluşlar, %8 ila %10 faiz oranları arasında pahalı krediler almak zorunda kalmıştır. Ayrıca, ikinci kademe bankalar, sorunlu kredilerin olasılığını da dikkate alarak bu rakama ek ücret eklemek zorunda kalmıştır. Sonuç olarak bu durum, gerçek gelirlerdeki düşüş göz önüne alındığında herkes tarafından karşılanamayacak yüksek ipotek oranlarını yaratmaktadır. Sonuç olarak, resmi olarak Kazakistan'da faaliyet gösteren 33 ikinci kademe bankanın sadece 18'i ipotek vermektedir. Bunlardan 12'si başlangıç katkısı olarak toplam kredinin %30'una kadar varan başlangıç katkısı payının yatırılmasının ardından kredi sağlamaktadır.

Ülkede ipotek kredilerini teşvik etmek için Kazakistan makamları, tasarruf ve düşük faizli ipotek programları için kurulan Kazakistan Jilstroyberbank (JSSB) ve mevcut ipotek kredilerini geri alacak olan Kazakistan İpotek Şirketi (KİŞ) gibi bir dizi kurum oluşturmuştur. KİŞ ve JSSB'nin birbirinin ardından açılarak çalışmaya başlaması ile son yıllarda konut kredilerinde en büyük paya sahip olan JSSB, ipotek kredisi piyasasında en büyük oyuncu olmuştur. 2017 yılında tüm ipotek sözleşmelerinin %75'i, 290 milyar tenge (889,5 milyon dolar) ipotek kredisi ihraç eden JSSB'ye aittir. Ancak, istikrarlı yüksek enflasyon oranları ve 2014

issued through the HCSB. However, sustained high inflation rates coupled with low economy growth rates caused by a sharp drop in oil prices in 2014 significantly reduced incentives of the population to obtain a housing loan given that housing prices remained high. Indeed, over the past three years house prices in the primary market have increased by 18%. As a result, in 2017, in order to revive the mortgage market, the government of Kazakhstan launched the Nurly Zher state program aimed to subsidize mortgage loans for the purchase of primary housing. According to the program conditions, a borrower is provided with a mortgage at an annual rate of 10%, while the difference with the interest rate of a bank is reimbursed to a financial institution by the KMC. Currently, the Nurly Zher state program includes seven banks of the country, namely, Sberbank, Bank CenterCredit, ATF Bank, HCSB, Tengri Bank, Tsesnabank, and Bank RBK. It should be noted that the involvement of the private commercial banks in this program has enabled them to increase the issued mortgage loans by up to 50%, which can be regarded as a positive signal for the market as a whole. It can also be noted that the state program has had a positive impact on the housing construction sector. However, due to the fact that there is a constant growth in the number of the HCSB's depositors, which increased from 814.6 thousand in 2016 to 1 million in 2017, the majority of Kazakhstanis still prefer the housing construction savings system.

If we compare the conditions of the state mortgage assistance program with the conditions provided by Astana's partners within the Eurasian Economic Union, it becomes obvious that Kazakhstan has one of the highest mortgage rates. The most affordable interest rate on mortgage loans is observed in Armenia, where the minimum annual interest rate is 5%, while in Russia and Kyrgyzstan citizens can purchase housing under state mortgage assistance programs at the annual rates of 6% and 8%, respectively. In these circumstances, President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev has recently proposed to launch

yılında enerji fiyatlarındaki keskin düşüşe bağlı olarak ortaya çıkan ulusal ekonominin düşük büyüme oranları ve konut fiyatlarının hala oldukça yüksek olması nedeniyle kredi ile konut satın alma konusunda halkın ilgisini önemli ölçüde azaltmıştır. Böylece, son üç yılda birincil pazarda konut maliyeti %18 oranında artmıştır. Sonuç olarak, 2017 yılında ipotek piyasasını canlandırmak amacıyla Kazakistan hükümeti, Nurly Jer Devlet Programı'nı başlatmıştır. Bu programın amacı, birincil konut satın almak için ipotek kredilerini sübvansetmektir. Program koşullarına göre, borçluya yıllık %10 oranında ipotek verilirken, banka faizi farkı KMK aracılığıyla finansal kuruma geri ödenmektedir. Hâlihazırda, Nurly Jer Devlet Programı, Sberbank, Bank CenterCredit, ATF Bank, Kazakistan Jilstroybank, Tengri Bank, Tsesnabank ve Bank RBK olmak üzere ülkenin yedi bankasını kapsamaktadır. Ticari bankaların programa dâhil edilmesinin, ipotek kredilerinin hacmini neredeyse %50 oranında artırmasına olanak sağlaması bir bütün olarak piyasa için olumlu bir sinyal olarak görülebileceği belirtilmelidir. Devlet programlarının konut inşaatı sektörü üzerinde olumlu bir etkisi olduğu belirtilebilir. Ancak, JSSB'deki yatırımcı sayısındaki yıllık büyüme ile kanıtlandığı gibi Kazakistanlıların çoğunluğu hala konut tasarrufu sistemini tercih etmektedir. Sadece 2017 yılında bankanın mevduat sahiplerinin sayısı 814,6 binden 1 milyon insana yükselmiştir.

İpotek kredisi için devlet desteği koşulları Astana'nın Avrasya Ekonomik Birliği'ndeki ortaklarının sağladığı koşullar ile karşılaştırıldığında Kazakistan'ın en yüksek ipotek oranlarından birine sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. İpotek kredilerindeki en uygun faiz oranları, asgari faiz oranının yıllık %5 olduğu Ermenistan'dadır. Bunu devlet ipotek programları kapsamında sırasıyla yıllık %6 ve %8 oranları ile Rusya ve Kırgızistan takip etmektedir. Bu şartlarda Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, ipotek kredilerinin maliyetini azaltmak için 7-20-25 adlı programı baş-

the "7-20-25" program to reduce the mortgage loan costs. During the joint session of the Chambers of the Parliament of Kazakhstan held on March 5, 2018, the head of state announced that within the framework of the new state program the annual interest rate on mortgage loans would be decreased to 7% with a down payment not exceeding 20%, while the loan term would be increased to 25 years. Such an innovative scheme is expected to reduce the amount of monthly mortgage payments providing an opportunity to buy housing to all segments of the population. According to the National Bank, the new "7-20-25" mortgage program is expected to be launched in May 2018, while mortgage loans under the program will start to be issued in the second half of this year.

It can be observed that in Kazakhstan the mortgage market is shifting to the state mortgage segment. In general, it can be assumed that in 2018, due to the strengthening of the state's role through the "7-20-25" and Nurly Zher programs, as well as increased activities of the HCSB, the mortgage market will continue to recover. At the same time, it is expected that in 2018 lower mortgage rates will create excess demand in the housing market that will result in an upward adjustment of housing prices. It should also be noted that the implementation of the government policy aimed at improving the population's housing conditions will become an additional financial burden for the state budget. Therefore, with the launch of the new initiative, there will be a strong need for more effective management of the allocated funds in order to eliminate the dependency attitude and reduce corruption.

latmayı önermiştir. 5 Mart 2018'de Kazakistan Parlamentosu'nun meclislerinin ortak oturumunda devlet başkanı, yeni devlet programı koşulları altında başlangıç katkı payının %20'yi geçmeyecek şekilde kredi faiz oranının yıllık %7 olacağını ve kredi süresinin 25 yıla çıkarılacağını belirtmiştir. Bu tür yenilikler aylık ödeme miktarını azaltacak ve nüfusun tüm kesimleri için konut alımını destekleyecektir. Merkez Bankası verilerine göre, Mayıs 2018'de 7-20-25 adlı yeni ipotek programının onaylanması planlanmakta ve bu yılın ikinci yarısında ipotek kredilerinin ihracı başlayacaktır.

Şu anda Kazakistan'da ipotek piyasasında devletin sağladığı ipoteklere bir geçiş olduğu söylenebilir. Genel olarak, 2018'de 7-20-25 ve Nurlı Jer adlı programlar aracılığıyla devletin rolünün güçlendirilmesinden ve JSSB'nin artan faaliyetlerinden dolayı ipotek piyasasının büyümeye devam edeceği varsayılabilir. Aynı zamanda, 2018'de düşük borç verme oranlarının emlak piyasasında aşırı talep yaratması beklenmektedir. Bu, konut maliyetlerinin yukarı yönlü bir şekilde ayarlanmasıyla sonuçlanacaktır. Ancak, nüfusun konut güvenliğinin iyileştirilmesine yönelik devlet politikalarının uygulanmasının devlet bütçesi için ek bir mali yük olacağına dikkat edilmelidir. Ayrıca, yeni girişimin başlatılmasıyla, bağımlılık tutumunu ortadan kaldırmak ve bozucu bileşeni en aza indirmek için tahsis edilen fonların yönetiminin etkinliği büyük ölçüde artırılmalıdır.

THE STRUCTURE OF KAZAKHSTAN'S BUDGET SYSTEM AND RECENT CHANGES IN BUDGET REVENUES KAZAKİSTAN BÜTÇE SİSTEMİ'NİN YAPISI VE BÜTÇE GELİRLERİNDE SON DEĞİŞMELER

*Zhandos Ranov **

The state budget is a key element of the national economy and entire financial system of any state. Since independence, Kazakhstan has been making intensive efforts to increase efficiency of the budget expenditures and budget process by implementing a number of the budget legislation reforms. The enactment of the Concept to implement the result-oriented system of state planning (2007) and the new Budget Code (2008) provided the legal basis of these reforms. Since early 2010, changes and amendments to the Budget Code have been introduced on a regular basis, with the most recent taking place in 2017.

According to Article 6 of the Budgetary Code, the budgets of the following levels are approved in the budget system of Kazakhstan: 1) the republican budget; 2) the local budget, which includes regional budgets, budgets of the city of the republican significance (Almaty) and the capital (Astana), budgets of districts (cities of regional significance), and budgets of the regional centers. An emergency republican budget may be developed and introduced in Kazakhstan in cases of emergency such as natural disasters or large-scale technological disasters. Kazakhstan is operating a three-year budget system, one of the key principles of which is to give independence to all levels of the state administration in independently carrying out the budget process. Therefore, the local budget is approved and implemented by the relevant authorized bodies (Maslikhats), while the republican budget is approved by the Government and the Parliament. The Ministry of Finance of Kazakhstan and its sub-organizations and institutions that represent central

Devlet bütçesi, ulusal ekonominin ve herhangi bir devletin tüm finansal sisteminin önemli bir parçasıdır. Bağımsızlıktan bu yana Kazakistan, bir dizi bütçe mevzuatı reformu uygulayarak bütçe harcamalarının ve bütçe sürecinin verimliliğini artırmak için yoğun çaba sarf etmektedir. Devlet planlamasının sonuç odaklı sistemini uygulama konseptinin (2007) ve yeni Bütçe Kanunu'nun (2008) yürürlüğe girmesi, bu reformların yasal temelini sağlamıştır. 2010 yılı başından itibaren Bütçe Kanunu'nda yapılan değişiklikler ve düzenlemeler düzenli bir şekilde sunulmuştur. En son değişiklikler 2017 yılında uygulanmıştır.

Bütçe Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca, Kazakistan'ın bütçe sisteminde aşağıdaki kademelerde bütçeler dâhil edilmiştir: 1) cumhuriyet bütçesi; 2) bölgesel bütçeleri, cumhuriyet genelinde önemi olan kent (Almatı) ve başkent (Astana) bütçeleri, ilçe (bölgesel önemi olan kentler) bütçelerini ve bölgesel merkezlerin bütçelerini içeren yerel bütçe. Doğal felaketler veya büyük ölçekli teknolojik felaketler gibi acil durumlarda Kazakistan'da acil cumhuriyet bütçesi geliştirilerek tanıtılabilir. Kazakistan bütçe sistemini üç yıllık dönemlere bölerek yürütmektedir. Bütçe sisteminin temel prensiplerden biri, devlet yönetiminin tüm kademelerine bütçe sürecini müstakil olarak düzenleme yetkisini vermektir. Bu nedenle, yerel bütçe, ilgili yetkili organlar (Maslihatlar) tarafından onaylanmış olup uygulanırken, cumhuriyet bütçesi Hükümet ve Parlamento tarafından onaylanmaktadır. Bütçenin uygulanması ile ilgili tüm çalışmalar, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Maliye Bakanlığı ve söz konusu bakanlığın alt kurum

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ranov.1985@mail.ru

and local authorities carry out all the work on the budget execution.

It should be noted that revenues of the budget in Kazakhstan's Budget Code include taxes, non-tax revenues, proceeds from sales of fixed capital, and transfers, while budget expenditures consist of expenses, budget credits, purchases of financial assets, and repayments of loans. In the case of a decrease in income or an increase in expenditures in lower-level budgets, it is possible to transfer funds to/from the upper level budgets. In addition, there are separate budget categories such as the National Fund of Kazakhstan.

It is worth noting that Kazakhstan managed to significantly increase its republican budget revenues and expenditures in 2013-2017. The republican budget revenues amounted to 5.18 trillion tenge (\$34.51 billion) in 2013 and reached 7.66 trillion tenge (\$22.93 billion) in 2016, (the fall in dollar value is related with the depreciation of the tenge against dollar) with further increase to 9.54 trillion tenge (\$28.91 billion) in 2017. On the other hand, the republican budget expenditures grew from 5.7 trillion tenge (\$37.97 billion) in 2013 to 10.74 trillion tenge (\$32.55 billion) in 2017, which is a 180% increase in tenge terms. During the reporting period, there was a considerable increase in the amount of loans allocated from the republican budget. In 2013, budget loans amounting to 122.1 billion tenge (\$813.46 million) were issued, while in 2016 the value of loans reached 205.2 billion tenge (\$943.11 million). In addition, 480 billion tenge (\$2.67 billion) was spent on the acquisition of financial assets in 2014, however, the figure significantly declined in 2017 – to 162.4 billion tenge (\$492.12 million).

Currently, tax revenues and transfers represent key items in the structure of the republican budget revenues. The amount of tax revenues increased to 3.66 trillion tenge (\$20.33 billion) in 2014, compared to 3.5 trillion tenge (\$23.33 billion) in 2013. However, in 2015 they dropped to 3.32 trillion tenge (\$12.30 billion). In 2016, the upward trend was observed, and the contribution of tax

ve kuruluşları gibi merkezi ve yerel yetkili makamlar tarafından yapılmaktadır.

Kazakistan Bütçe Kanunu'ndaki bütçe gelirlerinin, vergileri, vergi dışı gelirleri, sabit sermaye satışlarından elde edilen gelirleri ve transferleri içerdiğini belirtmek gerekmektedir. Bütçe harcamalarının ise giderler, bütçe kredileri, finansal varlık alımı ve kredilerin geri ödemelerinden oluşmaktadır. Alt kademedeki bütçelerde gelirin azalması veya harcamaların artması durumunda üst kademeden transfer şeklinde kaynak aktarması yapılarak finanse edilebilir. Buna ek olarak, Kazakistan Ulusal Fonu gibi ayrı bütçe kategorileri bulunmaktadır.

Kazakistan 2013-2017 yılları arasında cumhuriyet bütçe gelirlerini ve harcamalarını önemli ölçüde artırdığı belirtilmektedir. Cumhuriyet bütçe gelirleri 2013 yılında 5.18 trilyon tenge (34.51 milyar dolar) iken 2016 yılında 7.66 trilyon tenge'ye (22.93 milyar dolar) ulaşmış olup (dolar karşılığındaki azalış, döviz kurundaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır), 2017'de 9.54 trilyon tenge (28.91 milyar dolar) seviyesine çıkmıştır. Cumhuriyet bütçe harcamaları ise, 2013'de 5.7 trilyon tenge'den (37.97 milyar dolar) 2017'de tenge açısından %180 artışla 10.74 trilyon tenge'ye (32.55 milyar dolar) yükselmiştir. İlgili dönem içerisinde cumhuriyet bütçesinden verilen kredi miktarında da önemli ölçüde artış meydana gelmiştir. 2013 yılında 122.1 milyar tenge (813.46 milyon dolar) miktarında borç verilirken, bu miktar 2016'da 205.2 milyar tenge (943.11 milyon dolar) ile tavan yapmıştır. Ayrıca, 2014 yılında finansal aktiflerin alımı için 480 milyar tenge (2.67 milyar dolar) harcanmış olup, 2017'de belirgin bir düşüş ile bu rakam 162.4 milyar tenge'ye (492.12 milyon dolar) kadar azalmıştır.

Günümüzde vergi gelirleri ve transferleri, cumhuriyet bütçe gelirleri yapısında büyük önem taşımaktadır. Vergi gelirlerinin miktarı, 2013 yılında 3.5 trilyon tenge (23.33 milyar dolar) iken 2014'te 3.66 trilyon tenge'ye (20.33 milyar dolar) çıktıktan sonra, 2015'te ise 3.32 trilyon tenge'ye (12.30 mil-

revenues to the republican budget increased to 4.28 trillion tenge (\$12.81 billion). On the other hand, in recent years the share of transfer revenues in Kazakhstan's republican budget, which consist of transfers from the regional budgets, budgets of the districts, budgets of Almaty and Astana, and transfers from the National Fund, has been increasing steadily. In 2016, the share of the guaranteed transfer from the National Fund in the republican budget reached 53.7%.

According to the available statistics, the guaranteed transfers from the National Fund amounted to 1.38 trillion tenge (\$9.19 billion) in 2013, 1.48 trillion tenge (\$8.22 billion) in 2014, 1.7 trillion tenge (\$6.3 billion) in 2015, and 2.88 trillion tenge (\$7.43 billion) in 2016, which is a 146% increase in tenge terms. In 2017, this figure remained at the same level of 2.88 trillion tenge (\$8.73 billion). In fact, President Nursultan Nazarbayev signed the law on the guaranteed transfer from the National Fund of Kazakhstan for 2018-2020, under which the government should gradually decrease the amount of guaranteed transfers from the fund.

On December 4, 2017, President Nazarbayev also signed the law on the republican budget for 2018-2020, which entered into force on January 1, 2018. According to the law, the budget deficit is expected to decrease by 1.1% in 2018 and by 1% in 2019-2020. The revenues of the republican budget (excluding transfers) are projected to reach 5.53 trillion tenge (\$16.70 billion) in 2018, 6.40 trillion tenge (\$19.33 billion) in 2019, and 7.17 trillion tenge (\$21.16 billion) in 2020.

At the same time, the amount of guaranteed transfers from the National Fund is expected to reach 2.6 trillion tenge (\$7.86 billion) in 2018, 2.3 trillion tenge (\$6.95 billion) in 2019, and 2 trillion tenge (\$6.04 billion) in 2020. With a projected oil price of \$45 per barrel and a reduction in the volume of guaranteed transfers, the total amount of the National Fund reserves is estimated to be \$62.4 billion (32.5% of GDP) in 2020. The expenditures of the republican budget are expected to amount to 9.21 trillion tenge (\$27.85 bil-

yar dolar) gerilemiştir. 2016'da artış eğilimi gözlemlenmiş olup, vergi gelirlerinin cumhuriyet bütçesine katkısı 4.28 trilyon tenge (12.81 milyar dolar) olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, son yıllarda bölgesel bütçelerden, ilçelerin bütçelerinden, Almatı ve Astana bütçelerinden transferler ve Ulusal Fondan transferler olmak üzere Kazakistan'ın cumhuriyet bütçesindeki transfer gelirlerinin payı istikrarlı bir şekilde artmaktadır. 2016'da, Ulusal Fon'dan yapılan garantili transferlerin cumhuriyet bütçesindeki payı %53.7'ye ulaşmıştır. Mevcut istatistiklere göre, Ulusal Fon'dan yapılan garantili transferlerin miktarı, 2013'te 1.38 trilyon tenge (9.19 milyar dolar), 2014'de 1.48 trilyon tenge (8.22 milyar dolar), 2015'de 1.7 trilyon tenge (6.3 milyar dolar) ve 2016'da ise tenge açısından %146 artışla 2.88 trilyon tenge (7.43 milyar dolar) olarak belirlenmiştir. 2017'de bu rakam aynı 2.88 trilyon tenge (8.73 milyar dolar) seviyesinde kalmıştır. Nitekim Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, 2018-2020 yılları arasında Kazakistan Ulusal Fonu'ndan garantili transfer yasasını imzalamış ve bu çerçevede hükümetin fondan garantili transferlerin miktarını kademeli olarak azaltması gerektiği belirtilmiştir.

4 Aralık 2017 tarihinde Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, 2018-2020 yılları için cumhuriyet bütçesi yasasını imzalamıştır. 1 Ocak 2018 tarihinde söz konusu yasa yürürlüğe girmiştir. Yasaya göre, bütçe açığının 2018 yılında %1.1, 2019-2020 yıllarında ise %1 oranında azalması beklenmektedir. 2018 yılında cumhuriyet bütçesinin gelirleri (transferler hariç) 5.53 trilyon tenge (16.70 milyar dolar), 2019 yılında 6.40 trilyon tenge (19.33 milyar dolar), 2020 yılında ise 7.17 trilyon tenge (21.16 milyar dolar) olarak öngörülmüştür.

Aynı zamanda, Ulusal Fon'dan garantili transferlerin miktarının da 2018 yılında 2.6 trilyon tenge'ye (7.86 milyar dolar) yükseldikten sonra, 2019'da 2.3 trilyon tenge'ye (6.95 milyar dolar), 2020'de ise 2 trilyon tenge'ye (6.04 milyar dolar) düşmesi beklenmektedir. Varil başına 45 dolarlık bir pet-

lion) in 2018, 9.79 trillion tenge (\$29.6 billion) in 2019, and 10.22 trillion tenge (\$30.88 billion) in 2020.

It appears that Kazakhstan was able to manage the budget policy well, despite the difficulties faced by its economy. Thus, an integrated system aimed at regulating the relations connected with the planning and the use of budget funds and state assets was established. Moreover, efforts are underway to improve the system of inter-budgetary relations, to ensure transparency and stability, and to strengthen the practice of budgetary allocation. However, in order to increase the effectiveness of the budgetary policy in the future, the general economic potential of each region of Kazakhstan needs to be determined. At this point, the income sources of the regions need to be well examined, and it is important to give financial support to the regions that are left behind economically. As a result, the main objective of the budget policy of Kazakhstan is to improve budgetary control and monitoring of expenditures, which would lead to effective and efficient use of resources.

rol fiyatı ve garantili transferlerde düşüş ile 2020 yılında Ulusal Fon kaynaklarının toplam miktarının 62.4 milyar dolar (GSYİH'nın %32.5'i) olması tahmin edilmektedir. Cumhuriyet bütçesinin harcamalarında tahmini olarak 2018 yılında 9.21 trilyon tenge (27.85 milyar dolar), 2019 yılında 9.79 trilyon tenge (29.6 milyar dolar), 2020 yılında 10.22 trilyon tenge (30.88 milyar dolar) olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Kazakistan'ın, ekonomisinin karşılaştığı zorluklara rağmen bütçe politikasını iyi yönettiği belirtilmektedir. Böylece, bütçe fonlarının ve devlet varlıklarının planlanması ve kullanılması ile bağlantılı ilişkileri düzenleyen entegre bir sistem oluşturulmuştur. Ayrıca, bütçeler arası ilişkiler sisteminin geliştirilmesi, şeffaflık ve istikrarın sağlanması ve bütçe tahsisi uygulamasının güçlendirilmesi üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Ancak, gelecekte bütçe politikasının etkinliğini artırmak için, Kazakistan'ın her bölgesinin genel ekonomik potansiyelinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada bölgelerin gelir kaynaklarının iyi incelenmesi gerekmektedir ve ekonomik açıdan geride kalan bölgelere mali destek verilmesi önemlidir. Sonuç olarak, Kazakistan bütçe politikasının asıl amacı, bütçenin kontrolünü ve harcamaların izlenmesini iyileştirmek ve böylece kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını sağlamaktır.

ENERGY MARKETS AND INDUSTRIAL STRUCTURES

ENERJİ PİYASALARI VE ENDÜSTRİYEL YAPILAR

RUSSIAN OIL INDUSTRY ON THE VERGE OF DECLINE RUSYA PETROL ENDÜSTRİSİ GERİLEME DÖNEMİNİN EŞİĞİNDE

*Kanat Makhanov **

According to the Society of Petroleum Engineers, Russia owns the eight largest oil fields in the world possessing around 5% of the global proven reserves of oil and gas condensate (80 billion barrels). Currently, Russia accounts for 14% of the global oil production with 11 million barrels per day, which is a record high level for Russia making it one of the leading oil producing countries. The projected average level of oil production by the Russian Ministry of Energy for 2018 is 11.2 million barrels per day, whereas the International Energy Agency forecasts 11.4 million barrels per day by 2020.

On the other hand, a recent report by the Ministry of Natural Resources and Ecology of the Russian Federation revealed a number of striking facts: during 2016-2017, not a single new gas field was commissioned in the country, not a single large oil field was discovered, and drilling works on the Arctic shelf were suspended for an undetermined period of time. Interestingly, none of the above-mentioned facts would have been foreseen before 2014. There are several factors indicating that currently Russia is at the peak of its oil production, which is about to start declining irreversibly in the mid-term perspective.

Firstly, despite enormous amounts of proven oil reserves, there are certain circumstances and fundamental geological restrictions that make it costly to continuously increase oil production in Russia with the same capital and technologies that is available today. About 60% of all oil produced in Russia nowadays is extracted from the oil fields of Western Siberia, primarily concentrated in the Yamalo-Nenets Autonomous Okrug. The rest of the production is scattered across many other oilfields predominantly concentrated

Petrol Mühendisleri Derneği verilerine göre, dünyanın en büyük sekiz petrol sahasının bulunduğu Rusya, dünya çapında kanıtlanmış petrol ve doğalgaz kondensatı rezervlerinin yaklaşık %5'ine sahiptir (80 milyar varil). Şu anda Rusya, günde 11 milyon varil üreterek küresel petrol üretiminin %14'ünü karşılamaktadır. Bu rekor seviye, Rusya'nın önde gelen petrol üreticisi ülkelerden biri olmasını sağlamaktadır. 2018 için Rusya Enerji Bakanlığı tarafından öngörülen ortalama petrol üretimi günde 11.2 milyon varil iken Uluslararası Enerji Ajansı, bu rakamın 2020 yılına kadar günde 11.4 milyon varil olmasını tahmin etmektedir.

Öte yandan, Rusya Federasyonu Doğal Kaynaklar ve Ekoloji Bakanlığı tarafından yayınlanan son raporda çarpıcı gerçekler ortaya çıkmıştır: 2016-2017 döneminde ülkede ne yeni doğalgaz sahası devreye sokulmuş, ne de büyük petrol sahası keşfedilmiş ve Arktik kıta sahanlığındaki sondaj çalışmaları belirsiz bir süre boyunca askıya alınmıştır. İlginç bir şekilde yukarıda bahsedilen hususların hiçbiri 2014'ten önce öngörülmemiştir. Şu anda Rusya'nın petrol üretiminin zirvesinde olduğunu ve orta vadede geri dönülemez bir şekilde düşmeye başlayacağını gösteren birkaç faktör bulunmaktadır.

Öncelikli olarak, muazzam miktarda kanıtlanmış petrol rezervlerine rağmen, Rusya'nın mevcut sermaye ve teknolojik kapasitesi petrol üretiminin sürekli artırılması durumunda temel jeolojik kısıtlamalar nedeniyle daha maliyetli bir hale gelecektir. Bugünlerde Rusya'da üretilen tüm petrolün yaklaşık %60'ı başta Yamalo-Nenets Özerk Okruğu olmak üzere Batı Sibirya'nın petrol

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

in the neighboring Volga-Ural region, other parts of Siberia and the Arctic shelf. Many of the existing large oil fields that are currently operated are in fact substantially depleted.

Thus, according to a recent report by Russia's VYGON Consulting company, the production of oil in Western Siberia has reduced by 10% within the latest decade and the average well productivity dropped by 36%. Without significant technological upgrades, the production would fall by more than 2% yearly, and by 2024 the total production in Western Siberia would reduce by 17%. The primary reason for the decline in the production is the rising water content of the oil deposits that result from water injection into the wells. According to the Russian Ministry of Natural Resources and Ecology, the current degree of depletion of the West Siberian oil and gas basin is above 50%. The depletion of the Volga-Ural oil and gas basin is approaching 70%.

Even though it becomes more and more costly to increase the production through exploiting the existing oil fields, there are still significant amounts of oil reserves in other parts of the country that could potentially sustain the current volume of oil production or even increase it. However, this option has become difficult to accomplish since recently as the Russian economy and its oil and gas industry, in particular, bear the burden of the sanctions imposed by the United States, the European Union (EU) and some other countries that will lead to severe negative consequences over the long term. On August 1, 2014, the EU imposed sectoral sanctions that among many other things include a ban on the provision of innovative technologies to the Russian oil industry. In September 2014, another package of sanctions was introduced by the United States and the EU restricting the access of the largest Russian oil and gas companies to capital markets. Any cooperation with the Russian Federation related to services for deep-water mining and oil production was also restricted to a great extent.

The Western sanctions have already resulted in some tangible adverse effects for Russia's oil and gas sector, which relies heavily on importing foreign drilling and refinery

sahalarından çıkarılmaktadır. Üretimin geri kalanı ağırlıklı olarak komşu Volga-Ural bölgesinde, Sibirya'nın diğer kısımlarında ve Arktik sahanlığında yoğunlaşan diğer birçok petrol sahasına dağılmış durumdadır. Hâlihazırda işletilmekte olan mevcut büyük petrol sahalarının çoğu aslında büyük ölçüde tükenmiştir.

Rusya'nın VYGON Consulting şirketi tarafından açıklanan son rapora göre, Batı Sibirya'daki petrol üretimi son on yılda %10 oranında azalırken ortalama petrol kuyusu verimliliği %36 oranında düşmüştür. Önemli teknolojik yenilikler olmadan, petrol üretimi yılda %2'den fazla düşerek, 2024'e kadar Batı Sibirya'daki toplam üretim %17 oranında azalacaktır. Üretimdeki düşüşün temel nedeni, kuyulara su enjeksiyonundan kaynaklanan petrol yataklarının artan su içeriğidir. Rusya'nın Doğal Kaynaklar ve Ekoloji Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, Batı Sibirya petrol ve doğalgaz havzasının hâlihazırdaki tükenme derecesi %50'nin üzerindedir. Bu durum Volga-Ural petrol ve doğalgaz havzasında ise %70'e yaklaşmaktadır.

Mevcut petrol sahalarını kullanarak üretimin artırılması gittikçe daha maliyetli hale gelse de, ülkenin diğer bölgelerinde, mevcut petrol üretim hacmini potansiyel olarak sürdürebilecek ve hatta artırabilecek önemli miktarlarda petrol rezervleri bulunmaktadır. Lakin bu potansiyelin hayata geçirilmesi zor görünmektedir. Çünkü Rus ekonomisi ve özellikle petrol ve doğalgaz endüstrisi, ABD, Avrupa Birliği (AB) ve diğer bazı ülkeler tarafından uygulanan yaptırımların yükünü taşımakta ve bunun uzun vadede ciddi olumsuz sonuçlara yol açması beklenmektedir. 1 Ağustos 2014'te AB'nin yaptırımlarından petrol sektörü de nasibini almış, endüstrinin geliştirilmesi adına gerekli olan bir takım yenilikçi teknolojilerin tedarik edilmesi yasaklanmıştır. Daha sonra Eylül 2014'te, ABD ve AB tarafından bir başka yaptırım paketi uygulanmıştır. Böylece, Rusya'nın en büyük petrol ve doğalgaz şirketlerinin sermaye piyasalarına erişimi kısıtlanmıştır. Rusya Federasyonu ile derin su madenciliği ve petrol üretimi hizmet-

equipment, as well as on international financing. For example, limited cooperation and restrictions of access to new oil production technologies have led to the cancellation of nine major joint projects between the largest Russian oil company Rosneft and American company ExxonMobil, which means the loss of investments for ExxonMobil and the need to start searching for new partners and investors for Rosneft. According to the recent research by the Russian AKRA credit rating agency, negative effects of the cancellation of these projects will materialize by 2020 in the form of curtailed production at the major oil fields and unfeasibility of production at new oil fields with higher costs of oil extraction. During the past two years, Rosneft has also suspended its projects in the Russky, South Prinovozemelsky, Pomorsky, North Pomorsky-1, North Pomorsky-2 and East Siberian license areas located on the Arctic shelf that are believed to be highly promising.

The direct consequence of the Western sanctions and restricted cooperation in the oil and gas sector is the deficit of equipment, which is necessary for launching new oil wells and extracting oil in the sea shelf. According to the Russian Ministry of Energy, about 68% of the previously imported equipment for the oil and gas industry such as offshore oil platforms, drilling equipment, electric pumps and related software is now included in the sanctions list. In fact, the sanctions also negatively affect other extractive industries of Russia that are essentially important for its economy.

It is well known that the Russian economy is highly dependent on oil and gas exports. Despite numerous initiatives and state programs aimed at the diversification of the economy, the continuous increase of oil and gas production and exports since 2014 has led to a further strengthening of the dominance of the hydrocarbon industry in the Russian economy. It has been estimated that, at the current oil prices, a continuation of the Western sanctions would lead to \$3-4 billion annual losses of direct revenues from Russian oil exports. By 2025, this figure would reach \$25-30 billion per year. In 2017, the share of the revenues from the oil and gas sector in

leriyle ilgili herhangi bir işbirliği de büyük ölçüde kısıtlanmıştır.

Batı'nın yaptırımları, yabancı sondaj ve rafineri ekipmanları ithalatının yanı sıra uluslararası finansmana büyük ölçüde bağımlı olan Rusya'nın petrol ve doğalgaz sektörü için bazı somut olumsuz etkilere neden olmuştur. Örneğin, sınırlı işbirliği ve yeni petrol üretim teknolojilerine erişim kısıtlamaları, en büyük Rus petrol şirketi Rosneft ve ExxonMobil arasında dokuz ana projenin iptal edilmesine yol açmıştır. Bu, ExxonMobil için yatırımların kaybı ve Rosneft için yeni ortaklar ve yatırımcılar aramaya başlama ihtiyacı anlamına gelmektedir. Rus kredi derecelendirme kuruluşu AKRA tarafından yapılan son araştırmalara göre, bu projelerin iptal edilmesinin olumsuz etkileri, 2020 yılına kadar büyük petrol sahalarında kısıtlı üretim ve petrol çıkarma maliyetleri daha yüksek olan yeni petrol sahalarında üretimin olanaksızlığı şeklinde gerçekleşecektir. Geçtiğimiz iki yılda Rosneft, Arktik sahanlığında bulunan Russkiy, Güney Prinovozemelskiy, Pomorskiy, Kuzey Pomorskiy-1, Kuzey Pomorskiy-2 ve Doğu Sibirya gibi son derece umut verici lisans alanlarındaki projelerini de askıya almıştır.

Batı yaptırımlarının bir sonucu olan petrol ve doğalgaz sektöründeki kısıtlı işbirliği, yeni petrol kuyuları açmak ve deniz sahanlığında petrol çıkarmak için gerekli olan ekipman yoksunluğundan kaynaklanmaktadır. Rusya Enerji Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, açık deniz petrol platformları, sondaj ekipmanları, elektrikli pompalar ve ilgili yazılımlar gibi petrol ve doğalgaz endüstrisi için önceden ithal edilen ekipmanın yaklaşık %68'i artık yaptırımlar listesine dâhil edilmiştir. Yaptırımlar, Rusya'nın ekonomisi için oldukça önemli olan ülkenin diğer madencilik endüstrilerini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Rusya ekonomisinin petrol ve doğalgaz ihracatına büyük ölçüde bağımlı olduğu iyi bilinmektedir. Ekonominin çeşitlendirilmesine yönelik sayısız girişimlere ve devlet programlarına rağmen, 2014'ten bu yana petrol ve doğalgaz üretiminin ve ihracatının sürekli artması, Rusya ekonomisinde hidrokarbon endüstrisinin hâkimiyetini

the federal budget of Russia amounted to 39.58%. In this light, it becomes clear that the prolongation, let alone the tightening, of the current sanctions regime would make oil production in Russia to contract gradually, causing negative economic consequences.

daha da güçlendirmiştir. Mevcut petrol fiyatlarında Batı yaptırımlarının uygulanmaya devam etmesinin, Rus petrol ihracatından elde edilen doğrudan gelirlerde yılda 3-4 milyar dolarlık kayıplara yol açması tahmin edilmektedir. 2025 yılına kadar bu rakam yılda 25-30 milyar dolara ulaşabilir. 2017 yılında Rusya'nın federal bütçesinde petrol ve doğalgaz sektöründen elde edilen gelirlerin payı %39.58 olmuştur. Bu çerçevede mevcut yaptırımlar rejiminin devam etmesinin ve sıkılaştırılmasının, Rusya'da petrol üretiminin yavaş yavaş çökmesine neden olacağı ve olumsuz ekonomik sonuçlar doğuracağı açıkça görülmektedir.

İRAN-PAKİSTAN-İNDİA GAS PIPELINE: IMPLEMENTATION ISSUES İRAN-PAKİSTAN-HİNDİSTAN DOĞALGAZ BORU HATTI: UYGULAMA SORUNLARI

*Dinara Taldybayeva **

The Iran-Pakistan-India (IPI) gas pipeline project was first initiated by Iran in mid-1990s in order to transport the Iranian gas through Pakistan to India. However, the idea itself was first proposed in the late 1950s in a scientific article published by Pakistan's Military College of Engineering. The idea came to the fore in 1989, when Pakistan faced a gas shortage. A preliminary agreement, which was signed between Tehran and Islamabad in 1995, was joined by India in 1999. The project aims to provide gas transportation from Iran's South Pars gas field to the Pakistani city Nawabshah near the border with India and then to India.

Out of 188 trillion cubic meters of proven global reserves of natural gas, Iran holds 34 trillion cubic meters, the largest reserves in the world. This figure accounts for 18% of world gas reserves, 51% of total gas reserves in the Middle East and 40% of gas reserves in the OPEC countries. According to the International Energy Agency, Iran is the third largest gas producer in the world with 190 billion cubic meters of annual production. It should be noted that Iran's oil and natural gas are frequently found together. To date, 42 gas fields have been registered in Iran, with the largest ones being North Pars, Tabnak, Khayyam, Hangiran, Dalan, and Kangan. In addition, Iran has gas fields shared with adjacent countries, which include the Salman (shared with Saudi Arabia), Mobarak (with the United Arab Emirates), Khengam (with Oman), Gundbali (with Turkmenistan), and South Pars (with Qatar) gas fields. South Pars is the world's largest gas field, which is located on the Iran-Qatar border in the Persian Gulf. 3,700 km² of the South Pars field, which covers an area of 9,700 km², are located within the Iranian borders and contain

İran-Pakistan-Hindistan (IPI) doğalgaz boru hattı projesi ile ilgili girişimler ilk olarak İran tarafından 1990'lı yılların ortalarında, İran doğalgazını Pakistan üzerinden Hindistan'a taşıma amacıyla başlatılmıştır. Lakin bu öneri ilk olarak 1950'lerin sonunda Pakistan Askeri-Teknik Koleji tarafından bir bilimsel makalede ileri sürülmüştür. Bu fikir, 1989 yılında Pakistan'da doğalgaz kıtlığının hissedilmeye başlamasının ardından gündeme gelmeye başlamıştır. 1995 yılında Tahran ve Islamabad arasında doğalgaz konusunda bir ön anlaşma imzalanmış ve daha sonra 1999 yılında bu anlaşmaya Hindistan katılmıştır. Projenin amacı İran'ın Güney Pars doğalgaz sahasından Pakistan'ın Hindistan sınırları yakınındaki Nawabshah şehrine daha sonra Hindistan'a doğalgaz ulaşımını sağlamaktır.

Bilindiği üzere İran, dünyada tespit edilmiş 188 trilyon metreküp doğalgaz rezervinin 34 trilyon metrekübüne sahip olarak birinci sırada yer almaktadır. Bu rakam dünya doğalgaz rezervinin %18'ini, Orta Doğu bölgesinin toplam doğalgaz rezervinin %51'ini ve OPEC ülkeleri doğalgaz rezervinin %40'ını oluşturmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı'nın verilerine göre İran, yılda 190 milyar metreküp doğalgaz üretimi ile dünyanın üçüncü en büyük doğalgaz üreticisi konumundadır. Bu konuda belirtilmelidir ki İran'ın doğalgaz kaynakları genellikle petrol sahaları ile birlikte keşfedilmektedir. Bugüne kadar İran'da 42 doğalgaz sahası kaydedilmiştir. Bunların en büyükleri olarak Kuzey Pars, Tabnak, Hayyam, Hangiran, Dalan, ve Kangan yer almaktadır. Bunun dışında İran'ın komşu ülkeler ile birlikte işlettiği doğalgaz sahaları da mevcuttur. Bunların bazıları: Suudi Arabistan ile birlikte Salman doğalgaz sahası, Birleşik Arap Emirlikleri ile Mobarak

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com

approximately half of the country's total gas reserves.

According to the 1995 preliminary IPI agreement, the total project cost amounted to \$2.5 billion. However, in the following years, the approximate cost of the 2,700 km gas pipeline was revised upwards substantially – to \$7.5 billion. The Iranian section of the gas pipeline was supposed to be 1,100 km, while the Pakistani and Indian sections should stretch for 1,000 km and 600 km, respectively, and it was agreed that the construction of the pipeline would be completed in about five years. The initial annual capacity of the pipeline was to be 22 billion cubic meters of natural gas, which was expected to be increased later to 55 billion cubic meters. Of this potential volume, 22 billion cubic meters were intended for Pakistan and 33 billion cubic meters – for India. It was estimated that the provision of natural gas transportation via land instead of underwater would make it possible to reduce the cost fourfold.

Initially, tense relations between India and Pakistan slowed down the project's implementation, but the positive trends in their bilateral relations that occurred in 2004 significantly accelerated the process. The years of 2005-2007 marked a period of bilateral and trilateral negotiations between Iran, Pakistan and India. In February 2007, the parties started talks on determining the price of natural gas, despite encountering a problem regarding the price of natural gas transit through Pakistan. The problem was seemed to be solved at the trilateral meeting held in New Delhi in June 2007, and the international media reported 2010-2011 as the date of the pipeline's launch. However, in July 2007, Iran demanded that the price of gas should be re-evaluated every three years, which was opposed by India and Pakistan. In the previous agreements, Iran had consented that the price evaluation would be made once in every seven years.

During the subsequent negotiations, Pakistan requested the Iranian gas price to be lowered. Iran's position on the price was that it should be equal to about 85% of the crude oil price in the period when the talks

doğalgaz sahası, Oman ile Khengam doğalgaz sahası, Türkmenistan ile Gundbali doğalgaz sahası ve Katar ile Güney Pars doğalgaz sahasıdır. Güney Pars, Basra Körfezi'ndeki İran-Katar sınırında bulunan dünyanın en büyük doğalgaz sahası olarak bilinmektedir. Toplam 9700 km² alanı kapsayan Güney Pars sahasının 3700 km²'si İran karasularında yer almaktadır ve ülkenin toplam doğalgaz rezervinin yaklaşık olarak yarısını oluşturmaktadır.

1995 yılında ön anlaşması imzalanan IPI projesinin maliyeti 2,5 milyar dolar olarak belirlenmişti. Ancak, ilerideki yıllarda 2700 km'lik doğalgaz boru hattının yaklaşık maliyeti 7,5 milyar dolar olarak güncellenmiştir. Doğalgaz boru hattının 1100 kilometresinin İran'dan, 1000 kilometresinin Pakistan'dan ve 600 kilometresinin Hindistan topraklarından geçmesi planlanmış ve yaklaşık olarak 5 yıl içerisinde inşaatının tamamlanacağı konusunda anlaşma sağlanmıştır. Boru hattının başlangıçtaki yıllık kapasitesi 22 milyar metreküp doğalgaz olmuş olup bunun daha sonra 55 milyar metreküpe çıkması beklenmektedir. Bu potansiyel hacmin 22 milyar metrekübü Pakistan'a, 33 milyar metrekübü ise Hindistan'a yöneliktir. Doğalgaz ulaşımının, su altı yerine kara üzerinden sağlanması da maliyetinin 4 kat azaltılmasına imkân vermektedir.

İlk başta Hindistan ile Pakistan arasındaki ilişkilerin gergin dönemleri boru hattı inşasını yavaşlatmıştır, ancak 2004 yılında iki ülke arasındaki ilişkilerde meydana gelen olumlu eğilimler süreci önemli ölçüde hızlandırmıştır. 2005-2007 yılları genel olarak İran-Pakistan-Hindistan arasında iki taraflı ve üç taraflı görüşmelerin sürdüğü bir dönem olmuştur. Pakistan üzerinden geçecek doğalgazın transit fiyatına ilişkin sorunlara rağmen taraflar, Şubat 2007'de doğalgaz fiyatını belirleme konusunda görüşmelere başlamışlardır. Haziran 2007'de Yeni Delhi'de gerçekleşen üç taraflı görüşmede problem çözülmüş görünmekteydi ve uluslararası medyada boru hattının faaliyete geçme tarihi olarak 2010-2011 yılları ifade edilmiştir. Fakat Temmuz 2007'de İran, doğalgaz fiyatının her üç yılda bir tekrar

were held, while Pakistan insisted on 70%. As a result, the countries agreed that the price of natural gas should be around 80% of the price of crude oil at \$50 per barrel.

On the other hand, India expressed dissatisfaction with the amount of natural gas to be supplied to the country through the pipeline, which would meet only 5-10% of India's need. Apart from that, the Iranian gas to be supplied to the country could only be used for fuel purposes and could not be recycled. In 2008, India withdrew from the project arguing that the price of gas transit should be resolved bilaterally with Pakistan. Although India's official reason for the withdrawal was the disagreement over pricing and Pakistan's failure to provide a guarantee on continuous gas supply, the real reason behind it was the U.S. sanctions against Iran. Tehran and Islamabad then announced that the gas pipeline project between the two countries would continue under the name of the Peace Pipeline. However, the United States announced that it would not support Pakistan's cooperation with Iran. As a result, in 2013, Pakistan and India became part of the U.S.-backed Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India (TAPI) gas pipeline project.

Another important concern was related to the financing of the IPI project. In fact, most of the regional energy projects are funded by the Asian Development Bank (ADB). However, in 2008, during the period of active discussions on the IPI project, the ADB announced that the bank would assist the project only in case Pakistan imported natural gas from the Central Asian countries, not from Iran. In addition, the ADB suggested that Pakistan and India should solve their energy problems only through Central Asian gas and energy imports. The ADB's position was probably a result of the pressure from the United States that insisted on maintaining a strict sanctions regime against Iran.

In 2016, following the signing of the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) on Tehran's nuclear program that provided for the gradual abolition of sanctions against Iran, the IPI project was open to discussion again. In 2017, the Indian Government's

değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu öneri Hindistan ve Pakistan tarafından olumsuz karşılanmıştır. Daha önceki anlaşmalarda İran fiyat değerlendirmesinin yedi yılda bir yapılacağı konusunu onaylamıştır.

Sonraki görüşmeler sırasında Pakistan İran'dan doğalgaz fiyatının indirilmesini talep etmiştir. İran'ın fiyat konusundaki pozisyonu ise görüşmelerin yapıldığı dönemdeki ham petrol fiyatının %85'i iken, Pakistan %70'i olması konusunda ısrarını sürdürmektaydı. Sonuçta ülkeler petrolün bir varili 50 dolar olduğu sırada doğalgaz fiyatının ham petrol fiyatının %80'i civarında olması noktasında görüş birliğine varmışlardır.

Hindistan ise boru hattı aracılığıyla ülkeye sağlanacak doğalgaz miktarının ülke ihtiyacının sadece %5-10'unu karşılaması konusunda memnuniyetsizliğini bildirmiştir. Bunun dışında ülkeye tedarik edilecek İran doğalgazı sadece yakıt amacıyla kullanılabilecek bir gaz olmakla birlikte kimyasal geri dönüşüme tâbi değildir. Ayrıca Hindistan, Pakistan ile gaz transit fiyatının ikili bir şekilde çözülmesi gerektiğini ileri sürerek 2008 yılında projeden geri çekilmiştir. Hindistan geri çekiliş sebebinin resmi olarak projedeki doğalgaz fiyatı üzerindeki anlaşmazlıklar ve Pakistan tarafından sürekli doğalgaz tedariki sağlanacağı konusunda garantinin verilmemesi şeklinde öne sürse de perdenin arkasındaki gerçek nedenlerden birisi ABD'nin İran'a karşı yaptırımları söz konusu olmuştur. Tahran ve Islamabad, iki ülke arasında doğalgaz projesinin Barış Boru Hattı adı ile devam edeceğini açıklamıştır. Bununla birlikte, ABD, Pakistan'ın İran ile enerji işbirliğini yapmasını desteklemeyeceğini açıklamıştır. Daha sonra, 2013 yılında Pakistan ve Hindistan, ABD'nin desteklediği Türkmenistan-Afganistan-Pakistan-Hindistan (TAPI) projesine dâhil olmuştur.

IPI projesinin uygulanmasındaki diğer bir sorun projenin finanse edilmesi konusudur. Aslında bölgesel enerji projelerinin çoğu Asya Kalkınma Bankası (AKB) tarafından finanse edilmektedir. Ancak IPI projesi üzerinde aktif tartışmaların sürdüğü dönemde 2008 yılında AKB, Pakistan'ın doğalgaz itha-

Standing Committee on Petroleum and Natural Gas began to support the revival of the IPI project. This may also be due to India's weakening position in the TAPI project. According to the official estimates, the country is projected to become the world's third-largest energy consumer by 2030. With this in mind, India plans to meet its energy needs not through Afghanistan, whose stability under the TAPI project has not yet been achieved, but from other channels.

According to experts, the construction of the pipeline was in the interest of the three participating countries. Iran had the opportunity to export natural gas at low cost via Pakistan to India, which has a growing population with an ever increasing demand for energy. As to Pakistan, besides its energy needs, the country could earn \$500 million a year by offering the transit corridor. For Pakistan and India, the decision to take part in the energy project such as the IPI pipeline was of great political significance. The project would enable the two countries to make common political decisions to ensure energy security in the region.

In 2018, Washington withdrew from the JCPOA and reinstated sanctions on Iran's energy sector, which creates uncertainties about the perspectives of the IPI project. Russia's Gazprom offers to invest in the construction of the IPI pipeline, while China aims to ensure the supply of Iranian energy resources through the China-Pakistan economic corridor. The fact that the United States does not support the IPI project can also increase the willingness of Russia and China to participate in the project. If Moscow and Beijing invest in the project, it is expected to make a significant contribution to the diversification of energy supply in the region.

İran'ın İran'dan değil sadece Orta Asya ülkelerinden tedarik ettiği zaman destekte bulunacağını açıklamıştır. Bunun dışında AKB, Pakistan ve Hindistan'a enerji problemlerini sadece Orta Asya doğalgazı ve enerjisi ithalatı üzerinden çözmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur. AKB'nin pozisyonu, muhtemelen, İran'a karşı sıkı bir yaptırım rejiminin sürdürülmesinde ısrar eden ABD'nin baskısının bir sonucu olmuştur.

2016 yılında İran'a karşı uygulanan yaptırımların kademeli olarak kaldırılmasını sağlayan Tahran nükleer programına ilişkin Kapsamlı Ortak Eylem Planı'nın (KOEP) imzalanmasından sonra IPI projesi tekrar tartışmaya açık hale gelmiştir. Hindistan Hükümeti'nin Petrol ve Doğalgaz Daimi Komitesi 2017 yılında IPI projesinin yeniden canlanma fikrini desteklemeye başlamıştır. Bu davranışının, Hindistan'ın TAPI projesindeki pozisyonunun zayıflamasına da bağlı olduğu belirtilebilir. Resmi tahminlere göre, 2030 yılına kadar ülkenin dünyanın üçüncü en büyük enerji tüketicisi olması beklenmektedir. Bunu göz önüne alan Hindistan, ülkenin enerji ihtiyacını TAPI projesi ile istikrarı henüz sağlanmayan Afganistan üzerinden değil diğer kanallardan karşılamayı planlamaktadır.

Uzmanların fikirlerine göre, boru hattının inşası üç katılımcı ülkenin de menfaatine uygun idi. İran için Hindistan gibi artan nüfusa ve enerji ihtiyacına sahip doğalgaz tüketicisine Pakistan üzerinden düşük maliyetle doğalgaz ihracatını yapma fırsatı vardı. Pakistan'ın ise, ülkenin enerji ihtiyacının dışında, sadece transit koridor niteliğinden dahi yıllık 500 milyon dolar kazanacağı ileri sürülmüştü. Pakistan ve Hindistan için IPI projesi gibi enerji projesinde birlikte yer alma kararının siyasi anlamı büyüktü. Proje sayesinde iki ülkenin bölgedeki enerji güvenliğinin sağlanması için ortak siyasi kararlar alması da mümkün olacaktı.

2018 yılında Washington, KOEP'den çekilmiş olup İran'ın enerji sektörü üzerindeki yaptırımları yeniden yürürlüğe koymuştur ve bu da IPI projesinin perspektifi konusunda belirsizlikleri tekrardan ortaya çıkarmaktadır. Rusya'nın Gazprom şirketi IPI boru hattının

inşasına yatırım yapmayı teklif etmektedir. Çin ise İran'ın enerji kaynaklarının tedarikini Çin-Pakistan ekonomik koridoru aracılığıyla sağlamayı amaçlamaktadır. IPI projesinin ABD'nin desteklemediği bir proje olmasının da Rusya ve Çin'in projeye katılım isteğini artırdığını ifade edebiliriz. Projeye Moskova ve Pekin'in yatırım sağlaması halinde, projenin bölgedeki enerji arzının çeşitlendirmesine önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir.

CURRENT DEVELOPMENTS IN KAZAKHSTAN'S OIL AND GAS SECTOR KAZAKİSTAN'IN PETROL VE DOĞAL GAZ SEKTÖRÜNDEKİ GÜNCEL GELİŞMELER

*Lidiya Parkhomchik **

Nowadays, Kazakhstan is among the world's fastest-growing primary energy source producers and exporters. The energy industry of Kazakhstan includes oil, gas and coal production, and electricity generation. Being at the heart of Kazakhstan's energy industry, the oil and gas sector traditionally generates a large percentage of the country's GDP. For instance, the oil and gas sector contributed around 20% to the country's GDP in 2017. Moreover, it is well known that over 90% of money that goes to the National Fund of Kazakhstan originate in taxes coming from oil export revenues. Taking into account the fact that these funds are allocated for both encouraging economic growth and financing budget deficits, there is a need to ensure that oil and gas are produced in a sustainable way for the decades to come.

Over the past years, the demand for the Kazakh oil around the world has been relatively stable. In 2017, Kazakhstan boosted oil production by 10.5% to 86.2 million tons, an increase of 8.2 million tons compared to 2016, which is the best result in the country's history. Such an increase is a result of an upward trend in the oil output of the Atyrau region, where a 21.4% growth was registered in the first 11 months of 2017, mostly due to the considerable increase in oil production at the Kashagan field that reached 8.3 million tons, which is 66% higher than the original annual plan of 5 million tons. This coupled with the steady oil output increase at the Tengiz and Karachaganak fields, namely, by 4.1% and 9.5% to 28.7 million tons and 12.5 million tons, respectively. These three largest oil fields in Kazakhstan account for over 57% of total oil output in 2017. Thus, despite the fact that the Kyzylorda and Mangystau regions

Günümüzde Kazakistan, dünyanın en hızlı büyüyen birincil enerji kaynağı üreticileri ve ihracatçıları arasında yer almaktadır. Kazakistan'ın enerji endüstrisi petrol, doğal gaz ve kömür üretimi ile elektrik üretimi içermektedir. Kazakistan enerji endüstrisinin merkezinde yer alan petrol ve doğal gaz sektörü, geleneksel olarak ülkenin GSYİH'sının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Örneğin, petrol ve doğal gaz sektörü, 2017 yılında ülkenin GSYİH'sının yaklaşık %20'sine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, Kazakistan Ulusal Fonu'na giden paranın %90'ından fazlasının petrol ihracat gelirlerinden gelen vergilerden kaynaklandığı iyi bilinmektedir. Bu fonların hem ekonomik büyümeyi teşvik etmek hem de bütçe açıklarını finanse etmek için ayrıldığı göz önüne alındığında, petrol ve doğal gazın gelecek on yıllarda sürdürülebilir bir şekilde üretilmesinin sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Geçtiğimiz yıllar boyunca dünyada Kazakistan petrolüne talep nispeten istikrarlı olmuştur. Kazakistan 2017'de petrol üretimini 2016'ya göre 8.2 milyon ton ya da %10.5 oranında artırarak 86.2 milyon tona yükseltmiş ve bu ülke tarihinde en yüksek rakam olmuştur. Bu artış, 2017 yılının ilk 11 ayında Atyrau bölgesinin petrol üretiminde kaydedilen %21.4'lük bir artış eğiliminin bir sonucudur. Çünkü Kaşagan sahasında petrol üretimi 8.3 milyon tona ulaşmış olup, planlanan yıllık 5 milyon tondan %66 daha fazlasına ulaşmıştır. Buna ek olarak, Tengiz ve Karaçaganak sahalarında petrol üretimi sırasıyla %4.1 ve %9.5 artışla 28.7 milyon tona ve 12.5 milyon tona yükselmiştir. Kazakistan'daki bu üç büyük petrol sahası, 2017 yılındaki toplam petrol üretiminin

* Institute of World Economics and Politics, Kazakhstan. timofko@gmail.com

continue to show negative dynamics with 3.9% and 0.4% decreases in oil production, respectively, Kazakhstan was able to increase the total oil output after four years of decline. To compare, the country's oil production decreased from 81.8 million tons in 2013 to 80.8 million tons in 2014, falling further to 79.4 million tons in 2015 and finally reaching 78 million tons in 2016.

However, by hitting its all-time high Kazakhstan exceeded the maximum oil output it had agreed to observe under the OPEC's production cut deal. Under the agreement, Kazakhstan committed to cut oil output by 20,000 barrels per day (bpd) from the baseline month level (October 2016) to average 1.7 million bpd starting in November 2016. As a result, in order to fulfill its commitment given to OPEC Kazakhstan was supposed to cut its oil production by 1 million ton in 2017. It must, however, be taken into consideration that if the country had continued to keep the October 2016 levels of production the total oil output would have reached over 86 million tons in 2017. Therefore, Astana doesn't see itself as a violator of the OPEC's oil cut deal given that the amount of the excess output totaled only 40,000 bpd. However, since Kazakhstan has set its oil production forecast for 2018 at the level of 87 million tons it could be a cause for concern among the oil cut deal participants.

It is also worth mentioning that with the launch of the Kashagan project Kazakhstan managed to increase its oil shipments via the Russia-oriented pipelines, namely, the Tengiz-Novorossiysk, or Caspian Pipeline Consortium (CPC), and the Atyrau-Samara oil pipelines. For instance, in early January 2018 the CPC reported that the Kazakh hydrocarbons accounted for around 50 million tons out of 55.1 million tons of oil exported via the pipeline, which is a 10.8 million tons increase compared to 2016. Moreover, according to the KazTransOil report, the amount of oil transported through the Atyrau-Samara pipeline was 15 million tons, or 0.8 million tons more than in 2016. On the other hand, the volume of the Kazakh oil transshipped via the Atasu-Alashankou pipeline to China has continued its steady decline decreasing from

%57'sinden fazlasını oluşturmaktadır. Böylece, Kızılırda ve Mangıstau bölgelerinin petrol üretiminde sırasıyla %3.9 ve %0.4'lük negatif dinamikler göstermeye devam etmesine rağmen, Kazakistan dört yıllık düşüşün ardından toplam petrol üretimini artırabilmiştir. Karşılaştırmak gerekirse, ülkenin petrol üretimi 2013 yılında 81.8 milyon ton iken 2014 yılında 80.8 milyon tona ve 2015 yılında 79.4 milyon tona düşmüş olup, bu rakam 2016'da 78 milyon tona kadar azalmıştır.

Ancak, tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşan Kazakistan, OPEC'in üretim kısıntısı anlaşması çerçevesinde yerine getirmeyi kabul ettiği maksimum petrol çıkışı oranını aşmıştır. Anlaşmaya göre Kazakistan, Kasım 2016'dan itibaren günlük petrol üretimini 20,000 varil azaltarak aylık ortalama seviyeden (Ekim 2016) 1.7 milyon varile indirmeyi taahhüt etmiştir. Bunun sonucu olarak, Kazakistan, OPEC'e verilen taahhüdü yerine getirmek için 2017 yılında petrol üretimini 1 milyon ton azaltmak durumunda kalmıştır. Bununla birlikte, eğer ülke Ekim 2016'daki üretim seviyesini sürdürmeye devam etseydi, toplam petrol çıkışı 86 milyon tonu aşmış olurdu. Bu nedenle, aşırı üretim miktarı sadece günlük 40,000 varil olduğu için Astana, kendisini OPEC'in petrol üretimi kısıntısı anlaşmasının ihlalcisi olarak görmemektedir. Bununla birlikte, Kazakistan 2018 yılı için petrol üretim tahminini 87 milyon ton seviyesinde belirlediğinden, bu durum petrol kısıntısı anlaşması katılımcıları arasında endişe kaynağı olabilir.

Ayrıca, Kaşagan projesinin başlatılmasıyla Kazakistan'ın, Rusya merkezli boru hatları olan Tengiz-Novorossiysk veya Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (CPC) ve Atyrau-Samara petrol boru hatları aracılığıyla petrol sevkiyatlarını artırabildiğini belirtmek gerekmektedir. Örneğin, Ocak 2018 başında CPC, boru hattı aracılığıyla ihraç edilen 55.1 milyon ton petrolün yaklaşık 50 milyon tonunun Kazak hidrokarbonları olduğunu bildirmiştir. Bu rakam, 2016 yılına kıyasla 10.8 milyon tonluk bir artışa tekabül etmektedir. Bunun yanı sıra, KazTransOil raporuna göre, Atyrau-Samara boru hattı

2.8 million tons in 2016 to 1.6 million tons in 2017. Considering the fact that the total oil exports of Kazakhstan reached 69.8 million tons registering a 12.4% increase, it becomes clear that the Russia-oriented oil pipelines remain key export routes for hydrocarbons produced in the country.

However, although Kazakhstan's oil production is growing, and the oil price has stabilized, oil revenues to the National Fund will decrease in the coming year. The matter is that Kashagan, similar to Tengiz and Karachaganak, is developed under the production sharing agreement (PSA). As a result, the National Fund will start receiving oil revenues from the Kashagan PSA only after its operators will have real return on their investments. Despite the fact that state-owned KazMunaiGaz is among the shareholders of the project, in 2016 the company reached an agreement with Vitol, the international energy and commodity trader, on \$1 billion worth pre-export financing of oil supplies from the Kashagan field for five years, under a scheme similar to the one applied in the Tengiz field deal. Moreover, in August 2017 KazMunaiGaz received an additional prepayment for the amount of \$600 million. Therefore, the company has already received its oil revenues for the next few years.

One of the available options to raise the amount of revenues sent to the National Fund may be an increase of gas exports. Indeed, in 2017 gas production in Kazakhstan amounted to 59.9 billion cubic meters showing a 14% growth compared to 2016, while gas exports increased by 26.3% to 17.3 billion cubic meters. The bulk of the exported gas went to Russia, but in October 2017 Kazakhstan began, for the first time, to export gas to China. By the end of 2017, the volume of the exported gas totaled 1.1 billion cubic meters. Taking into account the plan to increase gas shipments to China to 10 billion cubic meters and the total gas production to 53.4 billion cubic meters in 2018, there is a chance that the expected growth of gas exports could partly compensate the decline in government revenues from the depleting oil fields in the Kyzylorda and Mangystau regions.

aracılığıyla taşınan petrol miktarı 2016'ya kıyasla 0.8 milyon ton artarak 15 milyon tona ulaşmıştır. Öte yandan, Atasu-Alaşankou boru hattı aracılığıyla Çin'e gönderilen Kazak petrolünün hacmi sürekli düşmeye devam ederek 2016 yılında 2.8 milyon ton iken 2017 yılında 1.6 milyon tona gerilemiştir. Kazakistan'ın toplam petrol ihracatının %12.4 artışla 69.8 milyon tona ulaştığı göz önüne alındığında, Rusya'ya yönelik petrol boru hatlarının ülkede üretilen hidrokarbonların önemli ihracat güzergahları olmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, Kazakistan'ın petrol üretimi artarken ve petrol fiyatı istikrara kavuşmuş olmasına rağmen, önümüzdeki yıl Ulusal Fon'a yönelik petrol gelirleri azalacaktır. Bunun nedeni, Kaşagan sahasının, Tengiz ve Karaçaganak'a benzer şekilde üretim paylaşımı anlaşması (PSA) kapsamında geliştirilmesidir. Yani, Ulusal Fon, ancak petrol sahasının operatörleri yatırımlarında gerçek kazanç elde ettikten sonra Kaşagan PSA'dan petrol gelirleri almaya başlayacaktır. Projenin hissedarları arasında yer almasına rağmen devlete ait KazMunaiGaz şirketi, 2016 yılında uluslararası enerji ve emtia ticareti yapan Vitol şirketi ile Tengiz sahası anlaşmasında uygulanan plana benzer bir plan kapsamında beş yıl boyunca Kaşagan sahasından 1 milyar dolarlık petrol kaynaklarının ihracat öncesi finansmanı konusunda anlaşma imzalamıştır. Ayrıca, Ağustos 2017'de KazMunaiGaz, 600 milyon dolar değerinde ek bir ön ödeme almıştır. Dolayısıyla, şirket önümüzdeki birkaç yıl için petrol gelirlerini almış durumdadır.

Ulusal Fona gönderilen gelir tutarını yükseltmek için mevcut seçeneklerden biri de doğal gaz ihracatının artması olabilir. Nitekim 2017 yılında Kazakistan'da doğal gaz üretimi 2016'ya göre %14 oranında artarak 59.9 milyar metrekübe yükselirken, doğal gaz ihracatı %26.3 oranında artarak 17.3 milyar metrekübe ulaşmıştır. İhrac edilen doğal gazın büyük bir kısmı Rusya'ya gitmiştir, ancak Ekim 2017'de Kazakistan ilk kez Çin'e doğal gaz ihraç etmeye başlamıştır. 2017 yılının sonuna kadar ihraç edilen doğal gaz hacmi 1.1 milyar metreküp

In order to ensure a high growth in the country's oil and gas production, it is important not to lose momentum and continue investing in the energy resource exploration. Currently, 271 hydrocarbon sites are being developed in Kazakhstan, including production at 92 sites, exploration at 64 sites, and joint production and exploration at 115 sites. In fact, since 2003 there has been no substantial increase in the volumes of recoverable reserves of both oil and gas. Moreover, the growth of reserves registered over the past 10-15 years was mainly due to additional exploration of the previously known oil and gas fields. The lion's share of the geological exploration works, on the basis of which the major prospective reserves of Kazakhstan have been identified, were conducted during the Soviet era, namely, in 1970-1980s. Thus, the current geological exploration is based primarily on the 50-year-old research made by Soviet specialists. Therefore, despite the fact that there is some increase in Kazakhstan's oil and gas reserves, the increment rate is not sufficient to meet the projected growth in oil and gas production.

In fact, since the majority of Kazakhstan's natural resources is concentrated in the western part of the country, namely, in the Atyrau (72%) and Mangistau (12%) regions, while the country's prospective reserves of oil and gas are potentially located in the Kazakh sector of the Caspian Sea, it can be easily seen that the Pre-Caspian basin has the largest potential for the development of hydrocarbon deposits. Currently, a number of projects is underway in the Kazakh sector, including the North-Caspian project (Kashagan, Kalamkas-sea, Kayran, Aktoty), Zhemchuzhina (Kharzar, Auezov), H-block, Kurmangazy, Satpayev, and Zhambyl, which are implemented by the national operator KazMunaiGaz in partnership with some transnational and foreign energy companies. However, due to the lack of developed infrastructure and high capital expenditures further development of the offshore projects faces a number of challenges.

It appears that the government of Kazakhstan has recognized the problem of underfinanced exploration works and limited technological capabilities. Since Kazakhstan's

olmuştur. 2018 yılında Çin'e yapılan doğal gaz sevkiyatlarını 10 milyar metreküp ve toplam doğal gaz üretimini 53.4 milyar metreküp seviyesine çıkarma planı göz önüne alındığında, beklenen doğal gaz ihracat artışının Kızılorda ve Mangistau bölgelerindeki tükenmekte olan petrol sahalarından elde edilen hükümet gelirlerindeki düşüşü kısmen telafi edebileceği ihtimali bulunmaktadır.

Ülkenin petrol ve doğal gaz üretiminde yüksek bir büyümenin sağlanması için ivmeyi kaybetmemek ve enerji kaynaklarının araştırılmasına yatırım yapmaya devam etmek önemlidir. Hâlihazırda Kazakistan'da 92 alanda üretim, 64 alanda arama ve 115 alanda ortak üretim ve arama faaliyetleri dâhil olmak üzere 271 hidrokarbon alanı geliştirilmektedir. Aslında, 2003 yılından bu yana geri kazanılabilir petrol ve doğal gaz rezervlerinin hacminde önemli bir artış olmamıştır. Ayrıca, son 10-15 yılda kaydedilen rezervlerin artışı, daha önce bilinen petrol ve doğal gaz sahalarının ek araştırmalarından kaynaklanmıştır. Kazakistan'ın önemli potansiyel rezervlerinin tespit edildiği jeolojik arama faaliyetlerinin aslan payı, Sovyet döneminde, yani 1970-1980'lerde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, mevcut jeolojik arama faaliyetleri esasen Sovyet uzmanları tarafından yapılan 50 yıllık araştırmaya dayanmaktadır. Bundan dolayı, Kazakistan petrol ve doğal gaz rezervlerinde bir miktar artış olmasına rağmen, bu artış oranı petrol ve doğal gaz üretimindeki büyümeyi karşılamak için yeterli değildir.

Kazakistan'ın doğal kaynaklarının çoğunluğu ülkenin batı kesiminde, yani Atyrau (%72) ve Mangistau (%12) bölgelerinde yoğunlaşırken, ülkenin muhtemel petrol ve doğal gaz rezervleri potansiyel olarak Hazar Denizi'nin Kazakistan'a ait bölümünde bulunduğu için, Hazar havzasının hidrokarbon yataklarının geliştirilmesi açısından en büyük potansiyele sahip olduğu kolayca görülebilir. Şu anda, Kuzey-Hazar projesi (Kaşagan, Kalamkas-deniz, Kayran, Aktoty), Jemçujina (Hazar, Auezov), H-blok, Kurmangazy, Satpayev ve Jambıl dâhil olmak üzere Kazakistan'a ait bölümde bir dizi proje devam etmektedir. Bu projeler,

oil and gas sector is heavily dependent on its mega-projects, such as Tengiz, Kashagan and Karachaganak, any uncertainty over their expansion plans, unexpected production delays, and possible industrial accidents could cause a significant decline in the country's total liquids output. Therefore, in order to both minimize the risks and stabilize the production outlook, Kazakhstan could gain more advantage from increasing exploration activities and developing medium-sized projects.

bazı uluslararası ve yabancı enerji şirketleri ile ortaklaşa çalışan ulusal operatör KazMunaiGaz tarafından uygulanmaktadır. Bununla birlikte, gelişmiş altyapı eksikliği ve yüksek sermaye harcamaları nedeniyle, kıyı ötesi projelerin daha da geliştirilmesi bir takım zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Kazakistan hükümetinin, yetersiz arama faaliyetleri ve sınırlı teknolojik kapasite problemini kabul ettiği görülmektedir. Kazakistan'ın petrol ve doğal gaz sektörü Tengiz, Kaşagan ve Karaçaganak gibi büyük projelere bağımlı olduğu için, genişleme planları, beklenmedik üretim gecikmeleri ve olası endüstriyel kazalar konusunda herhangi bir belirsizlik ülkenin toplam sıvı üretiminde belirgin bir düşüşe neden olabilir. Bu nedenle, hem riskleri en aza indirmek hem de üretim görünümünü istikrara kavuşturmak için Kazakistan, arama faaliyetlerinin artırılmasından ve orta ölçekli projelerin geliştirilmesinden daha fazla avantaj kazanabilir.

CHAPTER 2. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS

BÖLÜM 2. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER

**COOPERATION WITH INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND
REGIONAL POWERS**

**ULUSLARARASI ORGANİZASYONLAR VE
BÖLGESEL GÜÇLERLE İŞBİRLİĞİ**

BRI AND SINO-RUSSIAN RELATIONS IN CENTRAL ASIA KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ VE ORTA ASYA'DA ÇİN-RUSYA İLİŞKİLERİ

*Asset Ordabayev **

Nowadays the Russian-Chinese relations have become strategic, which is due to a number of developments: the deep crisis in the Russian-U.S. and Russian-EU relations and, against that backdrop, a pivot to the East announced by Moscow. This format of relations between the People's Republic of China (PRC) and the Russian Federation, two key regional players in Central Asia, creates new circumstances for the regional countries, and this may particularly affect the implementation of the Chinese Belt and Road Initiative (BRI) that opens up a window of opportunity for the Central Asian nations to successfully implement infrastructure projects.

While Russia and China are the major external actors in Central Asia, Beijing understands that Moscow still has an upper hand in the region. At the same time, both players realize that the political elites of the Central Asian countries have high hopes for the BRI. Therefore, in general, Russia and China are ready to show flexibility and understanding in their mutual relations to avoid jeopardizing the implementation of the BRI infrastructure projects. This means, for example, that Beijing cannot just roll up some projects to satisfy Moscow's interests as there is a risk to significantly spoil their images in the region.

Meanwhile, Russia and China pursue a cautious policy in Central Asia, which is a "strategic hinterland" for both countries. They have a common goal of ensuring security in the region: this allows China to rely on sustainable energy supplies and stability at Xinjiang's borders, while for Russia this means tranquility on its southern borders. In addition, the two countries need each other to overcome their present and future contradictions with the West, but to a varying degree. For the PRC, maintaining good relations with Russia is and will be indispensable during on-

Günümüzde Rusya-Çin ilişkileri, Rusya-ABD ve Rusya-AB ilişkilerindeki derin kriz ve bu bağlamda Moskova'nın Doğu'ya yönelişi gibi bir takım gelişmelerden dolayı gelişmektedir. Orta Asya'daki iki önemli aktör olan Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ve Rusya Federasyonu arasındaki bu ilişki biçimi, bölge ülkeleri için yeni koşullar yaratmaktadır. Bu, özellikle Orta Asya ülkelerinin altyapı projelerini başarılı bir şekilde uygulamaları için bir fırsat penceresi açan Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin (KYG) uygulanmasını etkileyebilir.

Rusya ve Çin, Orta Asya'daki en önemli yabancı aktörler olmalarına rağmen, Pekin, Moskova'nın bölgede üstünlüğü olduğunu bilmektedir. Aynı zamanda, her iki oyuncu da Orta Asya ülkelerinin önde gelen siyasetlerinin KYG'ye büyük umutlar bağladıklarının farkındadır. Bu nedenle, genel olarak, Rusya ve Çin, KYG altyapı projelerinin uygulanmasını tehlikeye atmamak için karşılıklı ilişkilerinde esneklik ve anlayış göstermeye hazırdır. Bu demek oluyor ki, Pekin bölgedeki imajını bozmama adına sadece Moskova'nın çıkarlarını tatmin etmek için bazı projelerini iptal etmeyebilir.

Bu arada, Rusya ve Çin, her iki ülke için de "stratejik iç bölge" olan Orta Asya'da ihtiyatlı bir politika izlemektedir. Bu ülkelerin bölgede güvenliği sağlama konusunda ortak bir hedefleri bulunmaktadır. Bu, Çin için sürdürülebilir enerji kaynaklarını ve Sincan sınırlarında istikrarı sağlama anlamına gelirken Rusya için ise, güney sınırlarında huzur anlamına gelmektedir. Ek olarak, iki ülkenin Batı ile şimdiki ve gelecekteki ilişkilerinin üstesinden gelmek için farklı derecelerde olsa da birbirlerine ihtiyaçlarının olduğu söylenebilir. ÇHC için, ABD ile yaşanan, ve ülke sınırlarının çevresi boyunca diğer önemli bölgesel oyuncularla devam

* PhD student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. assetorda@gmail.com

going and potential tensions with the United States and other key regional players along the perimeter of its borders. For Moscow, Beijing remains the only strong ally and necessary economic partner, while it is under sanctions and in opposition to the collective West. Back in 2014, Gazprom and the CNPC signed a \$400 billion contract on the supply of 38 billion cubic meters of Russian gas per year to China via the Power of Siberia pipeline. There are also agreements to build a high-speed Moscow-Kazan highway worth about \$15 billion and to jointly develop the Yamal LNG project. More importantly, it is noteworthy that the Kremlin's pivot to the East has not yet resulted in breakthroughs in its relations with other key Asian countries.

It is widely believed that there is a status-quo established between Russia and China in Central Asia, in which the PRC is responsible for the region's economic development, while Russia provides security, having such a useful tool as the CSTO for this purpose. However, there is an opinion that this "division of labor" has undergone a major change after the initial announcement of the BRI in 2013. However, it seems that the above-mentioned status-quo still exists today because it continues to benefit both countries. For Beijing, this division of responsibility reduces costs of implementing infrastructure projects, unlike in the Asia-Pacific region, where the PRC has to defend its investments all alone as it faces significant resistance on the part of Japan and India supported by the United States. For Moscow, its traditional focus on security cooperation is a preferred option as it is unable to compete economically with Beijing in Central Asia. That was one of the reasons why Russia did not create substantial obstacles for China when Beijing opened up the Central Asian energy market in the late 2000s.

Nevertheless, there are certain risks that can lead to disagreements between the two states in the region. One of these could be Moscow's unilateral policy within the Eurasian Economic Union (EEU). In 2015, in an attempt to reduce concerns about the BRI threatening the Eurasian integration, Russia signed an agreement with China on coordination be-

eden ve potansiyel gerginlikler sırasında Rusya ile iyi ilişkilerin sürdürülmesi vazgeçilmez olacaktır. Moskova için Pekin, yatırımlar altında ve Batı'ya karşı muhalefet ederken, tek güçlü müttefik ve gerekli bir ekonomik ortak olmaya devam etmektedir. Gazprom ve Çin Ulusal Petrol Şirketi (CNPC), 2014 yılında "Sibirya'nın Gücü Boru Hattı" aracılığıyla Çin'e yıllık 38 milyar metreküp Rus doğalgazı temini için 400 milyar dolarlık bir sözleşmeyi imzalamıştır. Ayrıca, yaklaşık 15 milyar dolar değerinde yüksek hızlı Moskova-Kazan otoyolunu inşa etmek ve ortaklaşa Yamal LNG projesini geliştirmek için anlaşmalar bulunmaktadır. Daha da önemlisi, Kremlin'in Doğu'ya yönelik girişimlerinin henüz diğer Asya ülkeleriyle ilişkilerinde yeterince yol kat edememesi dikkat çekicidir.

Orta Asya'da Rusya ile Çin arasında bir statükonun oluştuğuna inanılmaktadır. Burada ÇHC, bölgenin ekonomik kalkınmasından sorumluyken, Rusya Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) gibi yararlı bir araçla güvenlik sağlamaktadır. Ancak, 2013 yılında KYG'nin ilk açıklanmasından sonra bu "görev dağılımının" da büyük değişimlerin yaşandığını görmemize rağmen Rusya'nın mevcut hâkimiyetini koruduğu belirtilmelidir. Pekin için, bu sorumluluk dağılımı, altyapı projelerini uygulama maliyetlerini düşürmektedir. Bunun aksine Asya-Pasifik bölgesinde ÇHC, ABD'nin desteği ile Japonya ve Hindistan tarafından önemli bir dirençle karşı karşıya kaldığı için, yatırımlarını tek başına savunması gerekmektedir. Orta Asya'da Pekin ile ekonomik olarak rekabet edemediğinden, güvenlik işbirliğine odaklanmak, Moskova için tercih edilen bir seçenektir. Pekin 2000'lerin sonunda Orta Asya enerji piyasasına girdiğinde Rusya'nın Çin için önemli engeller yaratmamasının sebeplerinden biri de bu olmuştur.

Bununla birlikte, bölgedeki iki devlet arasında anlaşmazlıklara yol açabilecek belirli riskler bulunmaktadır. Bunlardan birisi, Moskova'nın Avrasya Ekonomik Birliği'ndeki (AEB) tek taraflı politikası olabilir. 2015 yılında, KYG'nin Avrasya entegrasyonunu tehdit etmesi ile ilgili endişeleri azaltmak

tween the EEU and the BRI without consulting other EEU members. This move did not lead to much disagreement within the EEU, but in response Kazakhstan, a founding member of the union, signed a separate agreement on coordination between its Nurlı Zhol program and the BRI. It was a clear signal to the Kremlin that it should coordinate actions with other EEU members.

At the same time, China's experience of doing business in other regions makes visible another risk, namely a "debt trap" for a country participating in the BRI. The scenario of the Hambantota seaport in Sri Lanka, which came under the Chinese control as a debt repayment, could be implemented in Central Asia. For example, Chinese loans constitute 70% of Tajikistan's external debt, and the country's total debt burden, according to the World Bank, is almost 60% of its GDP. Thus, in theory, it is possible that Tajikistan might transfer some infrastructure facility, such as the recently launched Rogun hydropower plant, to the Chinese side to reduce its debt, especially as Dushanbe is now searching investments to bring the plant to its planned capacity. However, even if this possibility remains theoretical, the trend under which the Central Asian economies begin to be dependent on Chinese loans is a source of concern for Moscow.

Five years after the start of the BRI, another narrative has become evident between Russia and China. Moscow creates implicit barriers in the implementation of certain projects in Central Asia, and the Russian political elite supports any contradictions that arise when planning the transport infrastructure. This slows down Chinese projects that are unprofitable for Moscow and / or require its intervention to resolve differences, thus strengthening the Kremlin's position in the region. The reason for such behavior is that Russia wants to keep its monopoly on the transit of goods from Central Asia to the West and vice-versa. Moscow clearly understands that it is impossible to restrain Central Asian aspirations of accessing the world market through alternative routes, but tries to minimize available options making the most unfavorable route look the most realis-

amacıyla Rusya, diğer AEB üyelerine danışmadan AEB ve KYG arasında koordinasyon konusunda Çin ile bir anlaşma imzalamıştır. Bu, AEB içinde pek fazla anlaşmazlığa yol açmamıştır. Ancak karşılık olarak, birliğin kurucu üyesi olan Kazakistan, Nurlı Jol programı ve KYG arasında koordinasyon konusunda ayrı bir anlaşma imzalamıştır. Bu, Kremlin'e diğer AEB üyeleriyle eylemleri koordine etmesi gerektiği ile ilgili açık bir sinyal olmuştur.

Aynı zamanda, Çin'in diğer bölgelerde iş yapma deneyimi, KYG'ye katılan bir ülke için "borç tuzağı" gibi başka bir riski gözler önüne sermektedir. Çin'e olan kredi borcunun karşılanması adına Sri Lanka'nın Hambantota limanını Çinlilerin kontrolüne vermesi senaryosu Orta Asya'da da yaşanabilir. Örneğin, Çin kredileri Tacikistan'ın dış borçlarının %70'ini oluşturmakta ve Dünya Bankası verilerine göre, ülkenin toplam borç yükü GSYİH'nın neredeyse %60'ıdır. Bu nedenle teorik olarak Tacikistan'ın, yeni başlatılan Rogun hidroelektrik santrali gibi bazı altyapı tesislerini borçlarını azaltmak için Çin tarafına devretmesi mümkündür. Özellikle Duşanbe, şu anda tesisi planlanan kapasiteye ulaştırmak için yatırım arayışındadır. Bununla birlikte, bu olasılık teorik olarak kalsa bile, Orta Asya ekonomilerinin Çin kredilerine bağımlı olmaya başladığı eğilim Moskova için bir endişe kaynağı olmuştur.

KYG'nin başlamasından beş yıl sonra Rusya ile Çin arasında başka bir olay ortaya çıkmıştır. Moskova, Orta Asya'da bazı projelerin uygulanmasında örtülü engeller yaratmakta ve Rus siyasi eliti, ulaştırma altyapısının planlanmasında ortaya çıkan çelişkileri körükleyerek desteklemektedir. Bu, Moskova için kârlı olmayan veya farklılıkları çözmek için müdahalesini gerektiren Çin projelerini yavaşlatmaktadır. Böylece Kremlin'in bölgedeki konumunu güçlendirmektedir. Bu tür davranışların nedeni, Rusya'nın Orta Asya'dan Batı'ya ve tam tersi istikametteki malların nakliyesindeki tekelini koruma isteğinden kaynaklanmaktadır. Moskova, Orta Asya'nın dünya pazarına alternatif güzergâhlardan erişme isteklerini sınırlandırmanın imkânsız olduğunu açıkça

tic. The China-Kyrgyzstan-Uzbekistan railway can serve as an example, where Russia seemingly supports it, but occasionally pushes Tajikistan and Kyrgyzstan to exclude the Uzbek side and move forward with the alternative China-Kyrgyzstan-Tajikistan-Turkmenistan railway. Another example is the construction of the Western Europe-Western China highway, the Kazakh section of which has recently become operational, while in Russia there is no even an approved project documentation.

At the same time, Russia actively promotes the International North-South Transport Corridor (INSTC), which is supposed to use the Iran-Turkmenistan-Kazakhstan railway for access to the Russian and European markets. In this case, Moscow supports the joint Iran-India project to develop the Iranian Chabahar seaport, a rival to the Pakistani Gwadar seaport, which is one of the BRI's flagship projects. Under the current circumstances, Beijing has not shown its position on the INSTC as it, perhaps, still contemplates possible counter moves.

To summarize, the relations between Russia and China have great strategic importance for both sides, which makes it possible to hope for their pragmatic and predictable policies in Central Asia. Today both Moscow and Beijing are involved in the global confrontation, and this may serve as a deterrent factor in their relations with the Central Asian countries. Therefore, for the time being, the status quo in the region will remain in place, and the overall situation will be relatively stable. However, if Russia or China, or maybe both, decide to change the rules of the game, consequences will be hard to predict. In near future it is not expected and there is no reason for major players to make a swift major move.

anlamaktadır, ancak en elverişsiz güzergâhın en gerçekçi görünmesini sağlamak için mevcut seçenekleri en aza indirmeye çalışmaktadır. Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu buna örnek teşkil edebilir. Görünüşte Rusya bunu desteklemekte, ancak zaman zaman Tacikistan ve Kırgızistan'ı, Özbek tarafını dışlamaya ve alternatif Çin-Kırgızistan-Tacikistan-Türkmenistan demiryoluyla ilerlemeye zorlamaktadır. Diğer bir örnek ise, Batı Avrupa-Batı Çin otoyolunun inşasıdır. Bu otoyolun Kazakistan'a ait bölümü yakın zamanda faaliyete geçmiştir, Rusya'da ise onaylanmış bir proje belgesi bile bulunmamaktadır.

Aynı zamanda, Rusya; Rusya ve Avrupa pazarlarına erişim için İran-Türkmenistan-Kazakistan demiryolunu kullanması beklenen Uluslararası Kuzey-Güney Ulaşım Koridoru'nu (INSTC) aktif bir şekilde desteklemektedir. Bu durumda, Moskova, Pakistan'ın Gwadar limanına rakip olan İran Çabahar limanını geliştirmek için KYG'nin önemli projelerinden biri olan ortak İran-Hindistan projesini desteklemektedir. Mevcut şartlar altında Pekin, hâlâ muhtemel karşı hareketlerini planladığı için INSTC'ye karşı hamlesini henüz göstermemiştir.

Sonuç olarak, Rusya ve Çin arasındaki ilişkiler her iki taraf için de büyük stratejik öneme sahiptir. Bu durum, söz konusu ülkelerin Orta Asya'da pragmatik ve öngörülebilir politika yürütmeleri yönünde umut vermektedir. Bugün hem Moskova hem de Pekin küresel çatışmaya dâhil olmakta ve bu, Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerinde engelleyici bir faktör olabilir. Bu nedenle, şu an için bölgedeki statüko devam edecektir ve genel durum nispeten istikrarlı olacaktır. Ancak, Rusya veya Çin, veya belki her ikisi de oyunun kurallarını değiştirmeye karar verirse, sonuçların tahmin edilmesi zor olacaktır. Bu büyük oyuncuların yakın gelecekte keskin bir hamle yapması beklenmemekte olup bunun için ortada bir sebep te bulunmamaktadır.

CHINA'S NEW FOREIGN POLICY APPROACHES ÇİN'İN YENİ DİŞ POLİTİKA YAKLAŞIMI

*Omirbek Hanayi **

China has become the world's second largest economy as a result of its sustainable and high economic growth. With its political, economic and military developments over the past few years, China is stepping forward to being a global superpower rather than a gradually rising country. Being the only superpower after the Cold War, the United States' geopolitical, geo-economic and geo-strategic impact have weakened in the past few years, whereas China's regional and global impact, as well as its economic growth have increased. It can be stated that in many parts of the world China is filling the geopolitical gap left by the U.S., and due to various initiatives China is regarded as an important alternative to the U.S. both economically and diplomatically.

As a result of the changes in China's global position, the course of Beijing's foreign policy system has also reached a crucial stage. China, which pursued an independent and peaceful foreign policy focusing on the economic growth, over the last five years has pursued an active foreign policy by increasing its political, economic, diplomatic and cultural ties in the region and in the world. In particular, the Beijing government led by Chinese President Xi Jinping, has a foreign policy approach that seeks to play a more active role in all regional and global developments, especially in China's immediate neighborhood. Thus, in 2013, China called for a new type of international relations oriented towards win-win cooperation, advancing its diplomatic agenda in a comprehensive, multilevel, multifaceted way. During the 19th National Congress of the Communist Party of China (CPC) held in October 2017, it was declared that China entered a new era of socialism and that the country would follow the great power di-

Uzun yıllardır istikrarlı ve yüksek oranda ekonomik büyüme sürecini sürdürerek dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumuna yükselen Çin, özellikle son birkaç yıldaki siyasi, ekonomik ve askeri gelişmeleriyle artık yükselen bir güç olmanın ötesine geçerek küresel süper güç olma yolunda adım adım ilerlemektedir. Soğuk Savaş sonrası tek süper güç olan ABD'nin jeopolitik, jeoekonomik ve jeostratejik ağırlığının son yıllarda zayıflamaya başlamasına paralel olarak Çin'in ekonomik yükselişi, bölgesel ve küresel etkisini artırmasına imkân sağlamaktadır. Dolayısıyla dünyanın birçok bölgesinde ABD'nin bıraktığı jeopolitik boşluğu doldurmaya hazır bulunan Çin, bazılarınca, çeşitli girişimleriyle ABD karşısında hem diplomasi hem de ekonomik olarak önemli bir denge unsuru olarak karşılanmaktadır.

Çin'in küresel konumundaki değişimlere bağlı olarak Pekin'in dış politika yapısının da seyrinin farklılaştığı önemli bir dönüm noktasına gelinmiştir. Genelde ekonomik yükselişe odaklanarak bağımsız ve barışçıl bir dış politika takip eden Çin, son beş yılda bölgesel ve küresel alandaki siyasi, ekonomik, diplomatik ve kültürel olaylara katılımını artırarak aktif bir dış politika izlemektedir. Özellikle Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in önderliğindeki Pekin yönetimi, başta Çin'in yakın çevresi olmak üzere tüm bölgesel ve küresel gelişmelerde daha etkin rol oynamaya çalışan bir dış politika yaklaşımı sergilemektedir. Dolayısıyla 2013'de "Kazan-Kazan İlkesine Dayalı Yeni Tip Uluslararası İlişkiler Oluşturma" çağrısında bulunan Çin, "Çok Yönlü, Geniş Kapsamlı ve Çok Düzeyli" bir dış politika oluşturmaya çaba harcamaktadır. Ekim 2017'de gerçekleşen Çin Komünist Partisi (ÇKP) 19. Ulusal Kongresi'nde ise Çin'in kendine

*MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

plomacy. The concept of "Great Power Diplomacy with Chinese characteristics", which was officially proposed by Beijing, can be said to be an important change that marks China's quest for global hegemony.

In the context of China's changes in its foreign policy system, the country is also carrying out related reforms in its foreign policy structure. The first thing to be mentioned is the elevation of the status of the highest level institution responsible for diplomacy in the CPC Central Committee. Specifically, in March 2018, upon the decision of the CPC Central Committee, the Foreign Affairs Leading Small Group of the CPC Central Committee was replaced by the Foreign Affairs Commission of the CPC Central Committee. In addition, during the first session of the 13th National People's Congress in March 2018, Chinese Foreign Minister Wang Yi was appointed as the State Councilor. The elevation of Chinese Foreign Minister, who is also a member of the CPC Central Committee, to one of the five current members of the State Council of China, is quite rare in China's political structure. The decisions made by the Beijing administration have shown that China will place more emphasis on foreign policy in the coming years.

It is worth noting that China has been focusing on soft power policy in its new foreign policy approach. Today, Beijing's most important soft power tools are the Confucius Institutes and Chinese Cultural Centers, which are established to popularize the Chinese language and culture throughout the world. According to Chinese data, by the end of 2017, China has established a total of 525 Confucius Institutes and 1113 Confucian classes in 146 countries of the world, including 173 in Europe, 161 in America, 118 in Asia, 54 in Africa and 19 in Oceania. Currently, there are 35 Chinese Cultural Centers in the world, while in 2020 this figure is expected to reach 50. Moreover, in recent years the Chinese government has been implementing a variety of scholarships and support programs for foreign students who study in China, such as

özgü sosyalizminin yeni bir dönemine girdiği vurgulanarak, bundan sonra Çin'in büyük güç diplomasisi izleyeceği belirtilmiştir. Pekin'in resmi olarak ilk defa ön plana çıkardığı "Çin Tarzı Büyük Güç Diplomasisi" kavramının, Çin'in küresel hegemonya arayışını belirginleştiren önemli bir değişim olduğu söylenebilir.

Çin'in dış politika yapısındaki değişimler çerçevesinde, ülkenin dışişleri kurumlarında ilgili reformları da gerçekleştiriyor olması söz konusudur. Bu bağlamda ilk olarak söylenmesi gereken şey, ÇKP Merkez Komitesi'nin diplomasiye sorumlu üst düzey kurumunun statüsünün yükseltilmesidir. Örneğin, Mart 2018'de ÇKP Merkez Komitesi'nin kararıyla ÇKP Merkez Komitesi Dışişleri Grubu (FALSG), ÇKP Merkez Komitesi Dışişleri Komisyonu olarak değiştirilmiştir. Ayrıca, Mart 2018'de gerçekleşen 13. Çin Ulusal Halk Kongresi 1. Genel Toplantısı'nda Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, Çin Devlet Konseyi Üyesi olarak da seçilmiştir. Aynı zamanda ÇKP Merkez Komitesi Üyesi olan Çin Dışişleri Bakanı'nın ülkenin mevcut Baş Devlet Konseyi Üyesi'nden biri olarak statüsünün yükseltilmesi, Çin'in siyasi yapısında oldukça nadir bir durumdur. Pekin yönetiminin söz konusu kararları, Çin'in önümüzdeki yıllarda dış politikasına daha büyük önem vereceğini göstermiştir.

Çin'in son yıllardaki yeni dış politika yaklaşımında yumuşak güç politikasına büyük önem verilmesi dikkat çekmektedir. Günümüzde Çin'in en önemli yumuşak güç araçları olarak dünyada Çin dili ve kültürünü yaygınlaştırmak amacıyla kurulan Konfüçyüs Enstitüsü ve Çin Kültür Merkezleri hizmet göstermektedir. Çin verilerine göre, 2017'nin sonu itibarıyla Çin, Avrupa'da 173, Amerika'da 161, Asya'da 118, Afrika'da 54 ve Okyanusya'da 19 olmak üzere dünyanın 146 ülkesinde toplam 525 Konfüçyüs Enstitüsü ve 1113 Konfüçyüs sınıfı kurmuştur. Hali hazırda dünyada 35 Çin Kültür Merkezi bulunmakta iken, 2020'de bu sayının 50'ye ulaşması hedeflenmektedir. Bununla birlikte Çin hükümeti, son yıllarda Çin'e gelip eğitim alan yabancı öğrencilere yönelik Çin Devlet Bursu, İpek Yolu Bursu ve Konfüçyüs

the China State Scholarship, Silk Road Scholarship and Confucius Institute Scholarship. According to the Chinese Ministry of Education, in 2017, the number of foreign students studying in the country under the Chinese scholarship programs has reached 58,600.

In addition, the activities of the famous Chinese businessmen can be regarded as a new feature of China's public diplomacy. The most prominent example of this new trend in China's public diplomacy is Jack Ma, who is the Chief Executive Officer of Chinese e-commerce giant Alibaba, and one of the richest men in China or even in the world. He held bilateral talks with the leaders of many countries, including former U.S. President Barack Obama. Jack Ma's meeting with the U.S. President Donald Trump in February 2017 was an important topic for debate on China's public diplomacy. Moreover, the fact that during the South African tour in August 2017, Jack Ma launched the \$10 million African Young Entrepreneurs Fund made a significant contribution to China's increasing influence in Africa.

Thus, the Beijing administration's self-confidence in the international arena with new foreign policy approaches is based on China's economic, political and military successes, as well as geostrategic priorities. First of all, China's active approach in its foreign policy can be expressed as reflections of the country's economic dynamics to foreign policy. Indeed, the One Road One Belt initiative, which was put on agenda in 2013 for China's geostrategic and geoeconomic interests, contributes greatly to the country's regional and global economic influence. In 2016, a total of \$493 billion was invested in 66 countries' infrastructure projects launched within the framework of the One Road One Belt route, and one-third of it belongs to China. In 2017, China invested \$20.17 billion in 59 countries participating in projects under the One Road One Belt. In 2017, China's foreign direct investment (FDI) flows exceeded \$158.29 billion placing the country third in the world ranking, while China's total FDI stock by the

Bursu gibi çeşitli eğitim bursu ve destek programlarını uygulamaktadır. Çin Eğitim Bakanlığı'nın verilerine göre, 2017'de Çin burslarıyla ülkede eğitim alan yabancı öğrencilerin sayısı 58 bin 600'e ulaşmıştır.

Ayrıca Çin'in kamu diplomasisinin yeni bir özelliği olarak ünlü Çin işadamlarının ön plana çıkması söylenebilir. Çin'in kamu diplomasisindeki söz konusu yeni eğilimin en önemli örneği, Çin'in, hatta dünyanın en zenginlerinden biri olan e-ticaret şirketi devi Alibaba'nın Yönetim Kurulu Başkanı Jack Ma'nın diplomatik girişimlerde bulunmasıdır. Başta eski ABD Başkanı Barack Obama olmak üzere birçok ülkenin liderleriyle ikili görüşmeler gerçekleştiren Jack Ma'nın Şubat 2017'de ABD Başkanı Donald Trump ile buluşması, Çin'in kamu diplomasisi üzerindeki tartışmalarda önemli bir konu olmuştur. Dahası Ağustos 2017'de Güney Afrika ziyaretinde bulunan Jack Ma'nın 10 milyon dolar değerindeki Afrika Gençlik Girişim Fonu'nu oluşturması, Çin'in Afrika'da zaten artmakta olan etkisine önemli katkı sağlamıştır.

Üstelik, Pekin yönetiminin yeni dış politika yaklaşımlarıyla daha özgüvenle uluslararası arenada boy göstermesinin temelinde Çin'in ekonomik, siyasi ve askeri başarılarının yanı sıra, jeostratejik öncülükleri de yatmaktadır. Öncelikle, Çin'in dış politikasındaki aktif yaklaşımı, ülkenin ekonomik dinamizminin dış politikaya yansımaları olarak ifade edilebilir. Nitekim 2013'de Çin'in jeostratejik ve jeoekonomik çıkarları açısından gündeme getirdiği "Tek Kuşak Tek Yol" girişimi ülkenin bölgesel ve küresel ekonomik varlığının artmasına büyük katkı sağlamaktadır. 2016'da "Tek Kuşak Tek Yol" güzergâhı üzerindeki 66 ülkenin altyapı projelerine söz konusu girişim çerçevesinde toplam 493 milyar dolar yatırım yapılmışken, bunun üçten birini Çin'den kaynaklanan yatırımlar oluşturmuştur. 2017'de ise Çin, "Tek Kuşak Tek Yol" güzergâhı üzerindeki 59 ülkeye 14.36 milyar dolar tutarında yatırım gerçekleştirmiştir. 2017'de Doğrudan yabancı yatırım (DYY) akışları 120 milyar doları aşarak Çin'i dünyada üçüncü sıraya yerleştirirken, 148.02 milyar dolar DYY

end of 2017 reached \$1.809 trillion. China's rapidly growing GDP grew by 6.6% to \$12.76 trillion in 2017, and by 2050, it is expected to surpass the U.S. reaching about \$44 trillion. From this point of view, the growing global influence of the Chinese economy is reinforcing the foreign policy of the country.

Another basis of China's proactive foreign policy approach is its recent military developments. Since 2015, China has boosted the military structure of the Chinese army and military modernization by deepening the national defense and military reforms, and has made new developments of strategic importance in the defense industry. Besides transport and strategic importance in Africa, the establishment of China's first overseas military base in 2017 in Djibouti, which also hosts military bases of the U.S., France and Japan, can be considered as the most important milestone in the country's military development. During the 19th National Congress of the CPC, it was announced that the Chinese army would be equipped with new weapons by 2035 and would be the strongest army in the world by 2050.

On the other hand, it can be said that the new national strategic priorities set by the Beijing administration are reflected in the country's foreign policy. According to the long-term, two-stage development plan for 2020-2050 declared by Beijing in 2017, China will implement the first phase of socialist modernization in the period from 2020 to 2035, and will become a great modern socialist country with strong, democratic and advanced culture in the period from 2035 to 2050. The fact that Xi called for "building a community of common destiny" from the perspective of China's future goals and emphasized China's "strong state, strong army, strong nation and strong diplomacy" indicates China's intention to influence the global arena.

In summary, China's foreign policy approach in the coming period will depend on the country's political, economic and military developments as well as its national strategic

stoku ile ülke, dünyada sekizinci sıradadır. Yıllardır hızlı büyüme oranını sürdürebilen Çin'in GSYH'si, 2017'de %6.6 artışla 12.76 trilyon dolar olmuşken, 2050'de ise yaklaşık 44 trilyon dolara ulaşarak, ülkenin ABD'yi geçebileceği tahmin edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Çin ekonomisinin küresel etkisi gittikçe güçlenerek ülkenin dış politikasının güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Çin'in dış politikada proaktif yaklaşımının diğer bir temeli ise, son yıllardaki askeri gelişmelerdir. 2015'ten itibaren ulusal savunma ve askeri alandaki reformlarını derinleştirerek Çin ordusunun kurumsal yapısını güçlendirme ve askeri modernleşme çabalarını hızlandıran Çin, savunma sanayi sektöründe stratejik öneme sahip yeni gelişmeler kaydetmiştir. Aynı zamanda, Afrika'daki taşımacılık ve stratejik öneminin yanı sıra, ABD, Fransa ve Japonya'nın da askeri üslerinin bulunduğu Cibuti'de 2017'de Çin'in yurtdışındaki ilk askeri üssünü kurması, ülkenin askeri gelişimi açısından en önemli dönüm noktası sayılabilir. ÇKP 19. Ulusal Kongresi'nde ise, 2035'e kadar Çin ordusunun yeni silahlarla donatılacağını ve 2050'ye kadar dünyanın en güçlü ordusu olacağı açıklanmıştır.

Diğer taraftan, Pekin yönetiminin belirlediği son ulusal stratejik önceliklerin ülkenin dış politikasına yansıtıldığı söylenebilir. Pekin'in 2017'de açıkladığı 2050'ye kadar iki aşamadan oluşan uzun vadeli gelecek vizyonuna göre, Çin, 2020-2035 yılları arasında sosyalist modernizasyonun ilk aşamasını hayata geçirecek ve 2035-2050 yılları arasında ise gelişmiş, güçlü, demokratik, ileri kültür seviyesine ulaşmış büyük bir modern sosyalist ülke haline gelecektir. Çin'in söz konusu gelecek vizyonu çerçevesinde Xi'nin "insanlığın ortak kader topluluğunun oluşturulması" çağırısında bulunması ve "güçlü devlet, güçlü ordu, güçlü millet ve güçlü diplomasi" vurgusu, Çin'in küresel alanda daha fazla söz sahibi olmayı hedeflediğini işaret etmektedir.

Özet olarak, önümüzdeki dönemde Çin'in dış politika yaklaşımı ülkedeki siyasi, ekonomik ve askeri gelişmelerin yanı sıra, ulusal stratejik amaçlarına bağlı olarak de-

objectives. In the future China's neighborhood policy will remain one of the priorities in the country's foreign policy, as China is the country that has one of the most neighboring countries in the world with 14 land neighbors and 8 maritime neighbors. The Asia-Pacific and Central Asia region, where most of China's neighbors are located, are among the regions of great strategic importance in geo-economic and geopolitical terms. The Asia-Pacific region, which hosts the most important sea routes in the world, is also known as the region where China faces the biggest problems. From this point of view, the direction of China's relations with the Asia-Pacific countries can directly affect China's general foreign policy. At the same time, rich underground resources of Central Asia located on the historical and modern Silk Road route are extremely important for China. Because along with the excess production problem the country has a growing demand for energy and natural resources in the course of high economic growth. It can be assumed that in the coming period China's foreign policy will form the basis of a new model, which can also be called "post-American world order". As is well known, China is actively involved in Western international organizations such as the United Nations, the World Trade Organization, the World Bank, and the International Monetary Fund. Moreover, the country leads regional and international organizations such as the Asian Infrastructure Investment Bank, ASEAN+1, ASEAN+3, BRICS, Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, China-Africa Summit, China-Latin America Summit and Shanghai Cooperation Organization. Within the framework of China's new foreign policy approach, it can be stated that Beijing's geopolitical activities within these institutions will also increase.

vam edebilecektir. Bu bağlamda, öncelikle Çin'in yakın çevre politikası önümüzdeki dönemde de ülkenin dış politikasında ağırlığını sürdürecektir. Çünkü Çin, dünyada en çok komşusu olan ülkelerden biri olarak karada 14 ülkeyle ve deniz yoluyla 8 ülkeyle doğrudan komşudur. Çin'in komşularının çoğunluğunun yer aldığı Asya-Pasifik ve Orta Asya bölgesi, gerek jeoekonomik gerekse jeopolitik anlamda büyük stratejik öneme sahip bölgeler arasında yer almaktadır. Dünyanın en önemli deniz yollarını barındıran Asya-Pasifik bölgesi, aynı zamanda Çin'in en büyük sorunlar yaşadığı bölge olarak da bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Çin'in Asya-Pasifik ülkeleriyle ilişkilerinin hangi yöne doğru gelişeceği Çin'in genel dış politikasını da doğrudan etkileyebilir. Aynı zamanda, tarihi ve modern İpek Yolu güzergâhında bulunan Orta Asya'nın zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması, yüksek ekonomik büyüme sürecinde enerji ve tabii kaynaklara talebi giderek artan ve üretim fazlası sorunu yaşayan Çin açısından aşırı önem taşımaktadır. Önümüzdeki dönemde Çin'in dış politika yaklaşımlarının, Post-Amerikan dünya düzeni denilebilecek yeni bir güç modelinin temelini oluşturmaya yöneleceği de tahmin edilmektedir. Bilindiği üzere Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve Dünya Para Fonu (IMF) gibi Batı merkezli uluslararası kuruluşlara aktif olarak katılım sağlamakta olan Çin, aynı zamanda Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB), ASEAN+1, ASEAN+3, BRICS, Doğu Avrupa-Çin (CEEC-China16+1) Çin-Afrika Zirvesi, Çin-Latin Amerika Zirvesi ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi bölgesel ve uluslararası örgütlere de öncülük etmektedir. Çin'in yeni dış politika yaklaşımı çerçevesinde söz konusu kuruluşlar kapsamındaki jeopolitik etkinliklerinin de artacağı beklenmelidir.

INDIA'S INTEREST IN CENTRAL ASIA: NEW TRENDS HİNDİSTAN'IN ORTA ASYA'YA İLGİSİ: YENİ EĞİLİMLER

*Albina Muratbekova **

In recent years, India's relations with the Central Asian states that date back to antiquity have acquired strategic significance. At present, Delhi considers Central Asia as an "extended neighborhood" and promotes its interests in the region based on deep cultural and promising commercial linkages. Relying upon the Soviet-time strategic arrangement, India managed to frame strategic partnerships through relevant agreements with Kazakhstan in 2009, Uzbekistan in 2011, and Tajikistan in 2012, whereas Kyrgyzstan and Turkmenistan also play a significant role in India's interaction with the region. Additionally, India developed a number of programs to enhance cooperation by launching policy frameworks, such as the "Look North Policy" (1995) and "Connect Central Asia" (2012). Those policies were aimed at reconnecting with the region to strengthen political, security, economic, and cultural ties.

In order to deepen Delhi's "Connect Central Asia" policy, Indian Prime Minister Narendra Modi opened "a new era of relations" by visiting all five Central Asian countries during a single trip in July 2015. Since then, Modi participated in the Shanghai Cooperation Organization's (SCO) summits in Tashkent in 2016 and Astana in 2017. In his first visit to the region after assuming office, Indian President Ram Nath Kovind paid a state visit to Tajikistan. Indian government officials, including the External Affairs and Defense Ministers, are frequent visitors to the Central Asian capitals. Reciprocally, Tajik President Emomali Rahmon and Kyrgyz President Almazbek Atambayev visited India in December 2016, while Uzbek President Shavkat Mirziyoyev paid a state visit to India in September-October 2018. Thus, the current tendency of increasing high-level exchanges is an evidence of the growing interest from both sides: it demonstrates not

Hindistan'ın Orta Asya ülkeleriyle eski dönemlere kadar uzanan ilişkileri son yıllarda giderek daha fazla stratejik öneme sahip olmuştur. Şu anda Delhi, Orta Asya'yı "genişletilmiş komşuluk" alanı olarak görmekte ve derin kültürel ve gelecek vaat eden ticari bağlantılara dayanarak bölgedeki çıkarlarını desteklemektedir. Sovyet döneminden kalan stratejik ilişkilere dayanan Hindistan, 2009'da Kazakistan, 2011'de Özbekistan ve 2012'de Tacikistan ile, anlaşmalar yoluyla stratejik ortaklıklar kurabilmiştir. Kırgızistan ve Türkmenistan da Hindistan'ın bölge ile etkileşiminde önemli roller oynamaktadır. Ayrıca, Hindistan, "Kuzey'e Bak Politikası" (1995) ve "Orta Asya'yla Bağlantı Kurma Politikası" (2012) gibi politika çerçevelerini başlatarak işbirliğini geliştirmek için bir dizi programı uygulamaya koymuştur. Bu politikalar; siyasi, güvenlik, ekonomik ve kültürel ilişkileri güçlendirmek üzere bölgeyle yeniden bağlantı kurmayı amaçlamıştır.

Delhi'nin "Orta Asya'yla Bağlantı Kurma Politikasını" derinleştirmek için Hindistan Başbakanı Narendra Modi, Temmuz 2015'te beş Orta Asya ülkesini ziyaret ederek "yeni ilişkiler çağını" açmıştır. O zamandan beri Modi, Şangay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) 2016'da Taşkent'teki ve 2017'de Astana'daki zirvelerine katılmıştır. Göreve başladıktan sonra bölgeye yaptığı ilk ziyarette Hindistan Cumhurbaşkanı Ram Nath Kovind, Tacikistan'a resmi ziyarette bulunmuştur. Dışişleri ve Savunma Bakanları dâhil olmak üzere Hindistan hükümet yetkilileri, Orta Asya başkentlerini sık sık ziyaret etmektedirler. Karşılıklı olarak Tacikistan Cumhurbaşkanı Emomali Rahmon ve Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev Aralık 2016'da Hindistan'ı ziyaret ederken, Özbekistan Cumhurbaşkanı

* PhD student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. albina.muratbek@gmail.com

only that India has gradually come up with its own Central Asian agenda, but also that the regional leaders are equally interested in building strong ties with Delhi.

As a result of increased bilateral exchanges, the parties undertake more active efforts to boost political, economic, military-technical, and socio-cultural relations. Institutionally, India's partnerships with all five Central Asian states are implemented through the bilateral consultation mechanisms, such as the joint working groups on counterterrorism and on defense cooperation, as well as intergovernmental commissions on trade, economic, scientific and technological cooperation. Additionally, the Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry and chambers of commerce and industry of the Central Asian states established joint business councils, which serve to enlarge bilateral commercial and investment relations. Multilateral organizations provide another avenue of cooperation, and India's full membership in the SCO has given Delhi an opportunity to be closely engaged in regional affairs and use the SCO mechanisms and activities to intensify interaction with Central Asia.

Major items of India's exports to Central Asia include pharmaceuticals, other medical products, coffee, tea, spices, apparel, raw tobacco, electrical and mechanical equipment. India's imports mainly include petroleum and mineral oils, chemicals, iron and steel, copper goods, precious and semi-precious stones, plastic goods, wool, rawhide, etc. Yet, on a general scale, Delhi's economic engagement with the region remains insignificant as trade with the Central Asian states only accounted for 0.11% of India's overall trade in 2017, which is about \$1.5 billion, including \$1 billion with Kazakhstan, \$234 million with Uzbekistan, \$80 million with Turkmenistan, \$74 million with Tajikistan, and \$59 million with Kyrgyzstan. Nonetheless, bilateral trade with the regional countries has been on a rise in recent years. For example, compared to 2015-2016, the trade turnover with Kazakhstan (\$461 million in 2015) and Kyrgyzstan (\$25 million in 2016) has more than doubled in 2017. In this regard, India's negotiations with the Eurasian Economic Union (EAEU) on

Şavkat Mirziyoyev Eylül-Ekim 2018'de Hindistan'a resmi ziyarette bulunmuştur. Dolarla, yüksek düzeydeki ziyaretlerde artma eğilimi, her iki tarafın yükselen ilgisinin bir kanıtıdır. Bu, sadece Hindistan'ın kendi Orta Asya gündemini öne sürdüğünden öte, aynı zamanda bölgesel liderlerin Delhi ile güçlü bağlar kurmakla ilgilendiklerini de göstermektedir.

Artan ikili görüşmeler bağlamında taraflar, siyasi, ekonomik, askeri-teknik ve sosyo-kültürel ilişkileri geliştirmek için daha aktif çaba sarf etmektedirler. Kurumsal olarak, Hindistan'ın beş Orta Asya ülkesiyle ortaklıkları, terörle mücadele ve savunma işbirliğine ilişkin ortak çalışma gruplarının yanı sıra ticari, ekonomik, bilimsel ve teknolojik işbirliğine ilişkin hükümetler arası komisyonlar gibi ikili danışma mekanizmaları aracılığıyla da uygulanmaktadır. Ayrıca, Hindistan Ticaret ve Sanayi Odaları Federasyonu ve Orta Asya ülkelerinin ticaret ve sanayi odaları, ikili ticari ve yatırım ilişkilerini genişletmeye hizmet eden ortak iş konseylerini kurmuştur. Çok taraflı kuruluşlar, bir başka işbirliği alanı sağlamakta ve Hindistan'ın ŞİÖ'ye tam üyeliği, Delhi'ye bölgesel ilişkilere yakından katılma ve ŞİÖ mekanizmalarını ve faaliyetlerini Orta Asya ile etkileşimi yoğunlaştırmak için kullanma fırsatı vermiştir.

Hindistan'ın Orta Asya'ya yaptığı ihracatın başlıca öğeleri arasında ilaç, diğer tıbbi ürünler, kahve, çay, baharat, giyim, ham tütün, elektriksel ve mekanik ekipman yer almaktadır. Hindistan'ın ithalatı ise temel olarak petrol ve madeni yağlar, kimyasallar, demir ve çelik, bakır ürünleri, değerli ve yarı değerli taşlar, plastik ürünler, yün, ham deri vb. içermektedir. Lakin, genel olarak Delhi'nin bölgeyle olan ekonomik ilişkileri görece önemsiz kalmaktadır. Çünkü 2017'de Orta Asya ülkeleri ile ticaret Hindistan'ın toplam ticaretinin sadece %0.11'ini oluşturmuştur. Bu rakam, Kazakistan'la 1 milyar dolar, Özbekistan'la 234 milyon dolar, Türkmenistan'la 80 milyon dolar, Tacikistan'la 74 milyon dolar ve Kırgızistan'la 59 milyon dolar olmak üzere yaklaşık olarak 1.5 milyar dolardır. Fakat, son yıllarda bölgedeki ülkelerle ikili tica-

the establishment of a free trade zone could contribute, if successful, to unlocking an unused potential of mutual trade and economic cooperation.

With the increased involvement of China in the region, especially through its Belt and Road Initiative (BRI) projects, India also has a keen interest in improving connectivity with Central Asia. Particularly, India is exploring the potential of connecting its ports to the Kazakhstan-Turkmenistan-Iran railway via Iran's Bandar Abbas port. In addition, India is strongly committed to the projected TAPI gas pipeline that is supposed to transport gas from Turkmenistan to Afghanistan, Pakistan and India, as well as to the International North-South Transport Corridor, which could become a major connectivity initiative for Central Asia. Even though India's investments in regional infrastructure and transportation projects are not comparable with China's, there is an enormous strategic potential for Delhi to forge closer economic ties with the regional states. Moreover, India's February 2018 accession to the April 2011 Ashgabat agreement on the establishment of an international multimodal transport and transit corridor between Iran, Oman, Turkmenistan and Uzbekistan gave another impetus for connectivity with the region. Meanwhile, the trilateral transit agreement on the Chabahar port lays a foundation for a transit route between India, Iran and Afghanistan bypassing Pakistan, which will also enhance India's connectivity with the Central Asian states.

Central Asia's energy sector is a similarly important sphere of interaction for India, which is greatly interested in securing its energy supply. However, ONGC Videsh Ltd, the overseas investment arm of India's state-owned Oil and Natural Gas Corporation, was not successful in entering Kazakhstan's oil sector. In 2005 and 2013, it failed to become a shareholder in the development of the Kumkol and Kashagan oil fields, losing both times to the China National Petroleum Corporation. The company also plans to exit Kazakhstan's Satpayev block after it could not find commercially exploitable oil. Nevertheless, ONGC Videsh Ltd may be more successful in Turkmenistan, where it opened a

ret hacmi artma eğilimindedir. Örneğin, 2015-2016 ile kıyaslandığında Kazakistan (2015'te 461 milyon dolar) ve Kırgızistan (2016'da 25 milyon dolar) ile ticaret hacimleri 2017 yılında iki kattan fazla artmıştır. Bu bağlamda Hindistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ile serbest ticaret bölgesinin kurulması için yaptığı müzakereler başarılı olursa, karşılıklı ticari ve ekonomik işbirliğinin kullanılmayan potansiyelini ortaya çıkarmaya katkıda bulunabilir.

Çin'in bölgeye özellikle de Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) projeleriyle daha fazla dâhil olmasıyla birlikte, Hindistan da Orta Asya ile ilişkilerini geliştirmeye yönelik büyük bir ilgiye sahip olmaya başlamıştır. Özellikle, Hindistan, limanlarını İran'ın Bender Abbas limanı üzerinden Kazakistan-Türkmenistan-İran demiryoluna bağlama potansiyelini araştırmaktadır. Buna ek olarak, Hindistan, Türkmenistan'dan Afganistan, Pakistan ve Hindistan'a doğal gaz taşıyacak olan TAPİ doğal gaz boru hattına ve aynı zamanda Orta Asya için önemli bir bağlantı girişimi haline gelebilecek Kuzey-Güney Uluslararası Ulaşım Koridoru'na güçlü bir şekilde bağlıdır. Hindistan'ın bölgesel altyapı ve ulaşım projelerine yaptığı yatırımlar Çin'in yatırımlarıyla kıyaslanamaz ölçüde olsa da, Delhi'nin bölgedeki devletlerle daha yakın ekonomik ilişkiler kurması için muazzam bir stratejik potansiyel bulunmaktadır. Ayrıca, Hindistan'ın Nisan 2011'de Aşgabat'ta İran, Umman, Türkmenistan ve Özbekistan arasında imzalanan uluslararası çok modlu ulaşım ve transit koridoru anlaşmasına Şubat 2018'de katılması, bölgeyle bağlantısı açısından bir başka itici güç görevi görmektedir. Bu arada Çabahar limanına ilişkin üç taraflı transit anlaşması, Pakistan'ı baypas ederek Hindistan, İran ve Afganistan arasında transit yolu için bir temel oluşturmaktadır. Bu yol, Hindistan'ın Orta Asya ülkeleriyle bağlantısını daha da güçlendirecektir.

Orta Asya'nın enerji sektörü, enerji arzını güvence altına almakla büyük ölçüde ilgilenen Hindistan için benzer bir etkileşim alanıdır. Ancak, Hindistan'ın devlet Petrol ve Doğal Gaz Şirketi'nin denizaşırı yatırım kolu olan ONGC Videsh Ltd, Kazakistan'ın

representative office to enhance cooperation in the oil and gas field. It is possible that in exchange for India's participation in the TAPI project Turkmenistan will offer the company a stake in its hydrocarbon deposits. India will also be involved in the CASA-1000 project by participating in the construction of infrastructure necessary to transmit electricity from Kyrgyzstan and Tajikistan to Afghanistan and Pakistan. Besides, in 2015, India's Department of Atomic Energy signed a contract with Kazakhstan's Kazatomprom national company for the supply of 5,000 tons of uranium over the next four years.

Defense and security is an essential part of cooperation between India and the Central Asian states as they share similar security concerns. During the high-level negotiations, the parties signed a number of bilateral documents on military technical cooperation, military education, military medicine, information exchange on terrorism and other transnational threats, cyber security and other areas. The armed forces of India and interested regional countries participate in joint military exercise aimed at achieving interoperability, such as the KazInd-2018 tactical exercise held in southern Kazakhstan. Possessing vast experience in the field of peacemaking, India hosts the Central Asian military personnel at its training centers and sends instructors to conduct relevant onsite training for servicemen of the regional states. Notably, the Kazakh peacekeeping unit joined the Indian battalion in the United Nations Interim Force in Lebanon in October 2018.

Cultural and educational links, as well as people-to-people contacts, are inalienable part of the cooperation agenda. The educational exchange goes in both directions, with students pursuing degrees in both Central Asian and Indian educational institutions. In 2018, there were about 900 Indian students studying in Tajikistan, 4,500 in Kyrgyzstan and 2,400 in Kazakhstan. At the same time, Central Asian citizens are among the largest beneficiaries of the Indian Technical and Economic Cooperation program that provides professional development training in India. Similarly, intercultural relations have become more intensive, including through annual art,

petrol sektörüne girmede başarılı olamamıştır. Şirket, 2005 ve 2013 yıllarında Kumkol ve Kaşagan petrol sahalarının geliştirilmesinde pay sahibi olamamış ve Çin Ulusal Petrol Şirketi'ne iki kez mağlup olmuştur. Ayrıca şirket, ticari olarak kullanılabilir petrol bulamadıktan sonra Kazakistan'ın Satpayev bloğundan çıkmayı planlamaktadır. Bununla birlikte, ONGC Videsh Ltd, petrol ve doğal gaz alanında işbirliğini geliştirmek için bir temsilcilik açtığı Türkmenistan'da daha başarılı olabilir. Hindistan'ın TAPİ projesine katılımı karşılığında Türkmenistan'ın bu şirkete hidrokarbon yataklarında hisse sunması mümkündür. Hindistan ayrıca, Kırgızistan ve Tacikistan'dan Afganistan ve Pakistan'a elektrik iletmek için gerekli altyapı inşaatına katılarak CASA-1000 projesine dâhil olacaktır. Ayrıca, 2015 yılında Hindistan'ın Atomik Enerji Dairesi, Kazakistan'ın Kazatomprom ulusal şirketi ile önümüzdeki dört yıl içinde 5,000 ton uranyum tedarik etmek için bir sözleşme imzalamıştır.

Savunma ve güvenlik, benzer güvenlik sorunlarını paylaştıkları için Hindistan ve Orta Asya ülkeleri arasındaki işbirliğinin önemli bir parçasıdır. Yüksek seviyeli müzakereler sırasında taraflar, askeri teknik işbirliği, askeri eğitim, askeri tıp, terörizm ve diğer ulus ötesi tehditler hakkında bilgi alışverişi, siber güvenlik ve diğer alanlarda bir dizi ikili belgeyi imzalamışlardır. Hindistan'ın ve ilgili bölge ülkelerinin silahlı kuvvetleri, Güney Kazakistan'da düzenlenen KazInd-2018 taktik tatbikatı gibi birlikte çalışabilirliği amaçlayan ortak askeri tatbikata katılmaktadırlar. Barış sağlama alanında geniş deneyime sahip olan Hindistan, eğitim merkezlerinde Orta Asya askeri personeline ev sahipliği yapmakta ve bölge ülkelerindeki askerlere yerinde eğitim vermek üzere eğitmenleri göndermektedir. Bu arada Kazak barış gücü biriminin Ekim 2018'de Hindistan taburunun parçası olarak Lübnan'daki Birleşmiş Milletler Geçici Görev Gücü'ne katıldığı belirtilmelidir.

Kültürel ve eğitsel bağlantıların yanı sıra kişiler arası iletişim, işbirliği gündeminin ayrılmaz bir parçasıdır. Eğitim değişimi, hem Orta Asya hem de Hindistan eğitim kurumlarında derece takip eden öğrenci-

music and film festivals. A rising frequency of air flights is another sign of growing mutual interest. An electronic visa system for Kazakh nationals introduced by India and a 72-hour visa-free transit regime for Indian citizens granted by Kazakhstan can be considered as initial attempts to enhance people-to-people ties and promote tourism between India and Central Asia.

In conclusion, it should be noted that positive trends of extended cooperation and mutual interest are observed in India's relations with Central Asia. Apart from referring to common historical and cultural roots, India is gradually expanding its presence in the region using both bilateral and multilateral mechanisms. While admitting that the Central Asian states have relatively small markets and economic opportunities, India recognizes their role in ensuring regional security, as well as enormous potential in providing connectivity and energy supplies. At the same time, India's interest in Central Asia is not only focused on increasing political, economic and security cooperation, but also aims to strengthen mutual cultural and humanitarian interaction.

ler ile her iki yönde de devam etmektedir. 2018'de Tacikistan'da yaklaşık 900, Kırgızistan'da 4,500 ve Kazakistan'da 2,400 Hintli öğrenci bulunuyordu. Aynı zamanda, Orta Asya vatandaşları Hindistan'da mesleki gelişim eğitimi veren Hindistan Teknik ve Ekonomik İşbirliği Programı'nın en büyük faydalanıcıları arasındadır. Benzer şekilde, kültürler arası ilişkiler, yıllık sanat, müzik ve film festivalleri ile daha yoğun hale gelmiştir. Hava uçuşlarının artan sıklığı, karşılıklı ilginin artmasının bir başka işaretidir. Hindistan tarafından tanıtılan Kazak vatandaşlarına yönelik elektronik vize sistemi ve Kazakistan tarafından Hint vatandaşları için sağlanan 72 saatlik vizesiz geçiş rejimi, halklar arası bağları güçlendirmek ve Hindistan ile Orta Asya arasındaki turizmi teşvik etmek için ilk girişimler olarak düşünülebilir.

Sonuç olarak, Hindistan'ın Orta Asya'yla ilişkilerinde uzun süreli işbirliği ve karşılıklı çıkarların olumlu eğilimlerinin gözlemlendiği belirtilmelidir. Ortak tarihsel ve kültürel köklere atıfta bulunmanın yanı sıra, Hindistan, hem ikili hem de çok taraflı mekanizmaları kullanarak bölgedeki varlığını giderek genişletmektedir. Orta Asya ülkelerinin nispeten küçük pazarlara ve ekonomik fırsatlara sahip olduklarını kabul eden Hindistan, bu ülkelerin bölgesel güvenliği sağlama konusundaki rollerinin yanı sıra bağlantı (konnektivite), ve enerji tedariki sağlamada muazzam bir potansiyeli bulunduğunu kabul etmektedir. Aynı zamanda, Hindistan'ın Orta Asya'ya olan ilgisi sadece siyasi, ekonomik ve güvenlik işbirliğini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda karşılıklı kültürel ve insani etkileşimi güçlendirmeyi de hedeflemektedir.

THE SIXTH SUMMIT OF THE TURKIC COUNCIL: A NEW ERA TÜRK KONSEYİ 6. ZİRVESİ: YENİ BİR DÖNEM

*Omirbek Hanayi **

On September 3, 2018, the 6th Summit of the Cooperation Council of Turkic-Speaking States (Turkic Council) was held in Cholpon-Ata, Kyrgyzstan, on the theme of "Youth and National Sports". President of Turkey Recep Tayyip Erdogan, President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev and President of Azerbaijan Ilham Aliyev attended the summit hosted by President of Kyrgyzstan Sooronbai Jeenbekov. Moreover, President of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev and Prime Minister of Hungary Viktor Orban participated as honorable guests.

During the summit, where the chairmanship in the Turkic Council passed from Kazakhstan to Kyrgyzstan, the activities of the Turkic Council between 2014-2018 were summarized and new decisions were made that should facilitate further achievements in the future. As a result of the summit, the parties signed the Cholpon-Ata Declaration and decided to grant Hungary an observer status in the Turkic Council. In addition, a number of documents were signed at the meeting, including the Concept of Integration of the Turkic Speaking States, the Decision to Strengthen Efforts for the Turkic Council's Obtaining an Observer Status at the United Nations General Assembly (UNGA), and the Joint Statement on the Development of Cooperation in the Field of National Sports and Youth Policy. At the summit, the appointments of Mr. Bagdad Amreyev, Kazakhstan's Ambassador to the Islamic Republic of Iran, as Secretary General of the Turkic Council, Dr. Omer Kocaman as Deputy Secretary General of the Turkic Council and Mr. Darkhan Kydyrali as President of the Turkic Academy were approved by the joint decision signed by the heads of state.

We see the historic summit to be of great importance for the future of the Turkic Coun-

3 Eylül 2018 tarihinde Kırgızistan'ın Çolpon Ata şehrinde Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin (Türk Konseyi) 6. Zirvesi "Gençlik ve Ulusal Sporlar" temasıyla gerçekleştirilmiştir. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov'un ev sahipliğinde yapılan Zirve'ye Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev ile Macaristan Başbakanı Viktor Orban da onur konuğu olarak katılmışlardır.

Türk Konseyi'nin dönem başkanlığının Kazakistan'dan Kırgızistan'a devredildiği bu Zirve'de, Türk Konseyi'nin 2014-2018 yılları arasındaki çalışmaları özetlenerek, ileriye dönük önemli başarılarla ulaşılması için yeni kararlar alınmıştır. Zirve sonucunda taraflar, Çolpon-Ata Deklarasyonu'nu ve Macaristan'a Türk Konseyi'nde gözlemci statüsü verme kararını imzalamıştır. Ayrıca Türk Dili Konuşan Ülkelerin Entegrasyonu Kavram Kâğıdı, Türk Konseyi'nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda (BMGK) gözlemci statüsü elde etme çabalarını güçlendirme kararı, ve gençlik ve ulusal sporlar alanında işbirliğini geliştirmeye yönelik Ortak Bildiriyi kabul etmişlerdir. Zirvede ayrıca, Cumhurbaşkanlarının ortak kararıyla Türk Konseyi Genel Sekreterliği'ne Kazakistan'ın İran İslam Cumhuriyeti Büyükelçisi Bagdad Amreyev, Türk Konseyi Genel Sekreter Yardımcılığı görevine Dr. Ömer Kocaman ve Uluslararası Türk Akademisi Başkanı olarak Darkhan Kydyrali yeniden atanmıştır.

Bu Zirve'nin, Türk Dili Konuşan Ülkeler arasındaki siyasi, ticari-ekonomik, sosyal ve kültürel işbirliğinin geliştirilmesine yönelik birçok önemli kararın alınması ile birlikte Türk Konseyi'nin geleceği açısından

*MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

cil, with many important decisions taken to develop political, trade and economic, social and cultural cooperation between the Turkic speaking states. The Turkic Council was established by the Nakhchivan Agreement in October 2009 during the 9th Summit of the heads of Turkic speaking states that was first convened in 1992 at Turkey's initiative. The Turkic Council's own previous five summits took place with the participation of four member states – Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Turkey. At the Bodrum summit in June 2014, Turkmenistan was invited to attend the summit as an honorable guest. Therefore, the 6th summit, where Uzbekistan participated for the first time (as an honorable guest) and Hungary gained an observer status, is of great importance for the expansion of the Turkic Council and the integration of the Turkic world.

The intention of Uzbekistan to become a member of the Turkic Council is an important step both for the expansion of the Turkic Council and for the development of Uzbekistan's integration with the Turkic world. With the accession to power of Shavkat Mirziyoyev in December 2016, Uzbekistan's reforms in the political, social, trade and economic, and diplomatic fields have intensified. As Tashkent seeks to strengthen bilateral relations and cooperation with Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan and Turkey, it seems possible for Uzbekistan to become a member of the Turkic Council in the short term. Moreover, granting the observer status to Hungary, which is a member of the European Union, will help to increase the regional and global importance of the Turkic Council. In addition, taking into account that the decision was made to support the Turkic Council's aspiration for obtaining an observer status at the UNGA, the Turkic Council should pay attention to potential membership and observer activities in the coming period.

Besides Uzbekistan, Turkmenistan and the Turkish Republic of Northern Cyprus may also be considered as member states, while Russia and Mongolia – as observer states. However, due to the current political-legal status of the Turkish Republic of Northern Cyprus and Turkmenistan's neutrality policy, these

tarihi bir zirve olduğu ifade edilebilir. Türk Konseyi, Türkiye'nin girişimi ile 1992'de başlatılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları'nın Ekim 2009'daki 9. Zirvesi'nde imzalanan Nahçıvan Anlaşması ile kurulmuştur. Türk Konseyi'nin önceki 5 zirvesi de 4 üye ülke olan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'nin katılımıyla gerçekleşmiştir. Haziran 2014'deki Bodrum zirvesinde Türkmenistan onur konuğu olarak katılmıştır. Özbekistan'ın ilk olarak katıldığı (onur konuğu olarak) ve Macaristan'ın gözlemci statüsü kazandığı 6. Zirve ise, Türk Konseyi'nin genişlemesi ve Türk dünyasının bütünleşmesi açısından büyük öneme sahiptir.

Özellikle kardeş ülke Özbekistan'ın Türk Konseyi'ne üye olma niyetinde bulunması, hem Türk Konseyi'nin genişlemesi, hem de Özbekistan'ın Türk dünyası ile entegrasyonunu geliştirmesi için önemli bir adım niteliğindedir. Bu açıdan bakıldığında, Aralık 2016'da Şavkat Mirziyoyev'in başkanlık görevine gelmesiyle Özbekistan'ın siyasal, sosyal, ticari-ekonomik ve diplomatik alanlardaki reformları hızlanmıştır. Özellikle Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Türkiye ile ikili ilişkilerini ve işbirliğini güçlendirmeye çalışan Özbekistan'ın kısa dönemde Türk Konseyi'ne üye olması mümkün görünmektedir. Nitekim Avrupa Birliği üyesi olan Macaristan'a gözlemci statüsü verilmesi, Türk Konseyi'nin bölgesel ve küresel öneminin artmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca Zirve'de Türk Konseyi'nin BM-GK'da gözlemci statüsü elde etme isteğini destekleme kararının alındığı göz önünde bulundurulduğunda, önümüzdeki dönemde Türk Konseyi olası üyelik ve gözlemcilik çalışmalarına önem vermelidir.

Bu doğrultuda üyelik konusunda Özbekistan'a ek olarak Türkmenistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti; gözlemci üyelik statüsü ile ilgili olarak da Rusya ve Moğolistan düşünülebilir. Fakat Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti mevcut siyasi-hukuki statüsü ve Türkmenistan ise tarafsızlık politikası nedeniyle şu ana dek yalnızca Türk Konseyi çatısı altındaki Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı'na (TÜRKSOY) katılmıştır. Dolayısıyla Türk Konseyi şu aşamada, Kuzey

countries have so far only participated in the International Organization of Turkic Culture (TURKSOY), which is the affiliated body of the Turkic Council. Therefore, the Turkic Council should give importance to deepening cooperation with the Turkish Republic of Northern Cyprus and Turkmenistan within the framework of the organization's affiliated bodies such as TURKSOY. When looking at the Turkic communities with the autonomous status in Russia, Russia's potential observer status in the Turkic Council should also be considered with caution. Altai Republic, Bashkortostan, Khakasya, Sakha Republic, Tatarstan and Tuva Republic participated in TURKSOY's activities as observers. However, the four Russian federal subjects, except Tatarstan and Bashkortostan, left TURKSOY after the November 2015 jet crisis between Turkey and Russia. On the other hand, granting the status of an observer state in the Turkic Council to Mongolia, which is in good relations with Turkey and other Turkic countries, may contribute to the expansion of the organization's influence. The successful work of the International Turkic Academy in Mongolia in recent years is a prominent example of the Turkic Council's cooperation with Mongolia.

It is noteworthy that during the summit President of Turkey Recep Tayyip Erdogan made a proposal on the issue of de-dollarization in mutual trade between the member states. In a period of increasing global and regional geopolitical competition, and escalating economic sanctions and trade wars, the proposal is important for all the member states. For instance, in recent years, the national currencies of Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan have depreciated significantly against the dollar due to the fall in oil prices and the global economic situation. Moreover, the economic sanctions against Russia imposed by the United States and its allies have a certain negative effect on the economies of Kazakhstan and Kyrgyzstan, which are the Eurasian Economic Union's member states. Finally, Turkey's national currency has fallen against the dollar due to Ankara's worsening relations with Washington and other problems. Given all this, the issue of using national currencies

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkmenistan ile, TÜRKSOY gibi, örgütün alt kuruluşları çerçevesindeki işbirliğini derinleştirmeye önem vermemelidir. Rusya içindeki özerk statüdeki Türk toplulukları dikkate alındığında, Rusya'nın Türk Konseyi nezdinde olası gözlemci statüsü de dikkatle düşünülmesi gereken bir durumdur. Rusya Federasyonu'na bağlı Altay Cumhuriyeti, Başkurdistan, Hakasya, Saha Cumhuriyeti, Tataristan ve Tuva Cumhuriyeti TÜRKSOY'un gözlemci üyeleriydi. Kasım 2015'de Türkiye ve Rusya arasında yaşanan Uçak Krizi'nden sonra Başkurdistan ve Tataristan hariç, diğer dört Rus federal bölümü TÜRKSOY'dan ayrılmıştır. Öte yandan, gerek Türkiye, gerekse diğer Türk devletleriyle iyi ilişkilerde bulunan Moğolistan'ın Türk Konseyi'ne gözlemciliği, örgütün etkisinin genişlemesine katkı sağlayacak gibi gözükmemektedir. Son yıllarda Uluslararası Türk Akademisi'nin Moğolistan'da yaptığı başarılı çalışmaları, Türk Konseyi'nin Moğolistan ile işbirliğinin önemli bir örneğidir.

Zirve'de Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yaptığı üye ülkeler arasındaki karşılıklı ticarete de-dollarizasyon önerisi çok dikkat çekicidir. Küresel ve bölgesel jeopolitik rekabetin arttığı, ekonomik yaptırımlar ile ticaret savaşlarının kızıştığı bir dönemde yapılan bu önerinin, tüm üye ülkeler açısından önemli olduğu söylenebilir. Örneğin, son yıllarda petrol fiyatının düşmesi ve küresel ekonomik durumun etkisiyle Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın ulusal para birimleri dolar karşısında önemli ölçüde diğer kaybetmiştir. Ayrıca Avrasya Ekonomik Birliği'nde (AEB) bulunan Rusya'nın ABD ve müttefikleri tarafından ekonomik yaptırımlara uğraması, AEB üyeleri Kazakistan ve Kırgızistan'ın ekonomilerini belli bir düzeyde olumsuz yönde etkilemektedir. Son olarak, Türkiye'nin ulusal para birimi, Ankara'nın Washington'la kötüleşen ilişkileri ve diğer sorunlar nedeniyle dolara karşı değer kaybetmiştir. Tüm bunlara bakıldığında, büyük coğrafi ve ekonomik ağırlığa sahip olan Türk Konseyi üyelerinin kendi aralarında milli para birimleri ile ticaret yapmaları, tartışılması gereken bir durumdur.

for trade between the members of the Turkic Council, which have a large geographical and economic weight, is a matter that deserves to be discussed.

The implementation of the projects named "100 Eminent Persons of the Turkic World" and "The Holy Lands of the Turkic World" proposed by President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev is important to reinforce the historical ties and unity of the Turkic countries and to introduce the Turkic peoples' common culture to the world. In the past few years, Kazakhstan has initiated a number of cultural projects within the framework of its program on spiritual revival. It can be said that Kazakhstan's historic June 2018 decision to move the center of the South Kazakhstan province to Turkistan and give the city's name to the province will make a significant contribution to the spiritual development of Kazakhstan and even the spiritual and cultural relations of the Turkic world. Historically, the name of Turkistan refers not only to the city of Turkistan, but also to the whole Central Asian region and the Turkic people's ancestral homeland. Combining these projects with the Modern Silk Road Joint Tour Package Project implemented by the Turkic Council can make a significant contribution to the development of the tourism sector in all the member states.

On the other hand, the adoption of the Concept of Integration of the Turkic Speaking States, which will be presented to the 7th Summit of the Turkic Council, can be emphasized as an important step towards the co-operation of both the Turkic world and the member states of the organization. In order to develop the Turkic Council as an international organization as well as to increase its global and regional influence, short, medium and long-term strategic decisions and plans of both the organization and its member states should be determined.

In summary, despite the delay of two years due to various reasons, the 6th Summit of the Turkic Council held in Kyrgyzstan was the beginning of a new era in terms of the geographic expansion of the Turkic Council and the integration of the Turkic world. It can be stated that the observer status of Hungary, which is historically connected and maintains

Zirve'de Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev tarafından önerilen "Türk Dünyası'nın 100 Yeni İsmi" ve "Türk Dünyası'nın Kutsal Mekânları" projelerinin, hem Türk ülkelerinin tarihi bağları ve birliğini pekiştirmek, hem de Türk halklarının ortak kültürünü dünyaya tanıtmak açısından büyük önem teşkil edeceği söylenebilir. Son birkaç yılda Kazakistan, manevi canlanma programı çerçevesinde birtakım kültürel projeleri başlatmıştır. Haziran 2018'de Güney Kazakistan Eyaletinin merkezinin Türkistan'a taşınması ve akabinde de eyalet adının "Türkistan Eyaleti" olarak değiştirilmesi, Kazakistan'ın manevi gelişimine ve hatta Türk dünyasının manevi ve kültürel ilişkilerinin artırılmasına önemli katkı sağlayacağı söylenebilir. Tarihi açıdan bakıldığında, Türkistan ismi sadece Türkistan şehrini değil, tüm Orta Asya bölgesini, ve Türk Dünyası'nın ata yurdunu belirtmektedir. Söz konusu projeler, Türk Konseyi tarafından uygulanan Modern İpek Yolu Ortak Tur Paketi Projesi ile birleştirilirse, tüm üye ülkelerin turizm sektörünün gelişmesine büyük katkı sağlayabilir.

Öte yandan Zirve'de, Türk Konseyi 7. Zirvesi'ne sunulacak olan Türk Dili Konuşan Ülkelerin Entegrasyonu Kavram Kâğıdı'nın kabul edilmesi, hem Türk dünyasının hem de örgütün üye devletlerinin işbirliğine yönelik mühim bir adım olarak vurgulanabilir. Çünkü Türk Konseyi'nin uluslararası bir örgüt olarak giderek geliştirilmesinin yanı sıra, küresel ve bölgesel etkisinin artırılması için, hem örgütün, hem de üye ülkelerin örgütle ilgili kısa, orta ve uzun dönemi kapsayan stratejik karar ve planları belirlenmelidir.

Özet olarak, çeşitli nedenlerden dolayı 2 yıl gecikmesine rağmen, Kırgızistan'da gerçekleşen Türk Konseyi 6. Zirvesi, tüm kararlarıyla Türk Konseyi'nin coğrafi genişlemesi ve Türk dünyasının bütünleşmesi açısından yeni bir dönemin başlangıcı niteliğindedir. Türk dünyasıyla tarihi bağlantıda ve iyi işbirliği içerisinde bulunan Macaristan'ın gözlemci statüsü ve kardeş ülke Özbekistan'ın olası üyeliğinin, önümüzdeki dönemde Türk Konseyi'ne genişleme çerçevesinde olumlu şekilde etkileyebileceği

good cooperation with the Turkic world, and the potential membership of the brother country Uzbekistan can positively affect the expansion of the Turkic Council in the coming period. In the process of enlargement and development, the Turkic Council should focus on increasing trade and economic cooperation between its member states. In this context, with their specific geographical location and economic potential, the members of the Turkic Council should establish an economic corridor between the East and the West by developing their transport and communication networks.

ifade edilebilir. Önümüzdeki genişleme ve gelişme sürecinde Türk Konseyi, üye ülkeleri arasındaki ticari-ekonomik işbirliğini artırmaya odaklanmalıdır. Bu bağlamda kendi özel coğrafi konumu ve ekonomik potansiyelleriyle Türk Konseyi üyeleri, ulaştırma ve iletişim ağlarını geliştirerek Doğu ve Batı arasında bir ekonomik koridor oluşturmalıdır.

THE FUTURE OF SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION: CHALLENGES AND PROSPECTS ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ'NÜN GELECEĞİ: SORUNLAR VE BEKLENTİLER

*Omirbek Hanayi **

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) grew out of the Shanghai Five, which was founded in April 1996 by China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan. After the inclusion of Uzbekistan in June 2001, the SCO became a regional security organization. With the accession of India and Pakistan as full members in June 2017, the number of the SCO member states has grown to eight. Spreading from Central Asia to the Indian subcontinent, the SCO has expanded to a large area that accounts for about 44% of the world's population and 25% of the world's GDP. Iran, Afghanistan, Belarus, and Mongolia currently enjoy the observer status, while Turkey, Azerbaijan, Armenia, Cambodia, Nepal, and Sri Lanka hold the status of dialogue partners in the SCO. On June 9-10, 2018, the first SCO summit after India and Pakistan became full members was held in Qingdao, China. During the Qingdao Summit, the representatives of the SCO's eight full members, four observer states and six dialogue partners discussed strengthening joint efforts in the fight against terrorism, extremism, discrimination and drug offenses, as well as improving regional cooperation in such areas as trade, economy, culture, education, technology, health, tourism and sport. The parties also discussed important regional and global issues such as the situation in Afghanistan and Syria, the future of the Iranian nuclear deal and denuclearization of the Korean Peninsula. The Qingdao Summit indicates that the SCO is moving towards the goal of becoming an organization that can play an important role in shaping a new political and economic order both regionally and globally. In this context, the ongoing expansion of the SCO's area of responsibility resulting from the accession of new members is the most important issue

Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Nisan 1996'da Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, ve Tacikistan tarafından kurulan Şanghay Beşlisi'nden ortaya çıkmıştır. Haziran 2001'de Özbekistan'ın katılımı ile ŞİÖ, kurumsal olarak bölgesel güvenlik örgütüne dönüşmüştür. ŞİÖ, genişleme sürecinde ise Haziran 2017'de Hindistan ve Pakistan'ın tam üye olarak kabul edilmesi ile birlikte, üye ülke sayısını 8'e çıkarmıştır. Böylece ŞİÖ, Orta Asya'dan Hint Altı kıtası'na kadar yayılarak yaklaşık dünya nüfusunun %44'ünü ve dünya GSYİH'nın %25'ini oluşturan büyük bir alana genişlemiştir. ŞİÖ bünyesinde hâlihazırda İran, Afganistan, Beyaz Rusya ve Moğolistan gözlemci ülkeler; Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Kamboçya, Nepal ve Sri Lanka ise diyalog ortakları statüsündedir. ŞİÖ'nün; Hindistan ve Pakistan'ın da katıldığı ilk Liderler Zirvesi, 9-10 Haziran 2018 tarihlerinde Çin'in ev sahipliğinde Qingdao şehrinde gerçekleşmiştir. ŞİÖ'nün 8 tam üyesi, 4 gözlemcisi ve 6 diyalog ortaklığının katılımıyla düzenlenen Qingdao Zirvesi'nde, özellikle, taraflar arasında terörizm, aşırıcılık, ayrımcılık ve uyuşturucu suçlarıyla ortak mücadeleyi artırmak ve, ticaret, ekonomik, kültür, eğitim, teknoloji, sağlık, turizm ve spor alanlarındaki bölgesel işbirliğini güçlendirme konuları ele alınmıştır. Nitekim Afganistan sorunu, Suriye'deki son gelişmeler, İran nükleer anlaşmasının geleceği ve Kore Yarımadası'nın nükleerden arındırılması gibi önemli bölgesel ve küresel sorunlar Qingdao Zirvesinde görüşülmüştür. ŞİÖ'nün sadece bölgesel değil, günümüz dünyasında yeni bir siyasi ve ekonomik düzenin şekillenmesinde önemli rol oynayabilen küresel bir örgüt olma hedefi doğrultusunda ilerlemekte olduğunu ifade edebiliriz. Bu bağlamda, yeni

*MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

for the future development of the organization.

Regional cooperation in the field of security has been in the focus of the SCO's activity since its foundation. In fact, despite the promotion of cooperation in trade, economy, investment, energy, technology, transportation, culture and education, the security dimension will continue to remain the main cooperation area and one of the short-term and long-term strategic goals of the SCO. For example, the security issue mentioned in the SCO Development Strategy until 2025, which was adopted in 2016 at the Tashkent Summit, also gained importance in the documents signed at the Qingdao Summit this year. The organization has made considerable progress in regional security cooperation, including in the fight against separatism and terrorism, illegal arms trade and drug trafficking. In this regard, the SCO Regional Anti-Terrorist Structure, headquartered in Tashkent, operates as one of the most effective mechanisms of the organization.

Despite the fact that the SCO members are primarily interested in cooperation in the field of security, the admission of India and Pakistan, which are attractive markets with their dense populations and rapidly developing economies, could accelerate the trade and economic cooperation between the parties within the organization. Moreover, it could be expected that due to the rapid economic growth of China in recent years, the Chinese economic presence in the SCO member states will only increase. Greatly appreciating the opportunities of economic cooperation within the framework of the organization, China increases the amount of investment and loans to its SCO's partners. For instance, China has provided loans of more than \$100 billion to the SCO member states since 2001. At the Qingdao Summit, Beijing announced that it would provide 30 billion yuan (about \$4.7 billion) in loans to member states under the SCO framework. China, which has become the main trade and investment partner of other SCO members, also proposed setting up a free trade zone within the SCO. Furthermore, it can be said that the SCO has become an important platform for

üyelerin katılımından kaynaklanan ŞİÖ'nün sorumluluk alanının devam eden genişleme süreci, örgütün gelecekteki gelişimi için en önemli konulardan birisidir.

ŞİÖ, kuruluşundan itibaren güvenlik alanında bölgesel işbirliğine odaklanmıştır. Aslında, ticaret, ekonomi, yatırım, enerji, teknoloji, taşımacılık, kültür ve eğitim gibi alanlarda işbirliğinin teşvik edilmesine rağmen, güvenlik, ŞİÖ'nün ana işbirliği alanıdır ve, kısa ve uzun vadeli stratejik hedeflerinden biri olmaya devam edecektir. Örneğin, 2016'daki Taşkent Zirvesi'nde kabul edilen ŞİÖ'nün 2025 yılına yönelik Kalkınma Stratejisi'nde yer alan güvenlik konusu, bu yıl Qingdao Zirvesi'nde imzalanan önemli belgelerle de ağırlık kazanmıştır. Örgüt; ayrılıkçılık ve terörizm, yasadışı silah ticareti ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele dâhil olmak üzere bölgesel güvenlik işbirliğinde önemli başarılar kaydetmiştir. Bu bağlamda, merkezi Taşkent'te bulunan ŞİÖ Bölgesel Anti-Terör Grubu, örgütün en etkili mekanizmalarından biri olarak faaliyet göstermektedir.

ŞİÖ üyelerinin öncelikle güvenlik alanında işbirliğine ilgi duymalarına rağmen, yoğun nüfusu ve hızla gelişen ekonomisiyle cazip bir pazar konumunda bulunan Hindistan ve Pakistan'ın ŞİÖ'ne katılması, örgüt içinde ticari-ekonomik işbirliğini hızlandırabilir. Ayrıca, son yıllarda Çin'in hızlı ekonomik büyümesi nedeniyle, Çin'in ŞİÖ üyesi ülkelerdeki ekonomik varlığının da giderek artması beklenmektedir. Örgüt çerçevesinde ekonomik işbirliği fırsatlarını iyi değerlendiren Çin, ŞİÖ ortaklarına yatırım ve kredi miktarını da artırmaktadır. Örneğin, 2001'den bu yana ŞİÖ üyesi ülkelere toplam 100 milyar dolardan fazla kredi sağlayan Çin, Qingdao Zirvesi'nde üye ülkelere ŞİÖ çerçevesinde 30 milyar yuan (yaklaşık 4.7 milyar dolar) değerinde kredi tahsis edeceğini açıklamıştır. ŞİÖ'nün diğer üyelerinin başlıca ticaret ve yatırım ortağı haline gelen Çin, ŞİÖ serbest ticaret bölgesini de oluşturma önerisinde bulunmaktadır. Dahası, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin (KYG) önemli bir platform haline geldiği söylenebilir. Nitekim 2013'ten bu yana her ŞİÖ Zirvesi'nin deklarasyonunda üye ülke-

the Chinese Belt and Road Initiative (BRI). In fact, in each declaration issued after the SCO summits since 2013, the member states supported the implementation of the BRI project.

Having expanded from the Shanghai Five to the Shanghai Eight, the SCO will presumably continue to expand in the coming period. China, which has always shown a positive attitude towards the new SCO membership, constantly emphasizes that the SCO's door is open to new members. At present, being the observer states, Iran and Afghanistan have applied for the full membership. Israel, Qatar, Bahrain, Egypt and the Maldives have expressed their desire to become a dialogue partner, while Syria and Bangladesh has shown their intention to become the observer states.

Since Iran has good trade and economic relations with the majority of the SCO countries, Tehran has a better chance of becoming a full member of the SCO than the rest of the applicants. Moreover, it could be expected that a strategic triangle of Iran, China and Russia, which are all under Western sanctions and pressure, will further strengthen after the unilateral withdrawal of the United States from the Iran nuclear deal. As for Afghanistan, which obtained the observer status in 2012, the SCO-Afghanistan relations have been developing within the framework of the SCO-Afghanistan Contact Group, which was established in 2005. However, the continuing internal conflict and the U.S. military presence make it hardly possible for Afghanistan to become a full member of the SCO in the short-term. On the other hand, the view has been expressed that the experience gained since the establishment of the SCO-Afghanistan Contact Group might be used to launch the SCO+X platform in the upcoming period.

In addition, in 2016, Russia and China showed a positive attitude towards the issue of Turkey's membership in the SCO. The SCO Energy Club, founded in 2013, was for the first time chaired by Turkey in 2017. However, being an EU membership applicant and NATO member state, it would be rather problematic for Turkey to apply for the full SCO membership. On the other hand, the situation with the application of Israel is also un-

lerin KYG projesinin uygulanmasını destekledikleri vurgulanmaktadır.

Şanghay Beşlisi'nden Şanghay Sekizlisi'ne genişleyen ŞİÖ'nün önümüzdeki dönemde de yeni üyelerle genişleyebileceği tahmin edilebilir. Yeni ŞİÖ üyeliği konusunda her zaman olumlu yaklaşım gösteren Çin, ŞİÖ kapısının yeni üyelere açık olduğunu sürekli vurgulamaktadır. Hâlihazırda gözlemci ülkeler olan İran ve Afganistan, örgütün tam üyeliği için başvuru yapmışlarken, Suriye ve Bangladeş örgütün gözlemcisi; ve İsrail, Katar, Bahreyn, Mısır ve Maldivler ise örgütün diyalog ortağı olma isteklerini belirtmişlerdir.

İran'ın, ŞİÖ'nün birçok ülkesiyle iyi ticari-ekonomik ilişkileri olduğu için, ŞİÖ'ne tam üye olma konusunda diğer adaylara göre Tahran için büyük imkânlar bulunduğunu ifade edebiliriz. Ayrıca, ABD'nin İran Nükleer Anlaşması'ndan tek taraflı olarak çıkmasının ardından, Batı'nın yaptırımları ve baskısı altında olan İran-Çin-Rusya stratejik üçgeninin daha da güçlenmesi beklenmektedir. 2012'den itibaren gözlemci ülke statüsünde olan Afganistan'a gelince, ŞİÖ-Afganistan ilişkilerinin 2005'de kurulan ŞİÖ-Afganistan Temas Grubu (SCO-Afghanistan Contact Group) çerçevesinde devam etmekte olduğu söylenmelidir. Bununla birlikte, ülkede süregelen iç çatışma ve ABD'nin askeri varlığı, Afganistan'ın kısa dönemde ŞİÖ'nün tam üyesi olabilmesini pek mümkün kılmamaktadır. Öte yandan, ŞİÖ-Afganistan Temas Grubu'nun kuruluşundan bu yana kazanılan deneyimin önümüzdeki süreçte ŞİÖ+X platformunu başlatmak için kullanılabileceği konusunda yorumlar yapılmaktadır.

Ayrıca, 2016'da gündeme gelen Türkiye'nin ŞİÖ üyeliği konusuna Rusya ve Çin tarafından olumlu yaklaşılmaktadır. 2013'te kurulan ŞİÖ Enerji Kulübü'nün 2017 yılındaki dönem başkanlığı ilk kez Türkiye'ye verilmiştir. Fakat AB'ye üyelik müzakereleri devam eden, ve NATO üyesi olan Türkiye'nin ŞİÖ'ne tam üye olabilmesi kısa vadede olası görünmemektedir. Öte yandan, İsrail'in başvurusu ile ilgili durum da belirsizdir. Aslında, İran ve Pakistan ile olan jeopolitik gerginlik, durumu oldukça zorlaş-

clear. In fact, the geopolitical tensions with Iran and Pakistan considerably complicate the issue preventing Israel from becoming the SCO's dialogue partner. As for Syria, the application of Damascus may not be accepted due to the ongoing civil war and terrorist incidents in the country.

It could be concluded that there are still a number of unsolved problems between the SCO members. For example, years-long India-Pakistan tensions and China-India border disputes that have risen again last year are still on the regional agenda. However, it is also a question of how to balance the distribution of authority within the SCO after the last enlargement. In summary, it can be said that the future of the SCO, which has entered a new phase of its development, will strongly depend on political will of the parties to strengthen cooperation and resolve issues of mutual concern, especially in ensuring regional security.

tırmakta ve İsrail'in ŞİÖ'nün diyalog ortağı olmasını engellemektedir. Suriye açısından bakıldığında, ülkede devam eden iç savaş ve terör olayları nedeniyle Şam'ın başvurusu kabul edilmeyebilir.

Sonuç olarak, ŞİÖ üyeleri arasında hala birtakım çözülmemiş sorunlar mevcuttur. Örneğin, yıllardır devam eden Hindistan-Pakistan gerginliği ve geçen yıl tekrar yükselen Çin-Hindistan sınır anlaşmazlıkları bölgesel gündemdeki yerini korumaktadır. Ayrıca, yeni üyelerin katılımı ile son genişleme evresi sonrasında ŞİÖ içindeki yetki dağılımının dengesinin nasıl sağlanabileceği de büyük soru işaretidir. Özet olarak, yeni bir gelişme dönemine giren ŞİÖ'nün geleceğinin, özellikle bölgesel güvenliği sağlama konusunda işbirliğini güçlendirmeye ve karşılıklı sorunları çözmelerinin de tarafların siyasi iradesine bağlı olacağı belirtilebilir.

COOPERATION IN INTERNATIONAL TRADE

ULUSLARARASI TİCARETTE İŞBİRLİĞİ

**TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN
SOUTH KOREA AND UZBEKISTAN:
MUTUALLY BENEFICIAL FORMS OF COOPERATION
GÜNEY KORE VE ÖZBEKİSTAN ARASINDA
TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLER:
KARŞILIKLI FAYDALI İŞBİRLİĞİ YOLLARI**

*Zhandos Ranov **

Following the establishment of diplomatic relations in January 1992, South Korea and Uzbekistan adopted a package of documents that laid the foundation for the development of closer cooperation between the two countries. Since then, South Korea has long been a reliable and proven strategic partner of Uzbekistan. The current economic relations between the two countries established on the principle of complementarity are consistently developed on the basis of the Joint Declaration on Strategic Partnership signed in 2006, and the Joint Declaration on Further Development and Deepening of the Strategic Partnership adopted in 2014. There are over 460 joint ventures in Uzbekistan established with South Korean business partners, including 75 enterprises with 100% South Korean capital. These enterprises are operating in such areas as engineering, trade, chemistry, food and light industry, metal processing, pharmaceuticals, tourism, and service industries.

South Korea is interested in Uzbekistan's rich mineral, fuel, and energy resources, while advanced technologies and investments from South Korean partners are of great importance for Uzbekistan. To date, the volume of direct investments of South Korea attracted into the economy of Uzbekistan exceeded \$7 billion. Investments are targeted, particularly, on long-term projects, ranging between 10 and 15 years. The largest joint project of Tashkent and Seoul is a \$4.2 billion Ustyurt Gas Chemical Complex (UGCC), located 110 kilometers away from the Surgil deposit. The complex was built by the joint Uzbek-South Korean company, namely, Uz-Kor Gas Chem-

Ocak 1992'de diplomatik ilişkilerin kurulmasından sonra Güney Kore ve Özbekistan, ülkeler arasında yakın işbirliğinin gelişmesine zemin hazırlayan bir dizi belge paketi kabul etmiştir. O zamandan beri Güney Kore, Özbekistan'ın güvenilir bir stratejik ortağı olabileceğini göstermiştir. Tamamlayıcılık ilkesi temelinde kurulan iki ülke arasındaki mevcut ekonomik ilişkiler, 2006 yılında imzalanan Stratejik Ortaklık Ortak Deklarasyonu ve 2014'te kabul edilen Stratejik Ortaklığın Geliştirilmesi ve Derinleştirilmesine İlişkin Ortak Deklarasyon temelinde gelişmektedir. Özbekistan'da %100 Güney Kore sermayeli 75 işletme dâhil olmak üzere Güney Koreli iş ortaklarıyla kurulan 460 ortak girişimi bulunmaktadır. Bu işletmeler mühendislik, ticaret, kimya, gıda ve hafif sanayi, metal işleme, ilaç, turizm ve hizmet endüstrileri gibi alanlarda faaliyet göstermektedir.

Güney Kore, Özbekistan'ın zengin maden, yakıt ve enerji kaynaklarıyla ilgilenirken, Güney Kore'li ortaklarının ileri teknolojileri ve yatırımları Özbekistan için büyük önem taşımaktadır. Bugüne kadar Güney Kore'nin Özbekistan ekonomisine yaptığı doğrudan yatırımların tutarı 7 milyar doları aşmıştır. Yatırımlar özellikle 10-15 yıl gibi uzun vadeli projelere yapılmaktadır. Taşkent ve Seul'un en büyük ortak projesi, Surgil sahasından 110 kilometre uzakta bulunan 4.2 milyar dolarlık Ustyurt Gaz Kimyasal Kompleksi'dir (UGCC). Bu kompleks, Uzbekneftegaz Milli Holding Şirketi ve Güney Kore'nin LOTTE Chemical Corporation,

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ranov.1985@mail.ru

ical, which involves Uzbekneftegaz National Holding Company and South Korean companies such as LOTTE Chemical Corporation, Korea Gas Corporation (KOGAS) and GS E&R. The UGCC project includes five gas, ethylene, polyethylene and polypropylene separation plants, energy and modern infrastructure facilities. The project implementation will enable to process 4.5 billion cubic meters of natural gas per year, producing 3.7 billion cubic meters of commercial gas, 387,000 tons of polyethylene, 83,000 tons of polypropylene and other valuable products.

Although energy cooperation between Uzbekistan and South Korea started relatively recently, it has already become one of the priority areas of interaction. For example, in 2006, the Korea National Oil Corporation (KNOC), KOGAS and Uzbekneftegaz signed a memorandum of understanding, which granted South Korean companies the exploration and exploitation rights for two oil and gas deposits, namely, Chust-Pap and Namangan-Terachi, in the Fergana Valley. In 2008, KOGAS and Uzbekneftegaz agreed to jointly explore and exploit the Surgil gas field on the Ustyurt Plateau, with a total project cost of \$1.84 billion. In addition, in 2008, the Korea Electric Power Corporation (KEPCO) signed an agreement with the government of Uzbekistan to purchase 2,600 tons of uranium worth \$400 million.

It should be noted that despite some shift of focus towards energy cooperation, Tashkent and Seoul continue to be partners in the industrial development, especially the automobile manufacturing. UzDaewooAuto, the first car manufacturer in Uzbekistan with the participation of South Korea, was established in 1995. The takeover of the South Korean Daewoo by the American General Motors resulted in the establishment of the new joint venture, namely, General Motors Uzbekistan, which continues to expand the range of producing cars, as well as production volumes. Since 2001, Uzbekistan has started exporting its cars to other countries. It can be stated that Russia became the main export market for the Uzbek car industry, since out of 250,000

Kore Gas Corporation (KOGAS) ve GS E&R şirketlerini içeren ortak bir Özbekistan-Güney Kore şirketi olan Uz-Kor Gas Chemical tarafından inşa edilmiştir. UGCC projesi, beş gaz, etilen, polietilen ve polipropilen ayırma tesislerini, enerji ve modern altyapı tesislerini içermektedir. Proje uygulaması yılda 4.5 milyar metreküp doğalgazın işlenmesini, 3.7 milyar metreküp ticari gaz, 387,000 ton polietilen, 83,000 ton polipropilen ve diğer değerli ürünlerin üretilmesini sağlayacaktır.

Özbekistan ve Güney Kore arasındaki enerji işbirliği nispeten yakın zamanda başlamış olmasına rağmen, öncelikli etkileşim alanlarından biri haline gelmiştir. Örneğin, 2006 yılında Korea National Oil Corporation (KNOC), KOGAS ve Uzbekneftegaz, Güney Kore şirketlerine Fergana Vadisi'ndeki Çust-Pap ve Namangan-Teraçi iki petrol ve doğalgaz sahasında arama ve işletme hakkını veren bir mutabakat anlaşmasını imzalamışlardır. 2008'de KOGAS ve Uzbekneftegaz, Ustyurt Platosu'ndaki Surgil doğalgaz sahasında ortak arama ve işletme faaliyetleri konusunda anlaşmışlardır. Toplam proje maliyeti 1.84 milyar dolar olmuştur. Buna ek olarak, 2008'de Korea Electric Power Corporation (KEPCO), Özbekistan hükümetiyle 400 milyon dolarlık bir miktarda 2,600 ton uranyum satın almak için bir anlaşma imzalamıştır.

Odak noktasının enerji işbirliğine doğru kaymasına rağmen, Taşkent ve Seul otomobil üretimi başta olmak üzere endüstriyel üretimde ortak olmaya da devam etmektedir. Güney Kore'nin katılımıyla Özbekistan'ın ilk otomobil üreticisi Uz Daewoo Auto 1995 yılında kurulmuştur. Güney Kore'nin Daewoo şirketinin Amerikalı otomotiv devi General Motors tarafından devralınması, yeni ortak girişim olan General Motors Özbekistan'ın kurulmasını sağlamıştır. Şirket, otomobil üretiminin yanı sıra üretim hacimlerini sistematik olarak genişletmeye devam etmektedir. 2001 yılından beri Özbekistan, otomobillerini diğer ülkelere ihraç etmeye başlamıştır. Rusya'nın Özbek otomobil endüstrisi için ana ihracat pazarı haline geldi-

cars produced annually, 88,000 were supplied to Russia. However, due to the economic recession caused by the sanctions against Moscow, the number of cars delivered to the Russian market has decreased to 80,000 cars per year. Overall, 20 South Korean companies are currently involved in the sector of the automobile manufacturing in Uzbekistan, and 18 joint ventures have been established.

A major achievement in the cooperation between the two countries is an increase in trade. In 2006 when the strategic partnership was established, the volume of mutual trade amounted to \$680 million, however, it reached the level of \$1.9 billion in 2013. It is noteworthy that the volume of trade between the two countries reached its peak in 2014, amounting to about \$2 billion. Nevertheless, over the next two years, there was a negative turnover growth. As a result, the trade turnover between Uzbekistan and South Korea decreased to \$927 million in 2016. However, in 2017, a trend has been observed towards the growth of mutual trade. According to the State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics, in 2017, the volume of mutual trade between the two countries amounted to \$1.36 billion, which is a 27% increase compared to the previous year. Uzbekistan's exports to South Korea amounted to \$119.8 million, while imports totaled \$1.24 billion. At the same time, the share of Uzbekistan in South Korea's trade with the countries of Central Asia is almost 50%. According to the State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics, in 2017, South Korea ranked fifth among the top trading partners of Uzbekistan with a 5% share in the country's overall foreign trade turnover.

The year of 2018 was marked by the 26th anniversary of the establishment of diplomatic ties between Uzbekistan and South Korea. A new page of bilateral cooperation was opened between the two countries after the visit of Uzbek President Shavkat Mirziyoyev to Seoul held in November 2017. Following the negotiations, Mirziyoyev and South Korean President Moon Jae-in signed the Joint Statement on Comprehensive Deepening of

ği söylenebilir, çünkü yılda üretilen 250,000 otomobilden 88,000'i Rusya'ya sevk edilmiştir. Ancak, Moskova'ya uygulanan yaptırımların yol açtığı ekonomik durgunluk nedeniyle, Rusya pazarına teslim edilen otomobil sayısı yılda 80,000 araca düşmüştür. Genel olarak, Özbekistan'ın otomobil üretimi sektörüne 20 Güney Kore şirketi katılmıştır ve 18 ortak girişim kurulmuştur.

İki ülke arasında işbirliğindeki en önemli başarılarından biri de ticaret hacmindeki artıştır. Stratejik ortaklığın kurulduğu 2006 yılında karşılıklı ticaret hacmi 680 milyon dolar iken 2013 yılında 1.9 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. İki ülke arasındaki ticaret hacminin 2014 yılında zirveye ulaşarak yaklaşık 2 milyar dolar olması dikkat çekicidir. Ancak sonraki iki yılda rakamlar olumsuz bir seyir izlemiştir. Bunun sonucunda 2016'da Özbekistan ve Güney Kore arasındaki ticaret hacmi 927 milyon dolara düşmüştür. Ancak, 2017 yılında, karşılıklı ticaretin büyümesine doğru bir eğilim gözlenmiştir. Özbekistan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre, 2017'de iki ülke arasındaki karşılıklı ticaret hacmi bir önceki yıla göre %27 oranında artarak 1.36 milyar dolara tekabül etmiştir. Özbekistan'ın Güney Kore'ye olan ihracatı 119.8 milyon dolar, ithalat ise 1.24 milyar dolar olmuştur. Aynı zamanda, Güney Kore'nin Orta Asya ülkeleriyle olan ticaretinde Özbekistan'ın payı neredeyse %50'dir. Özbekistan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi'nden yapılan açıklamaya göre, 2017'de Güney Kore, ülkenin toplam dış ticaret hacminde %5 paya sahip olarak Özbekistan'ın en büyük ticaret ortakları arasında beşinci sırada yer almıştır.

2018 yılında Özbekistan ve Güney Kore arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının 26. yıldönümü olmuştur. Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev'in Kasım 2017'de Seoul'e yaptığı ziyaretten sonra ülkelerin ikili ilişkilerinde yeni bir sayfa açılmıştır. Müzakerelerin ardından Mirziyoyev ve Güney Kore Cumhurbaşkanı Moon Jae-in, Stratejik Ortaklık İlişkilerinin Kapsamlı

Relations of the Strategic Partnership. As a result of the visit, the parties signed a package of more than 60 documents worth over \$8.94 billion, \$4.5 billion of which would be in the form of foreign direct investment. Moreover, several major investment contracts were signed. For instance, Hyundai, Evergreen Holdings, Youngone Corporation, Hwachon Plant-Gemco decided to deploy and expand production facilities in Uzbekistan. As a result of the visit, agreements were reached on South Korea's investment in energy and petrochemical industries in Uzbekistan worth \$2.95 billion. Moreover, Seoul will provide \$2.7 billion for the development of banking and financial sectors, while \$1.7 billion will be channeled into infrastructure projects.

In conclusion, it should be noted that in February 2018 in Tashkent the parties held the first Uzbek-Korean meeting on economic cooperation, where it became known about the intention of the head of South Korea to visit Uzbekistan by the end of this year. In addition, the parties indicated their intention to fully exploit the existing opportunities for boosting bilateral trade up to \$3 billion in the short term. Thus, all preconditions are already in place for South Korea to become a major trade partner of Uzbekistan, after Russia and Kazakhstan, overtaking China. However, in order to achieve this goal, the parties need to overcome the negative consequences of the liberalization of the Uzbek currency market, and give a new impetus to the entrepreneurial activity of South Korean companies in Uzbekistan.

Biçimde Derinleştirilmesine İlişkin Ortak Bildiri'yi imzalamışlardır. Ziyaret sonucunda taraflar, 8.94 milyar doların üzerinde bir değere sahip 60'tan fazla belgeyi imzalamışlardır. Bunun 4.5 milyar doları doğru- dan yabancı yatırım olacaktır. Ayrıca, birçok büyük yatırım sözleşmesi imzalanmıştır. Örneğin, Hyundai, Evergreen Holdings, Youngone Corporation, Hwachon Plant Gemco, Özbekistan'da üretim tesislerini dağıtmaya ve genişletmeye karar vermiştir. Ziyaretin sonucunda Güney Kore'nin Özbekistan'daki enerji ve petrokimya sanayiine 2.95 milyar dolar yatırım yapmasına ilişkin anlaşmalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra, Seoul bankacılık ve finans sektörlerinin gelişimi için 2.7 milyar dolar, altyapı projeleri için ise 1.7 milyar dolar sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Şubat 2018'de Taşkent'te, tarafların ilk kez ekonomik işbirliği konusunda Özbek-Kore toplantısı düzenlemesi önemli gelişmelerden birisidir. Bu toplantıda Güney Kore Cumhurbaşkanı Moon Jae-in'in yılsonuna kadar Özbekistan'ı ziyaret etme niyeti açıklanmıştır. Ayrıca, taraflar, kısa vadede ikili ticareti 3 milyar dolara çıkarmak için mevcut fırsatları tam olarak kullanma isteklerini belirtmişlerdir. Güney Kore, Çin'i geride bırakarak Rusya ve Kazakistan'ın ardından Özbekistan'ın önde gelen dış ticaret ortaklarından biri haline gelmek için tüm ön koşullara sahiptir. Ancak, bu hedefi gerçekleştirmek için tarafların, Özbekistan'daki Güney Kore şirketlerinin girişimcilik faaliyetlerine yeni bir ivme kazandırarak Özbek döviz piyasasının serbestleştirilmesinin olumsuz sonuçlarının üstesinden gelmesi gerekmektedir.

EVALUATION OF POTENTIAL U.S.-CHINA TRADE WAR ABD-ÇİN ARASINDAKİ OLASI TİCARET SAVAŞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*Omirbek Hanayi **

The possibility that the escalation of trade tensions between the world's two biggest economies, the United States and China, will turn into a trade war remains high on the global agenda. The trade conflict between the countries began on March 22, 2018, with U.S. President Donald Trump signing a memorandum that applies tariffs on \$50 billion worth of Chinese goods. Trump, who imposed a 25% tariff on imported steel and a 10% tariff on imported aluminum as of March 23, 2018, ordered the U.S. Trade Representative (USTR) to publish in 15 days a list of Chinese goods that would be subject to additional tariffs. On March 23, 2018, Beijing announced its plans to impose additional import duties on a list of U.S. products worth \$3 billion in retaliation to Trump's decision. Indeed, on April 1, 2018, China proposed an additional 15% tariff on 120 U.S. products, such as fruits, nuts and wine, and a 25% tariff on eight other products, including pork and recycled aluminum, to be enforced on April 2, 2018. On April 3, the USTR published a list of 1,333 Chinese products, on which it intended to impose an additional 25% tariff, while the Chinese Ministry of Commerce announced that it would impose an additional 25% tariff on 106 U.S. products on April 4, 2018. Furthermore, Washington accused Beijing of stealing intellectual property and forcing foreign companies to transfer their technology in order to be permitted to operate in China, while Beijing responded by accusing Washington of unilateralist and protectionist actions.

The trade conflict between the United States and China has increased tensions between the two countries that are balancing competition and cooperation. Since China's emergence as the world's economic hegemon with increased regional and global influence, the competition between Washington

Dünyanın en büyük iki ekonomisi olan ABD ve Çin arasında tırmanan ticari sürtüşmenin ticaret savaşına dönüşme olasılığı, tüm dünyada tartışılmaya devam etmektedir. ABD ve Çin arasındaki ticari sürtüşme 22 Mart 2018 tarihinde ABD Başkanı Donald Trump'ın Çin mallarına 50 milyar dolar ek gümrük vergisi getirecek olan kararnamayı imzalamasıyla başlamıştır. 23 Mart 2018 tarihinden itibaren çelik ithalatına %25'lik, alüminyum ithalatına %10'luk ek gümrük vergisi getiren Trump, ABD Ticaret Temsilciliği'ne (USTR) ek gümrük vergisi getirilecek Çin mallarının listesini 15 gün içinde açıklama talimatını vermiştir. 23 Mart 2018 tarihinde ise Pekin, Trump'ın kararına misilleme olarak ABD mallarına 3 milyar dolar değerinde ek gümrük vergisi getirileceğini açıklamıştır. Nitekim 1 Nisan 2018 tarihinde ABD'ye misilleme kararını açıklayan Çin, 2 Nisan 2018 tarihinden itibaren ABD'den ithal edilen meyve, fındık, şarap gibi 120 ürüne %15'lik, domuz eti ve geri dönüştürülmüş alüminyum gibi 8 ürüne ise %25'lik gümrük vergisi getireceğini belirtmiştir. 3 Nisan tarihinde USTR %25 ek gümrük tarifesini uygulanacak olan 1,333 Çin ürününün listesini açıklamıştır. Buna karşılık olarak 4 Nisan'da Çin Ticaret Bakanlığı da 106 ABD ürününe %25 ek gümrük tarifesini uygulayacağını bildirmiştir. Dolayısıyla Washington, Pekin'i fikri mülkiyet hırsızlığı yapmakla beraber yabancı şirketlerin Çin'de iş kurmasını kısıtlamak ve yabancı şirketleri teknoloji transferine zorlamakla suçlarken, Pekin ise bu iddiaları reddederek Washington'u tek taraflı ticaret korumacılığı yapmakla kınamaktadır.

ABD ve Çin arasındaki söz konusu ticari sürtüşme, hem rekabet hem de işbirliği içerisinde devam eden iki ülke ilişkilerindeki süregelen gerginliğin tekrar yükselmesine

*MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

and Beijing has sharpened, thereby giving another confirmation that a diplomatic tension or a trade war is imminent. On the one hand, Xi Jinping's administration is trying to speed up the economic, political and military rise of the country under the slogan "Chinese Dream". Moreover, within the framework of the Belt and Road Initiative, China aims to strengthen its foreign policy by both increasing regional and global activity and ensuring access to natural resources and foreign markets. Meanwhile, Trump's administration strives for protecting the country's global hegemony under the slogans "Make America Great Again" and "America First". However, it can also be seen that cooperation between the two countries has strengthened in certain issues. For instance, there have been significant developments in the U.S.-China relations within the four major high-level dialogue mechanisms, which were initiated during the first face-to-face meeting between Xi and Trump in Florida in April 2017. On the other hand, the U.S.-China economic and commercial disputes have only intensified.

In November 2017, Trump's administration formally rejected China's bid for the market economy status. Moreover, the USTR launched an investigation under Section 301 of the U.S. Trade Act of 1974 to address the policies of China that burden the U.S. businesses. In addition, in January 2018, the United States imposed a 30% tariff on imported solar panels and a 20% tariff on imported washing machines, which had a negative effect on the Chinese exports since the country's share in the U.S. imports of solar panels is 8%. These developments already signaled that more serious trade tensions between the United States and China were imminent. From this point of view, both sides are considered to be ready for escalating the current trade confrontation that could result in a full-scale trade war. In fact, this is not the first time the United States has used Section 301 of the Trade Act against China. For instance, the United States initiated several investigations against China under this legal provision in April 1991, November 1991, June 1994, June 1996, and November 2010, but in each case

neden olmaktadır. Çünkü son yıllarda Çin'in hegemonik yükselişiyle beraber bu ülkenin bölgesel ve küresel etkisinin giderek artması ABD ve Çin arasındaki küresel rekabeti gün geçtikçe keskinleştirirken, olası bir diplomatik gerilim veya ticaret savaşının kaçınılmaz olduğu tezini güçlendirmektedir. Bir tarafta, Xi Jinping başkanlığındaki Pekin yönetimi "Çin Rüyası" sloganıyla ülkesinin ekonomik, siyasi ve askeri yükselişini hızlandırmaya çalışmaktadır. Buna ek olarak "Tek Kuşak Tek Yol" girişimi çerçevesinde Çin'in doğal kaynaklara erişimi ile yurt dışındaki pazarlara ulaşımını sağlayarak, bölgesel ve küresel etkinliğini arttırarak dış politikasını daha güçlü hale getirmeyi hedeflemektedir. Diğer tarafta ise, Trump yönetimindeki Washington "Amerika'yı Yeniden Büyük Yapmak" ve "Önce Amerika" sloganlarıyla ülkesinin küresel hegemonyasını korumaya çalışmaktadır. Bununla birlikte, iki ülke arasında belirli konularda işbirliğinin güçlendiği görülmektedir. Örneğin, Nisan 2017'de Xi ve Trump'ın Florida'daki ilk resmi görüşmesinde başlatılan dört önemli üst düzey diyalog mekanizmaları çerçevesinde ABD-Çin ilişkilerinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Öte yandan, ABD ve Çin arasında ekonomik ve ticari anlaşmazlıklar daha yoğunlaşmıştır.

Kasım 2017'de Trump yönetimi Çin'in piyasa ekonomisi statüsünü tanımayı resmen reddetmiştir. Ayrıca, USTR, 1974 tarihli ABD Ticaret Yasası'nın 301. maddesi kapsamında ABD şirketlerine zorluk çıkaran Çin politikaları hakkında soruşturma başlatmıştır. Buna ek olarak, Ocak 2018'de ABD'nin, ithal güneş panellerine %30 ve çamaşır makinelerine %20 ek gümrük vergisi getirmesi güneş panelleri ithalatının %8'inin Çin'e ait olması nedeniyle bu ülkedeki ihracatçıları zarara uğratmıştır. Bu gelişmeler ABD ve Çin arasında daha ciddi ticari gerilimlerin yaklaştığının sinyallerini vermekteydi. Bu açıdan bakıldığında, her iki tarafın da tam ölçekli bir ticaret savaşına yol açabilecek mevcut ticari sürtüşmelerin tırmanmasına hazır olduğu düşünülmektedir. Aslında, ABD'nin Çin'e karşı Ticaret Yasası'nın 301. maddesini kullanması ilk değildir. Örneğin, ABD, Nisan 1991, Kasım 1991, Haziran

the parties ultimately managed to reach an agreement.

The United States is China's largest export market and fourth largest provider of imports, while China is the third largest U.S. export market and the largest importer of the U.S. goods and services. For instance, in 2017, the total U.S.-China trade turnover reached \$635.97 billion, which is 10% higher than that of 2016. In 2017, the U.S. exports to China amounted to \$130.37 billion, which is a 12.8% increase year-on-year, corresponding to 8.4% of total U.S. exports, while the U.S. imports from China amounted to \$505.6 billion, which is a 9.3% increase compared to 2016, accounting for 21.6% of total U.S. imports. In January 2018, the total trade volume between the United States and China reached \$55.62 billion growing by 8.1% year-on-year. Taking these figures into account, it becomes obvious that a potential trade war can negatively affect a wide range of sectors of the U.S. economy, such as transportation equipment manufacturing, mechanical and electrical engineering, agriculture and chemistry, while in China it can cause a major damage to such sectors as light manufacturing (furniture, toys, textiles) and metal industry. For example, in 2017, the share of transportation equipment in the U.S. exports to China totaled 22.6%, while the shares of mechanical and electrical, agricultural, and chemical products reached 19.2%, 11.5% and 8.6%, respectively. On the other hand, the share of mechanical and electrical products in China's exports to the United States amounted to 50.8% in 2017, while the shares of furniture and toys, textiles, and metal products reached 12%, 7.7% and 5%, respectively. By imposing additional tariffs on 1,333 categories of Chinese-made goods worth \$50 billion, the United States could seriously harm the export-oriented economy of China. According to some estimates, if the United States introduces additional tariffs, China's GDP growth could fall by 0.1%-0.2%. From the U.S. perspective, since China is the largest importer of U.S. agricultural commodities, it is no accident that China's second retaliatory decision of April 4, 2018 covers imported agricultural products, such as corn and soybeans. In 2017, China imported 32.86

1994, Haziran 1996 ve Kasım 2010'da bu yasal hüküm kapsamında Çin'e karşı soruşturmalar açmış, ancak her durumda taraflar anlaşmaya varabilmişlerdir.

ABD, Çin'in en büyük ihracat pazarı ve dördüncü büyük ithalat ortağıdır. Çin ise, ABD'nin üçüncü büyük ihracat pazarı ve ABD mal ve hizmetlerinin en büyük ithalatçısıdır. Örneğin, 2017'de ABD-Çin toplam ticaret hacmi 635,97 milyar dolar olarak, 2016'ya göre %10 artmıştır. 2017'de ABD'nin Çin'e ihracatı %12,8 artışla 130,37 milyar dolar olarak ABD'nin toplam ihracatının %8,4'üne denk gelmiştir. ABD'nin Çin'den ithalatı ise %9,3 artışla 505,6 milyar dolar olarak, ABD'nin toplam ithalatının %21,6'sını oluşturmuştur. Ocak 2018'de ise ABD-Çin toplam ticaret hacmi 55,62 milyar dolara ulaşarak, geçen yılın aynı dönemine göre %8,1 oranında artış göstermiştir. Bu rakamlara bakıldığında olası bir ticaret savaşı, ABD'nin ulaşım araçları imalatı, mekanik ve elektrik mühendisliği, tarım ve kimya gibi sektörlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Çin'de ise hafif imalat (mobilya, oyuncak, tekstil) ve metal endüstrisi gibi sektörleri büyük zarara uğratabilir. Örneğin, 2017'de ABD'nin Çin'e ihracatının %22,6'sını ulaşım ekipmanları, %19,2'sini mekanik-elektrik ürünleri, %11,5'ini tarım ürünleri ve %8,6'sını kimyasal ürünler oluşturmuştur. Diğer taraftan, 2017'de Çin'in ABD'ye ihracatının %50,8'ini mekanik-elektrik ürünleri, %12'sini mobilya ve oyuncak, %7,7'ini tekstil ve %5'ini de metal ürünleri oluşturmuştur. ABD'nin 1,333 farklı Çin ürününe yaklaşık 50 milyar dolar değerinde ek gümrük tarifesini getirmesi, ihracata dayalı Çin ekonomisini ciddi ölçüde zarara uğratabilir. Bazı tahminlere göre, ABD'nin söz konusu ek gümrük tarifesinin tam olarak uygulanması halinde, Çin'in GSYİH büyüme oranı %0,1-%0,2 civarında düşebilir. ABD açısından bakıldığında, Çin, ABD tarım ürünlerinin en büyük ithalatçısı olduğu için, Çin'in 4 Nisan 2018'deki ikinci misilleme kararının ithal edilen mısır ve soya fasulyesi gibi tarım ürünlerini kapsamaması tesadüfi değildir. 2017'de Çin ABD'den toplam 14 milyar dolar tutarında 32,86 milyon ton soya fasulyesi ithal etmiştir. Çin'in ABD'nin

million tons of U.S. soybeans worth \$14 billion. As a result, China's tariffs targeting the U.S. agricultural sector could reduce the support given to Trump by the Republican lawmakers from the U.S. Midwest, the country's major agricultural region, which accounts for 65% of the corn and soybean production.

To conclude, the possibility, as well as a potential damage that a large-scale trade war could bring to the U.S. and Chinese economies, or even the world economy, depends on steps to be taken by the two countries. However, there are still various issues at both the regional and global levels, such as the Taiwan issue, the North Korean nuclear problem and the South China Sea issue, that may force the parties to resolve their trade tensions through dialogue. For instance, the North Korean nuclear problem is one of the issues that forces Trump's administration to seek cooperation with China. That is possibly why North Korean leader Kim Jong-un's first visit to China corresponded to a period when Beijing was looking for an additional leverage in its trade standoff with Washington. Therefore, since the global geopolitical and geo-economic environment depends heavily on the U.S.-Chinese relations, the solution of the escalating trade dispute between the United States and China through dialogue is crucial in terms of preserving the global trading system.

tarım sektörünü hedef alan tarifeleri, mısır ve soya fasulyesi üretiminin %65'ini oluşturan ülkenin önemli tarım bölgesi olan Midwest'te Trump'a verilen desteği azaltabilir.

Özet olarak, olası geniş çaplı bir ticaret savaşının ABD ve Çin ekonomisine, hatta dünya ekonomisine getirebileceği zararlar, iki ülkenin bundan sonra atacağı adımlarına bağlıdır. Bununla birlikte, tarafların ticari sürtüşmelerini diyalog yoluyla çözmeye zorlayabilen Tayvan sorunu, Kuzey Kore nükleer sorunu ve Güney Çin Denizi sorunu gibi çeşitli bölgesel ve küresel konular hala söz konusudur. Örneğin, Kuzey Kore nükleer sorunu, Trump yönetiminin Çin ile işbirliğine en çok ihtiyaç duyduğu konulardan birisidir. Bu bağlamda, Pekin'in Washington'la olan ticari sürtüşme döneminde Pekin kendine ek avantajlar ararken Kuzey Kore lideri Kim Jong-un'un ilk Çin ziyaretinde bulunması dikkat çekicidir. Dolayısıyla, küresel jeopolitik ve jeoekonomik ortam ABD-Çin ilişkilerine bağlı olduğundan, ABD ve Çin arasındaki artan ticari sürtüşmenin diyalog yoluyla çözülmesi, küresel ticaret sisteminin korunması açısından çok önemlidir.

CURRENT STATE OF IRAN-RUSSIA ECONOMIC RELATIONS İRAN-RUSYA EKONOMİK İLİŞKİLERİNİN MEVCUT DURUMU

*Dinara Taldybayeva **

Relations between Iran and Russia, which share borders across the Caspian Sea, date back to the 16th century and have experienced both the periods of turbulence and collaboration. However, it is not an exaggeration to say that since the collapse of the Soviet Union the Iranian-Russian relations have improved significantly. Nowadays, Russia and Iran share a common interest in limiting the political influence of the non-regional players such as the United States. Despite the fact that Moscow and Tehran still have conflicting views on a number of issues of global and regional agenda, the parties manage to maintain a long-term strategic partnership, sustainability of which is determined by the geopolitical conditions they find themselves in.

Since the mid-1990s, the Russia-Iran trade experienced a steady increase from \$404.9 million in 1996 to \$1.3 billion in 2003 with a further growth to \$ 2.1 billion in 2006 and reaching its highest point of \$3.7 billion in 2008. After the parties kept their trade turnover stable for the three-year period, there was a dramatic reduction in mutual trade, which decreased from \$3.6 billion in 2011 to \$2.3 billion in 2012, or by 36%. In fact, it was the strongest decline in bilateral trade since 1996. The mentioned decline was mainly caused by the tightening of international sanctions imposed on Iran in relation to its nuclear program, which included cutting off the country from the global banking system, as well as by the economic slowdown in developing countries including Russia in 2012. As a result, the trade volume between Iran and Russia continued to fall amounting only to \$1.6 billion (-31.2%) in 2013 with a further reduction to \$1.2 billion (-23.9%) in 2015. The signing of the Joint Comprehensive Plan of Action between Iran and the P5+1 group (the

Hazar Denizi kıyısı üzerinden birbirine komşu sayılan İran ve Rusya arasındaki ilişkiler 16. yüzyılda başlamış olup, günümüze kadar olan süreçte inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Ancak, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra İran-Rusya ilişkilerinin önemli ölçüde geliştiğini belirtmek abartılı bir ifade olmayacaktır. Bugünlerde Rusya ve İran, ABD gibi bölgenin dışındaki aktörlerin politik etkisinin sınırlandırılması konusunda hemfikir olduğu belirtilebilir. Moskova ve Tahran bazı küresel ve bölgesel konularda farklı görüşlere sahip olmalarına rağmen, içinde bulundukları jeopolitik şartlara bağlı olarak uzun dönemli stratejik ortaklıklarını korumayı başaramışlardır.

1990'ların ortalarından beri Rusya-İran ticaretinde düzenli bir artış yaşanmıştır. 1996'da iki ülke arasında ticaret hacmi 404.9 milyon dolar iken 2003'te 1.3 milyar dolara, 2006'da ise 2.1 milyar dolara yükselmiş ve 2008'de 3.7 milyar dolara çıkarak en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Taraflar arasındaki ticaret hacmi üç yıl boyunca aynı seviyede etmesinin ardından önemli bir düşüş gözlemlenmiştir. Karşılıklı ticaret, 2011 yılında 3.6 milyar dolar iken 2012 yılında %36 oranında azalarak 2.3 milyar dolara düşmüştür. Bu, 1996'dan beri ikili ticarete yaşanan en büyük düşüş olmuştur. Söz konusu gerileme, esasen nükleer programı ile ilgili olarak İran'a uygulanan uluslararası yaptırımların sıkılaştırılmasından, ülkenin küresel bankacılık sisteminden kopmasından ve 2012 yılında Rusya da dâhil olmak üzere gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik yavaşlamadan kaynaklanmıştır. Sonuç olarak, İran ve Rusya arasındaki ticaret hacmi azalmaya devam ederek 2013 yılında 1.6 milyar dolara (-31,2) ve 2015 yılında 1.2 milyar dolara (-23.9) düşmüştür. İran ve P5+1 grubu (ABD, İngiltere, Fransa,

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com

United States, the United Kingdom, France, Russia, China, and Germany) led to the partial lifting of sanctions against Tehran. As a result, the bilateral trade turnover between Iran and Russia experienced an upward trend exceeding a \$2 billion mark. Russia's exports to Iran amounted to \$1.88 billion in 2016, showing an increase of \$864.2 million, or 85%, compared to 2015, while Russia's imports from Iran increased by 13.4%, or 39.1 million, to \$302.5 million. In 2017, however, the parties were not able to increase their mutual trade, as the trade turnover decreased by \$477.3 million, or 21.85%, to \$1.7 billion, compared to 2016. Russia's exports to Iran declined by \$567 million, or 30.13%, to \$1.3 billion, while Russia's imports to Iran increased by 89.6 million, or 29.4%, to \$392.1 million.

However, the existing political partnership was not negatively affected by the recent decrease in trade. In fact, Moscow and Tehran continue to develop cooperative ties ranging from economic and military to purely geopolitical ones. Russia views Iran as a strategic partner in the Middle East, while Iran sees Russia as a regional political ally. Cooperating on a number of international issues, most notably in Syria, the two countries try to deepen their relationship, especially after the Western countries imposed economic sanctions on Russia in 2014. Therefore, it is not surprising that the Iranian authorities demonstrate their intention to join the Russia-led Eurasian Economic Union (EEU), the membership in which could help the expansion of bilateral trade and investment between Tehran and Moscow. The aspiration to fully remove remaining economic sanctions and break a political isolation encourages Tehran to become involved in the EEU activities. Since the EEU aims to establish a single market comprising Russia, Kazakhstan, Belarus, Kyrgyzstan, and Armenia, it is quite understandable that Iran is strongly interested in signing a free-trade agreement, which could strengthen economic interaction between Iran and the union members compensating the recent reduction in the Iran-EEU trade turnover.

Indeed, in 2017 the Iran-EEU trade experienced a 12.6% decrease falling to \$2.7 billion compared to \$3 billion in 2016. The recent

Rusya, Çin ve Almanya) arasında Kapsamlı Ortak Eylem Planı'nın imzalanması, Tahran'a karşı yaptırımların kısmen kaldırılmasına yardımcı olmuştur. Bazı yaptırımların kaldırılması İran ve Rusya arasındaki ticarete olumlu yansımaları olmuş olup ticarete hacmi 2 milyar dolar seviyesini aşmıştır. Rusya'nın İran'a ihracatı, 2016 yılında 1.88 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olup, 2015 ile kıyasla 864.2 milyon dolar veya %85 oranında artmıştır. Rusya'nın İran'dan ithalatı ise 2016 yılında toplam 302.5 milyon dolara tekabül ederek 2015'e göre 39.1 milyon ya da %13.4 oranında artmıştır. Fakat 2017'de taraflar karşılıklı ticaretlerini artıramamışlardır. Çünkü ticaret hacmi, 2016 yılına göre 477.3 milyon dolar ya da %21.85'lik bir azalma göstererek 1.7 milyar dolara düşmüştür. Rusya'nın İran'a ihracatı 567 milyon ya da %30.13 oranında azalarak 1.3 milyar dolara ulaşırken, Rusya'nın İran'a ithalatı 2016 yılına göre 89.6 milyon ya da %29.4'lük artış göstererek 392.1 milyon dolara yükselmiştir.

Bununla birlikte, mevcut siyasi ortaklık, ticaretin son zamanlarda azalmasından olumsuz yönde etkilenmemiştir. Aslında, Moskova ve Tahran ekonomik, askeri ve jeopolitik alanlarda işbirliğini geliştirmeye devam etmektedir. Rusya İran'ı Ortadoğu'da stratejik bir ortak olarak görürken, İran Rusya'yı bölgesel bir siyasi müttefik olarak görmektedir. Bir dizi uluslararası meselede, özellikle Suriye'de işbirliği yapan iki ülke, özellikle Batı ülkelerinin Rusya'ya ekonomik yaptırım uyguladığı 2014 yılından sonra ilişkilerini derinleştirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle, İranlı yetkililerin, Rusya liderliğindeki Avrasya Ekonomik Birliği'ne (AEB) katılma niyetlerini göstermeleri şaşırtıcı değildir. Bu üyelik, Tahran ve Moskova arasında ikili ticaret ve yatırımın genişlemesine yardımcı olabilir. Kalan ekonomik yaptırımları tamamen ortadan kaldırma ve siyasi bir izolasyonu kırma isteği, Tahran'ın AEB faaliyetlerine dâhil olmasını teşvik etmektedir. AEB, Rusya, Kazakistan, Beyaz Rusya, Kırgızistan ve Ermenistan'dan oluşan tek bir pazar kurmayı hedeflemektedir ve İran'ın, serbest ticaret anlaşmasının imzalanmasıyla yakından ilgilenmesi

statistical data shows that the union members currently account for only 2% of Iran's foreign trade. Since Russia is Iran's largest EEU trade partner, it is not surprising that the 30% drop in Russian exports had a significant impact on the overall drop (23.2%) in the volume of EEU exports to Iran, which decreased from \$2.5 billion in 2016 to \$1.9 billion in 2017. As a result, the parties are focusing on the search for solutions to this problem. Since there is still a number of obstacles for signing a full-fledged free-trade deal, Moscow and Tehran have agreed to develop a preferential trade agreement (PTA), which would form the basis for a future free trade zone between Iran and the union.

After more than a year of negotiations involving other EEU members, a draft PTA between Iran and the EEU was agreed in Yerevan on July 5, 2017. Over 250 categories of products were included in the PTA. According to Deputy Minister of Industries, Mining and Trade of Iran Mojtaba Khosrotaj, Iran's exports of construction materials, including tiles and ceramics, to the EEU will be subject to an 80% customs duty exemption, while petrochemical products, cables and pipes, as well as metal and glass products, are to enjoy a range of tax and duty cuts. It is expected that the parties will sign the PTA, which will be in effect for three years, until the end of 2018.

It is natural that being energy-rich countries Russia and Iran look forward to increasing cooperation in the energy field. After the launch of the second phase of the construction of the Bushehr Nuclear Power Plant in October 2017, Moscow and Tehran concentrated their attention on the oil and gas sphere. In fact, in November 2017 the National Iranian Oil Company and Russia's energy company Rosneft signed a \$30 billion worth agreement on the joint operation of oil fields in Iran. To date, six large Russian companies, including Gazprom, Gazpromneft, Lukoil, and Zarubezhneft, have already signed memorandums of understanding for oil and gas exploration on the Iranian territory, and it is expected that in 2018 they will start conducting feasibility studies at the oil fields.

In conclusion, Iran clearly shows its readiness to cooperate with the regional states,

oldukça anlaşılır bir durumdur. Çünkü bu anlaşma, İran ve birlik üyeleri arasında ekonomik etkileşimi güçlendirerek İran-AEB ticaret hacmindeki en son düşüşü telafi edebilir.

Nitekim 2017 yılında İran-AEB ticareti %12.6 oranında azalarak 2.7 milyar dolar seviyesine gerilemiştir. Bu rakam, 2016 yılında 3 milyar dolar olmuştur. Son istatistiksel verilere göre, birlik üyeleri şu anda İran'ın dış ticaretinin sadece %2'sini oluşturmaktadır. Rusya İran'ın en büyük AEB ticaret ortağı olduğu için, Rus ihracatındaki %30'luk düşüşün, AEB'nin İran'a yaptığı ihracat hacmindeki toplam düşüş (%23.2) üzerinde önemli bir etkisi olması şaşırtıcı değildir. AEB'nin İran'a ihracat hacmi, 2016 yılında 2.5 milyar dolar iken 2017 yılında 1.9 milyar dolara düşmüştür. Taraflar bu soruna çözüm arayışına odaklanmaktadır. Tam teşekküllü bir serbest ticaret anlaşmasını imzalamak için hala birtakım engeller olduğundan, Moskova ve Tahran, tercihli ticaret anlaşması (PTA) geliştirmeyi kabul etmiştir. Bu anlaşma, İran ve birlik arasında gelecekteki serbest ticaret bölgesinin temelini oluşturacaktır.

Diğer AEB üyeleri dâhil olmak üzere bir yıldan uzun süren müzakerelerden sonra, 5 Temmuz 2017 tarihinde Erivan'da İran ve AEB arasında taslak PTA kabul edilmiştir. PTA'ya 250'den fazla ürün kategorisi dâhil edilmiştir. İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakan Yardımcısı Mojtaba Khosrotaj'a göre, İran'ın AEB'ye fayans ve seramik dâhil olmak üzere inşaat malzemeleri ihracatı %80 gümrük vergisi muafiyetine tabi olurken, petrokimya ürünleri, kablolar ve boruların yanı sıra metal ve cam ürünlerinde bir dizi vergi indirimi yapılacaktır. Tarafların, üç yıl boyunca geçerli olacak olan PTA'yı 2018'in sonuna kadar imzalamaları beklenmektedir.

Zengin enerji kaynaklarına sahip ülkeler olan Rusya ve İran'ın enerji alanında işbirliğini artırmayı amaçlamaları beklenen bir gelişmedir. Ekim 2017'de Buşehr Nükleer Enerji Santrali inşaatının ikinci aşamasının başlamasından sonra Moskova ve Tahran, petrol ve doğal gaz alanına odaklanmıştır. Nitekim Kasım 2017'de İran Ulusal Pet-

focusing on bilateral relations with Russia. However, it should be highlighted that there is still an asymmetry of political and economic relations between Iran and Russia. Indeed, the intensity of bilateral trade relations cannot match the intensity of bilateral political cooperation. As a result, currently the parties are in the phase of searching for opportunities to ensure sustainable development of mutual economic relations.

rol Şirketi ve Rusya'nın enerji şirketi Rosneft, İran'daki petrol sahalarının müşterek işletilmesi konusunda 30 milyar dolarlık bir anlaşma imzalamıştır. Bugüne kadar, Gazprom, Gazpromneft, Lukoil ve Zarubejneft gibi altı büyük Rus şirketi, İran topraklarında petrol ve doğal gaz aramalarına dair mutabakat zaptı imzalamış ve 2018 yılında petrol sahalarında fizibilite çalışmalarının başlanması beklenmektedir.

Sonuç olarak, İran, Rusya ile ikili ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayanın yanı sıra bölgesel devletlerle de işbirliği yapmaya hazır olduğunu açıkça göstermektedir. Ancak, İran ve Rusya arasındaki politik ve ekonomik ilişkilerde hala bir asimetrisinin olduğu vurgulanmalıdır. İkili ticaret ilişkilerinin yoğunluğu, ikili siyasi işbirliğinin yoğunluğuyla karşılaştırılamaz. Bu nedenle, şu anda taraflar karşılıklı ekonomik ilişkilerin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak için fırsatlar aramaktadırlar.

COOPERATION IN ENVIRONMENTAL ISSUES

ÇEVRESEL KONULARDA İŞBİRLİĞİ

KAZAKHSTAN AND CHINA: THE ISSUE OF TRANSBOUNDARY RIVERS KAZAKİSTAN VE ÇİN: SINIRAŞAN NEHİRLER SORUNU

*Azhar Serikkaliyeva **

During the June 2017 visit of Chinese President Xi Jinping to Kazakhstan and his reciprocal June 2018 visit to China, President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev stated that there were no unresolved issues between the two countries. Indeed, at the declaratory level, bilateral cooperation between Kazakhstan and China has developed on a mutually beneficial basis and achieved the strategic partnership level, but it is obvious that the two countries have differing views on certain cross-border issues. One of such issues is the legal status and use of transboundary rivers, discussions on which started between Beijing and Astana in 1998. Since then, not only Kazakh government officials, but also general public have become concerned with China's regional hydro policy and its potential negative consequences for Kazakhstan. Currently, the two main problematic topics between Kazakhstan and China are the "rational and equitable" distribution of water and the prevention of water pollution.

Along with a 1700-km long border, Kazakhstan and China share 23 transboundary rivers, including the largest ones – Ertis and Ile, both of which are vital for Kazakhstan. Since 1999, Beijing has been implementing the "Develop the West" strategy, which has led to a steady expansion of the agricultural, industrial, infrastructural, and energy sectors in the Xinjiang Uygur Autonomous Region (XUAR). As Xinjiang is mostly a desert or semi-desert area, its development is tightly dependent on the availability of water, and Chinese authorities have been extensively using Ertis and Ile resources for this purpose. Moreover, due to the active resettlement of the population from mainland China to the XUAR, the province population increased to

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in Haziran 2017'de Kazakistan'a yaptığı ziyarette ve Haziran 2018'de Çin'e yaptığı ziyarette Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, iki ülke arasında çözülmemiş sorunların olmadığını belirtmiştir. Deklarasyon düzeyinde karşılıklı fayda temelinde gelişen Kazakistan ile Çin arasındaki ikili işbirliği, stratejik ortaklık seviyesine ulaşmıştır. Ancak iki ülkenin belirli sınır ötesi konular üzerinde farklı görüşlere sahip olduğu da açıktır. Bu konulardan biri, sınır aşan nehirlerin yasal statüsü ve kullanımı olup, bu konu üzerinde Pekin ve Astana arasındaki tartışmalar 1998 yılında başlamıştır. O zamandan beri sadece Kazak hükümet yetkilileri değil, aynı zamanda genel olarak halk da Çin'in bölgesel hidropolitikası ve bu politikanın Kazakistan için potansiyel olumsuz etkileri ile ilgilenmeye başlamıştır. Şu anda, Kazakistan ve Çin arasındaki iki temel sorun, suyun "rasyonel ve eşit" dağılımı ve su kirliliğinin önlenmesidir.

1700 km uzunluğundaki sınırın yanı sıra Kazakistan ve Çin, Kazakistan için hayati önem taşıyan İrtiş ve İle gibi iki en büyük nehir dâhil olmak üzere 23 sınıraşan nehri paylaşmaktadır. 1999'dan beri Pekin, Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde (SUÖB) tarım, sanayi, altyapı ve enerji sektörlerinin istikrarlı bir şekilde genişlemesine katkı sağlayan "Batı'yı Geliştirme" stratejisini uygulamaya koymuştur. Sincan toprakları çoğunlukla çöl veya yarı-çöl olduğu için, bu bölgenin gelişmesi suyun mevcudiyetine sıkıca bağlıdır ve Çinli yetkililer bu amaçla İrtiş ve İle kaynaklarını yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Ayrıca, nüfusun anakara Çin'den SUÖB'e aktif bir şekilde yeniden yerleşmesi nedeniyle, bölge nüfusu 2010 yılına kadar 22 milyona yükselmiş ve bu da Sincan'ın su ihtiyacını önemli ölçüde artır-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. serikkaliyeva@gmail.com

22 million by 2010, which significantly increased Xinjiang's water needs. On the Ertis, China constructed two channels by 2008 – Black Ertis-Karamay and Ertis-Urumqi. The water flow through these waterways amount to 6.3 km³ per year, which is 2.5 times higher than the limit considered safe for the exploitation of transboundary water resources. On the Ile, China constructed 13 reservoirs and 59 hydropower plants. According to Kazakhstan's estimates, the Chinese side annually diverts about 15 km³ of Ile water, and this number is constantly growing. In addition to the decreasing volume of incoming water, there are also many complaints about poor water quality as waste water discharges from the growing industrial capacity of Xinjiang harm both Ertis and Ile rivers.

Kazakhstan is concerned with China's excessive water use because the life of Central and Eastern Kazakhstan, which already experiences a water shortage, directly depends on the Ertis and Ile rivers. More than 2.5 million people live in the Ertis watershed in Kazakhstan, and the river also feeds the Ertis-Karagandy Canal, which is the main source of water for Astana and Karagandy. Out of 25 km³ of Ertis water reaching Kazakhstan, the country only consumes 2% for canal needs. Water resources of the Ertis River and its tributaries are used for industrial needs, housing and communal services, fishery, agriculture, irrigation, hydropower production, and navigation. There are three large reservoirs on the Ertis – Bukhtarma (5,490 km²), Shulba (255 km²) and Oskemen (37 km²). The Ile River runs into Lake Balkhash, Kazakhstan's second largest waterbody after the Caspian Sea. About one-sixth of the country's population live in the Ile-Balkhash basin, and one-fifth of Kazakhstan's industrial enterprises operate there. The Qapshagai reservoir holding 21.8 km³ of water is located on the Ile, and 90% of Ile water is used for irrigation.

Astana's main concern is that at current rates of water use by China the transboundary river basins in Kazakhstan will significantly decrease leading to economic losses and

mıştır. Çin, 2008 yılına kadar İrtiş üzerinde Kara İrtiş-Karamay ve İrtiş-Urumçi gibi iki kanalı inşa etmiştir. Bu su yolları aracılığıyla yılda 6.3 km³ su akmaktadır. Bu rakam, sınıraşan su kaynaklarının kullanımı için kabul edilen sınırdan 2.5 kat daha fazladır. Çin, İle üzerinde 13 rezervuar ve 59 hidroelektrik santrali inşa etmiştir. Kazakistan'ın tahminlerine göre, Çin tarafı yıllık yaklaşık 15 km³ İle suyunu yönlendirmekte ve bu sayı sürekli olarak artmaktadır. Gelen suyun azalan hacmine ek olarak, düşük su kalitesi ile ilgili birçok şikâyet de bulunmaktadır. Çünkü Sincan'ın büyüyen endüstriyel kapasitesinden kaynaklanan atık su deşarjları hem İrtiş nehrine hem de İle nehrine zarar vermektedir.

Kazakistan, Çin'in aşırı su kullanımıyla ilgilenmektedir, zira su sıkıntısı yaşayan Orta ve Doğu Kazakistan'daki hayat doğrudan İrtiş ve İle nehirlerine bağlıdır. Kazakistan'daki İrtiş havzasında 2.5 milyondan fazla insan yaşamakta ve bu nehir Astana ve Karagandı için ana su kaynağı olan İrtiş-Karagandı Kanalı'nı beslemektedir. Kazakistan, ülkeye ulaşan toplam 25 km³ İrtiş sularının sadece %2'sini kanal ihtiyacı için kullanmaktadır. İrtiş Nehri ve kollarının su kaynakları, endüstriyel ihtiyaçlar, konut ve toplumsal hizmetler, balıkçılık, tarım, sulama, hidroelektrik üretimi ve seyrüsefer için kullanılmaktadır. İrtiş üzerinde Bukhtarma (5,490 km²), Şulba (255 km²) ve Öskemen (37 km²) gibi üç büyük rezervuar bulunmaktadır. İle Nehri, Hazar Denizi'nden (ki kısmen tuzlu sudur) sonra Kazakistan'ın ikinci büyük su kaynağı olan Balkaş Gölü'ne akmaktadır. Ülke nüfusunun yaklaşık altıda biri İle-Balkaş havzasında yaşamakta ve Kazakistan'ın sanayi işletmelerinin beşte biri burada faaliyet göstermektedir. 21.8 km³ su tutan Kapçagay Göleti, İle üzerinde yer almakta ve İle suyunun %90'ı sulama için kullanılmaktadır.

Astana'nın temel endişesi, Çin'in mevcut su kullanım oranlarında, Kazakistan'daki sınıraşan nehir sularının önemli ölçüde azalmasıdır. Bu, ekonomik kayıplara ve çevresel bozulmaya yol açabilir. Örneğin, İrtiş merkezli hidroelektrik santrallerindeki elektrik üretimi 2030 yılına kadar %25

environmental degradation. For example, electricity generation at the Ertis-based hydro power plants may decrease by 25% by 2030, while the Bukhtarma and Shulba reservoirs, as well as Lake Zaisan, may partially desiccate. However, Kazakhstan, located downstream from both rivers, finds itself in a disadvantageous position in complicated water management negotiations with China. It is noteworthy that Beijing insists on taking into account the population sizes of the transboundary river regions when discussing water sharing arrangements, but this approach is not acceptable for Kazakhstan, whose population in the adjacent areas is much smaller compared to that of the XUAR. Besides, the Chinese side justifies its extensive construction of water reservoirs by the fact that during the Soviet period Kazakhstan already made an extensive use of the transboundary rivers, having built the large reservoirs and hydropower stations.

Since the beginning of its dam construction and river reorganization activities along the transboundary watercourses in the 1990s, China has repeatedly sought to reconcile its hydro policy with the broader political goals and objectives towards its neighbors, trying to avoid water disputes through various forms of ad hoc cooperation. However, in managing transboundary water resources, China acts in accordance with the principle of territorial sovereignty, according to which it has the right to use as much water as necessary if its source is on its territory. When negotiating on water resources, Beijing prefers to use the bilateral format, practically ignoring the norms of international law. China refuses to sign the 1992 Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes, which determines the right of each state to an equitable share in the use of transboundary waters and provides for environmental obligations of its participants, as well as the 1997 Convention on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses. The country, though, joined the Convention on Biological Diversity and the Ramsar Convention on

oranda azalabilirken, Buktırma ve Şulba rezervuarlarının yanı sıra Zaysan Gölü de kısmen kuruyabilir. Ancak, her iki nehir açısından mansap ülke olan Kazakistan, Çin ile karmaşık su yönetimi müzakerelerinde dezavantajlı bir konumda yer almaktadır. Pekin'in, su paylaşım düzenlemelerini tartışırken sınır ötesi nehir bölgelerinin nüfus büyüklüklerini hesaba katmak konusunda ısrar etmesi dikkat çekicidir. Fakat bu yaklaşım, komşu bölgelerdeki nüfusu SUÖB'inkine kıyasla çok daha küçük olan Kazakistan için kabul edilemez. Ayrıca, Çin tarafı, Sovyet döneminde Kazakistan'ın büyük rezervuarlar ve hidroelektrik santralleri inşa ederek sınır ötesi nehirleri yaygın bir şekilde kullanması nedeniyle büyük su rezervuarlarının inşasını haklı çıkarmaktadır.

1990'larda sınırışan su yolları boyunca baraj inşaatı ve nehri yeniden düzenleme faaliyetlerinin başlangıcından bu yana Çin, sürekli olarak kendi hidropolitikasını komşularına yönelik daha geniş politik hedefler ile uzlaştırmaya ve özel amaçlı işbirliğinin çeşitli biçimleriyle su anlaşmazlıklarından kaçınmaya çalışmıştır. Bununla birlikte, sınırışan su kaynaklarının yönetiminde Çin, 'toprak egemenliği' ilkesine uygun olarak hareket etmektedir. Bu ilkeye göre, su kaynağı kendi topraklarında bulunuyorsa, gerektiği kadar su kullanma hakkına sahiptir. Su kaynakları konusunda müzakere ederken Pekin, uluslararası hukukun kurallarını görmezden gelerek ikili formatı kullanmayı tercih etmektedir. Çin, sınırışan suların kullanımında her bir devletin hakkaniyet hakkını belirleyen ve katılımcılarının çevresel yükümlülüklerini sağlayan 1992 tarihli Sınırışan Su Yollarının ve Uluslararası Göllerin Korunması ve Kullanılması Sözleşmesi'nin yanı sıra 1997 tarihli Uluslararası Su Yollarının Ulaşım Dışı Kullanımı Hukukuna İlişkin Sözleşme'yi imzalamayı reddetmektedir. Bununla birlikte, ülke Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Ramsar Sulak Alanlar Sözleşmesi'ne katılmıştır. Her ikisi de sınırışan nehirler dâhil olmak üzere ekosistemleri korumaktadır. Her iki sözleşmeye de taraf olan Kazakistan, bu platformları sınır ötesi su yönetimi ile doğrudan ilgili alanlarda, Çin ile ilişki kurmak için kullanabilir.

Wetlands, both of which protect ecosystems, including transboundary rivers, and Kazakhstan as a party to both conventions can use these platforms to engage with China in areas that are directly related to transboundary water management.

It should be noted that Kazakhstan and China made the first important step in water management cooperation in 2001 when they established a joint commission on the use and protection of transboundary rivers. The commission became possible due to the creation of the Shanghai Cooperation Organization just a few months earlier and the resulting positive atmosphere among its members. Although the scope of the commission's activities remains narrow, focusing only on monitoring and research, this can certainly be considered as an unprecedented step on China's part. As a result of activities of the commission and its working groups, Kazakhstan and China concluded several intergovernmental and interdepartmental documents, the most important of which was the 2001 agreement on cooperation in the use and protection of transboundary rivers.

In subsequent years, however, China abandoned the agreed position on the issue of transboundary rivers. In 2007, in view of the emerging environmental problems, Kazakhstan offered China a preferential 10-year contract for the supply of food in exchange for an increase in the river flow to Balkhash, but Beijing rejected the deal. It was only in 2011 that the two countries started a new phase of joint water management when they negotiated the agreement on the protection of transboundary water quality. In addition, in April 2011, China and Kazakhstan officially launched the long-awaited joint drainage project on the Khorgos River, a 150-km Ile tributary flowing along the Kazakh-Chinese border. The project's goal is to improve irrigation, ensure safe water supply of the ecosystem and reduce potential flood risks, especially for the Khorgos Eastern Gate Special Economic Zone and the Khorgos International Center of Boundary Cooperation. When the project is fully

2001 yılında Kazakistan ve Çin'in su yönetimi alanında ilk önemli adımı attıkları ve sınıraşan nehirlerin kullanımı ve korunması konusunda ortak bir komisyon oluşturdıkları belirtilmelidir. Bu komisyon birkaç ay önce Şangay İşbirliği Örgütü'nün kurulması ve üyeler arasında ortaya çıkan olumlu atmosfer sayesinde mümkün olmuştur. Yalnızca izleme ve araştırmaya odaklanan Komisyon faaliyetlerinin kapsamı sınırlı kalmasına rağmen, bu kesinlikle Çin tarafından görülmemiş bir adım olarak kabul edilebilir. Komisyon ve çalışma gruplarının faaliyetleri sonucunda Kazakistan ve Çin, hükümetler arası ve bölümler arası birçok belgeyi imzalamıştır. Bunlardan en önemlisi, sınıraşan nehirlerin kullanımı ve korunması işbirliğine ilişkin 2001 tarihli anlaşma olmuştur.

Ancak sonraki yıllarda Çin, sınır ötesi nehirler konusunda üzerinde anlaşılan pozisyondan vazgeçmiştir. 2007 yılında ortaya çıkan çevresel sorunlar göz önüne alındığında, Kazakistan Balkaş'a nehir akışında bir artış karşılığında Çin'e gıda temini sağlamayı taahhüt eden 10 yıllık bir sözleşmeyi önermiştir, ancak Pekin bu sözleşmeyi reddetmiştir. 2011 yılında iki ülke, sınır ötesi su kalitesinin korunmasına ilişkin anlaşmayı müzakere ettiklerinde ortak su yönetiminin yeni bir aşamasına geçmişlerdir. Buna ek olarak, 2011 yılının Nisan ayında Çin ve Kazakistan, Kazak-Çin sınırı boyunca akan 150 km uzunluğundaki İle kolu olan Horgos Nehri üzerinde uzun zamandır beklenen ortak drenaj projesini resmen başlatmıştır. Projenin amacı, sulamayı iyileştirmek, ekosistemin güvenli su teminini sağlamak ve özellikle Horgos Doğu Kapısı Özel Ekonomik Bölgesi ve Horgos Sınır Ötesi İşbirliği Uluslararası Merkezi için potansiyel taşkın risklerini azaltmaktır. Proje tamamlandığında her iki taraf, yön değiştiren suyun %50'sini alacaktır. Sınır nehirlerindeki su paylaşımı, sınıraşan nehirler ile ilgili durumdan farklı olsa da, bu projenin nihayet başlatılmış olması, Kazakistan ve Çin arasındaki ikili su sorunlarının çözümü'nün ilerlemesinin mümkün olduğunu göstermektedir.

completed, each side should receive 50% of the diverted water. While water sharing on border rivers is different from the situation with transboundary rivers, the fact that this project was eventually launched shows that progress on bilateral water issues between Kazakhstan and China is achievable.

In their joint statement issued in June 2017, Nazarbayev and Xi stated that they would make efforts to complete the planned water allocation technical work on transboundary rivers as soon as possible. The two sides also declared that in the shortest possible time they would complete the assessment of water resources of the Ertis, Ile, Emil and other major Kazakh-Chinese transboundary rivers, and intend to intensify work on a draft agreement on water sharing. Thus, it appears that in the near future building joint transboundary water management policy with China in accordance with international law will be the primary goal of Kazakh diplomacy.

Nazarbayev ve Xi, Haziran 2017’de yayınlanan ortak bildirisinde sınıraşan nehirlerde planlı su tahsisi teknik çalışmasını mümkün olan en kısa sürede tamamlamak için çaba sarf edeceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, iki taraf, mümkün olan en kısa sürede İrtiş, İle, Emil ve diğer büyük Kazak-Çin sınıraşan nehirlerin su kaynaklarının değerlendirilmesini tamamlayacaklarını ve su paylaşımı konusunda bir taslak anlaşma üzerinde çalışmalarını yoğunlaştırmayı istediklerini açıklamışlardır. Dolayısıyla, yakın gelecekte Çin ile sınır ötesi su yönetimi politikasının uluslararası hukuka uygun olarak oluşturulmasının Kazak diplomasisinin temel hedefi olacağı görülmektedir.

CLIMATE CHANGE IN KAZAKHSTAN: CONSEQUENCES AND SOLUTIONS KAZAKİSTAN'DA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ: SONUÇLAR VE ÇÖZÜMLER

*Dauren Aben **

For quite a long time, issues related to climate change and its consequences have not received due attention in Kazakhstan, and virtually no fundamental scientific research on the current situation and possible scenarios of its development has been conducted. Although Kazakhstan ratified the UN Framework Convention on Climate Change in 1995 and signed the Kyoto Protocol in 1999, it took 10 years to ratify the protocol. It was widely believed that Kazakhstan was not at risk, since due to its geographical location and lack of access to the sea global warming would not have a particular impact on the country. Only in the last decade, an understanding has emerged that it is precisely because of its location within the continent, as well as the presence of a vast territory with different climatic zones, Kazakhstan in the long run will be exposed to negative effects of climate change to a greater extent than many other countries of the world. At the same time, Kazakhstan is among the world leaders in terms of greenhouse gas emissions per capita and per unit of GDP. The largest contribution to the volume of carbon dioxide emissions is made by the electric power industry based on the combustion of hydrocarbons.

The country already experiences relatively rapid rates of temperature increase: according to Kazhydromet, the average annual temperature in Kazakhstan increases every 10 years by 0.34 degrees, and seven of the ten warmest years during 1941-2015 occurred in the early 21st century. In addition, the number of extreme weather events and natural disasters is on the rise: abrupt weather changes (early thaws and frosts), heavy precipitation

Uzunca bir süredir, iklim değişikliği ve sonuçları ile ilgili sorunlar Kazakistan'da yeterince ilgi görmemiş ve mevcut durumun gelişimiyle ilgili senaryolar hakkında temel araştırmalar uygulanmamıştır. Kazakistan, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni 1995 yılında onaylamış ve 1999 yılında Kyoto Protokolü'nü imzalamış olmasına rağmen, protokolün onaylanması 10 yıl sürmüştür. Çoğu kişi Kazakistan'ın risk altında olmadığını, çünkü coğrafi konumuna ve denize erişiminin olmamasına bağlı olarak küresel ısınmanın ülke üzerinde fazla bir etkisi olmayacağını düşünmüştür. Kıta içindeki konumu ve farklı iklim bölgelerinde bulunan geniş toprakları nedeniyle uzun vadede Kazakistan'ın iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine dünyanın birçok ülkesinden daha fazla maruz kalacağı sadece son on yılda ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Kazakistan, kişi başına ve GSYİH'ya oranla sera gazı emisyonlarının özel göstergeleri açısından dünya liderleri arasında yer almaktadır. Hidrokarbonların yanmasına dayanan enerji üretimi, karbon dioksit emisyonlarının artmasının başlıca sebebidir.

Bugünlerde ülkede nispeten hızlı sıcaklık artışları yaşanmaktadır: Kazgidromet'e göre, Kazakistan'da ortalama yıllık sıcaklık her 10 yılda bir 0.34 derece artarken, 1941-2015 döneminde ilk ona giren en sıcak yılların yedisi 21. yüzyılın başında olmuştur. Buna ek olarak, ani hava değişiklikleri (erken erimeler ve donlar), yoğun yağışlar (yoğun kar yağışı ve şiddetli yağmurlar), anormal kuraklıklar, buzulların azalması, sel ve taşkınlar, toprak kaymaları, çamur seli, kasırga rüzgarları, toz ve tuz fırtınaları gibi aşırı hava olaylarının ve doğal afetlerin

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dauraben@gmail.com

(heavy snowfalls and heavy rains), abnormal droughts, glacier retreat, floods, inundations, landslides, mudslides, hurricane winds, dust and salt storms. Changes in weather and climate conditions adversely affect economic sectors, primarily agriculture. For example, plant vegetation periods are altered, and moisture conditions deteriorate.

Experts predict that due to a further significant increase in the greenhouse effect the climatic conditions in Kazakhstan will continue to worsen, creating new risks. The frequency and strength of natural disasters, damaging the environment, economy, infrastructure, population health and livelihood, will increase considerably, especially against the background of physical depreciation of the bulk of the protective infrastructure, specifically, hydro-engineering structures. Temperatures will be distributed differently throughout the year, and the irregularity of the annual distribution of precipitation will also rise. The hydrological regime of water basins will change: water resources will grow in mountain rivers and decline in lowland rivers, which can lead to an increase in mudflow and landslide hazard in the south and east, and to desertification in the western, northern and central parts of the country. However, eventually, we should expect a general decrease in water availability, since in a more arid and harsher climate water evaporation and consumption will only increase. The largest costs due to climate change will be incurred by agriculture as a climate-dependent sector of the economy: the area of arable land and hayfields will be significantly reduced, the yield of grain crops will decrease, and the loss of livestock will increase. This will jeopardize the country's food security.

In recent years, the understanding of potential environmental, economic, and social consequences of climate change has improved in Kazakhstan. The problem has indeed turned urgent and comes to the surface both at the expert and state levels. Combating climate change and its consequences has been declared one of the priority tasks of the

sayısı artmaktadır. Hava ve iklim koşullarındaki değişiklikler, başta tarım olmak üzere ekonominin tüm sektörlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin, bitki örtüsü dönemleri değişmekte ve nem koşulları bozulmaktadır.

Uzmanların tahminlerine göre, sera etkisindeki önemli artış nedeniyle Kazakistan'daki iklim koşulları bozularak yeni riskler ortaya çıkmaya devam edecektir. Koruyucu altyapının büyük bir kısmının, özellikle hidrolik yapıların fiziksel bozulmasından dolayı çevreye, ekonomiye, altyapıya, nüfusun sağlık ve geçim kaynaklarına zarar veren doğal afetlerin sıklığı ve şiddeti belirgin bir şekilde artacaktır. Yıl boyunca sıcaklıklar yeni bir şekilde dağılacak ve yıllık yağış dağılımının düzensizliği de artacaktır. Su kütlelerinin hidrolojik rejimi değişecek, yani su kaynakları dağ nehirlerinde artacak ve ova nehirlerinde azalacaktır. Bu, güney ve doğuda çamur ve toprak kayması tehlikesine; ülkenin batı, kuzey ve orta bölgelerinde ise çölleşmeye neden olabilir. Toplam su miktarında genel bir düşüş beklenmekte, çünkü daha kurak ve sert iklimde buharlaşma ve su tüketimi artacaktır. İklim değişikliğinden kaynaklanan kötü ekonomik koşullardan en çok tarım sektörü etkilenecektir. Ekilebilir arazi ve otlak alanları önemli ölçüde azalacak, tahıl mahsulü verimi azalacak ve hayvan kaybı artacaktır. Bu, ülkenin gıda güvenliğini tehlikeye sokabilir.

Son yıllarda Kazakistan'da iklim değişikliğinin potansiyel çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerini anlama kapasitesi artmıştır. Bu konu, gerçekten güncel hale gelmiş olup hem uzman hem de devlet düzeyinde tartışılmaktadır. İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele, Kazakistan hükümetinin önceliklerinden biri olarak ilan edilmiştir. Hükümet, yeşil ekonomiyi tanıtmayı ve yeşil işletmeleri geliştirmeyi amaçlayan girişimleri, özellikle enerji tasarrufu, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerjinin uygulanması gibi projeleri aktif olarak desteklemektedir. 2016 yılında Kazakistan, Paris İklim Anlaşması'nı onaylamış ve sera gazı emisyonlarını 2030 yılına kadar 1990 seviyesinin %15 altına düşürme ve ek uluslararası desteğin olması durumunda şartlı olarak %25 ora-

country's government, which actively supports initiatives aimed at introducing green economy and developing green business, in particular, projects related to energy saving, energy efficiency and renewable energy. In 2016, Kazakhstan ratified the Paris Climate Agreement, declaring its intention to reduce greenhouse gas emissions by 15% below the 1990 level by 2030 and, conditionally, by 25% with additional international support. The Concept for the Transition of the Republic of Kazakhstan to Green Economy was adopted, and the corresponding action plan was approved. The Ministry of Energy, jointly with the UN Development Program and other international partners, develops a national plan for adaptation to climate change. The International Center for Green Technology and Investment Projects has been created in Astana, one of the main goals of which is to attract investments for the implementation of innovative solutions. An advanced greenhouse gas emissions trading system is in the process of being fully launched.

At the same time, it should be recognized that the announced plans for the implementation of green economy remain mostly at the level of declarations and intentions, and the adopted documents are poorly developed from the economic point of view – in particular, necessary investments are not calculated properly and financing sources are not determined. The government invests little in projects on renewable energy sources, energy efficiency and energy saving, and the majority of projects in this area are funded by international and foreign investors. Meanwhile, representatives of traditional energy industry, relying on their monopolistic positions, hide behind the introduction of energy-saving technologies and the installation of waste treatment facilities in order to hinder the development of alternative energy. Paradoxically, in Kazakhstan, environmental protection issues have been transferred to the Ministry of Energy, which is not particularly interested, due to its functional purpose, in promoting green economy, therefore the is-

nında azaltma niyetini açıklamıştır. Kazakistan'ın yeşil ekonomiye geçiş kavramı kabul edilmiş ve ilgili önlem planı onaylanmıştır. Enerji Bakanlığı, BM Kalkınma Programı ve diğer uluslararası ortaklarla birlikte iklim değişikliğine uyum için ulusal bir plan geliştirmektedir. Astana'da Uluslararası Yeşil Teknolojiler ve Yatırım Projeleri Merkezi kurulmuştur. Bu merkezin temel hedeflerinden biri, yenilikçi gelişmelerin uygulanmasına yönelik yatırımları çekmektir. Sera gazı emisyon ticaretinin gelişmiş bir sistemi lansman aşamasındadır.

Aynı zamanda yeşil ekonominin uygulanmasına yönelik açıklanan planların çoğunlukla beyan ve niyet düzeylerinde kaldığı ve kabul edilen belgelerin ekonomik açıdan kötü geliştirildiği belirtilmelidir. Özellikle yatırımlar doğru hesaplanmamış ve finansman kaynakları belirlenmemiştir. Devlet, yenilenebilir enerji kaynakları, enerji verimliliği ve enerji tasarrufu projeleri için çok az yatırım yapmakta ve bu alandaki projelerin çoğu uluslararası ve yabancı yatırımcılar tarafından finanse edilmektedir. Bu arada tekелci konumlarına dayanan geleneksel enerji temsilcileri, enerji tasarrufu sağlayan teknolojilerin geliştirilmesi ve atık su arıtma tesislerinin kurulması bahanesinin arkasına sığınarak alternatif enerjinin gelişmesini engellemektedir. Paradoksal olarak, Kazakistan'da çevre sorunları işlevsel amacından ötürü yeşil ekonomiyi teşvik etmekle ilgilenmeyen Enerji Bakanlığına devredilmiştir, bu nedenle ülkede çevresel konulardan sorumlu bir bağımsız kurumun oluşturulması gündeme gelmiştir.

İklim değişikliği, hızlı gelişmekte olan bir gerçektir ve engellenmesi imkânsız gibi görünmektedir, ancak sonuçların hafifletilmesi ve bunlara uyum sağlanması gerçekçi bir durumdur. İklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek için Kazakistan'ın yapacağı çok şey vardır. Her şeyden önce, saha araştırmasına dayalı bir hidro-meteorolojik gözlem ağıının oluşturulması ve uzun vadeli iklim çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir. Bunun temelinde ulusal iklim veri tabanı ve iklim haritaları oluşturulmalı, ayrıca çeşitli iklim değişikliği senaryoları ve müdahaleleri geliştirilmelidir. Bu, önemli

sue of creating an independent environmental agency in the country is long overdue.

Climate change is a fast-moving reality, which seems impossible to prevent, but it is quite realistic to contain and adapt to its consequences. Kazakhstan has a lot to do to mitigate the effects of climate change. First of all, it is necessary to establish an adequate ground-based hydro-meteorological observation network and conduct long-term climate studies, on the basis of which a national climate database and climate maps should be created, and various scenarios of climate change and response should be developed. This will require the allocation of significant financial resources and the involvement of competent scientific personnel. Moreover, the fulfillment of the commitments taken by Kazakhstan under the Paris Agreement will require structural changes in the economy. This means that urgent measures in the field of climate change risk management should be integrated both into the country's long-term development strategy and sectoral programs in the form of clear action plans for the transition to a low-carbon development model, an increase in the share of green energy, and climate change adaptation relevant to the UN sustainable development goals.

Primary adaptation work should be carried out in agriculture as the most climate change-sensitive sector of the economy. Priority measures include the use of resource-saving methods of management, the introduction of innovative agricultural technologies, the rational use of water resources, the diversification of crops, etc. To contain climate change, it is necessary to carry out reforestation and increase forested areas, promote the use of environmentally friendly and low-carbon technologies and processes in industry, reduce the resource intensity of production and encourage waste reduction, recycling and reuse. In addition, it is necessary to change approaches to the development of infrastructure of settlements, introduce new standards in construction, implement thermal modernization programs for non-resi-

finansal kaynakların tahsisini ve yetkili bilimsel personelin katılımını gerektirecektir. Ayrıca, Kazakistan'ın Paris Anlaşması kapsamında üstlendiği yükümlülüklerin yerine getirilmesi için ekonomide yapısal değişikliklerin yapılması gerekecektir. Bu, iklim değişikliği ile ilgili risk yönetimi alanındaki acil önlemlerin, hem ülkenin uzun vadeli kalkınma stratejisine hem de BM sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ilgili düşük karbonlu kalkınma modeline geçiş, yeşil enerjinin payında artış ve iklim değişikliğine uyum için net eylem planları şeklinde sektörel programlara entegre edilmesi anlamına gelmektedir.

Uyum çalışmaları ilk önce iklim değişikliğine karşı en hassas ekonomi sektörü olan tarım sektöründe yapılmalıdır. Öncelikli önlemler arasında kaynak tasarrufu sağlayan yönetim yöntemlerinin kullanımı, yenilikçi tarım teknolojilerinin tanıtımı, su kaynaklarının rasyonel kullanımı ve ekinlerin çeşitlendirilmesi yer almaktadır. İklim değişikliğini durdurmak için ormanlık alanların yeniden ağaçlandırılması ve orman alanlarının artırılması, sanayide çevre dostu ve düşük karbonlu teknolojilerin ve süreçlerin kullanımının teşvik edilmesi, üretimde kullanılan kaynakların yoğunluğunun azaltılması ve atıkların azaltılması, geri dönüşümün ve yeniden kullanımın teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yerleşim altyapılarının geliştirilmesine yönelik yaklaşımların değiştirilmesi, inşaatta yeni standartların tanıtılması, konut dışı ve yaşam alanlarının ısı modernizasyonu için programların uygulanması (yalıtım, ısı ölçümü ve kontrolü), kamu ve ticari araçlarda daha çevre dostu modellerine geçilmesi ve kişisel araçların kullanımının sınırlandırılması gerekmektedir.

Aynı zamanda, iklim değişikliğinin ulusal sınırlara bağlı olmadığı ve Orta Asya ülkelerinde iklim koşulları farklılıklarına rağmen, bu alanda ortak eğilimlerin gözlemlendiği belirtilmelidir. Küresel ısınma açısından dünyanın en savunmasız bölgelerinden biri olan Orta Asya'da iklim değişikliğiyle mücadelede ilerleme kaydetmek için tek bir ülkenin çabalarının yeterli olmadığı açıktır. Bu yönde oldukça önemli sonuçlara ulaş-

dential and residential buildings (heat insulation, heat account and control), switch to more environmentally friendly models of public transportation and commercial vehicles, and limit the excessive use of private motor vehicles.

In the meantime, it should be recognized that climate change does not recognize national borders and that, despite the differences in climatic conditions on the territory of the Central Asian states, common trends are observed in this area. It is obvious that the efforts of one country are not enough to make progress in combating climate change in the region, which is one of the most vulnerable in the world in terms of global warming. In order to achieve more or less tangible results in this direction, joint actions of all the Central Asian states are necessary, and close interaction should be carried out not only at the official interstate level, but also between their professional, academic, expert and business communities, as well as non-governmental organizations. The building of a regional dialogue on climate change issues will allow to clearly outline goals of such interaction and develop a common vision of a climate-sustainable future, making it possible to exchange information between relevant agencies of the Central Asian countries, in particular, meteorological services. In a region-wide context, it is premature to talk about the development of a consolidated strategy for limiting greenhouse gas emissions and adaptation to climate change, but the parties could explore opportunities for joint action, for example, in obtaining financial and technical assistance from the UN Green Climate Fund and other donor organizations. In addition, the countries could cooperate in raising awareness of their citizens about climate change and green economy, as well as in developing the culture of responsible and efficient consumption of energy, water, goods and food, as well as the culture of separate waste collection, among the population.

mak için, tüm Orta Asya devletlerinin ortak hareket etmesi gerekmektedir. Yakın etkileşim sadece resmi devletlerarası düzeyde değil, aynı zamanda profesyonel, akademik, uzman ve iş çevreleri ile sivil toplum kuruluşları arasında da yapılmalıdır. İklim değişikliği ile ilgili konularda bölgesel bir diyalogun oluşturulması, bu etkileşimin hedeflerini net bir şekilde ortaya koyarak iklim koşullarına dayanıklı geleceğe dair ortak bir vizyonun geliştirilmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, bölge ülkelerinin ilgili kurumları, özellikle de meteoroloji hizmetleri arasında bilgi alışverişini mümkün kılacaktır. Bölgesel bir bağlamda sera gazı emisyonlarını sınırlamak ve iklim değişikliğine uyum sağlamak için konsolide bir stratejinin geliştirilmesinden bahsetmek için henüz erkendir. Ancak taraflar, örneğin BM Yeşil İklim Fonu, ve diğer bağımsız kuruluşlardan mali ve teknik yardım alma konusunda ortak eylem fırsatlarını araştırabilir. Buna ek olarak, ülkeler vatandaşlarının iklim değişikliği ve yeşil ekonomi hakkında bilinçlendirilmesinin yanı sıra halk arasında enerji, su, tüm mal ve gıdaların, sorumlu ve verimli kullanım kültürünün ve farklı bir atık toplama kültürünün geliştirilmesi konusunda işbirliği yapabilir.

ECONOMIC IMPLICATIONS OF CLIMATE CHANGE ON RUSSIA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN RUSYA ÜZERİNDEKİ EKONOMİK ETKİLERİ

*Kanat Makhanov **

Nowadays it can be easily observed that the ongoing process of climate change has a major influence on Earth's ecosystem, thereby determining many aspects of human activity. For instance, there is an upward temperature trend all over the world that could hinder the global growth by raising operational costs. In fact, the global climate change is likely to have substantial consequences for the world economy disproportionately damaging developing countries.

Global warming is the most precise and commonly accepted term describing the process of climate change. It was initially introduced in 1981 and refers to the observed rise in the average temperature on Earth. As of today, there is no plausible reason for questioning the fact that human influence has been the dominant cause of the observed warming since the mid-20th century. Despite there are various projections concerning the temperature change, most research findings confirm high probability for the average temperature rise by nearly 4.0°C by the end of the 21st century, which would lead to severe consequences.

The effects of climate change differ from country to country depending on both its geographical position, which is fixed, and human activities such as the level of infrastructure development, economic growth rate, and other factors, which are variable. Therefore, it is not surprising that there is a great deal of interest in the climate change studies in Russia. In fact, with a total area of 17.1 million square kilometers covering almost all climatic zones Russia has the most extensive and diverse geography among all countries. Moreover, Russia is a northern country with

Günümüzde devam eden iklim değişikliği sürecinin Dünya ekosistemi üzerinde büyük bir etki yarattığı ve böylece insan faaliyetinin birçok yönünü belirlediği kolaylıkla gözlemlenebilir. Örneğin, dünyada sıcaklık ortalamasının artmasının çeşitli işletme maliyetlerini artırdığı gözlemlenmektedir. Bunun da küresel ekonomik büyümeyi yavaşlatabileceğinden bahsedebiliriz. Esasen, küresel iklim değişikliği gelişmekte olan ülkelere orantısız bir şekilde zarar vererek dünya ekonomisi açısından önemli sonuçlar doğurabilir.

Küresel ısınma, iklim değişikliği sürecini tanımlayan en kesin ve yaygın olarak kabul edilen terimdir. Bu terim ilk olarak 1981 yılında tanıtılmış ve Dünya'daki ortalama sıcaklıkta gözlenen artışı ifade etmektedir. Bugün itibarıyla, 20. yüzyılın ortalarından beri gözlemlenen sıcaklık artışlarında insan faktörü ana nedenler arasında yer almaktadır. Sıcaklık değişimi ile ilgili çeşitli tahminler olmasına karşın, araştırma bulgularının çoğu, 21. yüzyılın sonuna kadar ortalama sıcaklığın yaklaşık 4.0°C artabileceğini doğrulamaktadır. Bu, ciddi sonuçlara yol açabilir.

İklim değişikliğinin etkileri; sabit coğrafi konum, altyapı gelişim düzeyi, ekonomik büyüme oranı ve diğer değişken olan insan faaliyetlerine bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu nedenle, Rusya'da iklim değişikliği çalışmalarının büyük bir odak noktası olması şaşırtıcı değildir. Nitekim, neredeyse tüm iklim bölgelerini kapsayan ve toplam 17.1 milyon kilometrekarelik bir alana sahip olan Rusya, dünyadaki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında geniş yüzölçümü ile çeşitli coğrafi koşullara sahiptir. Ayrıca, Rusya topraklarının çoğu kuzey yarımkürede, yüksek enlemlerde yer

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

most of its territory lying in high latitudes. About 60%-65%, or 10.7 million square kilometers, of Russia's area is covered by permafrost, which is 30.6% of the total permafrost of the world. In this light, there are various approaches to evaluate how climate change is going to affect the economy of Russia.

In fact, there are a number of studies that support the idea that the global climate change is actually beneficial for Russia in economic terms. If implemented, the moderate climate change scenario for temperature could provide the Russian GDP growth by 0.8%-2.3% by 2050 and beyond. The proponents of the idea that Russia will benefit from climate change argue the following: due to a warmer climate there will be a longer vegetation period and increased areas of arable lands, which will lead to thriving agriculture; climate change could lower the costs of extraction of mineral resources in permafrost areas; higher temperatures could lower energy demand, especially during winter. One of the most compelling arguments in favor of the ongoing climate change is the possibility to increase the ship traffic via the so-called Northern Sea Route. At the current rates of the temperature rise, the Northern Sea Route may become navigable all-year-round by 2030s, which would decrease the shipping costs from Russia to Asia and North America.

However, according to the opposite point of view, the current global climate change would produce a detrimental net economic effect on Russia. Recent climate change studies show that climate anomalies are 1.5-2 times more intense in Russia than in the countries with more moderate and warmer climate. The phenomenon is explained by Russia's extreme north location and vast geography. Thus, according to the Federal Service for Hydrometeorology and Environmental Monitoring of Russia, the average temperature in Russia rose by 1.29°C during the 20th century, while the world average increase for the last 150 years is only 0.74°C. This makes Russia more prone to extreme weather conditions than most other coun-

almaktadır. Rusya topraklarının yaklaşık %60-%65'i ya da 10.7 milyon kilometrekarelik alanı permafrost'tan yani donmuş topraklardan oluşmaktadır. Bu, dünyanın toplam permafrost alanının %30.6'sına tekabül etmektedir. Bu çerçevede, iklim değişikliğinin Rusya ekonomisini nasıl etkileyeceğini değerlendirmek için çeşitli analizler yapılmaktadır.

Aslında, küresel iklim değişikliğinin Rusya için ekonomik açıdan faydalı olduğu fikrini destekleyen çalışmalar mevcuttur. Ilımlı iklim değişikliği senaryosunun gerçekleşmesi durumunda, Rus GSYİH'sı 2050 yılına kadar %0.8-%2.3 oranında artabilir. Rusya'nın iklim değişikliğinden fayda göreceği fikrinin savunucuları şunları ileri sürmektedirler: daha sıcak bir iklim daha uzun ekim dönemine ve ekilebilir arazilerin artmasına yardımcı olacaktır, bu da tarımın gelişmesine katkı sağlayacaktır; iklim değişikliği permafrost alanlarında mineral kaynaklarının çıkarılma maliyetlerini düşürebilir; daha yüksek sıcaklık özellikle kış aylarında enerji talebini azaltabilir. İklim değişikliği lehine en ikna edici argümanlardan biri de, Kuzey Denizi Güzergâhı aracılığıyla gemi trafiğini artırma imkânıdır. Sıcaklık artışının mevcut oranlarında Kuzey Denizi Güzergâhı 2030'lu yıllara kadar tüm yıl boyunca gemi ile geçilebilir hale gelebilir ve bu da Rusya'dan Asya ve Kuzey Amerika'ya olan nakliye maliyetlerini azaltabilir.

Bununla birlikte, bu görüşe karşı çıkanlar, mevcut küresel iklim değişikliği Rusya üzerinde net olarak zararlı bir etki yaratacağını savunmaktadır. Son iklim değişikliği çalışmaları, daha ılımlı ve daha sıcak iklime sahip ülkelere göre Rusya'da iklimsel anomalilerin 1.5-2 kat daha yoğun olduğunu göstermektedir. Bu olgu, Rusya'nın kuzeyde bulunması ve geniş coğrafyası ile açıklanmaktadır. Gerçekten de, Rusya'nın Hidrometeoroloji ve Çevre İzleme Federal Servisi'nden yapılan açıklamaya göre, Rusya'da ortalama sıcaklık 20. yüzyılda 1.29°C artarken, dünyadaki ortalama artış son 150 yılda 0.74°C olmuştur. Bu, Rusya'yı diğer ülkelere göre aşırı hava koşullarına karşı daha kırılgan hale getirmekte ve ekonomik kayıplarını artırmaktadır. Örneğin, resmi

tries and increases its economic losses. For instance, according to official statistics, the drought of 2010 in Russia caused economic losses equaling 1.2% of the GDP. Although the temperature rise is mostly favorable for less populated areas of Northern Russia, Siberia and the Far East, it causes economic losses in densely populated southern regions of the country. According to last estimates, over 100 million hectares are affected by desertification. The rise of temperature of the upper ground layer of the permafrost zone is another large economic risk for Russia. The degradation of permafrost due to climate warming will probably cause severe infrastructure damage increasing its maintenance costs. It is worth mentioning that facilities of high economic significance like the Bilibino Nuclear Power Plant located in the Chukotka region and most of the gas and oil pipelines in Siberia and the Far East will need to be moored more firmly in the ground because of the shrinking permafrost.

Unfortunately, there is no official statistics on economic losses caused directly by the effects of the global climate change. According to estimates, a moderate scenario case may lead to a 0.7%-2.0% decrease of Russia's GDP. However, since current temperature fluctuations often exceed the moderate scenario, a slight shift towards a more pessimistic scenario can actually lead to a 2.5%-4.0% decrease of Russia's GDP by 2050. Apart from that, there are also indirect losses related to productivity decrease, migration, and the loss of biodiversity. Hopefully, many of the negative effects and economic losses from the global climate change depend on the capacity of countries to mitigate the risks through investing in environmentally-friendly technologies, developing alternative energy and eco-friendly infrastructure. In 2017, the International Monetary Fund estimated Russia's capabilities of coping with consequences of global warming at 0.58 out of 1.0. Taking into account the fact that for developing countries this figure is 0.45, while for developed ones it is 0.72, Russia's capabilities to with-

istatistiklere göre, 2010 yılında Rusya'daki kuraklık GSYİH'nın %1.2'sine eşit ekonomik kayıplara neden olmuştur. Sıcaklık artışı Kuzey Rusya, Sibirya ve Uzak Doğu gibi daha az nüfuslu bölgeler için yararlı olsa da, ülkenin yoğun nüfuslu güney bölgelerinde ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Son tahminlere göre, ülke topraklarının 100 milyon hektardan fazlası çölleşmeden etkilenmektedir. Permafrost bölgesinin üst zemin tabakasında sıcaklığın yükselmesi, Rusya için bir başka büyük ekonomik risktir. İklim şartlarının değişerek havaların ısınması nedeniyle permafrostun bozulması, ciddi altyapı hasarlarına neden olabilir ve bakım maliyetlerini artırabilir. Çukotka bölgesinde bulunan Bilibino Nükleer Santrali gibi yüksek ekonomik öneme sahip tesislerin ve Sibirya'daki ve Uzak Doğu'daki doğal gaz ve petrol boru hatlarının çoğunun, permafrostun çekilmesi nedeniyle zeminde daha sıkı bir şekilde yere demirlenmesi gerekecektir.

Ne yazık ki, doğrudan küresel iklim değişikliğinin etkilerinden kaynaklanan ekonomik kayıplar hakkında resmi bir istatistik bulunmamaktadır. Tahminlere göre, ılımlı bir senaryo Rusya'nın GSYİH'sında %0.7-%2'lik bir düşüşe yol açabilir. Ancak, mevcut sıcaklık dalgalanmaları genellikle ılımlı senaryoyu aştığı için, daha karamsar bir senaryoya doğru hafif bir kayma 2050 yılına kadar Rusya'nın GSYİH'sında %2.5-%4'lük bir düşüşe yol açabilir. Bunun yanı sıra, verimlilikte azalma, göç ve biyoçeşitlilik kaybına bağlı dolaylı kayıplar da mevcuttur. Küresel iklim değişikliğinden kaynaklanan olumsuz etkiler ve ekonomik kayıpların birçoğu, çevre dostu teknolojilere yatırım yapma, alternatif enerji ve çevre dostu altyapı geliştirme yoluyla ülkelerin riskleri azaltma kapasitelerine bağlıdır. 2017 yılında Uluslararası Para Fonu, Rusya'nın küresel ısınmanın sonuçlarıyla başa çıkma kapasitesini 1 üzerinden 0.58 olarak tahmin etmiştir. Gelişmekte olan ülkeler için bu rakamın 0.45 olduğu, gelişmiş ülkeler için ise 0.72 olduğu dikkate alındığında, Rusya'nın iklim değişikliğinin sonuçlarına karşı dayanma kapasitesi gelişmekte olan ekonomilere kıyasla önemli ölçüde daha

stand against the consequences of climate change are significantly higher compared to developing economies, but still lower than in developed states.

In conclusion, there are neither complete data nor economic models that would take into account all variables in estimating the effects of climate change on the economic growth. The implications of climate change are still highly unpredictable due to the complexity of the Earth ecosystem in general. The fact that much part of Russia is unsuitable for economic activity due to extreme cold climate conditions makes many people to fall in a temptation of believing that gradual increase of the average temperature is economically beneficial for Russia. However, a deeper analysis of the case reveals many additional risks and pitfalls indicating that actual economic losses caused by climate change would be much more severe than it might seem at the first sight. Nevertheless, the ultimate economic impact of climate change is not solely determined by geography. With proper investments and economic policymaking, Russia might considerably reduce the drivers of global warming and overcome the negative effects of climate change.

yüksektir, ancak gelişmiş ülkelerdekinden daha düşüktür.

Sonuç olarak, iklim değişikliğinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini tahmin etme konusunda tüm değişkenleri hesaba katacak tam bir veri seti ya da ekonomik model bulunmamaktadır. Genel olarak Dünya ekosisteminin karmaşıklığı nedeniyle iklim değişikliğinin etkileri hala net olarak tahmin edilememektedir. Rusya'nın büyük bir kısmının aşırı soğuk iklim koşulları nedeniyle ekonomik faaliyet için uygun olmaması, çoğu insanın ortalama sıcaklığın kademeli olarak artmasının Rusya için ekonomik olarak yararlı olduğuna inanmasına neden olmuştur. Ancak, durumun daha derin bir analizi, iklim değişikliğinden kaynaklanan gerçek ekonomik kayıpların ilk bakışta görüldüğünden çok daha ağır olduğunu belirten birçok ek riskleri ve tuzakları ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, iklim değişikliğinin nihai ekonomik etkisi sadece coğrafik konum ile belirlenmemektedir. Doğru yatırımlar ve ekonomik politikalar ile Rusya, küresel ısınmanın nedenlerini önemli ölçüde hafifletebilir ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin üstesinden gelebilir.

COOPERATION ON MIGRATION ISSUES

GÖÇ KONUSUNDA İŞBİRLİĞİ

NEW MIGRATION FLOW TRENDS TO EUROPE AVRUPA'YA YENİ GÖÇ AKIMI EĞİLMELERİ

*Zhengizkhan Zhanaltay **

The civil war in Syria has caused one of the greatest migration flows since World War II and forced more than 13 million people to leave their homes. Among them, around 6.6 million have relocated within the country, while over 5.6 million have sought refuge in neighboring countries, with 3.6 million of them currently residing in Turkey. The scope of the migration flow has spread beyond the region to North Africa, Turkey and finally to the European continent. It is believed that approximately 1.6 million refugees have illegally reached Europe since the start of the conflict, and the major migration flows occurred in 2015 and 2016 when the conflict in Syria escalated. Most of the migrants used the Turkey-Greece and Libya-Italy routes as the main arterial passages, while some also aimed to reach Europe through entering Bulgaria and Spain.

Due to its close proximity to Syria and safer conditions of entering the country through Turkey, Greece has become the main entry point to Europe. In 2015, 856,723 people reached Europe through the Turkey-Greece route, which counted for 85% of total arrivals. With the initiation of the Turkey-EU Refugee Agreement on April 19, 2016, the Turkish coastal forces strengthened their controls over the country's shores and reduced the passages from Turkey to Greece significantly: daily arrivals to Greece dropped from 1,700 people per day in January 2016 to 30 in September 2017. The strict controls along this route have forced migrants who try to reach Europe to use the Libya-Italy route that is more dangerous compared to the Turkey-Greece direction. Starting from 2016, the migration flow has mainly shifted towards the Libya-Italy route and the Central Med-

Suriye'deki iç savaş, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük göç akımlarından birine neden olmuş ve 13 milyondan fazla insanın evlerini terk etmesine yol açmıştır. Bunlardan 6.6 milyon kişi ülke içinde yer değiştirmiş ve Türkiye'deki 3.6 milyon kişi dâhil olmak üzere 5.6 milyondan fazla kişi komşu ülkelere sığınmıştır. Göç akışının kapsamı bölgenin ötesinde Kuzey Afrika'ya, Türkiye'ye ve son olarak Avrupa kıtasına yayılmıştır. Çatışmanın başlamasından bu yana yaklaşık 1.6 milyon mültecinin Avrupa'ya yasadışı yoldan ulaştığı ve Suriye'deki çatışmaların artmasıyla birlikte 2015 ve 2016 yıllarında önemli göç akınlarının yaşandığı belirtilmektedir. Göçmenlerin çoğu Türkiye-Yunanistan ve Libya-İtalya rotalarını ana güzergâh olarak kullanırken, diğerleri Bulgaristan ve İspanya'ya girerek Avrupa'ya ulaşmayı hedeflemiştir.

Suriye'ye yakınlığı ve Türkiye üzerinden ülkeye giriş koşullarının daha iyi olmasından dolayı Yunanistan, Avrupa'ya ana giriş noktası haline gelmiştir. 2015 yılında Türkiye-Yunanistan güzergâhı üzerinden Avrupa'ya 856,723 kişi ulaşmış ve bu, toplam gelenlerin %85'ini oluşturmuştur. Türkiye-AB Mülteci Anlaşması'nın 19 Nisan 2016 tarihinde başlatılmasıyla birlikte, Türkiye'nin sahil güvenlik güçleri ülke kıyılarındaki kontrollerini güçlendirmiş ve Türkiye'den Yunanistan'a geçişleri önemli ölçüde azaltmıştır: Yunanistan'a günlük girişler Ocak 2016'da günde 1,700 kişi iken Eylül 2017'de 30'a kadar düşmüştür. Bu rota üzerindeki sıkı kontroller nedeniyle Avrupa'ya ulaşmak isteyen göçmenler, Türkiye-Yunanistan rotasına göre daha tehlikeli olan Libya-İtalya rotasını kullanmak zorunda kalmıştır. 2016'dan itibaren göç akışı, Libya-İtalya rotasına ve Orta Akdeniz'e kaymıştır. Burada göç edenlerin sa-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnl@gmail.com

iterranean where numbers increased from 153,842 people in 2015 to 181,436 in 2016.

Instead of passing through the stable and secure country like Turkey, they need to go through the country newly recovering from the conflict like Libya where the Tripoli government recognized by the United Nations has a limited control over the country's territory. In addition to that, compared to the Eastern Mediterranean route, the death rates in the Central Mediterranean route have been much higher due to a longer distance and the use of inflatable boats by smugglers in order to avoid being caught by the Libyan and Italian coastal forces. In 2016, the death rate at the Eastern Mediterranean route was 1 in 88 people, whereas the mortality at the Central Mediterranean route was almost twice higher – one death for every 47 arrivals.

Eventually, this new trend in the illegal migration problem forced Italian officials to work more closely with the Libyan authorities. On February 3, 2017, Italian Prime Minister Paolo Gentiloni and Libyan Prime Minister Fayez Serraj signed an agreement regarding the reduction of the migration flow with Italy agreeing to send €220 million to Libya in order to support the efforts of the Libyan government to curb the migration influx from Libya to Italy. According to the agreement, alongside with the financial assistance, Italy will train the Libyan coast guard forces and contribute to the construction of refugee camps in Libya.

According to international law, if illegal migrants are caught within the Libyan sea border they could be sent back to Libya. However, if they are captured in international waters, they need to be brought to Italy in order to process their asylum applications. Due to a large number of arrivals, the procedural period has taken quite a long time, and during this period refugees have settled in refugee camps in Italy. It could be said that the efforts by the Italian and Libyan authorities have surely improved the capability of coastal forces to catch more migrants, but

yısı 2015 yılında 153,842 kişi iken 2016'da 181,436'ya yükselmiştir.

Göçmenler, Türkiye gibi istikrarlı ve güvenli bir ülkeden geçmek yerine Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Trablus hükümetinin ülke toprakları üzerinde sınırlı bir kontrol sahibi olduğu Libya gibi çatışmadan yeni çıkmış olan bir ülke üzerinden yolculuklarına devam etmek zorunda kalmışlardır. Buna ek olarak, Doğu Akdeniz rotasına kıyasla Orta Akdeniz'deki ölüm oranları çok daha yüksek olmuştur. Bunun nedenleri arasında daha uzun mesafe ile Libya ve İtalya sahil güvenlik güçleri tarafından kullanılan radara yakalanmamak adına kaçakçıların şişirilebilir botları kullanması yer almaktadır. 2016 yılında Doğu Akdeniz'deki ölüm oranı 88 kişide 1 iken, Orta Akdeniz'deki ölüm oranı her 47 gelişte bir ölüm ile neredeyse iki kat daha yüksek olmuştur.

Yasadışı göç sorunundaki bu yeni eğilim nedeniyle İtalyan yetkililer Libya makamlarıyla daha yakın çalışmaya başlamıştır. 3 Şubat 2017 tarihinde İtalya Başbakanı Paolo Gentiloni ve Libya Başbakanı Fayez Serraj, göç akışının azaltılması konusunda bir anlaşmayı imzalamışlardır. İtalya, Libya hükümetinin Libya'dan İtalya'ya göç akışını engellemeye yönelik çabalarını desteklemek amacıyla Libya'ya 220 milyon avro göndermeyi kabul etmiştir. Anlaşmaya göre, İtalya, mali yardımların yanı sıra Libya sahil güvenlik güçlerini eğitecek ve Libya'da mülteci kamplarının inşasına katkıda bulunacaktır.

Uluslararası hukuka göre, kaçak göçmenler Libya deniz sınırında yakalanırsa Libya'ya geri gönderilebilirler. Ancak, göçmenlerin uluslararası sulara yakalanması durumunda, sığınma başvurularını işlemekten geçirmek için İtalya'ya getirilmeleri gerekmektedir. Çok sayıda mülteci olması nedeniyle, başvuru işlem süreci oldukça uzun bir zaman alabilmektedir ve bu dönemde mülteciler İtalya'daki mülteci kamplarına yerleştirilmektedirler. İtalya ve Libya makamlarının çabaları sahil güvenlik güçlerinin daha fazla göçmen yakalaması-

they have not solved the issue of the illegal migration flow.

Moreover, the situation in the Libyan case was more complicated than the Turkish case. While the majority of migrants using the Turkey-Greece route were Syrians who were escaping from the civil war in search of safer and better living conditions, the majority of illegal migrants using the Libya-Italy route were mostly labor migrants from North Africa, the Middle East and countries like Afghanistan and Pakistan who were escaping from poverty. Another issue was that transporting migrants became a lucrative business for people smugglers. It is reported that migrants paid at least \$1,000 per person to smugglers, which contributed to the increase in the number of arrivals from Libya to Italy.

This trend continued until July 2017 when the Tripoli government struck a deal with Ahmed Al Dabbashi, also known as Al Ammu (the Uncle), the top smuggler in the city of Sabratha, which is the hub for people smugglers in Libya. After the deal, the monthly arrivals to Italy fell dramatically from 22,993 in June 2017 to 3,914 in August 2017, and in 2018 the figures stabilized around 1,000, increasing to about 3,000 only in the summer season. However, although the deal has sharply decreased the arrivals to Europe, the migration flow has changed its course to more diversified routes, especially after the Turkey-EU agreement. With the closure of the two main routes, migrants have shifted towards several different routes, and Spain with 54,099 people has become the main entry point, which is 2.5 times more compared with the previous year. During January-October 2018, Spain accounted for 44% of total arrivals to Europe. Moreover, the arrivals to Greece significantly increased from 28,340 people in 2017 to 43,135 people in 2018.

Although with the Turkey-EU Refugee Agreement arrivals from Turkey to Greece have sharply decreased, and with Hungary strictly controlling its borders, the opening of a new route across Albania to Croatia by people smugglers has turned the Balkans

na katkıda bulunmasına rağmen, yasadışı göç akışı sorununu çözmemiştir.

Ayrıca, Libya'daki durum, Türkiye'deki durumdan daha karmaşık hale gelmiştir. Türkiye-Yunanistan rotasını kullanan göçmenlerin çoğunluğu, daha güvenli ve daha iyi yaşam koşulları arayışında iç savaştan kaçan Suriyeliler iken, Libya-İtalya rotasını kullanan kaçak göçmenlerin çoğu, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Afganistan ve Pakistan gibi ülkelerdeki yoksulluktan kaçan göçmenlerdir. Başka bir konu da göçmenlerin taşınmasının insan kaçakçıları için kazançlı bir iş haline gelmesi olmuştur. Göçmenlerin, kaçakçılara, kişi başına en az 1,000 dolar ödeme yaptıkları ve bu durumun Libya'dan İtalya'ya gelen mülteci sayısındaki artışa katkıda bulunduğu belirtilmektedir.

Bu eğilim, Trablus hükümetinin Libya'da insan kaçakçılarının merkezi olan Sabratha kentindeki en büyük kaçakçı olan Al Ammu (Amca) olarak da bilinen Ahmed el-Dabbashi ile bir anlaşma yaptığı Temmuz 2017'ye kadar devam etmiştir. Anlaşmadan sonra, İtalya'ya aylık gelenlerin sayısı, Haziran 2017'de 22,993 iken Ağustos 2017'de 3,914'e düşmüştür. Bu rakam, 2018'de yaklaşık 1,000 göçmen seviyelerine inmiş olup yaz sezonunda yaklaşık 3,000 civarına yükselmektedir. Ancak, anlaşma, Avrupa'ya girişi keskin bir şekilde azalttıysa da, göç akışı özellikle Türkiye-AB anlaşmasından sonra olduğu gibi daha çeşitli yollara yönelmiştir. İki ana yolun kapatılmasıyla göçmenler farklı güzergâhlara kaymış ve 54,099 göçmen ile İspanya ana giriş noktası olmuştur. Bu, bir önceki yıla göre 2.5 kat daha fazladır. Ocak-Ekim 2018 döneminde İspanya'ya ulaşan kaçak göçmenler, Avrupa'ya gelenlerin toplam %44'ünü oluşturmuştur. Ayrıca, Yunanistan'a gelenlerde ise önemli bir artış kaydedilerek 2017'de 28,340 olan sayı 2018'de 43,135 kişiye ulaşmıştır.

Türkiye-AB Mülteci Anlaşması sonrasında Türkiye'den Yunanistan'a gelen mülteci sayısında keskin bir düşüş yaşanmasına rağmen Arnavutluk'tan Hırvatistan'a insan kaçakçıları tarafından yeni bir rotanın açılması Balkanlar'ı, iç Avrupa'ya yeni bir tran-

into a new transit route to inner Europe. This new trend in the illegal migration process has put more pressure on Greece as an entrance point. According to registered irregular apprehension reports between January-October 2018, the number of migrants detained in the Balkan countries has rapidly increased, with Bosnia Herzegovina taking the lead with 20,879, compared to only 812 in the same period of 2017. The similar increasing trend could be seen in other Balkan countries like Slovenia, Serbia, Croatia and Montenegro with 7,456, 7,257, 6,152, and 4,071 detained migrants, respectively.

The current trends indicate that the migration flow in terms of migrant profiles has become a mixture of Syrians and labor migrants from different countries, mostly North African ones. As for the preferred path, the Libya-Italy route has divided into two parts where some travel all the way to Gibraltar and pass to Spain, while others use new transit corridors in the Balkans aiming to reach Albania through Greece in order to travel to inner parts of Europe.

sit güzergâh haline getirmiştir. Bu noktada Macaristan'ın kendi sınırlarını sıkı bir şekilde kontrol etmesi de bu eğilimde etkili olmaktadır. Yasadışı göç sürecindeki bu yeni eğilim Avrupa'ya giriş noktalarından birisi olan Yunanistan rotası üzerinde daha fazla baskı yapmaktadır. Ocak-Ekim 2018 arasında kayıtlı düzensiz tutuklama raporlarına göre, Balkan ülkelerinde gözaltına alınan göçmen sayısı hızla artmaktadır. Bu ülkeler arasında 20,879 gözaltına alınan kişi ile Bosna Hersek birinci sırada yer almaktadır. Bu rakam, 2017 yılının aynı döneminde sadece 812 olmuştur. Benzer artış eğilimi Slovenya, Sırbistan, Hırvatistan ve Karadağ gibi diğer Balkan ülkelerinde de görülmektedir. Bu ülkelerde sırasıyla 7,456, 7,257, 6,152 ve 4,071 kişi gözaltına alınmıştır.

Mevcut eğilimler, göçmen profilleri açısından göç akışının Suriyeliler'in ve çoğunlukla Kuzey Afrika olmak üzere farklı ülkelerden gelen göçmen işçilerin bir karışımı haline geldiğini göstermektedir. Tercih edilen yola gelince, Libya-İtalya rotası iki bölüme ayrılmıştır. Bazıları Cebelitarık'a ulaştıktan sonra İspanya'ya geçerken, diğerleri Avrupa'nın iç bölgelerine geçmek için Yunanistan üzerinden Arnavutluk'a ulaşmayı hedefleyerek Balkanlar'daki yeni transit koridorlarını kullanmaktadırlar.

SYRIA CRISIS: TURKEY PREVENTS NEW POTENTIAL MIGRATION WAVE SURIYE KRİZİ: TÜRKİYE YENİ POTANSİYEL BİR GÖÇ DALGASINI ÖNLEMİŞTİR

*Zhengizkhan Zhanaltay **

The civil war in Syria in seven years has forced more than 13 million Syrians to leave their homes due to security concerns. Among them, as of 27 September 2018, 5,628,350 people are seeking refuge abroad according to the figures registered by the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), including almost one million Syrians who chose to reach the European soil searching safer and better life opportunities. Around 6.6 million of Syrian refugees have internally relocated to safer regions in the country.

This migration flow has caused a major migration crisis, which covered the Middle East, North Africa, Turkey and Europe. During this humanitarian crisis, Turkey with its open door policy has accepted until September 27, 2018 3,567,658 Syrians, who account for around 61% of the total number of Syrian refugees registered by the UNHCR. In order to provide humanitarian assistance to Syrian refugees, the Turkish government has spent more than \$25 billion since 2011, which puts the country on top of the list of the most generous countries in terms of the share of GDP allocated for humanitarian assistance.

With the escalation of the conflict in 2015, the number of migrants who reached Europe through illegal ways has significantly increased to 1.16 million. In order to control the irregular migration flow to Europe through the main Turkey-Greece route, the European Union and Turkey signed the Turkey-EU refugee deal on March 19, 2016. According to the agreement, Turkey strengthened its control over its Aegean Sea borders thereby reducing the number of arrivals through this route by 98% comparing January 2016 and Janu-

Suriye’de yedi yıldır süren iç savaş, 13 milyondan fazla Suriyeli’yi güvenlik kaygıları nedeniyle evlerini terk etmek zorunda bırakmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından belirtilen rakamlara göre, 27 Eylül 2018 itibarıyla 5,628,350 kişi kayıtlı olarak yurtdışındaki ülkelere sığınmıştır. Bunların arasında Avrupa topraklarında daha güvenli ve daha iyi yaşam fırsatları arayan yaklaşık bir milyon Suriyeli bulunmaktadır. Yaklaşık 6.6 milyon Suriyeli ise, ülke içinde daha güvenli bölgelere yerleşmişlerdir.

Bu göç akışı, Ortadoğu, Kuzey Afrika, Türkiye ve Avrupa’yı kapsayan büyük bir göç krizine neden olmuştur. Bu insani kriz sırasında Türkiye, “açık kapı” politikasıyla 27 Eylül 2018 tarihi itibarıyla 3,567,658 Suriyeli’yi kabul etmiştir. Bu, BMMYK tarafından kaydedilen toplam Suriyeli mülteci sayısının yaklaşık %61’ini oluşturmaktadır. Suriyeli mültecilere insani yardım sağlamak amacıyla Türk hükümeti, 2011’den bu yana 25 milyar dolardan fazla kaynak harcamıştır. Bu durum, ülkenin, insani yardım harcamalarının GSYİH içindeki payı bakımından en cömert ülkeler listesinin başında yer almasını sağlamıştır.

2015 yılında çatışmaların şiddetlenmesiyle Avrupa’ya yasadışı yollardan gelen göçmenlerin sayısında hızlı bir artış yaşanmış ve bu sayı 1.16 milyona çıkmıştır. Türkiye-Yunanistan arasındaki ana güzergâh üzerinden Avrupa’ya düzensiz göç akışını kontrol etmek amacıyla Avrupa Birliği ve Türkiye, 19 Mart 2016 tarihinde Türkiye-AB mülteci anlaşmasını imzalamıştır. Anlaşmaya göre Türkiye, Ege Denizi sınırları üzerindeki kontrolünü güçlendirmiştir. Böylece

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnlt@gmail.com

ary 2018. Nevertheless, without ending the conflict it was clear that the migration flow would continue through different routes. For example, the closure of the Turkey-Greece route has shifted many Syrian migrants who aim to reach Europe to the more dangerous Libya-Italy direction.

In order to find a peaceful diplomatic solution to the Syrian crisis, the Geneva peace talks were organized with the aim to bring the parties to the negotiation table. However, between 2012 and 2017, seven Geneva meetings organized under the United Nations (UN) auspices in order to stop the conflict failed because the parties were not able to reach a durable agreement. In these gatherings, as the UN tried to start the negotiations between the regime and the opposition, on December 2015, the UN Security Council adopted Resolution 2254, which lays down the basis for negotiations. However, following the Geneva III meeting in February 2016, the talks were suspended due to disagreements between the parties. The following Geneva meetings also ended without any significant results because of similar insurmountable differences.

While the Geneva meetings continued, Turkey and Russia got more involved in the process and arranged a nation-wide ceasefire between the regime and opposition forces in December 2016. To build on this event, the Astana talks were initiated in January 2017 bringing both opposing parties to the negotiation table to discuss a peaceful solution face to face for the first time. Moreover, Turkey, Russia and Iran agreed to monitor the ceasefire agreed in December 2016. In the following rounds of the Astana talks, the parties agreed on a number of issues such as the prisoner exchange and maintaining the ceasefire. During the sixth Astana meeting in September 2017, Turkey, Russia and Iran agreed on establishing de-escalation zones, which included Eastern Ghouta, the provinces of Idlib, Homs, Latakia, Aleppo and Hama, for six months with the possibility of an extension.

bu güzergâh üzerinden gelenlerin sayısı, Ocak 2016 ve Ocak 2018 karşılaştırıldığında %98 oranında azalmıştır. Bununla birlikte, çatışma sona ermezse göç akışının farklı yollardan devam edeceği aşîkâr bir durumdur ve öyle de olmuştur. Örneğîn, Türkiye-Yunanistan güzergâhının kapatılması, Avrupa'ya ulaşmak isteyen birçok Suriyeli göçmenin daha tehlikeli Libya-İtalya güzergâhını tercih etmesine neden olmuştur.

Suriye krizine barışçıl bir diplomatik çözüm bulmak için, tarafları müzakere masasında bir araya getirmeyi amaçlayan Cenevre barış görüşmeleri düzenlenmiştir. Ancak, 2012 ile 2017 yılları arasında çatışmanın sona erdirilmesi için Birleşmiş Milletler (BM) himayesinde düzenlenen yedi Cenevre toplantısı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Çünkü taraflar, sağlam bir anlaşmaya varamamışlardır. Bu toplantılarda BM, rejim ve muhalefet arasında müzakereleri başlatmaya çalışma amacıyla, Aralık 2015'te BM Güvenlik Konseyi 2254 sayılı kararı kabul ederek görüşmelerin temelini atmıştır. Ancak, Şubat 2016'da yapılan 3. Cenevre toplantısının ardından, taraflar arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle görüşmeler askıya alınmıştır. Sonraki Cenevre toplantıları da benzer aşîlılmaz farklılıklar nedeniyle önemli bir sonuca ulaşılammıştır.

Cenevre toplantıları devam ederken, Türkiye ve Rusya bu sürece daha fazla dâhil olmuş ve Aralık 2016'da rejim ve muhalefet güçleri arasında ulusal çapta bir ateşkesin oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Daha sonrasında ise Ocak 2017'de Astana görüşmeleri başlamıştır. Böylece, taraflar ilk kez barışçıl çözümü yüz yüze görüşmek üzere bir araya gelmişlerdir. Ayrıca, Türkiye, Rusya ve İran, Aralık 2016'da kabul edilen ateşkesin izlenmesi konusunda anlaşmışlardır. Astana görüşmelerinin sonraki turlarında taraflar, mahkûm değişimi ve ateşkesi sürdürme gibi bir dizi konuda anlaşmışlardır. Eylül 2017'de düzenlenen altıncı Astana toplantısında Türkiye, Rusya ve İran; Doğu Guta bölgesinin yanı sıra İdlib, Humus, Lazkiye, Halep ve Hama eyaletlerinde çatışmasızlık bölgelerinin kurulması konusunda anlaşmışlardır. Bunun da altı ay boyunca

The diplomatic initiatives of Turkey, Russia and Iran managed to reduce the escalation of violence which also had a positive impact on the migration dynamics: starting from 2017 the number of return migrants has gradually increased, and it is indicated that so far around 200,000 Syrians has returned back to their country.

However, the recent preparations of the regime forces for a military assault against Idlib has strained the cooperative atmosphere between Turkey and Russia. Turkey has explicitly expressed its concern about potential negative consequences of a ground assault in Idlib, which is the last stronghold of the opposition forces and, with the population of 3.5 million people, hosts many internally displaced Syrians.

In order to prevent a major humanitarian crisis from occurring, Turkey has sped up its diplomatic talks with Russia and Iran. Turkey has proposed to establish a 15-20 kilometer weapons-free zone around Idlib, which will be controlled by the Turkish and Russian forces. Turkey's 12 observation posts in the area will remain, and Turkey will reinforce these units. In addition to that, the extremist groups, which could potentially escalate the conflict, will be separated from the opposition forces, and, in return, Russia will make sure that there will be no military assault against Idlib by the regime forces.

On September 7, 2018, the leaders of the three countries met in Tehran to discuss the ways to stop the operation in Idlib but failed to reach an agreement thus increasing the possibility of a ground assault scenario and a new massive migration flow from Idlib to Turkey. Nevertheless, President of Turkey Recep Tayyip Erdogan met with Russian Federation President Vladimir Putin on September 17, 2018, in Sochi to continue the talks on the Idlib issue. As a result of the meeting, the Russian side accepted the Turkish proposal, and Defense Minister of the Russian Federation Sergey Shoygu stated that there would be no military assault on Idlib.

geçerli olması ve gerektiğinde sürenin uzatılması öngörülmektedir.

Türkiye, Rusya ve İran'ın diplomatik inisiyatifleri, şiddetin tırmanmasını azaltabilmiştir. Bu, göç dinamikleri üzerinde de olumlu bir etki yaratmıştır. Örneğin, 2017'den itibaren geri dönen göçmenlerin sayısı giderek artmış ve şu ana kadar 200,000 civarında Suriyeli ülkelerine geri dönmüştür.

Ancak, rejim güçlerinin İdlib'e yönelik son askeri saldırı hazırlıkları, Türkiye ve Rusya arasında işbirliği ortamını gerginleştirmiştir. Türkiye, İdlib'de kara saldırısının olası olumsuz sonuçları hakkında endişelerini açıkça dile getirmiştir. Muhaliflerin son kalesi olan İdlib'de, 3.5 milyon kişi yaşamakta olup, bu kent, ülke içinde yerlerinden edilmiş birçok Suriyeli'ye ev sahipliği yapmaktadır.

Yeni büyük bir insani krizin ortaya çıkmasını önlemek için Türkiye; Rusya ve İran ile diplomatik görüşmelerini hızlandırmıştır. Türkiye, İdlib civarında Türk ve Rus kuvvetleri tarafından kontrol edilecek 15-20 kilometrelik silahsız bir bölge kurmayı önermiştir. Öneriye göre, Türkiye'nin bölgedeki 12 gözlem noktası kalacak ve Türkiye bu birimleri güçlendirecektir. Buna ek olarak, çatışma ortamını kızıştırma potansiyeli olan aşırı uçtaki gruplar muhalif güçlerden ayrıştırılacak ve Rusya da, rejim güçleri tarafından İdlib'e karşı askeri bir harekâtın olmasını önleyecektir.

7 Eylül 2018'de üç ülkenin liderleri, Tahran'da bir araya gelerek İdlib'de operasyonu durdurma yollarını tartışmışlar, ancak anlaşmaya varamamışlardır. Böylece kara saldırısı senaryosu ve İdlib'den Türkiye'ye yeni bir göç akışı olasılığı artmıştır. Bununla birlikte, 17 Eylül 2018'de Soçi'de Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir araya gelerek İdlib konusunda görüşmelere devam etmiştir. Toplantı sonucunda Rus tarafı Türkiye'nin teklifini kabul etmiş ve Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu, İdlib'e askeri saldırı yapılmayacağını belirtmiştir.

Due to its diplomatic efforts, Turkey has managed to find a peaceful solution of the Idlib issue and also prevented a potential new massive migration flow from Syria's Idlib to Turkey. Otherwise, Turkey would have dealt with another enormous wave of migrants, even though President Erdogan stated that in case of a military assault the Turkish side would continue accepting refugees from Syria due to the country's open door policy. However, Ankara needed to try stopping it by using diplomatic channels, and through numerous meetings and negotiations with the leaders of Russia and Iran, the Turkish leadership managed to halt the military operation against Idlib and prevented another major humanitarian crisis.

Diplomatik çabaları sayesinde Türkiye, İdlib sorununun barışçıl bir yol ile çözerek hem yeni bir insani dramı önlemiş hem de Suriye'nin İdlib kentinden Türkiye'ye yeni göç akışını engellemiştir. Bu noktada Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan, askeri saldırı senaryosu durumunda büyük göç dalgasının Türkiye'ye yönelmesi halinde ülkenin izlediği "açık kapı" politikasının sürdürülerek yeni gelenleri de kabul edeceklerini, lakin öncelikli olarak bunu diplomatik yollarla barışçıl bir şekilde çözmeye çalışmaları gerektiğini ifade etti. Dahası Türk yönetimi almış olduğu inisiyatif ve kararlı duruşu sayesinde, Rusya ve İran'ın liderleriyle yapılan görüşmeler ve müzakereler sonrasında İdlib'e karşı askeri harekâtı durdurarak önemli bir diplomatik başarıya imza atmış olup bir başka muhtemel büyük bir insani krizi önlemeyi başaramamıştır.

UNDECIDED FATE OF ILLEGAL MIGRANTS IN EUROPEAN UNION AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YASADIŞI GÖÇMENLERİN BELİRSİZ KADERİ

*Zhengizkhan Zhanaltay **

As of 2016, there were 65.6 million people across the world who had been forced to leave their homes due to various reasons. Among them, 22.5 million were reported to seek refuge abroad, while 10 million people were registered as stateless persons, and the rest were relocated to a different region in their country. According to the United Nations statistics, every day 42,500 people have to leave their homes. This number has significantly increased during the 2014-2016 period, during which the civil war in Syria has reached its peak forcing millions of people to become refugees. This conflict has put 13.2 million Syrians in need, with 6.6 million migrating to safer regions in the country and 5.6 million searching a refuge abroad. As of 2018, Turkey hosts more than 63% of Syrian refugees, or 3.58 million, followed by Lebanon (986,942 people), Jordan (666,113 people), Iraq (249,641 people) and Egypt (128,956 people). However, many refugees try to reach Europe, mainly its Western part, with countries like Germany, the United Kingdom and France being their desired main destinations.

An attempt on searching a better life in developed countries of Europe officially starts with sending an application of a refugee to the competent authorities of European countries. However, due to the massive amount of applications and bureaucracy, reaching Europe through legal ways could take quite a long time. Therefore, millions of Syrians who are escaping from the civil war and refugees from other "hot spots" try to reach Europe illegally. This has caused a serious challenge for the frontline countries of Europe (South Cyprus, Greece, Italy, Malta and Spain) and for the countries located in the migration

2016 itibariyle küresel çapta 65,6 milyon kişi çeşitli nedenlerle evlerinden uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Bunların 22,5 milyonu başka ülkelere sığınırken, 10 milyonu vatansız olarak kaydedilmiştir, geri kalanları ise ülkelerinde farklı bölgelere göç etmişlerdir. Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre, her gün 42,500 kişi evlerini terk etmek zorunda kalmaktadır. Bu rakam, 2014-2016 döneminde önemli ölçüde artmıştır. Çünkü bu dönemde Suriye'deki iç savaş doruk noktasına ulaşmış olup, milyonlarca insanı mülteci konumuna düşürmüştür. Bu çatışma nedeniyle 13,2 milyon Suriyeli yardıma muhtaç hale gelmiş, 6,6 milyon kişi ülke içinde daha güvenli bölgelere göç etmiş ve 5,6 milyon kişi dünyanın çeşitli ülkelerine sığınmak zorunda kalmıştır. 2018 itibariyle Türkiye, Suriyeli mültecilerin %63'ünden fazlasına veya 3.58 milyon kişiye, Lübnan 986,942, Ürdün 666,113, Irak 249,641 ve Mısır 128,956 kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Ancak, birçok mülteci, Avrupa'nın Batı bölgesinde bulunan Almanya, İngiltere ve Fransa gibi ülkelere ulaşmaya çalışmaktadır.

Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde daha iyi bir yaşam arayışı Avrupa ülkelerinin yetkili makamlarına mülteci başvurusunun gönderilmesi ile başlamaktadır. Ancak, büyük miktarda başvuru sayısı ve uzun süren bürokratik süreçten dolayı, Avrupa'ya yasal yollarla ulaşmak uzun zaman alabilmektedir. Bu nedenle, iç savaştan kaçan milyonlarca Suriyeli ve diğer "sıcak noktalardan" kaçan mülteciler, Avrupa'ya yasadışı yollardan ulaşmaya çalışmaktadır. Bu durum, Avrupa'nın deniz kıyı sınırında bulunan ve ön cephe olarak tabir edilen ülkeleri (Güney Kıbrıs, Yunanistan, İtalya, Malta ve İspanya) ve Avrupa'ya göç koridorunda yer alan ülkeler (Türkiye-Yunanistan ve Libya-İtalya

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnlt@gmail.com

corridor to Europe (Turkey-Greece and Libya-Italy routes).

By 2015, over 1.16 million people illegally reached Europe via the main Turkey-Greece and Libya-Italy routes. The massive increase in the number of arrivals has caused a serious concern for many European countries, especially for the frontline and main destination countries. In order to regulate the uncontrolled migration influx to Europe via Turkey, on March, 19, 2016, Turkey and the European Union (EU) reached an agreement. This agreement allowed establishing a legal mechanism for accepting refugees who are in need of international protection and reducing the number of arrivals from the Turkey-Greece route. According to the agreement, Turkey strengthened border controls in the Aegean Sea and reduced the arrivals by 98%. The arrivals dropped from 1,700 people in January 2016 to 45 in January 2017 and 31 in May 2018.

As for the mechanism for accepting refugees, there has been a limited success. According to the agreed resettlement and relocation scheme also known as the July 20, 2015 scheme, it was planned to resettle 22,504 and relocate 160,000 people by September 2017. Due to various reasons, the parties were not able to reach the targeted numbers until the defined timeline. In fact, as of March 2018, the number of resettled persons totaled 29,314, including 19,432 people under the July 20, 2015 scheme and 8,027 under the EU-Turkey agreement. In case of relocations, by March 2018, only 33,846 people have been relocated, including 21,847 people from Greece and 11,999 from Italy. However, the figure is far below the target amount of 160,000 people.

There are a range of reasons that slowed down the resettlement process to reach the targeted number within the planned timeline. Long bureaucratic regulations mostly related to security background controls has extended the period for the acceptance process. The EU member countries were reluctant to soften their security background checks to fasten the process despite the fact that the EU Commission recommended to apply security background checks only if it seems necessary

güzergâhları) için ciddi bir soruna neden olmaktadır.

2015 yılına kadar 1.16 milyondan fazla kişi, Türkiye-Yunanistan ve Libya-İtalya güzergâhları aracılığıyla Avrupa'ya yasadışı yollardan ulaşmıştır. Gelenlerin sayısında büyük artış, başta ön cephe ve ana hedef ülkeler olmak üzere birçok Avrupa ülkesi için ciddi bir endişe yaratmıştır. Türkiye üzerinden Avrupa'ya kontrolsüz göç akışını düzenlemek için, 19 Mart 2016 tarihinde Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) bir anlaşmaya varmıştır. Bu anlaşma, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan mültecileri kabul etmek ve Türkiye-Yunanistan güzergâhından gelenlerin sayısını azaltmak için yasal bir mekanizmanın oluşturulmasını sağlamıştır. Anlaşmaya göre, Türkiye Ege Denizi'nde sınır kontrollerini güçlendirerek gelenlerin sayısını %98 oranında azaltmıştır. Günlük gelenlerin sayısı Ocak 2016'da 1,700 kişiden Ocak 2017'de 45'e ve Mayıs 2018'de 31'e düşmüştür.

Mültecileri kabul etme mekanizmasında ise önemli bir başarı sağlanamamıştır. 20 Temmuz 2015 planı olarak da bilinen yerleştirme ve yer değiştirme planına göre, Eylül 2017'ye kadar 22,504 kişinin yerleştirilmesi ve 160,000 kişinin yer değiştirmesi öngörülmüştür. Çeşitli nedenlerle taraflar belirlenen tarihe kadar hedeflenen rakamlara ulaşamamışlardır. Nitekim Mart 2018 itibarıyla, 20 Temmuz 2015 planı kapsamında 19,432 kişi ve AB-Türkiye anlaşması çerçevesinde 8,027 kişi dâhil olmak üzere toplam 29,314 kişi yerleştirilmiştir. Yer değiştirmeye gelince, Mart 2018'e kadar Yunanistan'dan 21,847 ve İtalya'dan 11,999 kişi dâhil olmak üzere sadece 33,846 kişi yer değiştirmiştir. Ancak, bu rakam, 160,000 kişi olarak belirlenen hedef miktarın çok altındadır.

Planlanan zaman çizelgesinde hedeflenen sayıya ulaşmak için yerleştirme sürecini yavaşlatan bir dizi sebep bulunmaktadır. Genellikle güvenlik kontrolleri ile ilgili uzun bürokratik düzenlemeler kabul sürecinin süresini uzatmıştır. AB Komisyonu'nun bu işlem süresinin birkaç aydan 2 haftaya kadar azaltılmasını ve güvenlik kontrollerinin gerekli görüldüğü takdirde uygulanmasını tavsiye etmesine rağmen, AB üyesi ülkeler süreci hızlandırmak için güvenlik kontrole-

to reduce the time for this procedure from several months to 2 weeks.

In addition to that, countries like Poland, Austria and Hungary stood strongly against accepting refugees, which greatly slowed the process. Despite the pressure from the EU Commission, Poland and Hungary did not accept any refugee for the resettlement, whereas Austria, though being defined as an anti-migrant country, has complied with its pledged number of 1,900 resettling people under the July 20, 2015 scheme. However, after the October 2017 federal elections, the balance between the country's left and right political forces has been changed in favor of the right-wing parties, which do not plan to continue accepting refugees for the resettlement purposes.

In order to find a solution to the resettlement issue, Bulgaria, which leads the rotating presidency of the EU Council until June 2018, has offered a modified version of the Dublin Regulation aimed at regulating responsibilities in processing applications of refugees seeking international protection. Under the revised document, a six-month time-limit asylum procedure could be extended to 10 years, which caused a major debate among the EU member countries. According to the current Dublin Regulation, refugees need to be registered in the first arrival country and cannot seek asylum in another country before the 6-month time limit. Moreover, it is proposed to increase payments for accepted refugees and change mandatory quotas for their resettlement. According to the Dublin Regulation, the EU countries, which agreed to accept refugees for permanent settlement, receive a €10,000 for every single person from the EU budget. The new proposal aims to increase this amount to €30,000. Under the new proposal, the mandatory quotas for resettlement and relocation, which ended in September 2017 and turned into a voluntary acceptance process, will be implied if there is another major inflow of migrants.

The Bulgarian proposal aimed to please the frontline countries by increasing the financial support for accepting refugees and reduce the criticism of Poland, Austria and Hungary by increasing the duration of stay in

rini yumuşatma konusunda isteksiz davranmışlardır.

Buna ek olarak, Polonya, Avusturya ve Macaristan gibi ülkeler, mültecileri kabul etmeye karşı çıkmıştır. Bu, süreci büyük ölçüde yavaşlatmıştır. AB Komisyonu'nun baskısına rağmen, Polonya ve Macaristan yerleştirilmesi için herhangi bir mülteci kabul etmemiştir. Avusturya ise göçe karşı bir ülke olarak tanımlanmakla birlikte, 20 Temmuz 2015 planına göre 1,900 kişiyi yerleştirerek taahhüdünü yerine getirmiştir. Ancak, Ekim 2017 federal seçimlerinden sonra ülkenin sol ve sağ siyasi güçleri arasındaki denge, yerleştirme amaçları için mültecileri kabul etmeye devam etmeyi planlamayan sağcı partiler lehine değişmiştir.

Yerleştirme konusuna bir çözüm bulmak amacıyla Haziran 2018'e kadar AB Konseyi'nin dönem başkanlığını yürüten Bulgaristan, mültecilerin uluslararası koruma başvurularının işlenmesinde sorumlulukları düzenleyen Dublin Sözleşmesi'nin değiştirilmiş bir versiyonunu önermiştir. Bu belgeye göre, altı aylık sığınma işlem süresinin 10 yıla uzatılması önerisi AB üye ülkeleri arasında büyük tartışmalara neden olmuştur. Mevcut Dublin Sözleşmesi'ne göre, mültecilerin ilk varış ülkesinde kayıtlı olmaları gerekmekte ve 6 aydan önce başka bir ülkede sığınma talebinde bulunamamaktadır. Ayrıca, kabul edilen mültecilere yönelik ödemelerin artırılması ve yerleştirme için zorunlu kotaların değiştirilmesi önerilmektedir. Dublin Sözleşmesi'ne göre, kalıcı yerleştirme için mültecileri almayı kabul eden AB ülkeleri, her bir kişi için AB bütçesinden 10,000 avro ödemektedir. Yeni öneri, bu tutarı 30,000 avroya yükseltmeyi amaçlamaktadır. Yeni öneriye göre, Eylül 2017'de sona eren ve gönüllü bir kabul sürecine dönüşen yerleştirme ve yer değiştirme için zorunlu kotalar, başka bir büyük göç akışı olması durumunda tekrar devreye girebilecektir.

Bulgaristan'ın önerisi, mültecileri kabul etmeye yönelik mali desteği artırarak cephe ülkelerini memnun etmeyi ve kayıtlı ülkede kalış süresini 10 yıla kadar uzatarak Polonya, Avusturya ve Macaristan'ın eleştirilerini azaltmayı amaçlamıştır. Ancak, bu durum, üye ülkeler arasında daha büyük bir bölünmeye yol açmıştır. Ön cephe ülkelerinin bu

the registered country up to 10 years. However, it has led to a greater division among the member countries. The main criticism of the frontline countries about the proposal states that the document is heavily concentrated on searching the political solidarity but lack on sharing the burden. In other words, the frontline countries indicate that increasing the duration of stay to 10 years will multiply the financial burden of these countries, which has made a counter offer of increasing the term up to the maximum 2-year limit. Moreover, the proposal has been also criticized for not providing any solution to the immediate financial problems related to hosting refugees in these countries. The bloc of Poland, Austria and Hungary expressed their concern with the decision-making point on implementing the mandatory regulation, stating that the words "if there will be a major inflow" could be seen as an invitation to migrants saying that if they come in large numbers the EU countries will definitely accept them.

The main concern of Bulgaria as the rotating president of the EU Council is to speed up the resettlement process since over a million of refugees across Europe are waiting to be resettled. Moreover, the countries in favor of speeding up the process of the resettlement have been pushing this proposal to be accepted since Austria is the next country to hold the rotating presidency in the EU Council. The Austrian right-wing parties have already indicated their intention to block the arrival of migrants to Europe.

In conclusion, it was assumed that a new agreement on the Dublin Regulation would be concluded before the EU Summit planned for June 2018, during which Austria will assume the presidency for the next six months. However, under the current political situation it seems that debates on the resettlement process in the EU will be prolonged until the frontline countries and the bloc of Poland, Austria and Hungary could make certain compromises and reach an agreement.

öneri konusundaki ana eleştirileri, belgenin siyasi dayanışma üzerine fazlaca yoğunlaşmış olup, yükü paylaşma konusunda yetersiz kaldığını belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle, cephe ülkeleri, kalış süresinin 10 yıla çıkarılmasının bu ülkelerin mali yükünü çoğaltacağını belirtmektedir. Bu ülkeler, söz konusu sürenin en fazla 2 yıla kadar uzatılmasına yönelik bir karşı öneri yapmışlardır. Bunun yanı sıra, öneri, bu ülkelerde mültecilere ev sahipliği ile ilgili acil mali sorunlara çözüm getirilmemesi nedeniyle de eleştirilmiştir. Polonya, Avusturya ve Macaristan bloğu, zorunlu yönetmeliğin uygulanmasına dair karar verme konusunda endişelerini dile getirerek "büyük bir akış olursa" ifadesinin, göçmenlere, çok sayıda geldiklerinde, AB ülkelerinin kendilerini kabul edeceklerini belirten bir davet olarak görülebileceğini belirtmiştir.

Avrupa genelinde bir milyondan fazla mültecinin yerleştirilmeyi beklemesi nedeniyle AB Konseyi'nin dönem başkanlığını yürüten Bulgaristan'ın başlıca endişesi yerleştirme sürecini hızlandırmaktır. Ayrıca, AB Konseyi'nde dönem başkanlığı görevini devralacak ülke Avusturya olduğu için yerleştirme sürecini hızlandırmak isteyen ülkeler, bu teklifin kabul edilmesi konusunda baskı yapmaktadır. Avusturyalı sağ partiler, göçmenlerin Avrupa'ya gelişini engelleme niyetlerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, Avusturya'nın Haziran 2018 tarihinden itibaren önümüzdeki altı ay için dönem başkanlığını üstleneceği AB Zirvesi öncesinde Dublin Sözleşmesi üzerinde bir uzlaşmaya varılması beklenmektedir. Lakin mevcut siyasi durumda cephe ülkeleri ve Polonya, Avusturya ve Macaristan bloğu belirli bir uzlaşma sağlayıp anlaşmaya varana kadar AB'de yerleştirme sürecine ilişkin tartışmaların devam etmesi beklenmektedir.

RUSSIA'S DEMOGRAPHIC CRISIS: IS THERE A WAY OUT? RUSYA'NIN DEMOGRAFİK KRİZİ: ÇIKIŞ YOLU VAR MI?

*Zhengizkhan Zhanaltay **

Ensuring sustainable population growth has entered the list of challenges for a large number of countries. In today's world, many developed economies, primarily in the West, are in the list of countries whose populations are shrinking at a rapid pace. According to the United Nations standard for sustainable growth, the total fertility rate (TFR), the average number of children that would be born by a woman over her lifetime, that ensures a broadly stable population is around 2.1 births per woman. Currently, the world average TFR is 2.5 children per woman, while this figure for Europe is 1.54 children per woman. In order to avoid the negative effects of depopulation such as the workforce shortage and economic decline, every country uses different methods and policies to encourage families to have more children.

Distinguishing features of the fertility decline are also evident in Russia. During the Soviet period, the TFR has gradually declined from 2.52 births per woman in 1960 to 2.22 births per woman in 1987. The collapse of the Soviet Union further accelerated the TFR decline, and within the next decade the TFR dropped from 2.22 births per woman in 1987 to 1.38 births per woman in 1993 hitting a bottom low in 1999 with 1.15 births per woman. This sharp fall in the TFR has also pulled down the natural increase of the country's population. Over the past two decades, Russia's population has continuously declined falling from its peak point of 148.6 million people in 1992 to 146.5 million citizens in 2000. Due to an immense decrease in the birth rates, the difference between the number of deaths and births reached an all-time high of 1 million in 2000, and there were no significant changes during 2000-2005. However, starting in 2005 there was a strong population increase trend. The difference between births and deaths has fallen to 239,500

Sürdürülebilir nüfus artışının sağlanması, çok sayıda ülkenin karşılaştığı sorunlar arasında yer almaktadır. Günümüzde başta Batı ülkeleri olmak üzere pek çok gelişmiş ekonomi, nüfusu hızlı bir şekilde daralan ülkeler listesine girmiştir. Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir büyüme standardına göre, bir kadının yaşamı boyunca dünyaya getirdiği ortalama çocuk sayısı olan 'toplam doğurganlık hızı' (TDH) genel olarak istikrarlı bir nüfus dinamiği sağlanması adına kadın başına yaklaşık 2.1 çocuk olmalıdır. Şu anda, dünyanın ortalama TDH'si kadın başına 2.5 çocukken, Avrupa için bu rakam kadın başına 1.54 çocuktur. İşgücünün yetersizliği ve ekonomik gerileme gibi nüfus azalışının olumsuz etkilerinden kaçınmak için her ülke, ailelerin daha fazla çocuğa sahip olmalarını teşvik etme konusunda farklı yöntem ve politikalar kullanmaktadır.

Doğurganlıktaki düşüş eğilimi Rusya'da da görülmektedir. Sovyet döneminde TDH, 1960'da kadın başına 2.52 doğum iken 1987'de kadın başına 2.22 doğuma kademe olarak düşmüştür. Sovyetler Birliği'nin çöküşü TDH düşüşünü daha da hızlandırmıştır. Bir sonraki on yıl içinde TDH, 1987'de kadın başına 2.22 çocuk iken 1993'de 1.38'e düşmüş ve 1999'da kadın başına 1.15 çocukla en düşük seviyesine inmiştir. TDH'deki bu keskin düşüş, ülke nüfusunun doğal artışını da azaltmıştır. Son yirmi yılda Rusya nüfusu, sürekli düşüş göstermiştir. Ülke nüfusu 1992'de 148.6 milyon kişi iken 2000'de 146.5 milyon kişiye gerilemiştir. Doğum oranlarındaki büyük düşüşe bağlı olarak 2000 yılında tüm zamanların en yüksek seviyesi olan 1 milyona ulaşmış ve 2000-2005 yılları arasında önemli bir değişiklik olmamıştır. Bununla birlikte, 2005 yılından itibaren güçlü bir nüfus artış eğilimi yaşanmıştır. Doğumlar ve ölümler arasındaki fark

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnl@gmail.com

people in 2010, and starting in 2012 there was even a surplus of births. As a result, the Russian government managed to boost the TFR to 1.69 births per woman in 2012.

One of the main reasons for this significant increase could be associated with the Russian government's efforts to improve the demographic situation. According to a number of surveys, due to mainly economic concerns many families in Russia decided to have only one child despite being positive about having a second child. For example, survey results indicate that approximately 50% of the survey participants expressed their willingness to have a second child but only 15% of them actually have a second child. This defines the gap between actual and potential fertility in Russia. In order to ease concerns of families, in 2007 the Russian government introduced the family support package that aims at raising the proportion of families with two and more children. The package program includes complex financial support from tax deductions to kindergarten subsidies and aims to improve the conditions of child support assistance. One of the most important initiatives implemented within the package is the maternity capital, which is administered in the form of a certificate issued upon the birth of a second or subsequent child. In 2007, the maternity capital amount was set at 250,000 rubles (\$9,772), and gradually this figure was increased to 429,000 rubles (\$11,158) in 2014. However, families could use these allocated money only three years after the birth date. Therefore, by providing large lump-sum payments and certain improvements in the child support assistance system the Russian government aimed to increase the overall birth rate. As a result, having reached its lowest point of 142.7 million people in the post-Soviet period in 2009, the population of Russia increased to 143.7 million in 2014 with a further growth to 146.8 million in 2017.

However, there are some more issues that should be also taken into account. In fact, despite the upward trend in the natural population growth caused by the family support policy, the TFR in Russia has not grown significantly over the past years and remained at the average level of 1.75 births per woman in

2010 yılında 239,500 kişiye düşmüş olup, 2012'den itibaren doğumların sayısı ölümlerin sayısını geçmiştir. Sonuç olarak, Rus hükümeti, 2012 yılında TDH'yi kadın başına 1.69 çocuğa çıkarmayı başarmıştır.

Bu önemli artışın ana nedenlerinden biri de Rus hükümetinin demografik durumu iyileştirme çabalarıyla ilişkili olabilir. Bir dizi araştırmaya göre, başta ekonomik kaygılar nedeniyle Rusya'daki birçok aile, ikinci çocuğa sahip olma konusunda olumlu düşüncesine rağmen sadece bir çocuğa sahip olmaya karar vermişlerdir. Örneğin, anket sonuçları, katılımcılarının yaklaşık %50'sinin ikinci bir çocuğa sahip olmaya istekli olduğunu, fakat yalnızca %15'inin ikinci bir çocuğa sahip olduğunu göstermektedir. Bu, Rusya'daki fiili ve potansiyel doğurganlık arasındaki boşluğu belirlemektedir. Ailelerin endişelerini azaltmak için, 2007'de Rus hükümeti iki veya daha fazla çocuğu olan ailelerin oranını artırmayı amaçlayan aile destek paketini tanıtmıştır. Paket programı, vergi kesintilerinden anaokulu sübvansiyonlarına kadar kapsamlı mali desteği içermekte olup çocuk destek yardım koşullarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Paket içinde uygulanan en önemli girişimlerden biri, ikinci veya daha sonraki bir çocuğun doğumuyla birlikte verilen doğum sermayesi olarak tanımlanan yardım sertifikasıdır. 2007'de doğum sermayesi tutarı 250,000 ruble (9,772 dolar) olarak belirlenmiş ve kademeli olarak bu rakam 2014'te 429,000 rubleye (11,158 dolar) yükseltilmiştir. Ancak, aileler bu tahsis edilen parayı sadece doğumdan üç yıl sonra kullanabilmektedirler. Dolayısıyla, Rus hükümeti, büyük toplu ödemeler sağlayarak ve çocuk destek yardım sisteminde belirli iyileştirmeler yaparak genel doğum oranını artırmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak, Rusya nüfusu, 2009'da Sovyet sonrası dönemde gördüğü en düşük seviye olan 142.7 milyon kişiye ulaşmış ve 2014 yılında 143.7 milyona, 2017 yılında ise 146.8 milyon kişiye yükselmiştir.

Bununla birlikte, dikkate alınması gereken başka konular da bulunmaktadır. Nitekim aile destek politikasının neden olduğu doğal nüfus büyümesindeki artış eğilimine rağmen, Rusya'daki TDH geçtiğimiz yıllarda

2013-2016. It means that the large lump-sum money initiatives have not succeeded properly, and many economic concerns of Russian families remain. Indeed, Russia's authorities with their family policies focused on financial assistance follow the example of Germany, which invested heavily in lump-sum grants and tax incentives for married couples. However, Berlin still struggles with a very low TFR despite the allocation over \$80 billion, or around 2% of its GDP, for the family support policy annually. Indeed, in 1998-2009, Germany's TFR remained stable at the level of 1.36 births per woman only reaching 1.5 births per woman in 2015. To compare, with relatively less funds the Russian government managed to increase the TFR from 1.41 births per woman in 2007 to 1.76 births per woman in 2016.

In order to avoid the trap that Germany has fallen into, Russia could refer to France's experience in stimulating childbearing. In fact, unlike Germany and Russia, the French government heavily supports its daycare funds creating a well-developed network of state-run childcare centers, tax breaks for nannies, etc. The family support system established in the country allows mothers to rejoin the labor force easily avoiding the family-work dilemma. Allocating almost the same amount of resources as Germany, France managed to pull its TFR from 1.7 births per woman in 1997 to 2 births per woman in 2006, being able to preserve this ratio since then. With this approach, the French government created a tailored model, under which the opportunity cost of having a child for women decreases since the authorities provide an opportunity to take care of their babies with daycare centers subsidized by the government through its centralized Family Allowance Fund.

In case of Russia, which focuses mainly on providing material support to mothers with children up to 18 months, a further strengthening of the childcare system is a matter of great concern. Indeed, traditionally, Russia is a country with high rates of the female labor force participation, however, the employment of mothers with children aged three or under is rather low. In fact, many mothers of 18-month-olds have to remain on unpaid

önemli bir artış göstermemiş olup, 2013-2016 yılları arasında kadın başına düşen ortalama doğum sayısı 1.75'te kalmıştır. Bu, büyük toplu para girişimlerinin başarıyla tamamlanmadığı ve Rus ailelerinin ekonomik kaygılarının devam ettiği anlamına gelmektedir. Gerçekten de, mali yardıma odaklanan aile politikalarını uygulayan Rus yetkililer, evli çiftler için toplu hibe ve vergi teşviklerine ağırlık veren Almanya örneğini izlemektedir. Ancak, Berlin, her yıl aile destek politikası için 80 milyar doların üzerinde veya GSYİH'nın yaklaşık %2'si oranında ödenek tahsis etmesine rağmen hala çok düşük TDH ile mücadele etmektedir. Zira, 1998-2009'da Almanya'daki TDH, kadın başına 1.36 doğum düzeyinde sabit kalarak 2015'te kadın başına 1.5 doğuma ulaşmıştır. Karşılaştırmak için, Rus hükümeti, nispeten daha az para ile TDH'yi artırabilmiştir. 2007'de kadın başına düşen doğum sayısı 1.41 iken 2016'da bu rakam 1.76'ya ulaşmıştır.

Almanya'nın içine düştüğü tuzaktan kaçınmak için Rusya, Fransa'nın çocuk doğurmayı teşvik etme deneyimini örnek alabilir. Aslında, Almanya ve Rusya'nın aksine, Fransız hükümeti, çocuk bakımı fonlarına ciddi destek sağlayarak gelişmiş devlet destekli çocuk bakım merkezleri oluşturmayı başarabilmiştir. Ayrıca dadılar için vergi indirimleri sağlayarak çocuk bakım fonlarını yoğun bir şekilde desteklemektedir. Ülkede kurulan aile destek sistemi, annelerin aile-iş ikileminden kaçınarak yeniden işgücüne katılmalarını sağlamak için Alanya ile neredeyse aynı miktarda kaynak ayıran Fransa'nın, doğum oranlarını artırmada daha başarılı olduğunu ifade edebiliriz. Fransa'daki TDH, 1997 yılında 1.7 çocuk iken 2006'da 2 çocuğa yükselmiş olup, adı geçen ülke günümüze kadar bu oranı korumayı başarabilmiştir. Bu yaklaşımla Fransız hükümeti, kadınlar için çocuk sahibi olma fırsat maliyetinin azaldığı özel bir model oluşturmuştur. Çünkü yetkili makamlar, merkezi Aile Yardımı Fonu aracılığıyla hükümet tarafından sübvans edilen çocuk bakım merkezleri ile bebeklerinin bakımları konusunda uygun koşulları sağlamaktadırlar.

maternity leaves joining a long queue for public kindergartens. As a result, a low coverage and availability of formal childcare in Russia, which prevent Russian women from the labor force participation, have a major impact on the intention of families to have a second child.

In conclusion, it should be admitted that the recent population growth in Russia was ensured by both the natural population increase and migration. The favorable age structure, namely, the large female cohort born in the 1980s entering the peak reproductive years, coupled with the family support policy, triggered the increase in births in the early 2010s. However, the number of births has again started to decline after 2015 since the number of women of the peak reproductive age has started to decrease. Taking into account the fact that the family-related norms and attitudes, including the timing of having children, have significantly changed in post-Soviet Russia, it is expected that in the midterm perspective there would be a further reduction in the natural population growth. Since Russia has entered the population aging period, its family support policy, which undoubtedly creates a positive environment for people to expand their families, will have only short-lived effects on fertility. As a result, policies shaping future fertility dynamics should be developed, taking into account the current age structure of the Russian population.

Ağırlıklı olarak 18 aydan küçük çocuklu annelere maddi destek sağlamaya odaklanan Rusya'da, çocuk bakım sisteminin daha da güçlendirilmesi hakkında belirsiz endişeler mevcuttur. Geleneksel olarak Rusya, kadınların işgücüne katılma oranlarının yüksek olduğu bir ülke olmasına karşın, üç ya da daha küçük yaşta çocukları olan annelerin istihdamı oldukça düşüktür. Bu noktada, 18 aylık çocukları olan birçok anne, kamu anaokulları için uzun bir kuyruğa girerek ücretsiz annelik iznini kullanmak zorundadır. Sonuç olarak, çocuk bakımında gösterilen düşük kapasiteli yardımlar Rus kadınlarının işgücüne katılımını engellemesi nedeniyle ailelerin ikinci bir çocuğa sahip olma niyetleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Sonuç olarak, Rusya'daki son dönem nüfus artışının hem doğal nüfus artışı hem de göçle sağlandığı kabul edilmelidir. 1980'lerde doğan ve üreme çağının zirvesine giren kadınların büyük bir grubunun olumlu yaş yapısı ve aile destek politikasının, 2010'un başında gözlemlenen doğum artışını tetiklediği belirtilebilir. Bununla birlikte, üreme çağının doruğundaki kadınların sayısının azalmaya başlaması nedeniyle, doğum sayısı 2015 yılından sonra yeniden düşmeye başlamıştır. Çocuk sahibi olma zamanlaması dâhil olmak üzere aile ile ilgili normların ve tutumların Sovyet sonrası Rusya'da belirgin bir biçimde değiştiği dikkate alındığında, orta vadeli perspektifte doğal nüfus artışında daha fazla bir azalma olacağı beklenmektedir. Rusya nüfusunun yaşlandığı bir sürece girdiği dönemde, ülkenin insanlara ailelerini genişletmek için olumlu bir ortam yaratan aile destek politikası, doğurganlık üzerinde sadece kısa süreli bir etkiye sahip olmuştur. Sonuç olarak, Rus nüfusunun mevcut yaş yapısını göz önüne alarak gelecekteki doğurganlık dinamiklerini şekillendiren politikalar geliştirilmelidir.

SECURITY ISSUES AND COOPERATION IN MILITARY SECTOR

ASKERİ ALANDA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ

TURKMENISTAN-NATO: COOPERATION UNHINDERED BY NEUTRALITY TÜRKMENİSTAN-NATO: TARAFSIZLIKTAN ETKİLENMEMİŞ İŞBİRLİĞİ

*Dauren Aben **

Ashgabat's interaction with the North Atlantic Treaty Organization (NATO) started in March 1992, shortly after the collapse of the Soviet Union, when Turkmenistan, along with other post-Soviet states, joined the North Atlantic Cooperation Council, which was later renamed the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC). In July 1992, at the Helsinki Summit of the Conference on Security and Cooperation in Europe, first Turkmen President Saparmurat Niyazov declared that Turkmenistan would adhere to the principle of positive neutrality as the basis of its foreign policy, but this did not prevent Turkmenistan from becoming the first Central Asian country to join the alliance's Partnership for Peace (PfP) program in May 1994. Boris Shikhmuradov, then Turkmen Deputy Prime Minister, who signed the PfP framework document in Brussels, stated that "Turkmenistan is not seeking NATO's help, but is striving to develop partnership with the alliance on a mutual-ly advantageous basis".

With positive neutrality evolving into permanent neutrality, the status officially recognized by the United Nations General Assembly in December 1995, Turkmenistan, nevertheless, continued to engage with NATO having agreed its first individual partnership program under the PfP the same year. The alliance's growing interest in the country was illustrated by NATO Secretary General George Robertson's visit to Turkmenistan in January 2001 and the participation of NATO observers in a major antiterrorism military exercise named "Asuda Watan" involving 2,500 Turkmen servicemen, which was held near the city of Turkmenbashi on the Caspian coast in August 2003. However, unlike its Central Asian neighbors, Turkmenistan has never participated in military exercises organized under

Aşgabat'ın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ile olan etkileşimi, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden kısa bir süre sonra 1992 yılının Mart ayında başlamıştır. Türkmenistan, diğer Sovyet sonrası devletler ile birlikte Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne katılmıştır. Bu teşkilat daha sonra Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (EAPC) olarak adlandırılmıştır. Temmuz 1992'de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Helsinki Zirvesi'nde ilk Türkmenistan Cumhurbaşkanı Saparmurat Niyazov, Türkmenistan'ın dış politikasının temeli olarak pozitif tarafsızlık ilkesine bağlı kalacağını açıklamıştır. Ancak bu, Mayıs 1994'te Türkmenistan'ın ittifakın Barış İçin Ortaklık (BİÖ) programına katılan ilk Orta Asya ülkesi olmasını engellememiştir. Brüksel'de BİÖ çerçeve belgesini imzalayan o zamanki Türkmenistan Başbakan Yardımcısı Boris Şihmuradov, Türkmenistan'ın NATO'nun yardımını istemediğini, ancak ittifak ile karşılıklı yarara dayalı ortaklık kurmaya çalıştığını belirtmiştir.

Pozitif tarafsızlıktan daimi tarafsızlığa dönüşen statü, Aralık 1995'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından resmen tanınmıştır. Buna rağmen, Türkmenistan, aynı yıl BİÖ kapsamında ilk bireysel ortaklık programını kabul ederek NATO ile birlikte çalışmaya devam etmiştir. İttifakın ülkeye artan ilgisi, Ocak 2001'de NATO Genel Sekreteri George Robertson'un Türkmenistan'a yaptığı ziyaret ve Ağustos 2003'te Hazar sahillerindeki Türkmenbaşı kenti yakınlarında düzenlenen 2,500 Türkmen askerin katıldığı "Asuda Watan" adlı büyük bir antiterrorer askeri tatbikatına NATO gözlemcilerinin katılımı ile açıklanmıştır. Ancak, Orta Asya komşularının aksine Türkmenistan, NATO'nun himayesi altında düzenlenen askeri tatbikatlara hiç katılmamış, sadece ara

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dauraben@gmail.com

the aegis of NATO, only occasionally sending observers. This was in line with its neutrality status and isolationist foreign policy pursued by President Niyazov who consistently refused to join any regional economic, political or security cooperation arrangements.

Compared to other Central Asian states, practical bilateral cooperation between Turkmenistan and the alliance remained more limited focusing on the training of military personnel, for example, through the U.S. International Military Education and Training (IMET) program. The IMET program for Turkmenistan included the English language training, policy planning, civil-military relations, and professional development for junior officers from all branches of service. Other priorities of NATO-Turkmenistan cooperation included humanitarian issues, such as disaster prevention and response, environmental protection, and scientific collaboration. For instance, in September 2002, Ashgabat hosted a regional training seminar on civil emergency planning and civil-military cooperation organized by NATO. Among other things, the seminar participants were introduced to the alliance's security policy, structure and missions, as well as relevant practices and procedures applied during crisis management operations, such as the protection of civilian populations against the consequences of the use of chemical, biological and radiological agents. Individual NATO member states cooperated with Turkmenistan by providing vehicles, drug test kits, and other equipment for anti-smuggling and counter-narcotics purposes, as well as radiation detectors and container scanners for border crossings.

Turkmenistan rendered low-profile support to the U.S.-led combat mission and the NATO-led International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan by selling aviation fuel to the coalition as well as permitting the use of the Turkmen airspace and the overland supply of operational rations, bottled water and construction materials through its territory. It is worth mentioning that prior to September 11, 2001, Ashgabat maintained political and economic ties with the Taliban, despite the U.N.-imposed sanctions against the movement. By doing so, Turkmenistan was not only earning money by trading with

sıra gözlemciler göndermiştir. Bu, her türlü bölgesel ekonomik, siyasi ya da güvenlik işbirliği düzenlemelerine katılmayı reddeden Cumhurbaşkanı Niyazov'un izlediği izolasyoncu dış politika ve tarafsızlık statüsü ile uyumlu olmuştur.

Diğer Orta Asya ülkelerine kıyasla Türkmenistan ile ittifak arasındaki karşılıklı işbirliği, örneğin, ABD Uluslararası Askeri Eğitim ve Öğretim (IMET) programı aracılığıyla askeri personel eğitimine odaklanarak daha sınırlı kalmıştır. Türkmenistan için IMET programı, tüm hizmet dallarından genç subaylar için İngilizce eğitimi, politika planlaması, sivil-asker ilişkileri ve mesleki gelişim içermiştir. NATO-Türkmenistan işbirliğinin diğer öncelikleri, afet önleme ve müdahalesi, çevre koruma ve bilimsel işbirliği gibi insani konuları içermektedir. Örneğin, Eylül 2002'de Aşkabat, NATO tarafından düzenlenen sivil olağanüstü hal planlaması ve sivil-askeri işbirliği konusunda bölgesel bir eğitim seminerine ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca, seminer katılımcıları, ittifakın güvenlik politikası, yapısı ve misyonlarının yanı sıra kriz yönetimi operasyonları sırasında uygulanan ilgili uygulamalar ve prosedürler ile tanıtılmıştır. Bunların arasında sivil toplumların kimyasal, biyolojik ve radyoaktif maddelerin kullanımının sonuçlarına karşı korunması yer almaktadır. Bireysel NATO üyesi ülkeler, taşıt araçları, uyuşturucu test kitleri ve kaçakçılık ve uyuşturucu ile mücadele amaçlı diğer ekipmanın yanı sıra sınır geçişleri için radyasyon detektörleri ve konteyner tarayıcılarını sağlayarak Türkmenistan ile işbirliği yapmıştır.

Türkmenistan, Afganistan'da ABD liderliğindeki muharebe misyonuna ve NATO liderliğindeki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'ne (ISAF) küçük bir destek vermiştir. Örneğin, koalisyona havacılık yakıtını satmış ve Türkmen hava sahasının kullanılmasına izin vermenin yanı sıra kendi toprakları boyunca yemek, şişelenmiş su ve inşaat malzemeleri arzını sağlamıştır. ABD tarafından Taliban'a karşı uygulanan yaptırımlara rağmen 11 Eylül 2001'den önce Aşkabat'ın bu hareket ile siyasi ve ekonomik ilişkileri sürdürdüğünü belirtmek gerekmektedir. Bunu yaparak Türkmenistan sadece Taliban ile ticaret yaparak para kazanmakla kalmamış, aynı zamanda Afganistan ile olan 800 km'lik

the Taliban, but was also trying to ensure the security of its 800-km long border with Afghanistan. At the later stages of the war in Afghanistan, Turkmenistan became one of the major transport hubs for non-lethal supplies to U.S. and NATO forces fighting in Afghanistan, while a small contingent of U.S. Air Force personnel was deployed at the Ashgabat international airport to assist the landing and refueling of U.S. transport planes.

After the sudden death of President Niyazov in December 2006, his successor Gurbanguly Berdimuhamedov took steps to reinvigorate Turkmenistan's relations with the outside world, including NATO. In November 2007, he visited the NATO headquarters in Brussels and met with NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer. During the negotiations, they discussed the regional security situation in Central Asia and agreed to enhance practical cooperation between Turkmenistan and NATO under the PfP program and as part of the alliance's ISAF mission in Afghanistan. In April 2008, President Berdimuhamedov attended the NATO Summit meeting in Bucharest, which was seen as an effort to improve Ashgabat's international image, reduce its isolation and widen Turkmenistan's foreign-policy options.

Currently, Turkmenistan continues to interact with the alliance on issues of common interest. Turkmen officials participate in a range of courses provided by NATO and its member states on such topics as arms control, disarmament and nonproliferation, the law of armed conflicts, counterterrorism, border security, illegal trafficking, transnational crime, defense planning and budgeting, and other areas. Civil emergency planning and disaster-relief coordination remain key areas of cooperation as Turkmenistan develops its civil response capacity for natural and man-made emergency situations. In November 2014, the NATO delegation visited Ashgabat to meet with government officials and discuss ways to enhance bilateral cooperation within the PfP framework and regional security developments, including in Afghanistan and Ukraine. In March 2015, Turkmenistan hosted a NATO-sponsored high-level regional conference titled "Peace and Stability in Central Asia and Afghanistan: a View from Neutral

sınırının güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Afganistan'daki savaşın sonraki aşamalarında Türkmenistan, Afganistan'da savaşan ABD ve NATO güçleri için ölümcül olmayan silahların en büyük taşımacılık merkezlerinden biri haline gelmiştir. ABD Hava Kuvvetleri personelinin küçük bir grup ise ABD ulaştırma uçaklarının iniş ve yakıt ikmaline yardımcı olmak için Aşkabat uluslararası havaalanına konuşlandırılmıştır.

Aralık 2006'da Cumhurbaşkanı Niyazov'un ani ölümünden sonra halefi Gurbanguly Berdimuhamedov, Türkmenistan'ın NATO'yu da içeren dış dünyayla ilişkilerini yeniden canlandırmak için adımlar atmıştır. Kasım 2007'de Berdimuhamedov, Brüksel'deki NATO karargâhını ziyaret etmiş ve NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer ile bir araya gelmiştir. Müzakereler sırasında taraflar, Orta Asya'daki bölgesel güvenlik durumunu ele almışlardır. Ayrıca, taraflar, BİO programı çerçevesinde ve ittifakın Afganistan'daki ISAF misyonunun bir parçası olarak Türkmenistan ile NATO arasında pratik işbirliğini geliştirmeyi kabul etmişlerdir. Nisan 2008'de Cumhurbaşkanı Berdimuhamedov, Bükreş'teki NATO Zirvesi toplantısına katılmıştır. Bu, Aşkabat'ın uluslararası imajını geliştirmek, izolasyonunu azaltmak ve Türkmenistan'ın dış politika seçeneklerini genişletmek çabaları olarak kabul edilmiştir.

Hâlihazırda Türkmenistan ortak ilgi alanları konusunda ittifakla etkileşime devam etmektedir. Türkmen yetkililer, NATO ve üye devletler tarafından düzenlenen çeşitli kurslara katılmaktadırlar. Kurs konuları arasında silah kontrolü, silahsızlanma ve nükleer silahların yayılmasını önleme, silahlı çatışmalar yasası, terörle mücadele, sınır güvenliği, yasadışı ticaret, uluslararası suç, savunma planlaması ve bütçeleme, ve başka alanlar yer almaktadır. Sivil acil durum planlaması ve afet yardımı koordinasyonu temel işbirliği alanları olmaya devam etmektedir. Çünkü Türkmenistan, doğal ve insan yapımı acil durumlar için sivil tepki kapasitesini geliştirmektedir. Kasım 2014'te NATO heyeti Aşkabat'ı ziyaret etmiştir. Ziyaret çerçevesinde NATO heyeti, hükümet yetkilileriyle görüşmüş olup, BİO kapsamında ikili işbirliğini geliştirmenin yollarını ve Afganistan ve Ukrayna dâhil olmak üzere bölgesel güven-

Türkmenistan", involving experts from the United States, five Central Asian countries, Afghanistan and a number of international organizations.

Türkmenistan has been actively engaged with NATO within the framework of the alliance's Science for Peace and Security (SPS) program. Since 2002, Türkmenistan's academic institutions and universities have benefited from internet connectivity, distance learning, networking equipment and information technology provided through the SPS Virtual Silk Highway initiative and other projects. The resulting improvements gave a major boost to the internet communication infrastructure in Türkmenistan and provided Türkmen academicians and young scientists with a possibility to develop research partnerships with the international scientific community. Mutual cooperation under the SPS program also contributed to capacity-building among Türkmen engineers in charge of systems management at energy enterprises and public utilities. Türkmen and French scientists also collaborated on a study for safe management of radioactive sites in Türkmenistan to address the problem of handling the radioactive waste accumulated at sites in Khazar and Balkanabat as a consequence of mining iodine and bromine in the vicinity of the Caspian Sea.

Türkmenistan's official status as a neutral country has not impeded its cooperation with NATO, but it is highly unlikely that in the near future Ashgabat will reconsider its policy of limited engagement and intensify its ties with the alliance. It is clear that permanent neutrality helps Türkmenistan to maintain a balance in its relations with Russia, China and the West and avoid membership in any regional blocks. However, the country's recent efforts to integrate into the global economy and open itself up to greater cooperation and dialogue with the neighboring countries and international organizations, as well as President Berdimuhammedov's desire to complete military reform and modernization, may present opportunities for enhanced cooperation with NATO.

lik gelişmelerini tartışmıştır. Mart 2015'te Türkmenistan, "Orta Asya ve Afganistan'da Barış ve İstikrar: Tarafsız Türkmenistan'dan Bir Görünüm" başlıklı NATO destekli üst düzey bir bölgesel konferansa ev sahipliği yapmıştır. Bu konferansa ABD, beş Orta Asya ülkesi, Afganistan ve bir dizi uluslararası kuruluşun uzmanları katılmıştır.

Türkmenistan, ittifakın Barış ve Güvenlik için Bilim (SPS) programı çerçevesinde NATO ile aktif olarak işbirliği yapmaktadır. 2002'den bu yana Türkmenistan'ın akademik kurumları ve üniversiteleri, SPS Sanal İpek Yolu girişimi ve diğer projeler aracılığıyla sağlanan internet bağlantısı, uzaktan eğitim, ağ ekipmanı ve bilgi teknolojilerinden faydalanmıştır. Ortaya çıkan gelişmeler, Türkmenistan'daki internet iletişim altyapısına büyük bir destek sağlamış ve Türkmen akademisyenlere ve genç bilim adamlarına uluslararası bilimsel topluluk ile araştırma ortaklıkları geliştirme olanağı sağlamıştır. SPS programı kapsamında karşılıklı işbirliği, enerji işletmelerinde ve kamu kuruluşlarında sistem yönetiminden sorumlu Türkmen mühendisleri arasında kapasite geliştirmeye de katkıda bulunmuştur. Türkmen ve Fransız bilim adamları da Hazar Denizi civarında iyot ve brom madenciliğinin bir sonucu olarak Hazar ve Balkanabat sahalarında birikmiş radyoaktif atıkların ele alınması sorununu çözmek için Türkmenistan'daki radyoaktif sahaların güvenli bir şekilde yönetilmesi için bir çalışma üzerinde işbirliği yapmışlardır.

Türkmenistan'ın tarafsız bir ülke olarak resmi statüsü NATO ile işbirliğini engellememiş, ancak yakın gelecekte Aşgabat'ın sınırlı katılım politikasını yeniden gözden geçirmesi ve ittifakla olan ilişkilerini yoğunlaştırması pek mümkün görünmemektedir. Daimi tarafsızlık, Türkmenistan'ın Rusya, Çin ve Batı ile ilişkilerinde bir denge sağlamasına ve herhangi bir bölgesel blokta üyelikten kaçınmasına yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte, ülkenin küresel ekonomiye entegre olmaya ve kendisini komşu ülkeler ve uluslararası örgütler ile daha fazla işbirliği ve diyaloga açmaya yönelik çabalarının yanı sıra Cumhurbaşkanı Berdimuhammedov'un askeri reform ve modernizasyonu tamamlama arzusu NATO ile daha iyi bir işbirliği için fırsatlar sunabilmektedir.

İRAN-PAKİSTAN COOPERATION IN ENSURING REGIONAL SECURITY: THE BALUCHISTAN PROBLEM BÖLGESEL GÜVENLİK KONUSUNDA İRAN VE PAKİSTAN ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİ: BELUCİSTAN SORUNU

*Dinara Taldybayeva **

At present, the issues of ensuring and strengthening regional security, as well as intensifying the fight against the threat of terrorism and separatism, remain among the main strategic priorities of many states. In this respect, Iran and Pakistan are no exception. Over the past decades, Tehran and Islamabad have faced similar challenges and security threats more than once which causes a need for the two countries to develop cooperation for stabilizing the situation in their adjacent regions. Thus, in July 2018, the countries reached an agreement on a comprehensive framework for expanding bilateral ties in the areas of security, the fight against terrorism, and information exchange that would strengthen cross-border cooperation for peace, trade and friendship on common borders. Having set a goal to fight terrorist groups and extremist movements, the parties are interested in ensuring stability on the Iran-Pakistan border, where armed militants continue their activity and the issue of security remains extremely serious. One of the reasons for the escalation of security threats on the border between Iran and Pakistan is the problem of Baloch separatism.

This problem officially arose in 1948 due to the formation of Pakistan as a state that acquired a significant part of the territory of Balochistan, which had formerly been under the British protectorate. However, it should also be noted that the Baloch territorial division began in the late XIX century when relevant agreements were reached between Iran, Afghanistan and Great Britain. Thus, Balochistan is a historical territory divided among Afghanistan (Helmand Province and Kandahar Province), Pakistan (Balochistan Province) and Iran (Sistan and Balochistan

Günümüzde bölgesel güvenliğin sağlanması ve güçlendirilmesinin yanı sıra terörizme ve ayrılıkçılığa karşı mücadelenin yoğunlaştırılması, İran ve Pakistan dâhil olmak üzere birçok devletin başlıca stratejik öncelikleri arasında yer almaktadır. Son yıllarda Tahran ve Islamabad güvenlik konusunda benzer zorluklar ve tehditler ile karşı karşıya kalmıştır. Bu, komşu bölgelerdeki durumu istikrarlı hale getirmek için iki ülkenin karşılıklı işbirliğini geliştirme ihtiyacını belirlemektedir. Böylece, Temmuz 2018'de ülkeler, güvenlik, terörizmle mücadele ve bilgi alışverişi alanında ikili ilişkilerin genişletilmesi için kapsamlı bir çerçevede üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşma, ortak sınırlarda barış, ticareti ve dostluğu sağlamak için sınır ötesi işbirliğini güçlendirecektir. Terörist gruplara ve aşırı-likçi akımlara karşı mücadele hedefini belirleyen taraflar, silahlı militanların faaliyetlerini sürdürdüğü ve güvenlik durumunun son derece ciddi olduğu İran-Pakistan sınırında istikrarı sağlamakla ilgilenmektedir. İran ve Pakistan arasındaki sınırda güvenlik tehditlerinin tırmanmasının nedenlerinden biri, Beluci ayrılıkçılığı sorunudur.

Resmi olarak bu sorun 1948 yılında Pakistan devletinin oluşumuyla bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Daha önce İngiliz himayesi altında olan Belucistan topraklarının önemli bir kısmı Pakistan'a geçmiştir. Beluci topraklarının bölünmesinin başlangıç tarihi İran, Afganistan ve İngiltere arasında ilgili anlaşmaların yapıldığı 19. yüzyılın sonuna denk gelmektedir. Böylece, Belucistan; Afganistan (Helmand Eyaleti ve Kandahar Eyaleti), Pakistan (Belucistan Eyaleti) ve İran (Sistan ve Belucistan Eyaleti) arasında bölünmüş olan tarihi bir bölgedir. Belucilerin etnik topraklarının alanı yaklaşık

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com

Province). The area of the ethnic Baloch territory is about 500,000 km², most of which, or 347,000 km², belongs to Pakistan. Having failed to exercise their right to self-determination, the radical Baloch, who underwent the influence of the ideas of nationalism and separatism, began an insurgency for gaining their independence.

The Baloch problem is the most acute for Pakistan, where insurgencies broke out several times during which the Baloch claimed their special rights ranging from autonomy to secession. To suppress any insurrection, Islamabad launched full-scale military operations. In the 1970s, the Baloch People's Liberation Front (BPLF) led the Baloch fighting against the Government of Pakistan. The situation in the province became complicated during the Afghan war of 1979-1989, as a result of which millions of Afghan refugees moved to Pakistan, gravely destabilizing the situation throughout the region. Although the situation in Pakistan's Balochistan has stabilized after the withdrawal of the Soviet troops from Afghanistan in 1989 and the return of some of the Afghan refugees to their homeland, the socio-economic situation in the province continues to be difficult. Despite the presence of significant reserves of mineral resources, including natural gas, the production of which accounts for about 85% of the country's total gas extraction, and existence of the Gwadar port, which is the key transport and logistics facility of the China-Pakistan Economic Corridor (CPEC), the socio-economic development level of the Balochistan Province remains low. The economic backwardness, along with the clearly demonstrated terrorist activity, leads to the isolation of the region, threatening the territorial integrity of Pakistan and the stability of the region as a whole.

Since the beginning of the 2000s, separatist activities in the Pakistani province have fiercely resumed under the leadership of the so-called Balochistan Liberation Army (BLA). It is assumed that the organization appeared in the 1980s, uniting leftist-minded youth, which later fell under the power of the radicals. Unverified reports suggest that the number of BLA militants ranges from 5,000

500 bin kilometre karedir ve bunların çoğu, yani 347 bin kilometre karesi Pakistan topraklarındadır. Kendi kaderini tayin etme hakkını gerçekleştiremedikleri için milliyetçilik ve ayrılıkçılık fikirlerinin etkisi altında kalan radikal Beluciler, bağımsızlıklarını kazanmak için ayaklanma mücadelesini başlatmışlardır.

Beluci sorunu özellikle de Pakistan'ın önünde duran zor bir sorundur. Ülkede birkaç kez ayaklanmalar yaşanmış ve bu isyanlar sırasında Beluciler özerklikten ayrılmaya kadar kendilerine özel hakların verilmesini talep etmişlerdir. İsyanları bastırmak için Islamabad tam ölçekli askeri operasyonlar düzenlemiştir. 1970'lerde Beluci Halk Kurtuluş Cephesi (BHKC), Belucilerin Pakistan Hükümeti'ne karşı askeri operasyonlarına öncülük etmiştir. Eyaletteki durum 1979-1989 Afgan savaşına bağlı olarak daha karmaşık bir hale gelmiştir. Savaş sonucunda milyonlarca Afgan mülteci Pakistan'a taşınmış ve bu, bölgedeki durumu ciddi anlamda istikrarsızlaştırmıştır. 1989 yılında Sovyet birliklerinin Afganistan'dan geri çekilmesinden ve bazı Afgan mültecilerin vatanlarına geri dönmelerinden sonra Pakistan'ın Belucistan Eyaleti'ndeki durum normale dönmeye başlamış olsa da, eyaletin sosyo-ekonomik durumu hala belirli zorluklarla karşılaşmaktadır. Üretim hacimleri ülkedeki toplam üretimin yaklaşık %85'ini oluşturan doğal gaz dâhil önemli miktarda mineral rezervlerinin olmasına ve Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru'nun (ÇPEK) önemli nakliye ve lojistik tesisi olan Gvadar limanının bu bölgede olmasına rağmen, Belucistan eyaletinin sosyo-ekonomik gelişimi düşük düzeyde kalmaktadır. Ekonomik geri kalmışlık ve aşırı terörist faaliyetleri, bölgenin izolasyonuna yol açmakta ve Pakistan'ın toprak bütünlüğü ile bölgenin istikrarını tehdit etmektedir.

2000'lerin başında Pakistan eyaletindeki ayrılıkçı faaliyetler Belucistan Kurtuluş Ordusu'nun (BKO) öncülüğünde yeniden şiddetlenmiştir. Örgütün 1980'lerde ortaya çıktığı zamanlarda ilk başlarda sol görüşlü gençleri birleştirdiği farz edilmekte olup, günümüzde ise radikal grupların hâkimiyeti altında kaldığı belirtilmektedir. Doğrulanmamış verilere göre, BKO'nun gücü 5

to 10,000. The reason of its creation was the intensification of economic activities by the central authorities, which sought to implement a number of infrastructure projects in the territory of Balochistan as well as to move forward with the extraction of minerals. However, according to the local population, Islamabad has not focused enough on the development of the region, which has not received tangible benefits from the gas transit and natural resources development. As a result, since 2015, namely, after the signing of the treaty on CPEC, there has been an increase in the terrorist activity of radical groups in the province. For example, in late August 2015, armed militants attacked an airport in the coastal city of Jiwani in the Gwadar district, which is of strategic importance due to its location near the border between Pakistan and Iran. The BLA claimed responsibility for the terrorist act continuing a series of attacks on security forces and infrastructure in the province. Moreover, signs of the presence of the Islamic State have appeared since 2014 in Pakistani Balochistan.

A similar situation is observed in the Iranian province of Sistan and Balochistan where about 2.5 million Balochs live. However, the status of the Balochs in the Iranian society is complicated by the existence of the ethno-confessional factor. The Baluchi community residing in Iran, like most Muslims in the world, are Sunni, unlike the vast majority of the Iranian population who profess Shiism. In the present circumstances, cases of discrimination based on religion are not uncommon. The formation and development of the armed rebel movement of radical national groups in the Iranian province of Sistan and Balochistan took place in the 1960s and 1980s. During this period, such radical movements as the Baloch Liberation Front and the Baloch Autonomist Movement led the destabilizing activity on the territory of the country. After the collapse of the latter, the terrorist group Jundallah, also called the Movement of People's Resistance of Iran, which is known for its attacks on the Iranian military, police and civilians, has taken a guiding role. Among the high-profile actions of this organization are the attack on Iranian President Mahmoud Ahmadinejad's

ila 10 bin militan arasında değişmektedir. Bunun nedeni, Belucistan topraklarında bir dizi altyapı projesinin hayata geçirilmesinin yanı sıra minerallerin çıkarılmasının iyileştirilmesi için merkezi yetkililerin ekonomik faaliyetlerinin yoğunlaştırılması olmuştur. Ancak, yerel halka göre, Islamabad doğal gaz sevkiyatından ve doğal kaynakların geliştirilmesinden somut faydalar alamayan bölgenin kalkınmasına yeterince önem vermemektedir. Sonuç olarak, 2015'te ÇPEK anlaşmasının imzalanmasından sonra eyalette radikal grupların terörist faaliyetlerinde artış gözlemlenmiştir. Örneğin, Ağustos 2015'in sonlarında silahlı militanlar, Pakistan ve İran sınırlarına yakın olması nedeniyle stratejik öneme sahip Gvadar bölgesinde sahil kenti Jivani'de havalimanına saldırmışlardır. Saldırı sorumluluğunu BKO üstlenmiş ve eyaletteki güvenlik güçleri ve altyapıya yönelik bir dizi saldırı düzenlemiştir. Bunun yanı sıra, Pakistan'ın Belucistan Eyaleti'nde 2014'ten bu yana İŞİD terör örgütünün bulunduğu na dair işaretlerde ortaya çıkmıştır.

Yaklaşık 2,5 milyon Belucinin yaşadığı İran'ın Sistan ve Belucistan Eyaleti'nde de benzer bir durum söz konusudur. Ancak, Belucilerin İran toplumundaki konumu etnik ve dinsel bir faktöre bağlı olarak karmaşıkmaktadır. İran'da yaşayan Beluciler, dünyadaki Müslümanların çoğu gibi Sünnilerdir. İran halkının büyük çoğunluğu ise Şiiilerdir. Bu durumda dine dayalı ayrımcılık vakaları sık görülmektedir. İran'ın Sistan ve Belucistan Eyaleti'nde radikal ulusal grupların silahlı asi hareketi 1960-1980'li yıllarda oluşup gelişmiştir. Bu dönemde Beluci Kurtuluş Cephesi ve Beluci Özerklikçi Hareketi gibi radikal hareketler ülke topraklarında istikrarı bozucu faaliyetlerde bulunmuştur. İkincisinin çöküşünden sonra "İran Halk Direnişi Hareketi" olarak da adlandırılan "Cundallah" adlı terör grubu sahneye çıkmıştır. Bu terör grubu, İran ordusuna, polise ve sivilere yönelik saldırılarıyla tanınmıştır. Bu örgütün büyük saldırıları arasında 2005 yılında Belucistan'a yaptığı ziyarette İran Cumhurbaşkanı Mahmut Ahmedinejad'ın konvoyuna yapılan saldırı, 2006 yılında Tasuki köyü yakınlarında karayolu üzerinde terör eyle-

convoy during his visit to Balochistan in 2005 and the terrorist attack on the highway near the village of Tasuki in 2006, as well as the bombing of the bus with the soldiers of the Islamic Revolutionary Guard Corps (IRGC) in 2007. In the view of the increased attacks, the Iranian government launched a large-scale campaign against the Jundallah militants substantially reducing their activity.

It should be noted that, as in the case of Pakistan, the Iranian province is one of the most backward among other provinces of Iran from the socio-economic point of view. The high level of unemployment forces the Baloch youth to join the radical groups, which negatively impacts the possibilities of unlocking the economic potential of the region. Despite the fact that in recent years the priorities of the Iranian government were the strengthening of the economy and the stabilization of the social situation in the Sistan and Balochistan Province through the development of the petrochemical industry, the construction of the Chabahar port, as well as railway networks, including Kerman-Zahedan-Chabahar, the situation on the ground remains tense. As a result, Iran had to deploy additional military units commanded by the IRGC in the province, as well as to take measures to bridge the differences between the Shiite and Sunni communities of Sistan and Balochistan.

It must be noted that as Iran better monitors the situation in the province bordering with Pakistan Tehran often addresses complaints to Islamabad regarding its failure to timely stop activities of radical armed formations deployed on its territory, which have the opportunity to organize terrorist attacks, including on the Iranian territory. However, despite the grievances related to the unsatisfactory protection of their mutual border, the parties have reached a common understanding that joint activities in response to the current security situation are needed, which is clearly demonstrated by their intention to expand the existing agreements and regulations in this area.

Thus, the parties express their interest in extending joint operational and tactical cooperation to ensure stability in their adjacent regions. Through the existing negotiating plat-

mi ve 2007 yılında İran Devrim Muhafızları Ordusu'nun (İDMO) askerleri bulunan otobüsün bombalanması yer almaktadır. Artan saldırılar nedeniyle İran hükümeti, "Cundallah" savaşçılarına karşı büyük çaplı bir kampanya başlatmış ve etkinliğini önemli ölçüde azaltmıştır.

Pakistan'da olduğu gibi, İran'ın Sistan ve Belucistan Eyaleti'nin, İran'ın diğer eyaletleri arasında sosyo-ekonomik açıdan en az gelişmiş bir eyalet olduğu belirtilmelidir. Yüksek işsizlik oranı, Beluci gençlerinin radikal gruplara katılmalarına neden olmakta ve bu, bölgenin ekonomik potansiyelini açığa çıkarma olanakları üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Son yıllarda İran Hükümeti'nin önceliklerinden biri petrokimya endüstrisinin geliştirilmesi, Çabahar limanının inşa edilmesi ve Kerman-Zahedan-Çabahar dâhil olmak üzere demir yolu ağının kurulması yoluyla Sistan-Belucistan'ın ekonomisini güçlendirmek ve sosyal durumunu istikrara kavuşturmak olsa da, bölgedeki gergin durum devam etmektedir. Sonuç olarak, İran, İDMO komutası altında ek askeri birimler yerleştirmek ile Sistan-Belucistan'ın Şii ve Sünni toplulukları arasında anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak için tedbirler almak zorunda kalmıştır.

İran'ın Pakistan ile karşılaştırıldığında sınırda bulunan eyaletteki durumu daha iyi kontrol altında tuttuğu ifade edilebilir. Tehran sık sık Pakistan tarafına kendi bölgesinde de, İran topraklarında da terörist saldırıları düzenleyebilecek radikal silahlı oluşumların faaliyetlerini zamanında engelleyememesi yüzünden duyduğu memnuniyetsizliği dile getirmektedir. Ancak, İran-Pakistan sınırının korunması hakkında belirli eleştirilere rağmen taraflar, ortak güvenlik önlemlerinin alınması konusundaki ihtiyacın önemini kavramışlardır. Bu, güvenlik alanında mevcut düzenleyici çerçeveyi genişletme niyetiyle açıkça kanıtlanmıştır.

Bu nedenle taraflar, komşu bölgelerdeki istikrarı sağlamak için ortak operasyonel-taktik işbirliğini genişletme konusunda ilgilerini dile getirmektedir. Yüksek ve üst düzeyde yapılan toplantılar, İran ve Pakistan arasında düzenlenen Ortak Sınır Komisyonu ve Güvenlik Özel Komitesi toplan-

forms, which include high-level and top-level meetings, as well as meetings of the Ad Hoc Committee on Security and the Joint Border Commission of Iran and Pakistan, the parties continue to increase their efforts in combating cross-border terrorism and drug trafficking. For example, there is an agreement on combating terrorism and illicit drug trafficking between Iran and Pakistan signed in February 2013. In 2014, the countries signed a Memorandum of Understanding (MoU) in Islamabad to expand cooperation in the field of security. In addition, in 2017, during a meeting of the Joint Border Commission in Guadar, Pakistan and Iran signed the MoU in order to further expand mutual cooperation in the field of border management. Currently, the countries are establishing interaction between their border police and security forces to conduct regular joint patrols along the Iran-Pakistan border. The measures taken by the parties to combat common threats can positively contribute to ensuring regional security and protecting the border belt, if properly and timely implemented.

tıları dâhil mevcut müzakere platformunu kullanarak taraflar, sınır ötesi terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede çabalarını güçlendirmeye devam etmektedir. Şubat 2013'te İran ve Pakistan arasında terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele anlaşması imzalanmıştır. 2014 yılında İslamabad'da ülkeler, güvenlik alanında işbirliğini genişletmek için mutabakat anlaşmasını imzalamıştır. Buna ek olarak, 2017 yılında Gvadar'da Ortak Sınır Komisyonu toplantısında Pakistan ve İran, sınır yönetimi alanında karşılıklı işbirliğini artırmak için mutabakat anlaşmasını imzalamıştır. Şu anda ülkeler, İran-Pakistan sınırı boyunca düzenli devriyeler yapılması adına sınır polisi ile güvenlik güçleri arasında etkileşim kurmaktadır. Tarafların ortak tehditlerle mücadele konusunda aldığı önlemler, uygun şekilde ve zamanında uygulandığında, bölgesel güvenliğin sağlanmasına ve sınır kuşağının korunmasına olumlu katkıda bulunabilir.

UNDERSTANDING THE NUCLEAR WEAPONS BAN TREATY NÜKLEER SİLAHLARIN YASAKLANMASI ANLAŞMASI'NI ANLAMAK

*Abulkhairkhan Zhunisbek **

On July 7, 2017, following three international conferences on the humanitarian impact of nuclear weapons, which were held in Norway, Mexico and Austria in 2013-2014, and two rounds of negotiations at the headquarters of the United Nations (UN) in New York, UN member states adopted the first legally binding instrument to ban nuclear arms officially known as the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW). On the voting day, 122 UN member states approved the treaty, one voted against (the Netherlands) and one abstained (Singapore). It is worth noting that all five de jure nuclear powers (China, France, Russia, the United Kingdom and the United States) and all four de facto nuclear states (India, Israel, North Korea and Pakistan) boycotted the talks and declined to endorse the treaty. The TPNW was opened for signature on September 20, 2017 and has since been signed by 59 countries with 10 of them ratifying it. The treaty will come into force once 50 states have ratified it. On October 6, 2017, the International Campaign to Abolish Nuclear Weapons also known as ICAN, a coalition of civil society organizations from across the world, was awarded the Nobel Peace Prize for spearheading the process of achieving a treaty-based prohibition of such weapons.

Until now, unlike other types of weapons of mass destruction, biological (Biological Weapons Convention, 1972) and chemical (Chemical Weapons Convention, 1997), nuclear weapons have not been subject to a prohibition under the international law. The proponents of the treaty believe that outlawing nuclear weapons altogether is necessary to avoid disastrous consequences that any use of one of about 15,000 nuclear warheads currently stockpiled worldwide would entail,

Norveç, Meksika ve Avusturya'da 2013-2014 yıllarında düzenlenen nükleer silahların insani etkisi üzerindeki üç uluslararası konferansın ve New York'taki Birleşmiş Milletler'in (BM) genel merkezinde düzenlenen iki müzakere turunun ardından 7 Temmuz 2017'de BM üyesi ülkeler, Nükleer Silahların Yasaklanması Anlaşması (NSYA) olarak bilinen nükleer silahları yasaklayan ilk yasal bağlayıcılığı olan belgeyi kabul etmişlerdir. Oylama gününde 122 BM üye ülkesi anlaşmayı onaylarken, bir ret oyu (Hollanda) ve bir çekimser (Singapur) oy kullanılmıştır. Beş de jure nükleer silahlı devletin tamamının (Çin, Fransa, Rusya, İngiltere ve ABD) ve de facto nükleer silahlı devletlerin (Hindistan, İsrail, Kuzey Kore ve Pakistan) müzakereleri boykot ettiği ve anlaşmanın onaylanmasını reddettiği belirtilmelidir. NSYA, 20 Eylül 2017'de imzaya açılmış ve 59 ülke tarafından imzalanmış olmasına rağmen şu ana kadar sadece 10 ülkede hükümetler tarafından onaylanmıştır. Anlaşma, 50 devlet hükümetinin onaylamasının ardından yürürlüğe girecektir. 6 Ekim 2017'de dünyanın dört bir yanından sivil toplum örgütlerinden oluşan bir koalisyon olan ve kısaca ICAN olarak bilinen Nükleer Silahların Tamamen Ortadan Kaldırılması İçin Uluslararası Kampanya, bu tür silahların anlaşmaya dayalı bir şekilde yasaklanmasına öncülük ettiği için Nobel Barış Ödülü'nü kazanmıştır.

Şimdiye kadar biyolojik (Biyolojik Silahlar Sözleşmesi, 1972) ve kimyasal (Kimyasal Silahlar Sözleşmesi, 1997) gibi diğer kitle imha silahlarından farklı olarak nükleer silahlar uluslararası hukuk uyarınca bir yasağa tabi tutulmamıştır. Anlaşmanın savunucuları, hâlihazırda dünya çapında stoklanan yaklaşık 15,000 nükleer savaş başlığından herhangi birinin bile kullanılmasının insan-

* MA, Center for Advanced Research and Development, Kazakhstan. abuzhunisbek@yahoo.com

potentially threatening the survival of humanity. Although in its 1996 Advisory Opinion the International Court of Justice concluded that the threat or use of nuclear weapons is contrary to the international humanitarian law – a set of rules that governs the use of all weapons in armed conflicts, it nevertheless left undecided if threatening to use or using nuclear weapons is lawful in extreme cases of self-defense in which the survival of a state is at stake. The TPNW, therefore, fills this grey area as it clearly establishes in Article 1.1 (d) that it is prohibited under any circumstances to use or threaten to use nuclear weapons, as well as to develop, test, produce, acquire, possess or stockpile it, as stated in Article 1.1 (a). Other main provisions of the TPNW also include the prohibition of a transfer of nuclear weapons to other countries and their receipt (Article 1.1 (b) and (c)) or a deployment of such weapons in the territory of a state party (Article 1.1 (g)) and provide for victim assistance (Article 6.1) and environmental remediation (Article 6.2).

There are, however, those who attack the treaty on the ground that even if it enters into force it can never be implemented since no nuclear-armed state was involved in its drafting nor intends to sign it. In the wake of the treaty's adoption, the United States, the United Kingdom and France, who emerged as the leaders of the treaty's opponents, issued a joint statement declaring that they will never sign, ratify, or adhere to it. Their opposition is based on the view that instead of addressing genuine international security concerns posed by the nuclear rogue states like North Korea, the document erodes the Non-proliferation Treaty (NPT), a landmark document addressing the global proliferation of nuclear weapons as it limits the status of nuclear-weapon states (NWS) to China, France, Russia, the United Kingdom and the United States. Once in force, the TPNW will make it unlawful for any state party to engage in any security relationship with a country that relies in part upon nuclear weapons for its own security. This particular consideration made those non-nuclear weapons states, including all of the NATO members and East Asian countries that rely on the U.S.

liğın hayatta kalma potansiyelini tehdit etmesi nedeniyle nükleer silahların tamamen yasaklanması gerektiğini belirtmektedir. Uluslararası Adalet Divanı, 1996 tarihli Danışma Görüşü'nde nükleer silahların tehdidinin veya kullanımının, silahlı çatışmalarda bütün silahların kullanımını yöneten kuralları olan uluslararası insani hukuka aykırı olduğu sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, bir devletin hayatta kalmasının söz konusu olduğu kendini savunma durumlarında nükleer silah kullanmanın veya kullanma tehdidinin yasal olup olmadığı hususunda kararsız kalmıştır. Bu nedenle, NSYA, 1.1. (d) Maddede açıkça belirtildiği gibi, her koşulda nükleer silah kullanmak veya kullanma tehdidinde bulunmak, ve 1.1. (a) Maddede belirtildiği gibi, nükleer silahları geliştirmek, test etmek, üretmek, elde etmek, sahip olmak ya da stoklamanın yasak olduğunu ifade ederek bu eksikliği tamamlamaktadır. NSYA'nın diğer temel hükümleri arasında nükleer silahların başka ülkelere aktarılmasının ve alınmasının (1.1. (b) ve (c) Madde) veya taraf devletin topraklarında bu tür silahların dağıtımının yasaklanması (1.1. (g) Madde), kurbanlara yardımın sağlanması (6.1. Madde), ve çevre ıslahı (6.2. Madde) bulunmaktadır.

Bununla birlikte, yürürlüğe girmesi durumunda bile hiçbir zaman uygulanamayacağına iddia ederek anlaşmayı eleştirenler de mevcuttur. Çünkü belgenin tasarlanmasında hiçbir nükleer silahlı devlet yer almamış ve imzalama niyetinde bulunmamıştır. Anlaşmanın kabul edilmesinin ardından buna karşı çıkan önde gelen ülkeler ABD, İngiltere ve Fransa, belgeyi hiçbir zaman imzalamayacaklarını, onaylamayacaklarını veya buna uymayacaklarını bildiren ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bu ülkelerin karşı çıkmaları, belgenin, Kuzey Kore gibi nükleer "haydut" devletlerin oluşturduğu gerçek uluslararası güvenlik sorunlarını ele almak yerine nükleer silahların küresel çapta yayılmasını ele alan önemli belgelerden biri olan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'nı (NPT) aşındırdığı ve Çin, Fransa, Rusya, İngiltere ve ABD'nin nükleer silahlı devletler (NSD) statüsünü sınırlandırdığı görüşüne dayanmaktadır. Yürürlüğe girdiğinde NSYA taraf devletin kendi gü-

nuclear umbrella for their security to oppose the treaty. It is even argued that the TPNW risks damaging the cause of non-proliferation since without the U.S. security umbrella some East Asian state may be forced to reconsider their non-nuclear status. Instead, it is suggested to further strengthen the already existing framework of the NPT, which calls for the NWS "to pursue negotiations in good faith on effective measures relating to cessation of the nuclear arms race ... and to nuclear disarmament" (NPT, Article 6).

It is also argued that the TPNW poses a risk to the global security architecture by derailing the deterrence effect of nuclear weapons, which led to the decline in inter-state wars since 1945, especially between major powers, out of fear that conventional wars may escalate into nuclear wars. Critics dismiss the treaty on its failure to recognize this and the fact that currently there is no momentum for disarmament as the global major powers in their strategic calculus still rely on the possession of nuclear weapons for ensuring their security. To illustrate, the United States in its new Nuclear Posture Review, which describes the role of nuclear weapons in the U.S. national security strategy, declared a willingness to heavily invest in developing sophisticated nuclear capabilities, while Russian President Vladimir Putin in his latest address to the Federal Assembly presented advanced models of nuclear weapons delivery systems. The growing rivalry between the two major NWS does not provide the level of confidence required for the abolition of nuclear weapons.

This leads to another criticism, which is the lack of rigorous verification and enforcement conditions in the TPNW. Although, it is clear that no NWS would disarm unless their peers did, the provisions of the treaty stipulate that a state that possesses or controls nuclear weapons at the time that it becomes a state party must immediately remove its weapons from operational status not later than a deadline to be established by the first meeting of states parties, in accordance with a legally binding, time-bound plan (Article 4.2). This leaves open the possibility that each nuclear state would interpret the timeline in its own way leading to a different speed of

venliği için nükleer silahlara kısmen dayanan bir ülke ile herhangi bir güvenlik ilişkisine girmesini yasa dışı hale getirecektir. Bu durum, tüm NATO üyeleri ve Doğu Asya ülkeleri dâhil olmak üzere güvenlikleri için ABD nükleer şemsiyesine güvenen nükleer olmayan devletlerin anlaşmaya karşı çıkmalarına yol açmıştır. Hatta NSYA'nın, nükleer silahların yayılmasını engelleyen nedenlere zarar verme riski taşıdığı iddia edilmektedir. Çünkü ABD güvenlik şemsiyesi olmadan bazı Doğu Asya devletleri nükleer olmayan statülerini yeniden gözden geçirmek zorunda kalabilirler. Bunun yerine NSD'nin "nükleer silahlanma yarışının sona ermesi ve nükleer silahsızlanma ile ilgili etkili önlemlere iyi niyetle müzakereleri sürdürmesini" öngören mevcut NPT çerçevesinin daha da güçlendirilmesi önerilmektedir (NPT, 6. Madde).

Ayrıca, NSYA'nın, nükleer silahların caydırıcı etkisini ortadan kaldırarak küresel güvenlik yapısı için risk oluşturduğu da ileri sürülmektedir. Bu durum, geleneksel savaşların nükleer savaşlara dönüşebileceği korkusu ile 1945'ten beri özellikle de büyük güçler arasında devletlerarası savaşlarda düşüşe neden olmuştur. Anlaşmayı eleştirenler nükleer caydırıcılığın önemini tanımaması ve küresel güçlerin stratejik hesapları arasında silahsızlanma yönünde bir eğilimin bulunmadığını ve güvenlik açısından hala nükleer silah bulundurmaya gerekli gördüklerini ifade ederek anlaşmayı eleştirmektedir. Örnek olarak, ABD'nin milli güvenlik stratejisinde nükleer silahların rolünü tanımlayan yeni Nükleer Duruş İncelemesi'nde ABD, nükleer kapasitesini geliştirmeye dönük büyük yatırım yapmaya istekli olduğunu açıklarken, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, son Federal Meclis konuşmasında nükleer silah dağıtım sistemlerinin gelişmiş modelini sunmuştur. İki büyük NSD arasında artan rekabet, nükleer silahsızlanma için gerekli olan güveni sağlamamaktadır.

Bu, NSYA'da sıkı bir tetkik ve icra şartlarının olmaması gibi başka eleştirileri de gündeme getirmektedir. Her ne kadar hiçbir NSD'nin başka bir NSD silahsızlanma işlemine başlamadan kendisinin bu adımı atmayacağı açık olsa da anlaşma hüküm-

fulfillment of disarmament obligations. Consequently, mutual distrust may arise between the NWS preventing them from disarming. Moreover, the treaty does not clearly assign the body, which would verify the elimination of nuclear weapons as it gives the role to a vague "competent international authority". Therefore, it can also be argued that the text of the treaty itself does not withstand the test of being carefully drafted.

All in all, it is clear the TPNW is no instant panacea in achieving a world without nuclear weapons – one of the UN's longest-standing objectives, first declared in 1946. Although the global stock of nuclear weapons has significantly dropped over the last three decades from a peak of 70,000 in mid-1980s to less than 15,000 as of today, still much remains to be done, and the TPNW is viewed to be only one approach in realizing the global zero goal. Many express their skepticism about how and if this goal can ever be reached. But those who strive for achieving universal denuclearization by looking at the successful examples of the treaties outlawing biological weapons, chemical weapons and land mines, goals once also viewed as utopic, hold the view that the TPNW is a big leap forward in the disarmament process.

lerine göre taraf devlet olunduktan sonra nükleer silaha sahip olan veya kontrol eden bir devletin silahlarını derhal operasyonel durumdan çıkarması gerektiğini şart koşmaktadır. Bu, yasal olarak bağlayıcı ve zamana bağlı bir plana uygun olarak, taraf devletlerin ilk toplantısında belirlenecek bir son tarihten önce yapılmalıdır (4.2. Madde). Bu, her bir nükleer devletin zaman çizelgesini kendi yolunda yorumlama olasılığını açık bırakmakta ve silahsızlanma yükümlülüklerinin yerine getirilmesinin farklı hızlarda gerçekleşmesine imkan sağlamaktadır.

Bu nedenle, NSD'ler arasında karşılıklı güvensizlik ortaya çıkabilir ve bu ülkelerin silahsızlanmalarına engel olabilir. Ayrıca, anlaşma, nükleer silahların ortadan kaldırılmasını doğrulayacak olan kurulu açıkça tayin etmemektedir. Çünkü bu rolü belirsiz bir "yetkili uluslararası otoriteye" bırakmaktadır. Ayrıca, bu tür nedenlerden dolayı anlaşma metninin özenle hazırlanmış bir tasarı olmadığı da iddia edilebilir.

Her şeyden önce, BM'nin ilk olarak 1946'da ilan edilen en eski hedeflerinden biri olan nükleer silahsız bir dünyaya ulaşmada NSYA'nın hemen her yerde deva olamayacağı açıktır. Her ne kadar küresel nükleer silah stocku son 30 yılda 1980'lerin ortalarındaki 70,000 zirvesinden bugün itibarıyla 15,000'in altına düşmüş olsa da, hala yapılması gereken çok şey vardır. Bu noktada NSYA, küresel sıfır nükleer silah hedefinin gerçekleştirilmesinde yegâne yaklaşım olarak görülmektedir. Pek çok kişi bu hedefe nasıl ulaşılabileceğine dair şüphelerini dile getirmektedirler. Ancak, zamanında biyolojik silahlar, kimyasal silahlar ve kara mayınlarını yasaklamanın ütöpik hedefler olarak görülmesine rağmen günümüzde bu silahların kullanımını yasaklayan anlaşmaların başarılı örneklerine bakarak dünyanın nükleer silahlardan arındırılması için çabalayanlar, NSYA'nın silahsızlanma sürecinde ileriye doğru büyük bir atılım olduğunu düşünmektedirler.

TAJİKİSTAN AND NATO: ASSISTANCE-BASED PARTNERSHIP TACİKİSTAN VE NATO: DESTEK TEMELLİ ORTAKLIK

*Dauren Aben **

Unlike other Central Asian states, Tajikistan was quite late in starting practical cooperation with the North Atlantic Treaty Organization (NATO), mostly due to the civil war that raged in the country in the first half of 1990s. It became a member of the North Atlantic Cooperation Council, which was later renamed the Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC), in 1992, along with other former Soviet republics, but joined the alliance's Partnership for Peace (PfP) program only in February 2002. The bilateral political dialogue is maintained within the framework of the EAPC and through regular visits of the NATO Secretary General's Special Representative for the Caucasus and Central Asia to Tajikistan as well as visits of Tajik high-ranking officials to the NATO headquarters in Brussels. The interaction between the parties is based on Tajikistan's individual partnership and cooperation program, which is updated every two years, and covers a number of security related areas, such as counter-terrorism, border security, crisis management, and civil emergency planning.

Cooperation between Tajikistan and NATO intensified after the September 11, 2001 terrorist attacks and the beginning of the NATO-led anti-terrorism campaign in Afghanistan. To provide support to military operations of NATO's International Security Assistance Force in the neighboring country, Tajikistan allowed the French Air Force to be stationed at the Dushanbe airport in December 2001. In addition, in October 2004, NATO Secretary General Jaap de Hoop Scheffer and Tajik Foreign Minister Talbak Nazarov signed a host nation support and transit agreement, with Tajikistan becoming the first Central Asian country to sign such an agreement with NATO. Consequently, Tajikistan also signed agreements with individual NATO member

Tacikistan, diğer Orta Asya devletlerinden farklı olarak, çoğunlukla 1990'ların ilk yarısında ülkede şiddetlenen iç savaş nedeniyle Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ile uygulamalı işbirliğini başlatmada oldukça geç kalmıştır. Tacikistan, 1992 yılında diğer eski Sovyet cumhuriyetleriyle birlikte daha sonra Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (EAPC) olarak adlandırılan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne üye olmuştur. Ancak ittifakın Barış İçin Ortaklık (BİO) programına ancak Şubat 2002'de katılmıştır. İkili siyasi diyalog, EAPC çerçevesinde ve NATO Genel Sekreteri'nin Kafkasya ve Orta Asya Özel Temsilcisi'nin Tacikistan'a düzenli ziyaretleri ve Tacik üst düzey yetkililerinin Brüksel'deki NATO karargâhına ziyaretleri çerçevesinde sürdürülmektedir. Taraflar arasındaki etkileşim, Tacikistan'ın her iki yılda bir güncellenen bireysel ortaklık ve işbirliği programına dayanmakta ve terörle mücadele, sınır güvenliği, kriz yönetimi ve sivil olağanüstü hal planlaması gibi bir dizi güvenlikle ilgili alanı kapsamaktadır.

Tacikistan ile NATO arasındaki işbirliği 11 Eylül 2001 terör saldırıları ve Afganistan'da NATO öncülüğündeki terörle mücadele kampanyasının başlamasından sonra yoğunlaşmıştır. Afganistan'a komşu olan Tacikistan NATO Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'nün askeri operasyonlarına destek sağlamak için Fransız Hava Kuvvetleri'nin Aralık 2001'de Duşanbe havaalanında konuşlandırılmasına izin vermiştir. Ayrıca, Ekim 2004'te NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer ve Tacik Dışişleri Bakanı Talbak Nazarov, ev sahibi ülke desteği ve transit anlaşmasını imzalamışlardır. Böylece, Tacikistan, NATO ile bu tür bir anlaşmayı imzalayan ilk Orta Asya ülkesi olmuştur. Ayrıca, Tacikistan, NATO kuvvetlerinin Afganistan'dan çekilmesiyle ilgili olarak ülke topraklarından kargoların transit geçişini düzenlemek için bireysel NATO

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dauraben@gmail.com

countries to regulate the transit of cargos through the territory of the country in relation to the withdrawal of NATO forces from Afghanistan. Until their eventual departure in October 2014, the number of French troops deployed at the Dushanbe airport to perform repair and maintenance of NATO military aircraft on route to or from Afghanistan ranged from 150 to 300. The French Air Force used the airport to accomplish almost 11,000 air missions that account for 60% of all French missions during the Afghan war. Moreover, 89,000 NATO servicemen and 14,500 tons of cargo transited the Dushanbe airport during the campaign. In appreciation of the Tajik side's support, France funded the reconstruction of the Dushanbe airport's infrastructure, upgrading its runway, taxiways and parking areas, constructed a new international passenger terminal and in March 2018 began building a new control tower.

As NATO's partner country, Tajikistan makes use of the alliance's assistance mechanisms, such as the PfP Trust Funds. These funds are established jointly by individual NATO member states and partners requesting specific assistance in the areas of demilitarization, defense transformation or capacity building. The funds collect voluntary financial or in-kind contributions, such as equipment or expertise, and then provide resources to help partner countries implement practical projects, frequently with the involvement of other international organizations. In 2004, Tajikistan participated in the PfP Trust Fund project, the first in Central Asia, for safe destruction of 1,261 anti-personnel landmines, which was implemented by the Tajik Ministry of Defense and the United Nations Development Program with funding from Canada and the Netherlands. By destroying this stockpile, Tajikistan met its obligations under the Ottawa Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction. In addition, in 2009, Tajikistan requested NATO assistance in improving the physical security and stockpile management of weapons and ammunition storage sites, with a particular focus on identifying abandoned and hidden caches of munitions located

üyesi ülkelerle anlaşmalar imzalamıştır. Ekim 2014'teki ayrılışlarına kadar, Duşanbe havaalanında Afganistan'a giden ya da Afganistan'dan gelen NATO askeri uçaklarının onarım ve bakımını yapmak üzere görevlendirilen Fransız birliklerinin sayısı, 150 ile 300 arasında değişmiştir. Fransız Hava Kuvvetleri, bu havaalanını Afgan savaşı sırasında tüm Fransız misyonlarının %60'ını oluşturan yaklaşık 11,000 hava görevini gerçekleştirmek için kullanmıştır. Bunun yanı sıra, kampanya sırasında 89,000 NATO askeri ve 14,500 ton kargo Duşanbe havaalanından transit geçiş yapmıştır. Tacik tarafının desteğini takdir eden Fransa, Duşanbe havaalanının altyapısının yeniden inşasını finanse ederek pistini, taksi yollarını ve park alanlarını iyileştirmiş, yeni bir uluslararası yolcu terminalini inşa etmiş ve Mart 2018'de yeni bir kontrol kulesini inşa etmeye başlamıştır.

NATO'nun ortağı olarak Tacikistan, ittifakın BİO Güven Fonları gibi destek mekanizmalarından yararlanmaktadır. Bu fonlar, askersizleştirme, savunma dönüşümü veya kapasite geliştirme alanlarında özel yardım isteyen bireysel NATO üyesi devletler ve ortaklar tarafından müştereken oluşturulmaktadır. Fonlar, teçhizat veya uzmanlık gibi gönüllü mali veya ayni katkılar toplayıp, daha sonra diğer uluslararası kuruluşların katılımı ile ortak ülkelerin uygulama projelerini hayata geçirmelerine yardımcı olacak kaynaklar sağlamaktadır. Tacikistan, 2004 yılında 1,261 anti-personel kara mayınının güvenli bir şekilde imha edilmesi için Kanada ve Hollanda'nın finansal desteği ile Tacikistan Savunma Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından uygulanan Orta Asya'daki ilk BİO Güven Fonu projesine katılmıştır. Tacikistan, bu stokunu yok ederek Anti-personel Mayınların Kullanımı, Depolanması, Üretimi ve Transferinin Yasaklanması ve Bu Mayınların Yok Edilmesi Üzerine Ottawa Sözleşmesi'nin yükümlülüklerini yerine getirmiştir. Buna ek olarak, Tacikistan, 2009 yılında silah ve cephane depolama alanlarının fiziki güvenliğini ve stok yönetimini geliştirmek için NATO'dan yardım istemiş ve özellikle de ülkenin Afganistan sınırı yakınlarındaki Tacikistan iç savaşından sonra kalan gizli mühimmat-

close to its southern border with Afghanistan, which were the legacy of the Tajik civil war. After the Japan-funded feasibility study and the NATO Maintenance and Supply Agency's in-country visit, the parties signed an implementing agreement and established the corresponding trust fund in January 2012. This United Kingdom-led project that aimed to help prevent illegal cross-border trade in munitions began once sufficient funding was secured and was successfully completed in 2015. Weapons and ammunition that were still usable were secured and transferred to properly guarded storage facilities, while obsolete stocks were safely disposed of. The project team also conducted a survey of ammunition depots in southern Tajikistan and recommended ways to improve their safety and security.

While being late in joining the PfP, Tajikistan has been actively engaging with the NATO Science for Peace and Security (SPS) program since 1996. Starting in 2003, together with other Central Asian and Southern Caucasus states, Tajikistan participated in a flagship project aimed at promoting Internet availability and connectivity of academic and research communities, known as the "Virtual Silk Highway". The project involved installing state-of-the-art satellite-based networks that provided reliable Internet access to Tajik scientists and researchers at about 35 academic and higher education institutions enabling them to exchange information and expertise with their counterparts around the world, as well as access international scientific and educational resources. Other primary areas for scientific collaboration between Tajikistan and the alliance are environmental security and disaster management, in particular, projects related to radioactive waste and toxic pollutants and transboundary water pollution in Central Asia for the prevention of health risks and environmental damage.

Tajikistan also cooperates with NATO in reforming its defense and security sector, but is still to join the PfP Planning and Review Process mechanism. As strengthening border security, countering terrorism and preventing cross-border crime, especially drug traffick-

ların yerlerini belirlemeye odaklanmıştır. Japonya tarafından finanse edilen fizibilite çalışması ve NATO İkmal ve Bakım Ajansı'nın yurt içi ziyaretinden sonra taraflar, uygulama anlaşmasını imzalamış ve Ocak 2012'de ilgili güven fonunu oluşturmuştur. Mühimmatların yasadışı sınır ötesi ticaretini engellemeye yardımcı olmayı amaçlayan İngiltere öncülüğündeki bu proje, yeterli fon sağlandıktan sonra başlamış olup, 2015 yılında başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Halen kullanılmakta olan silahlar ve mühimmatlar düzgün korunan depolama tesislerine aktarılmış, eski stoklar ise güvenli bir şekilde bertaraf edilmiştir. Proje ekibi ayrıca güney Tacikistan'da mühimmat depoları araştırması yapmış ve onların güvenliklerini iyileştirme yollarını önermiştir.

BİO'ya geç katılan Tacikistan, 1996 yılından beri NATO Barış ve Güvenlik için Bilim (SPS) programına aktif olarak katılmaktadır. 2003 yılından itibaren Tacikistan, diğer Orta Asya ve Güney Kafkasya ülkeleriyle birlikte akademik ve araştırma topluluklarının internet erişilebilirliğini ve bağlantısını teşvik etmeyi amaçlayan NATO'nun "Sanal İpek Yolu" ana projesine katılmıştır. Proje, yaklaşık 35 akademik ve yükseköğrenim kurumunda Tacik bilim adamları ve araştırmacılar için güvenli internet sağlayan son teknoloji uydu tabanlı ağların kurulmasını içermiştir. Böylece, bu bilim adamlarının dünyadaki meslektaşları ile bilgi ve uzmanlık alışverişinde bulunmalarına, uluslararası bilimsel ve eğitsel kaynaklara erişmelerine imkân sağlanmıştır. Tacikistan ile ittifak arasındaki bilimsel işbirliğine yönelik diğer öncelikli alanlar, çevre güvenliği ve afet yönetimi, özellikle Orta Asya'da sağlık risklerinin ve çevresel zararların önlenmesi için radyoaktif atık ve toksik kirleticiler ve sınır aşan su kirliliği ile ilgili projelerdir.

Tacikistan, savunma ve güvenlik sektörünü yeniden yapılandırmada NATO ile işbirliği yapmanın yanı sıra BİO Planlama ve Gözden Geçirme Süreci mekanizmasına da katılmaktadır. Sınır güvenliğinin güçlendirilmesi, terörle mücadele ve başta uyuşturucu kaçakçılığı olmak üzere sınır ötesi suçların önlenmesi hem Tacikistan hem de NATO için stratejik bir öneme sahip olduğu için, ilgili Tacik hükümet kurumlarının temsilci-

ing, are of strategic importance for both Tajikistan and NATO, representatives of relevant Tajik government agencies regularly attend border management, counter-terrorism and counter-narcotics training courses organized and sponsored by NATO. While Tajikistan participates in NATO/PfP exercises, it is also interested in taking part in peacekeeping operations alongside NATO forces and has listed a number of units as available for such operations. The parties also cooperate in improving Tajikistan's military education by jointly developing curricula and courses, including language training, with Dushanbe considering the possible introduction of NATO's standards in the country's military education programs. In the field of disaster relief, NATO assists Tajikistan in developing its national capabilities in the form of an early warning system for natural disasters, a disaster-relief operation center and a NATO-compatible response unit. NATO supports educational activities relevant to security and defense issues in Tajikistan, and since 2005 NATO's Public Diplomacy Division has sponsored an annual summer academy which brings together Tajik and international students to learn about and discuss regional and global security issues.

It is understandable that being a close ally of Russia and a member of the Collective Security Treaty Organization Dushanbe will continue to rely on Moscow as its main security provider. However, as security will remain one of the primary concerns of the Tajik government, especially given the permanently unstable situation in Afghanistan, Tajikistan will keep cooperating with other outside players, including NATO, in the foreseeable future. In its turn, the alliance facing tough financial conditions does not have resources to significantly expand its cooperation with Tajikistan but will keep its engagement with the country in several key areas of partnership, such as stability of Afghanistan, border security, the fight against terrorism and other transnational threats.

leri düzenli olarak NATO tarafından organize edilen ve desteklenen sınır yönetimi, terörle mücadele ve uyuşturucu ile mücadele eğitimi kurslarına katılmaktadırlar. Tacikistan, NATO/BİO tatbikatlarına katılırken aynı zamanda NATO kuvvetleri ile barış koruma operasyonlarına katılmakla ilgilenmekte ve bu tür operasyonlar için mevcut olan bir dizi birimi sıralamaktadır. Ayrıca, taraflar, dil eğitimi dâhil olmak üzere müfredat ve kursları ortaklaşa geliştirerek Tacikistan'ın askeri eğitimini iyileştirmede işbirliği yapmaktadırlar. Duşanbe, ülkenin askeri eğitim programlarına NATO'nun standartlarının muhtemel tanıtımını ele almaktadır. Afet yardımı alanında NATO, doğal afetler için erken uyarı sistemi, afet yardımı operasyon merkezi ve NATO uyumlu bir müdahale birimi şeklinde Tacikistan'a ulusal kapasitesini geliştirmede yardımcı olmaktadır. NATO, Tacikistan'da güvenlik ve savunma konuları ile ilgili eğitim faaliyetlerini desteklemekte ve 2005'ten beri NATO Kamu Diplomasisi Bölümü, bölgesel ve küresel güvenlik konularını öğrenmek ve tartışmak için Tacik ve uluslararası öğrencileri bir araya getiren yıllık yaz akademisine sponsor olmuştur.

Rusya'nın yakın müttefiki ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün üyesi olan Duşanbe'nin ana güvenlik sağlayıcısı olarak Moskova'ya güvenmeye devam etmesi açıktır. Bununla birlikte, özellikle de Afganistan'daki sürekli istikrarsız durum göz önüne alındığında, Tacikistan'ın temel endişelerinden biri güvenlik olduğu için, Tacikistan öngörülebilir gelecekte NATO dâhil olmak üzere diğer dış oyuncularla işbirliği yapmaya devam edecektir. Buna karşılık, zor finansal koşullarla karşı karşıya kalan ittifak, Tacikistan ile işbirliğini önemli ölçüde genişletecek kaynaklara sahip olmasa da, Afganistan'ın istikrarı, sınır güvenliği, terörle mücadele ve diğer uluslararası tehditler gibi pek çok önemli alanda ülke ile ilişkilerini sürdürecektir.

LATEST DEVELOPMENTS IN EUROPEAN UNION'S SECURITY AND DEFENSE POLICY AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI'NDA SON GELİŞMELER

*Abulkhairkhan Zhunisbek **

11 Aralık 2017'de Avrupa Birliği (AB) Konseyi, 25 AB üyesi ülkenin katıldığı Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması (PESCO) adlı bir mekanizma kurmuş olup buna Danimarka, Malta ve İngiltere katılmamıştır. PESCO, AB üye ülkeleri arasında ortak güvenlik sorunları ile daha verimli bir şekilde ilgilenilmesine olanak sağlama ve savunma işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan anlaşmanın imzalanması ile kurulmuştur. PESCO, katılımcı devletleri her bir projede farklı ülke gruplarının yer aldığı 17 ortak projenin uygulanması konusunda yasal olarak bağlamaktadır. Genel olarak, bu projeler, iki birbirine bağlı ana grup altında toplanabilir. Bunlar kapasite geliştirme ve AB üyeleri arasında savunma işbirliğinin artırılması gruplarıdır. Uygulamada bu sistemin üye devletlerin silahlı kuvvetlerinin ortak askeri operasyonlarda daha kolay bir şekilde konuşlandırılması beklenmektedir.

Askeri işbirliğinin bu şekilde kurulması, Haziran 2016'da açıklanan AB'nin Dış ve Güvenlik Politikası (EUGS) Küresel Stratejisi'nin bir parçasıdır. Bu stratejinin asıl amacı, dış kriz yönetimi konusunda AB'nin "stratejik özerkliğini" sağlamaktır. Avrupa'nın güney komşularında (Orta Doğu ve Afrika) artan istikrarsızlık ve süregelen krizlerin yanı sıra ABD'nin Avrupa NATO müttefikleri üzerindeki artan baskısı, AB'nin insani krizlere ve başarısız devletlere yanıt olarak belirli askeri ve sivil görevleri bağımsız olarak üstlenebilme kapasitesinin güçlendirilmesi kavramını meydana getirmiştir. NATO'dan farklı olarak bu stratejinin kolektif savunma anlaşmasının yapılmasını sağlamadığını ve öncelikli olarak yalnızca Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. Maddesi eşiğinin altında kalan sorunlara cevap vermeye odaklandığını

11 Aralık 2017'de Avrupa Birliği (AB) Konseyi, 25 AB üyesi ülkenin katıldığı Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması (PESCO) adlı bir mekanizma kurmuş olup buna Danimarka, Malta ve İngiltere katılmamıştır. PESCO, AB üye ülkeleri arasında ortak güvenlik sorunları ile daha verimli bir şekilde ilgilenilmesine olanak sağlama ve savunma işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan anlaşmanın imzalanması ile kurulmuştur. PESCO, katılımcı devletleri her bir projede farklı ülke gruplarının yer aldığı 17 ortak projenin uygulanması konusunda yasal olarak bağlamaktadır. Genel olarak, bu projeler, iki birbirine bağlı ana grup altında toplanabilir. Bunlar kapasite geliştirme ve AB üyeleri arasında savunma işbirliğinin artırılması gruplarıdır. Uygulamada bu sistemin üye devletlerin silahlı kuvvetlerinin ortak askeri operasyonlarda daha kolay bir şekilde konuşlandırılması beklenmektedir.

Askeri işbirliğinin bu şekilde kurulması, Haziran 2016'da açıklanan AB'nin Dış ve Güvenlik Politikası (EUGS) Küresel Stratejisi'nin bir parçasıdır. Bu stratejinin asıl amacı, dış kriz yönetimi konusunda AB'nin "stratejik özerkliğini" sağlamaktır. Avrupa'nın güney komşularında (Orta Doğu ve Afrika) artan istikrarsızlık ve süregelen krizlerin yanı sıra ABD'nin Avrupa NATO müttefikleri üzerindeki artan baskısı, AB'nin insani krizlere ve başarısız devletlere yanıt olarak belirli askeri ve sivil görevleri bağımsız olarak üstlenebilme kapasitesinin güçlendirilmesi kavramını meydana getirmiştir. NATO'dan farklı olarak bu stratejinin kolektif savunma anlaşmasının yapılmasını sağlamadığını ve öncelikli olarak yalnızca Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. Maddesi eşiğinin altında kalan sorunlara cevap vermeye odaklandığını belirtmek önemlidir. Bu nedenle belge,

* MA, Center for Advanced Research and Development, Kazakhstan. abuzhunisbek@yahoo.com

belirtmek önemlidir. Bu nedenle belge, NATO'yu Avrupa savunmasının temeli olarak kabul etmektedir. Genel olarak, EUGS güvenlik ve savunma bileşeni üç stratejik öncelik kapsamında kurulmuştur: 1) Dış çatışmalara ve krizlere karşılık verebilmek; 2) AB'nin ortak ülkelerinin kapasitelerini artırmak ve 3) AB'yi ve vatandaşlarını korumak. Bu stratejik öncelikleri yerine getirirken Kasım 2016'da AB Dış İşleri ve Güvenlik Politikasından Sorumlu Yüksek Temsilci ve Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Federica Mogherini, Güvenlik ve Savunma Uygulama Planını sunmuştur. Buna ek olarak 2017'de dört mekanizmanın kurulmasını sağlamıştır: 1) Savunma alanının koordineli biçimde yıllık gözden geçirilmesi (CARD); 2) PESCO; 3) Avrupa Savunma Fonu (EDF); ve 4) Askeri Planlama ve Yönetim Kapasitesi (MPCC).

PESCO, CARD ve EDF gibi girişimler ile bağlantılı olup, bunları tamamlayacak şekilde tasarlanmıştır. Kasım 2018'de çıkacak olan ilk CARD raporu, AB üye ülkelerinden kapasite eksikliklerini ve işbirliği beklentilerini belirlemeye yardımcı olan gelecek savunma harcama planları hakkında en güncel ve detaylı bilgileri sunması beklenmektedir. EDF, PESCO çerçevesinde yürütülen kapasite geliştirme projelerinin toplam maliyetinin %30'unu karşılayarak mali teşvikler sağlayacaktır. MPCC'nin rolü, tüm askeri yönetim gerektirmeyen görevleri (ev sahibi ülkelerin operasyonlarda sadece danışmanlık ile desteklenmesi) koordineli ve uyumlu bir şekilde planlamak ve yürütmektir.

Bu nedenle, seçilen 17 PESCO projesi, askeri kapasitelerin güçlendirilmesinin yanı sıra (örneğin, gelecek nesil tankların prototipini oluşturmak için projeler veya deniz mayınlarına karşı önlemler için bir sistem, vs.) kuvvetler arası entegrasyonun artırılması planlanmaktadır. Böylece ek kapasiteler komuta, lojistik ve eğitim için tek bir yapı tarafından yönetilebilecektir. AB devletleri arasında somut askeri işbirliğinin ne ölçüde olacağı henüz net olmamasına rağmen, günümüzde mevcut olan Belçika ve Hollanda deniz işbirliği, bu tür işbirliğinin nasıl yürütülebileceğinin örneğidir. Şu anda, her iki devletin donanması aynı tür gemileri satın alarak bakım tesislerini paylaşmakta ve birlikte denizcilerini eğitmektedir.

NATO'yu Avrupa savunmasının temeli olarak kabul etmektedir. Genel olarak, EUGS güvenlik ve savunma bileşeni üç stratejik öncelik kapsamında kurulmuştur: 1) Dış çatışmalara ve krizlere karşılık verebilmek; 2) AB'nin ortak ülkelerinin kapasitelerini artırmak ve 3) AB'yi ve vatandaşlarını korumak. Bu stratejik öncelikleri yerine getirirken Kasım 2016'da AB Dış İşleri ve Güvenlik Politikasından Sorumlu Yüksek Temsilci ve Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Federica Mogherini, Güvenlik ve Savunma Uygulama Planını sunmuştur. Buna ek olarak 2017'de dört mekanizmanın kurulmasını sağlamıştır: 1) Savunma alanının koordineli biçimde yıllık gözden geçirilmesi (CARD); 2) PESCO; 3) Avrupa Savunma Fonu (EDF); ve 4) Askeri Planlama ve Yönetim Kapasitesi (MPCC).

PESCO, CARD ve EDF gibi girişimler ile bağlantılı olup, bunları tamamlayacak şekilde tasarlanmıştır. Kasım 2018'de çıkacak olan ilk CARD raporu, AB üye ülkelerinden kapasite eksikliklerini ve işbirliği beklentilerini belirlemeye yardımcı olan gelecek savunma harcama planları hakkında en güncel ve detaylı bilgileri sunması beklenmektedir. EDF, PESCO çerçevesinde yürütülen kapasite geliştirme projelerinin toplam maliyetinin %30'unu karşılayarak mali teşvikler sağlayacaktır. MPCC'nin rolü, tüm askeri yönetim gerektirmeyen görevleri (ev sahibi ülkelerin operasyonlarda sadece danışmanlık ile desteklenmesi) koordineli ve uyumlu bir şekilde planlamak ve yürütmektir.

Bu nedenle, seçilen 17 PESCO projesi, askeri kapasitelerin güçlendirilmesinin yanı sıra (örneğin, gelecek nesil tankların prototipini oluşturmak için projeler veya deniz mayınlarına karşı önlemler için bir sistem, vs.) kuvvetler arası entegrasyonun artırılması planlanmaktadır. Böylece ek kapasiteler komuta, lojistik ve eğitim için tek bir yapı tarafından yönetilebilecektir. AB devletleri arasında somut askeri işbirliğinin ne ölçüde olacağı henüz net olmamasına rağmen, günümüzde mevcut olan Belçika ve Hollanda deniz işbirliği, bu tür işbirliğinin nasıl yürütülebileceğinin örneğidir. Şu anda, her iki devletin donanması aynı tür gemileri satın alarak bakım tesislerini

Dolayısıyla, yeni kuvvetler ayrı devletlere ait olmasına rağmen, tek bir yapı tarafından yönetilecektir. Gözlemciler tarafından tartışıldığı gibi, bu projeler yalnızca üye devletlerin silahlı kuvvetlerini güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (CSDP) mekanizması tarafından onaylanan sivil ve askeri misyonlarda daha kolay bir şekilde konuşlandırılabilmesini sağlayacaktır. Mart 2002'de Bosna Hersek'teki AB Polis Misyonu'nun kuruluşundan bu yana, CSDP kapsamında 30 sivil ve askeri misyon ve operasyon başlatılmıştır.

PESCO'nun başlatılmasını destekleyen bir diğer önemli faktör, askeri kapasitelere daha etkili savunma yatırımların yapılmasıdır. Projelerin başlatılması, PESCO'ya katılan devletlerden önemli yatırımlar gerektirmektedir. Bu çerçevede katılımcı devletler, rakamları ve zaman sürelerini belirtmeden gerçek anlamda savunma bütçelerini artırmayı taahhüt etmektedir. Ancak, bu ülkelerin savunma harcamalarının GSYİH'nın %2'sine çıkartılması ile ilgili NATO'nun kararına katılması dikkate alındığında, PESCO kapsamındaki rakamların NATO kapsamındakilerden daha az olmayacağını varsaymak mantıklı görünmektedir. Bu bağlamda ele alınması gereken daha önemli olan husus, PESCO çerçevesinin katılımcı ülkelerin toplam savunma bütçelerinin %20'sini ekipman alımına (%35'i Avrupa'daki işbirlikçi ekipmanlara harcanacak) ve %2'sini araştırma ve teknolojiye harcamasını gerektirmesidir. PESCO gelecekteki tüm ana ekipmanların birlikte tasarlanması, inşası ve tedarik edilmesini sağladığı için, uzmanlar bu ortak kaynakların "birleştirilmesi ve paylaşılmasının" ekonomik faydalarından yararlanmaya yardımcı olacağını, katılan ordular arasında birlikte çalışabilirliği geliştireceğini ve Avrupa savunma sanayi üssünü güçlendireceğini belirtmektedirler. Eski Almanya Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel, "birlikte çalışmak herkesin aynı şeyi yapmasından daha tasarruflu" sözleri ile bu girişimi akıllıca harcama olarak değerlendirmiştir.

Sonuç olarak, PESCO henüz gelişiminin ilk aşamasındadır. Uygunsuzluk için yaptırımlar dâhil olmak üzere ortak projelerin uygulanmasına yönelik yönetim mekanizmaları hala gelişim aşamasındadır. Bazı gözlemciler, Liz-

paylaşmakta ve birlikte denizcilerini eğitmektedir. Dolayısıyla, yeni kuvvetler ayrı devletlere ait olmasına rağmen, tek bir yapı tarafından yönetilecektir. Gözlemciler tarafından tartışıldığı gibi, bu projeler yalnızca üye devletlerin silahlı kuvvetlerini güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (CSDP) mekanizması tarafından onaylanan sivil ve askeri misyonlarda daha kolay bir şekilde konuşlandırılabilmesini sağlayacaktır. Mart 2002'de Bosna Hersek'teki AB Polis Misyonu'nun kuruluşundan bu yana, CSDP kapsamında 30 sivil ve askeri misyon ve operasyon başlatılmıştır.

PESCO'nun başlatılmasını destekleyen bir diğer önemli faktör, askeri kapasitelere daha etkili savunma yatırımların yapılmasıdır. Projelerin başlatılması, PESCO'ya katılan devletlerden önemli yatırımlar gerektirmektedir. Bu çerçevede katılımcı devletler, rakamları ve zaman sürelerini belirtmeden gerçek anlamda savunma bütçelerini artırmayı taahhüt etmektedir. Ancak, bu ülkelerin savunma harcamalarının GSYİH'nın %2'sine çıkartılması ile ilgili NATO'nun kararına katılması dikkate alındığında, PESCO kapsamındaki rakamların NATO kapsamındakilerden daha az olmayacağını varsaymak mantıklı görünmektedir. Bu bağlamda ele alınması gereken daha önemli olan husus, PESCO çerçevesinin katılımcı ülkelerin toplam savunma bütçelerinin %20'sini ekipman alımına (%35'i Avrupa'daki işbirlikçi ekipmanlara harcanacak) ve %2'sini araştırma ve teknolojiye harcamasını gerektirmesidir. PESCO gelecekteki tüm ana ekipmanların birlikte tasarlanması, inşası ve tedarik edilmesini sağladığı için, uzmanlar bu ortak kaynakların "birleştirilmesi ve paylaşılmasının" ekonomik faydalarından yararlanmaya yardımcı olacağını, katılan ordular arasında birlikte çalışabilirliği geliştireceğini ve Avrupa savunma sanayi üssünü güçlendireceğini belirtmektedirler. Eski Almanya Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel, "birlikte çalışmak herkesin aynı şeyi yapmasından daha tasarruflu" sözleri ile bu girişimi akıllıca harcama olarak değerlendirmiştir.

Sonuç olarak, PESCO henüz gelişiminin ilk aşamasındadır. Uygunsuzluk için yaptı-

bon Antlaşması'nın 42 (6) ve 46. maddelerinde ortaya konan PESCO'nun gerçekleştirilmesinin, ABD Başkanı Trump'ın NATO'yu "modası geçmiş bir kurum" olarak nitelendirmesinden ve Avrupa ülkelerini düşük savunma harcamaları konusunda eleştirmesinden sonra Transatlantik toplulukta ortaya çıkan belirsizlik nedeniyle hızlandığını ileri sürmektedirler. Bu, Avrupa ülkelerinin, ABD'nin Avrupa'dan çekildiğine inanmasına neden olmuştur. Buna Brexit eşlik etmiştir, çünkü İngiltere'nin "daha birleşik bir Avrupa"dan şüphesi olduğu için, artık, AB içinde daha yakın güvenlik ve savunma işbirliğini engelleme kapasitesinde değildir. Ancak, AB'nin silahlı kuvvetlerinin yakın entegrasyonuna kesin bir adım atmaksızın ya da kapasite gelişimine büyük ölçüde katkıda bulunmaksızın dar tanımlanmış alanlarda işbirliğini öngören PESCO'nun yapısı göz önüne alındığında, EUGS'nin belirttiği gibi Avrupa'nın "tek başına hareket etme" nihai hedefinin ifadelerin ötesine geçip geçmeyeceği henüz belli değildir.

rımlar dâhil olmak üzere ortak projelerin uygulanmasına yönelik yönetim mekanizmaları hala gelişim aşamasındadır. Bazı gözlemciler, Lizbon Antlaşması'nın 42 (6) ve 46. maddelerinde ortaya konan PESCO'nun gerçekleştirilmesinin, ABD Başkanı Trump'ın NATO'yu "modası geçmiş bir kurum" olarak nitelendirmesinden ve Avrupa ülkelerini düşük savunma harcamaları konusunda eleştirmesinden sonra Transatlantik toplulukta ortaya çıkan belirsizlik nedeniyle hızlandığını ileri sürmektedirler. Bu, Avrupa ülkelerinin, ABD'nin Avrupa'dan çekildiğine inanmasına neden olmuştur. Buna Brexit eşlik etmiştir, çünkü İngiltere'nin "daha birleşik bir Avrupa"dan şüphesi olduğu için, artık, AB içinde daha yakın güvenlik ve savunma işbirliğini engelleme kapasitesinde değildir. Ancak, AB'nin silahlı kuvvetlerinin yakın entegrasyonuna kesin bir adım atmaksızın ya da kapasite gelişimine büyük ölçüde katkıda bulunmaksızın dar tanımlanmış alanlarda işbirliğini öngören PESCO'nun yapısı göz önüne alındığında, EUGS'nin belirttiği gibi Avrupa'nın "tek başına hareket etme" nihai hedefinin ifadelerin ötesine geçip geçmeyeceği henüz belli değildir.

KYRGYZSTAN-NATO COOPERATION: CONSTRUCTIVE BUT LIMITED KIRGIZİSTAN-NATO İŞBİRLİĞİ: YAPICI FAKAT SINIRLI

*Dauren Aben **

Kyrgyzstan began developing cooperation with the North Atlantic Treaty Organization (NATO), along with other Central Asian states, in 1992 after joining the North Atlantic Cooperation Council (NACC), which was established by the alliance in December 1991 as a forum to discuss and coordinate security issues with its emerging partners. Bishkek's practical cooperation with NATO started in June 1994 when Kyrgyzstan signed a framework document of the Partnership for Peace (PfP) program launched in January 1994 to boost interaction between NATO and non-member states in the Euro-Atlantic area. Consequently, in 1997 the NACC was renamed the Euro-Atlantic Partnership Council, which has become a multilateral political platform for mutual security dialogue. At the bilateral level, cooperation between Kyrgyzstan and NATO is maintained via the Kyrgyz diplomatic mission at the NATO Headquarters in Brussels and the Turkish embassy in Bishkek serving as NATO's contact point. In addition, a liaison officer from the State Committee for Defense Affairs (former Ministry of Defense) of Kyrgyzstan is represented in the Military Partnership Division at NATO's Allied Command Operations based in Mons, Belgium, to facilitate the country's participation in military training and exercises. Since 1996, Kyrgyzstan-NATO relations have been promoted on the basis of the regularly updated individual partnership and cooperation program, which sets out specific objectives and priorities of bilateral interaction.

Following the collapse of the Soviet Union, Kyrgyzstan favored ensuring its security through collective security mechanisms, but after Russia's May 1992 decision to establish its own army Bishkek was confronted with a challenging task of creating indepen-

Kırgızistan, Aralık 1991'de ortaya çıkan ortaklarıyla güvenlik konularını tartışmak ve koordine etmek için Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) tarafından bir forum olarak kurulan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne (KAİK) katıldıktan sonra 1992'de diğer Orta Asya ülkeleriyle birlikte ittifak ile işbirliğini geliştirmeye başlamıştır. Bişkek'in NATO ile pratik işbirliği, Barış İçin Ortaklık (BİO) programının bir çerçeve belgesinin Kırgızistan tarafından imzalanmasıyla Haziran 1994'te başlamıştır. Bu program, Ocak-1994'te Avrupa-Atlantik bölgesinde NATO üyeleri ve üye olmayan ülkeler arasında etkileşimi artırmak için başlatılmıştır. 1997'de KAİK adı, karşılıklı güvenlik diyalogu için çok taraflı bir siyasi platform haline gelen Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi olarak değiştirilmiştir. İkili düzeyde Kırgızistan ile NATO arasında işbirliği, Brüksel'de NATO Karargâhı'ndaki Kırgız diplomatik misyonu ve Bişkek'te NATO'nun irtibat noktası olan Türkiye Büyükelçiliği aracılığıyla sağlanmaktadır. Buna ek olarak, Kırgızistan Devlet Savunma İşleri Komisyonu'ndan (eski Savunma Bakanlığı) bir irtibat subayı, ülkenin askeri eğitim ve tatbikatlarda katılımını kolaylaştırmak için Belçika'nın Mons kentinde bulunan NATO Müttefik Harekât Komutanlığı'nın Askeri Ortaklık Bölümü'nde temsil edilmektedir. 1996'dan bu yana Kırgızistan-NATO ilişkileri, karşılıklı etkileşimin spesifik amaç ve önceliklerini belirleyen, ve düzenli olarak güncellenen bireysel ortaklık ve işbirliği programı temelinde ilerletilmektedir.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından Kırgızistan, güvenliğini kolektif güvenlik mekanizmaları yoluyla sağlamayı tercih etmiştir. Ancak Rusya'nın Mayıs 1992'deki kendi ordusunu kurma kararı sonrasında Bişkek, bağımsız silahlı kuvvetler oluşturmak gibi zorlu bir görevle karşı karşıya

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dauraben@gmail.com

dent armed forces. Having inherited several military units armed with outdated weapons and equipment, the country lacked trained military personnel and faced tough financial constraints, which made it dependent on external assistance, with Russian troops, for instance, being responsible for guarding Kyrgyz borders until 1999. Under such conditions, Kyrgyzstan looked at NATO as one of its potential partners for developing military cooperation and addressing new security challenges. Thus, starting in 1995, the Kyrgyz units participated in a series of U.S. and NATO sponsored multinational military exercises conducted under the PfP program, such as Cooperative Nugget, Cooperative Osprey, and Cooperative Zenith, including as part of the Central Asian Peacekeeping Battalion formed together by Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Uzbekistan. During these exercises, Kyrgyz servicemen improved their skills applicable in realistic war situations, focusing on peace support, humanitarian relief, and search and rescue operations. However, the 1999-2000 armed incursions of the Islamic Movement of Uzbekistan in the country's Batken Oblast clearly exposed fundamental weaknesses of the nascent Kyrgyz army and demonstrated that Kyrgyzstan had a long way to go to develop a strong national defense capability, including military command and control structures.

Kyrgyzstan-NATO cooperation culminated following the September 11, 2001 terrorist attacks as Kyrgyzstan, with Russia's approval, gave its consent to the opening of a U.S. air base at the Manas International Airport, located 25 km from Bishkek, to support the U.S. Operation Enduring Freedom and subsequent military campaign of the NATO-led International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan. Leased by the United States since December 2001, the Manas air base served as a transportation and logistics hub for U.S. and NATO military personnel transiting to/from Afghanistan. In February 2009, the Kyrgyz Parliament voted to close the base citing economic considerations and negative public attitude inside the country, as well as reacting to external pressure from Moscow and Beijing. However, in June 2009 the U.S.

kalmıştır. Eski silah ve teçhizatla silahlanmış birkaç askeri birime sahip olan ülke, eğitilmiş askeri personelden yoksun olmuş olup, zorlu mali kısıtlamalarla karşılaşmıştır. Bu durum, ülkeyi 1999 yılına kadar Kırgızistan sınırlarını korumakla sorumlu olan Rus askerleri gibi dış yardıma bağımlı hale getirmiştir. Bu şartlar altında Kırgızistan, NATO'yu askeri işbirliğini geliştirmek ve yeni güvenlik zorluklarını ele almak için potansiyel ortaklarından biri olarak görmüştür. Böylelikle, 1995 yılından itibaren Kırgız birlikleri, Cooperative Nugget, Cooperative Osprey ve Cooperative Zenith gibi BİO programı kapsamında yürütülen bir dizi ABD ve NATO destekli çok uluslu askeri tatbikata katılmıştır. Ayrıca, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın birlikte oluşturduğu Orta Asya Barış Gücü Taburu'nun bir parçası olmuştur. Bu tatbikatlarda Kırgız askerleri, barış desteği, insani yardım ve arama kurtarma operasyonlarına odaklanarak gerçekçi savaş durumlarında uygulanabilir becerilerini geliştirebilmişlerdir. Bununla birlikte, Kırgızistan'ın Batken bölgesinde Özbekistan İslami Hareketi'nin 1999-2000 silahlı saldırıları, yeni oluşan Kırgız ordusunun temel zayıflıklarını açıkça ortaya koymuş olup, askeri komuta ve kontrol yapıları dâhil olmak üzere güçlü bir ulusal savunma yeteneğini geliştirmek için ülkenin önünde hala daha uzun bir yol bulunduğunu göstermiştir.

Kırgızistan-NATO işbirliği, 11 Eylül 2001 terörist saldırılarının ardından doruğa çıkmıştır. Çünkü Bişkek, Afganistan'da ABD'nin başlattığı Sonsuz Özgürlük Operasyonu'nu ve NATO liderliğindeki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'nün (ISAF) sonraki askeri kampanyasını desteklemek için Rusya'nın onayı ile Bişkek'ten 25 km uzaklıkta bulunan Manas Uluslararası Havalimanı'nda ABD hava üssünün açılmasına izin vermiştir. Aralık 2001'den bu yana ABD tarafından kiralanan Manas hava üssü, Afganistan'dan geçen ABD ve NATO askeri personeli için ulaşım ve lojistik merkezi olarak hizmet etmiştir. Şubat 2009'da Kırgız Parlamentosu, ekonomik kaygıları ve ülke içindeki olumsuz toplumsal tutumu gerekçe göstermenin yanı sıra Moskova ve Pekin'in dış baskısına tepki olarak bu üssü kapatmaya

and Kyrgyz governments concluded a new lease agreement, which increased the annual payment for the continued use of the airport more than three-fold to \$60 million and renamed the air base to a transit center. In November 2011, newly elected Kyrgyz President Almazbek Atambayev promised to permanently shut down the Manas transit center, and, indeed, by July 2014 the United States handed it over to the Kyrgyz authorities. Nevertheless, it is worth noting that Manas played an important role during NATO's Afghan mission as a major regional transit facility, especially after the eviction of U.S. forces from Uzbekistan's Karshi-Khanabad air base in 2005. The transit center moved more than 5.3 million servicemen in and out of Afghanistan, handled about 700 thousand tons of cargo and completed 33,000 refueling missions. Despite the controversy over Manas, at the NATO Summit in Chicago in May 2012, Kyrgyzstan signed a reverse transit agreement with NATO allowing the use of overland transport routes for the transportation of non-lethal cargo as part of the ISAF drawdown from Afghanistan.

As early as in 2007, Kyrgyzstan made a decision to join the PfP Planning and Review Process (PARP), which envisages NATO assistance in preparing and implementing military reforms, as well as in enhancing the interoperability of the Kyrgyz armed forces with NATO units, including in peacekeeping missions. The inability of the Kyrgyz army and security services to cope with the ethnic clashes in the country's south in June 2010 showcased an urgent need for military reforms. Currently, the Kyrgyz government still needs foreign financial, technical and expert assistance to succeed in efforts to modernize its armed forces. Therefore, Kyrgyzstan continues to participate in NATO exercises and experience sharing, including in the PfP Peace Shield, Combined Endeavor, and Steppe Eagle exercises, while military education remains an important area of mutual cooperation. Kyrgyz officers are educated at NATO military schools and participate in numerous training events on a wide variety of topics ranging from language training, human rights, and the law of armed conflicts to

karar vermiştir. Bununla birlikte, Haziran 2009'da ABD ve Kırgızistan hükümetleri yeni bir kira sözleşmesi imzalamıştır. Bu sözleşme, havalimanının sürekli kullanımı için yıllık ödemeyi üç katına çıkararak 60 milyon dolara yükseltmiş olup, hava üsünü transit bir merkez haline getirmiştir. Yeni seçilen Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev Kasım 2011'de Manas transit merkezini kalıcı olarak kapatma sözü vermiş ve Temmuz 2014'e kadar ABD bu merkezi Kırgız makamlarına teslim etmiştir. Buna rağmen, Manas'ın, özellikle 2005 yılında Özbekistan'ın Karşı-Hanabad hava üssünden ABD kuvvetlerinin tahliye edilmesinden sonra NATO'nun Afgan misyonunda önemli bir bölgesel transit tesisi olarak büyük bir rol oynaması dikkat çekicidir. Transit merkezinden 5.3 milyondan fazla asker sevk edilmiştir. Ayrıca, bu merkez 700 bin ton kargonun sevkiyatını ve 33,000 yakıt ikmal görevini gerçekleştirmiştir. Manas üzerinde tartışmalar sürerken Mayıs 2012'de Chicago'da düzenlenen NATO Zirvesi'nde Kırgızistan, ISAF'ın Afganistan'dan çekilmesinin bir parçası olarak ölümcül olmayan kargonun taşınması için kara nakil yollarının kullanılmasına izin vermiş ve NATO ile ters transit anlaşmasını imzalamıştır.

Kırgızistan, 2007 yılı başında BİO Planlama ve Değerlendirme Süreci'ne (PARP) katılma kararı almıştır. Bu, NATO'nun askeri reformların hazırlanması ve uygulanmasında ve barış gücü misyonlarında Kırgız silahlı kuvvetlerinin NATO birimleriyle birlikte çalışabilirliğinin artırılmasında yardım etmesini öngörmektedir. Kırgız ordusunun ve güvenlik hizmetlerinin Haziran 2010'da ülkenin güneyinde meydana gelen etnik çatışmalarla başa çıkamaması askeri reformlara acilen ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Kırgız hükümeti, silahlı kuvvetlerini modernize etme çabalarında başarılı olmak için halen dış mali, teknik ve uzman yardımına ihtiyaç duymaktadır. Böylelikle, Kırgızistan, BİO Barış Kalkını, Birleşik Çaba ve Bozkır Kartalı gibi NATO tatbikatlarına katılmaya ve paylaşımda bulunmaya devam ederken, askeri eğitim karşılıklı işbirliğinin önemli bir alanı olmayı sürdürmektedir. Kırgız subayları, NATO

mountain search and rescue, border security and control, counter-narcotics, and counter-terrorism. For instance, from February 2015 to April 2016, at the request of the Kyrgyz authorities, the Center for Continuing Education of the Bishkek-based American University of Central Asia (AUCA) conducted the first NATO-funded English language course for serving military personnel. Kyrgyz officers who successfully completed this course can now choose from more than 1,400 training opportunities offered by NATO to upgrade their professional capacity, as well as attend other international military cooperation events. In addition, to raise public awareness of the alliance in Kyrgyzstan, NATO's depository library was inaugurated at the Diplomatic Academy in Bishkek in February 2009, while in November 2014 the NATO Multimedia Corner was opened at the AUCA. Since 2009, NATO has also been running the resettlement and retraining program for released Kyrgyz military personnel, which provides retraining opportunities to former and active officers who are due to be discharged to learn English, IT and business skills, thus helping them find civilian jobs in any region of the country. By mitigating the socio-economic consequences of the army's restructuring, the program contributes to Kyrgyzstan's ongoing military reforms.

Kyrgyzstan has been an active participant of the NATO Science for Peace and Security (SPS) program since 1993, focusing on disaster prevention and environmental security as the leading areas for cooperation. In June 2008, under the SPS program's Project on Uranium Legacy and Environmental Security in Central Asia, NATO initiated a remediation project to assist Kyrgyzstan with the removal of about 100 kg of radioactive waste from the Minkush settlement in the Naryn Region. Since late 1960s, local residents had unknowingly been using radioactive filtration cloths taken from a former uranium mill plant in their homes, thus exposing themselves and their family members to high doses of ionizing radiation. As part of the project, Slovenian and Kyrgyz experts cooperated with the Ministry of Ecology and Emergencies, the Ministry of Health and the Chu Ecological Laboratory to collect and transfer radioactive

askeri okullarında eğitim görmekte ve dil eğitimi, insan hakları, silahlı çatışmalar yasası, dağ arama kurtarma, sınır güvenliği ve kontrolü, uyuşturucuyla mücadele ve terörle mücadele gibi çeşitli konularda çok sayıda eğitim etkinliğine katılmaktadırlar. Örneğin, Şubat 2015 - Nisan 2016 arasında Bışkek merkezli Orta Asya Amerikan Üniversitesi (AUCA) Sürekli Eğitim Merkezi, Kırgız yetkililerinin talebi üzerine askeri personel için NATO tarafından finanse edilen ilk İngilizce dersi düzenlemiştir. Bu kursu başarıyla tamamlayan Kırgız subayları, mesleki kapasitelerini yükseltmek için NATO tarafından sunulan 1,400'den fazla eğitim fırsatından birisini seçebilirler ve diğer uluslararası askeri işbirliği etkinliklerine katılabilirler. Ayrıca, Kırgızistan'da ittifak konusunda halkın bilinçlenmesini sağlamak için Şubat 2009'da NATO'nun depo kütüphanesi Bışkek Diploması Akademisinde açılmış, Kasım 2014'te ise NATO Multimedya Köşesi AUCA'da açılmıştır. Ayrıca, 2009 yılından beri NATO, görevine son verilen Kırgız askeri personeli için yeniden yerleşim ve yeniden eğitim programını yürütmektedir. Bu program, ordudan uzaklaştırılacak olan aktif ve eski subaylara İngilizce, bilgi teknolojileri ve iş becerilerini öğrenmek için yeniden eğitim imkânı sağlamakta ve böylece ülkenin herhangi bir bölgesinde sivil iş bulmalarına yardımcı olmaktadır. Program, ordunun yeniden yapılanmasının sosyo-ekonomik sonuçlarını hafifleterek Kırgızistan'ın sürmekte olan askeri reformlarına katkıda bulunmaktadır.

Kırgızistan, 1993 yılından bu yana NATO Barış ve Güvenlik için Bilim (SPS) programının aktif bir katılımcısı olarak afet önleme ve çevre güvenliği gibi işbirliği için önde gelen alanlara odaklanmıştır. Haziran 2008'de SPS programının Orta Asya'da Uranyum Mirası ve Çevre Güvenliği Projesi kapsamında NATO, Narın bölgesindeki Minkuş köyünden yaklaşık 100 kg radyoaktif atık çıkarma konusunda Kırgızistan'a yardımcı olmak için bir iyileştirme projesini başlatmıştır. 1960'ların sonundan bu yana yerel sakinler, bilmeden eski uranyum fabrikasından alınmış radyoaktif filtrasyon bezlerini evlerinde kullanarak kendilerini ve aile üyelerini yüksek doz iyonize rad-

materials from Minkush to the central radioactive waste depository near Bishkek. Other relevant joint projects implemented under the SPS program included the development of prevention and mitigation measures in relation to rockslide dam hazards in the Tien Shan mountains, the evaluation of seismic risks for the Toktogul hydropower plant, and the study of trans-boundary water pollution in Central Asia. Another key area of Kyrgyzstan's cooperation with NATO is civil emergency planning and disaster response. Apart from capacity building activities, the country received assistance from the alliance's Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Center on several occasions – following the June 2005 heavy floods, the January-February 2006 heavy snowfalls, and the October 2008 earthquake, all occurring in southern Kyrgyzstan, as well as during the crisis situation that the Kyrgyz interim government faced after the April 2010 ousting of President Bakiyev.

In conclusion, it is important to note that NATO has never been Kyrgyzstan's main security provider since Bishkek was and remains politically, economically and militarily dependent on Moscow – the situation that Kyrgyzstan has not attempted to change, unlike other Central Asian states. Being the weakest country of the region in terms of military power, Kyrgyzstan continues to rely on Russia's protection against possible external threats, and newly elected President Sooronbay Jeenbekov is unlikely to reduce ties with Russia or seek closer relations with other major powers or blocks. Nevertheless, Kyrgyzstan values its partnership with NATO, especially the latter's assistance in the country's military reform efforts, and will try to at least maintain the existing level of cooperation with the alliance.

yasyona maruz bırakmışlardır. Projenin bir parçası olarak Sloven ve Kırgız uzmanları, radyoaktif maddeleri toplamak ve bu maddeleri Minkuş köyünden Bişkek yakınlarındaki merkezi radyoaktif atık deposuna aktarmak için Ekoloji ve Acil Durumlar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Çu Ekolojik Laboratuvarı ile işbirliği yapmışlardır. SPS programı kapsamında uygulanan diğer ilgili ortak projeler, Tanrı dağlarında kayalık baraj tehlikelerine karşı önleme ve azaltma tedbirlerinin geliştirilmesini, Toktogul hidroelektrik santrali için sismik risklerin değerlendirilmesini ve Orta Asya'da sınır ötesi su kirliliğinin incelenmesini içermektedir. Kırgızistan'ın NATO ile olan işbirliğinin diğer bir önemli alanı, sivil acil durum planlaması ve afete müdahaledir. Kapasite geliştirme faaliyetlerinin yanı sıra ülke, Haziran 2005'de güney Kırgızistan'da meydana gelen şiddetli sel, Ocak-Şubat 2006'da şiddetli kar yağışı ve Ekim 2008'de deprem gibi çeşitli olaylarda ve Kırgız geçici hükümetinin Nisan 2010'da Cumhurbaşkanı Bakiyev'in devrilmesinden sonra karşılaştığı kriz durumunda NATO Avrupa-Atlantik Afet Yardımı Eşgüdüm Merkezi'nden yardım almıştır.

Sonuç olarak, NATO'nun hiçbir zaman Kırgızistan'ın ana güvenlik sağlayıcısı olmadığı belirtilmelidir. Çünkü Bişkek, Moskova'ya siyasi, ekonomik ve askeri açıdan bağımlı kalarak diğer Orta Asya devletleri gibi bu durumu değiştirmeye çalışmamıştır. Bölgenin askeri güç açısından en zayıf ülkesi olan Kırgızistan, olası dış tehditlere karşı Rusya'nın korumasına güvenmeye devam etmektedir. Dolayısıyla, yeni seçilen Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov'un Rusya ile olan bağları azaltması ya da diğer büyük güçler veya ittifaklarla daha yakın ilişkiler kurması pek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte, Kırgızistan, NATO ile olan ortaklığına, özellikle de ittifakın ülkenin askeri reform çabalarında yaptığı yardıma değer vermekte ve en azından ittifak ile işbirliğinin mevcut düzeyini korumaya çalışmaktadır.

UZBEKISTAN AND NATO: UNEASY PARTNERSHIP ÖZBEKİSTAN VE NATO: ZOR ORTAKLIK

*Dauren Aben **

Uzbekistan has been developing bilateral relations with the North Atlantic Treaty Organization (NATO) since 1992 through the North Atlantic Cooperation Council established in December 1991 and renamed as the Euro-Atlantic Partnership Council in 1997. In July 1994, Uzbekistan signed a framework document of NATO's Partnership for Peace (PfP) program, and its PfP membership was activated in August 1995 when Tashkent signed a security agreement with NATO. Since 1996, security interaction between NATO and Uzbekistan has been implemented on the basis of the regularly updated individual partnership program, which sets out specific objectives and priorities of mutual practical cooperation.

In the early years of independence, Uzbekistan's partnership with NATO contributed to the young state's attempts to balance its relations with Russia and other major external powers and maintain a relative degree of autonomy in its foreign-policy and security decision-making. Under the PfP program, Uzbek troops took part in a number of the U.S. and NATO sponsored multinational military exercises, such as Cooperative Nugget, Cooperative Osprey and Balance Ultra, including as part of the Central Asian Peacekeeping Battalion, while Uzbek officers were sent to the NATO education institutions for training. The September 11, 2001 attacks and NATO's subsequent engagement in Afghanistan turned Uzbekistan into a key element of the alliance's anti-terrorism campaign in the region as Tashkent hosted the U.S. and German air bases in Karshi-Khanabad and Termez, respectively, which supported missions carried out by the International Security Assistance Force (ISAF) against al-Qaeda and Taliban. Moreover, NATO and Uzbekistan strengthened defense-related cooperation after Tashkent began participating in the PfP Planning

Özbekistan'ın Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ile ikili ilişkileri 1992 yılından itibaren devam etmektedir. İlişkiler, önceki adı Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi olan ve 1997 yılında Avrupa-Atlantik İşbirliği Konseyi olarak değiştirilen konsey aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Temmuz 1994'de Özbekistan NATO'nun Barış İçin Ortaklık (PfP) programı kapsamında çerçeve anlaşmasını imzalamıştır. Ağustos 1995'de Taşkent, NATO ile güvenlik anlaşması imzalamasının ardından PfP üyesi olmuştur. 1996 yılından bu yana Özbekistan ve NATO arasındaki ilişkiler genelde, spesifik amaç ve öncelikleri olan, karşılıklı pratik işbirliğine dayanan, ve düzenli olarak yenilenen bireysel ortaklık programları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Bağımsızlığın ilk yıllarında Özbekistan ile NATO arasındaki işbirliği bu genç devletin Rusya ve diğer büyük güçlerle olan dış politika ve güvenlik konularındaki kararlarında dengeli bir siyaset yürütmesine yardımcı olmaktaydı. PfP programı çerçevesinde Özbek birlikleri Cooperative Nugget, Cooperative Osprey and Balance Ultra gibi birçok ABD ve NATO'nun sponsorluğunda düzenlenen uluslararası askeri tatbikatlarda yer almanın yanı sıra Orta Asya Barış Gücü Taburuna katılmakta, ve Özbekistan, subaylarını NATO'nun eğitim kurumlarına tecrübe kazanmaları için göndermekteydi. 11 Eylül 2001 saldırısı ve NATO'nun Afganistan'a müdahalesi müttefikler açısından Özbekistan'ı bölgedeki anti-terörizm kampanyasının kilit ülkesi haline getirmiştir. ABD Karshi-Khanabad'da Almanya ise Termez'de hava üslerine ev sahipliği yapmıştır. Bu üsler Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'nün (ISAF) El-Kaide ve Taliban'a karşı düzenlenen operasyonlara destek sağlamıştır. Dahası, Özbekistan'ın 2002 yılında kendi silahlı güçleri ile NATO'ya üye ülkelerin askeri birlikleri arasında birlikte çalışma-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dauraben@gmail.com

and Review Process in 2002 to improve interoperability between its armed forces and military units of the NATO member states. After the 2004 NATO Istanbul Summit's decision to place a special focus on the strategically important regions of the Caucasus and Central Asia, the alliance increased its support for domestic defense and security sector reforms in Uzbekistan.

However, relations between Uzbekistan and NATO significantly worsened following the controversy over the May 2005 events in Andijan. After the United States and NATO raised concerns about what they considered a disproportionate use of force and called for an independent international investigation into the violence in Andijan, Tashkent scaled down its participation in the PfP and demanded Washington to evict the Karshi-Khanabad base within six months, which it did by November 2005. While the alliance announced that it would keep its relationship with Uzbekistan "under close review", the Uzbek government did not cut all the ties, permitting Germany to continue its use of the Termez base. The participation of Uzbek President Karimov in the April 2008 NATO Summit in Bucharest, where he shared his vision on prospects for stabilizing the situation in Afghanistan, signified the parties' willingness to gradually mend their relations and resume security cooperation. Indeed, NATO was interested in Uzbekistan's active involvement in the Northern Distribution Network (NDN) established to supplement the unreliable Pakistan route for non-military supplies to the ISAF, while Tashkent sought political and commercial gains from serving as a transit country. In addition, Washington and its NATO allies encouraged Uzbekistan to participate in infrastructure projects related to Afghanistan, including building railways, bridges, and power transmission lines.

In 2009, Uzbekistan joined the NDN by allowing NATO to use the Navoi airport for transporting non-lethal cargos into Afghanistan, while in 2011 the Hairatan-Mazar-i-Sharif railway line constructed by Uzbekistan Railways became an important NDN supply route. In the subsequent years, Uzbekistan's significance for NATO continued to grow as

birliğin artırılması adına PfP'nin Planlama ve İnceleme Sürecine katılması, NATO ve Özbekistan arasındaki savunma alanındaki işbirliklerini güçlendirmiştir. 2004 yılındaki NATO İstanbul Zirvesi kararları doğrultusunda stratejik öneme sahip Kafkasya ve Orta Asya'ya daha fazla önem verilmesi kararının ardından ittifakın Özbekistan'ın iç güvenliğine ve güvenlik sektöründeki reformlara olan desteği artmıştır.

Lakin Özbekistan ile NATO arasındaki ilişkiler, Mayıs 2005'de yaşanan Andijan olayları üzerindeki anlaşmazlık nedeniyle önemli ölçüde zarar görmüştür. ABD ve NATO Andijan olaylarının bastırılmasında kullanılan orantısız güçten duydukları rahatsızlığı belirterek uluslararası bağımsız bir soruşturmanın açılmasını istemiştir. Taşkent ise buna karşılık olarak PfP'ye katılım düzeyini azaltmanın yanı sıra Washington'dan Karshi-Khanabad üssünü altı ay içerisinde boşaltmasını talep etmiştir. ABD askerleri üssü Kasım 2005'de terk etmiştir. İttifak tarafından yapılan açıklamalarda Özbekistan ile olan ilişkilerin "yakın takip"te tutulacağı belirtilmiştir. Özbekistan hükümeti ise ittifak ile tüm bağlarını koparmayarak Almanya'nın Termez üssünde kalmasına izin vermiştir. 2008 yılında Özbek Cumhurbaşkanı Karimov'un Bükreş'teki NATO Zirvesi'ne katılarak Afganistan'daki durumun dengelenmesi adına vizyonunu paylaşması, tarafların aralarındaki ilişkileri kademeli olarak iyileştirmeye hazır olduklarını ve güvenlik işbirliğine devam etme isteğini göstermiştir.

Aslında NATO, ISAF'a gönderilen askeri olmayan malzemelerin gönderiminde kullanılan ve güvenilir olmayan Pakistan rotasına destek olarak kurduğu Kuzey Dağıtım Şebekesi'ne (NDN) Özbekistan'ın aktif olarak katılmasını istemekteydi. Bu yüzden Özbekistan ile ilişkilerin düzeltilmesi konusuna ilgi duymaktaydı. Taşkent ise transit ülke olarak politik ve ticari kazanımlar elde etmeyi amaçlamaktaydı. Dahası Washington ve NATO müttefik güçleri Özbekistan'ı Afganistan'daki demiryolları, köprüler ve enerji nakil hatlarının altyapı çalışmalarına dahil olması için cesaretlendirmeyi de hedeflemekteydi.

the alliance used the country's territory as an alternative transportation option for its phased withdrawal from Afghanistan based on a reverse transit agreement signed in June 2012. As the United States and other NATO states realized that the cost of shipping used military vehicles and equipment back to their home bases often exceeded their value, the Uzbek government offered to keep NATO's military surplus in exchange for transit rights. Eventually, despite the arms sales restrictions in place against Uzbekistan and concerns about its poor human rights record, Tashkent succeeded in persuading NATO to transfer parts of its excess military equipment used in Afghanistan to Uzbekistan, including unmanned aerial vehicles, armored vehicles, navigation equipment, mine detectors, and night-vision goggles. It was announced that this military aid would only be used for defensive purposes, helping Uzbekistan to improve its border security and capacity to carry out counterterrorism and counter narcotics operations.

With the revival of strategic ties between NATO and Uzbekistan, the alliance's Science for Peace and Security (SPS) program that offers funding, expert advice and technical support for result-oriented security-relevant joint projects involving scientists and officials has become one of the important conduits of bilateral cooperation. Under the SPS program, NATO assisted the country in disposing of 1,023 tons of mélange, a highly toxic substance used as a liquid rocket fuel oxidizer in Soviet small and medium range missiles. The "Uzbekistan M  lange" project was implemented following the request of the Uzbek government at the Oqtosh military base in the Samarkand region from November 2008 to October 2010. It involved safe neutralization of mélange that had posed a risk to the local population and environment due to deteriorating storage conditions by means of the NATO mobile conversion plant previously used in Azerbaijan. The SPS program covered the operational costs, while the NATO Maintenance and Supply Agency supervised the project and the Turkish MD2 company operated the plant with the help of locally trained experts. The Uzbek government provided an

2009'da   zbekistan NDN'e katılarak NATO'nun Navoi havalimanını tehlikeli olmayan kargoların Afganistan'a ulaştırılması için kullanmasına izin vermiştir. 2011'de ise   zbek Demiryolları tarafından inşa edilen Hairatan-Mezar-ı-Şerif demiryolu NDN için önemli tedarik yollarından biri haline gelmiştir. İlerleyen yıllarda Özbekistan'ın NATO için önemi giderek artmıştır. Örneğın Haziran 2012'de Afganistan'dan çekilme sürecinde Özbekistan ile geri dönüş transit anlaşması imzalanarak Özbekistan toprakları alternatif ulaşım seçeneğı olarak kullanılmıştır.

ABD ve diğ  er NATO   yeleri askeri ara  çların ve ekipmanların geldikleri üslere geri gönderilme sürecindeki nakliye masrafının gönderilecek olan teçhizatın değ  erini ge  ceğ  ini fark etmiştir. Aynı zamanda   zbek hükümeti NATO'ya fazla kalan askeri ara  ç ve ekipmanını transit haklarından doğ  an alacaklarına karşılık olarak kendisine bırakmasını teklif etmiştir. Netice olarak Özbekistan'a karşı silah satış kısıtlamaları olmasına rağ  men, ve her ne kadar zayıf insan hakları siciline sahip olsa da Taşkent, NATO'yu Afganistan'da kullanılan ve aşırı miktarda kalan askeri teçhizatının bir bölümünü kendisine bırakması konusunda ikna etmeyi başarmıştır. Bunların arasında insansız hava ara  çları, zırhlı ara  çlar, navigasyon ekipmanları, mayın dedektörleri ve gece görüşü gözlükleri bulunmaktadır. Yapılan açıklamada, verilen askeri ekipmanlar askeri yardım olarak nitelendirilerek sadece savunma amaçlı kullanılacağı belirtilmiş olup Özbekistan'ın sınır güvenliğı, anti-terörizm ve narkotik kaçakçılığı operasyonlarına katkı sağ layacağı ifade edilmiştir.

İlişkilerin iyileşmeye başlaması ile NATO ve Özbekistan arasındaki stratejik bağ lar yeniden canlanmıştır. İgili ilişkilerde müttefiklerin finansal kaynak ve tecrübe paylaşımının yanı sıra devlet yetkilileri ve bilim adamlarını bir araya getiren sonuç odaklı güvenlik alanı ile ilgili teknik destek sağ lamada ortak projeleri organize eden Barış ve Güvenlik Bilim (SPS) programı önemli iletişim kanallarından biri haline gelmiştir. SPS programı altında NATO Sovyetler Birliğı'nde küçük ve orta menzilli füzelerde roket yakıtı oksidan maddesi olarak kulla-

nılan oldukça zehirli bir madde olan 1,023 ton m lange'in imha edilmesine yardımcı olmuştur. " zbek M lange" projesi Özbekistan hükümetinin isteği  zerine Semerkant bölgesindeki Oqtosh askeri  ss nde Kasım 2008 ile Ekim 2010 arasında gerçekleştirilmiştir. Proje, m lange'ı güvenli nötrleştirme işlemine de kapsamıştır, çünkü saklama koşullarının kötüleşmeye başlaması hem yerel halk hem de  evre için risk oluşturmaktaydı. Bu işlemin gerçekleştirilmesi için daha önce Azerbaycan'da da kullanılan NATO'nun mobil tesisi Özbekistan'da da kurulmuştur. SPS programı operasyonel maliyetleri karşlamış olup NATO Bakım ve Tedarik Ajansı projenin gidişatını denetlemiştir. Türk MD2 firması ise yerel uzmanların yardımıyla tesisi işletmiştir.  zbek hükümeti de gerekli kimyasalları, altyapı ve lojistik desteği sağlamıştır. Ayrıca, SPS programı çerçevesinde Özbekistan, afet  nleme, sınır aşan su kirliliği, içme suyu güvenliği, gıda güvenliği ve internet erişimi de dahil olmak üzere çeşitli alanları kapsayan sosyal, ekonomik ve çevresel öneme sahip pek çok proje için hibe almıştır.

Daha önce Astana'da bulunan NATO Orta Asya İrtibat Görevlisi Ofisi, Mart 2014'de NATO Genel Sekreteri Kafkaslar ve Orta Asya Özel Temsilcisi James Appathurai'nin ziyareti sırasında resmi olarak Taşkent'te açıldı (2013 yazından itibaren fiilen çalışmaktaydı). Bölge ofisinin yanı sıra Appathurai, Taşkent'teki Dünya Ekonomisi ve Diplomasi Üniversitesi'nde Derleme Kültüphanesi'nin de açılışını yaptı. Bazı gözlemciler, özellikle Moskova'dakiler, ofisin açılışını hem müttefiklerin jeopolitik bir namlesi hem de Özbekistan'ın Rusya'dan uzaklaştığının kanıtı olarak değerlendirdiler. Ancak NATO yetkilileri bu kararın politik inisiyatif içermemekte olduğunu belirterek kararı rutin bölgesel ofis rotasyonu olarak değerlendirdiler. Her ne kadar küçük boyutta olsa da ofis NATO'nun sahadaki diplomatik odak noktası olarak müttefiklerin Orta Asya devletleri ile irtibatlarına destek verilmesi ile tüm ortaklık alanlarında ikili ilişkilerin güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

İrtibat Görevlisi, NATO'nun Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Tes-

areas, including the development of armed forces, defense policy and strategy, countering current security threats, civil emergency planning, and disaster-relief coordination. Since 2013, under its Defense Education Enhancement Program, the alliance contributes to the professionalization of the Uzbek officer corps, and mutual military education exchanges have intensified with the opening of the PfP Training Center at Uzbekistan's Ministry of Defense. While the new leadership in Tashkent keeps pursuing the policy of non-alignment with any military or political bloc, comprehensive and pragmatic cooperation with NATO appears to be in the country's interest to be able to maintain equidistance from the major centers of power. In its turn, NATO is expected to increase the level of cooperation with Uzbekistan assisting it in defense capacity building, given Tashkent's essential role in ensuring regional security and promoting integration among the Central Asian states.

kılatı, Avrupa Birliği ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve NATO üye ülkelerinin elçilikleri gibi uluslararası aktörlerle de aktivitelerinin organize edilmesinden sorumludur. Fakat Kasım 2016'da iç bütçe incelemesi sonucunda NATO Genel Sekreterliği'nin NATO Orta Asya İrtibat Görevlisi pozisyonunu iptal etmesi üzerine, Taşkent'teki ofis 1 Nisan 2017'de kapatılmıştır.

Ne var ki, Özbekistan ve NATO politik diyaloglarını ve pratikteki ilişkilerini yeniden geliştirmeye ve güçlendirmeye NATO Karargahı ve askeri kurumları aracılığı ile devam etmektedir. Taraflar, silahlı kuvvetlerin geliştirilmesi, savunma politikası ve strateji, mevcut güvenlik tehditlerine karşı tedbirler, sivil acil durum planlaması ve afet yardımı koordinasyonu gibi geniş bir alanda işbirliklerini sürdürmektedir. 2013 yılında Savunma Eğitimini Geliştirme Programı kapsamında Özbekistan Savunma Bakanlığına PfP Eğitim Merkezi açılmıştır. Merkezin açılmasıyla müttefikler Özbek subay birliklerinin profesyonelleşmesine katkı sağlama çalışmaları ile karşılıklı askeri eğitim değiş tokuşları artırmaktadır. Taşkent'teki yeni liderlik herhangi bir askeri veya politik bloğa katılmayarak bağımsızlık politikasını devam ettirmektedir. Yanı sıra, NATO ile kapsamlı ve pragmatik işbirliği içerisinde olmak, önemli güç merkezlerine eşit mesafede durmasına yardımcı olan bir ülke çıkarıdır. Buna karşılık olarak, Taşkent'in bölgesel güvenliğin sağlanması ve Orta Asya devletleri arasındaki entegrasyonun sağlanmasındaki önemli rolünü göz önüne alarak NATO, Özbekistan'ın savunma kapasitesini artırmaya katkı sağlamak ve Özbekistan ile işbirliğini artırmayı amaçlamaktadır.

**CHAPTER 3.
ENERGY TRANSPORTATION AND
LOGISTICS IN THE EURASIAN REGION**

**BÖLÜM 3.
AVRASYA BÖLGESİNDE ENERJİ
TAŞIMACILIĞI VE LOJİSTİK**

DEVELOPMENTS IN TRANSPORTATION INFRASTRUCTURE

TAŞIMACILIK ALTYAPISINDA GELİŞMELER

FIFTH ANNIVERSARY OF BELT AND ROAD INITIATIVE: RESULTS AND PROSPECTS KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİNİN BEŞİNCİ YILDÖNÜMÜ: SONUÇLAR VE BEKLENTİLER

*Asset Ordabayev **

In September 2013, at Nazarbayev University in Astana, Chinese President Xi Jinping spoke of the need for cooperation between Central Asia and China and proposed the development of the Silk Road Economic Belt, which would revive a land route from China to Europe via Central Asia. Further, in October 2013, Xi spoke at the Indonesian Parliament and announced the creation of the 21st Century Maritime Silk Road that would expand China's maritime strategic space in every direction. Thus, a new initiative was born, which experienced several rebranding attempts before being named the Belt and Road Initiative (BRI). The global objectives of the BRI is to connect regions and continents with each other by building new trade routes and to enable landlocked countries to become part of world trade.

Today the BRI is a gigantic project in which 70 countries are involved, while total Chinese investment could reach about \$4 trillion, with some experts believing that its full implementation would cost approximately \$8 trillion. During these five years, the initiative has significantly evolved, and its goal is not only to develop transport infrastructure. Other goals include the creation of industries, for example, the transfer of about 50 enterprises to Kazakhstan, the construction of "soft" infrastructure through trade promotion, the development of financial ties, cultural interaction, and "people-to-people" relations. So, five years are the first milestone, which gives a reason to sum up some achievements and draw preliminary conclusions.

Immediately after its announcement, the Chinese initiative triggered geopolitical and geo-economic shifts throughout the Eurasian

Eylül 2013'te Astana'daki Nazarbayev Üniversitesi'nde Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Orta Asya ve Çin arasındaki işbirliği ihtiyacından söz etmiş ve Çin'den başlayarak Orta Asya üzerinden Avrupa'ya kadar uzanan kara yolunu yeniden canlandırarak İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın geliştirilmesini önermiştir. Ekim 2013'te Xi, Endonezya Parlamentosu'nda yaptığı konuşmada Çin'in denizcilik stratejik alanını her yönde genişletecek olan 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu'nun inşa edilmesini duyurmuştur. Böylece, Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) olarak adlandırılmadan önce birkaç kere markalandırıldıktan sonra bu yeni bir girişim ortaya çıkmıştır. KYG'nin küresel hedefleri, yeni ticaret yolları inşa ederek bölgeleri ve kıtaları birbirine bağlamak ve denize kıyısı olmayan ülkelerin dünya ticaretinin bir parçası haline gelmesini sağlamaktır.

Bugün KYG, 70 ülkenin dâhil olduğu devasa bir proje olup toplam Çin'in yatırımının yaklaşık 4 trilyon dolara ulaşma potansiyeli bulunmaktadır. Bazı uzmanlara göre, KYG'nin tam olarak uygulanmasının maliyeti yaklaşık 8 trilyon dolar civarında olması tahmin edilmektedir. Bu beş yıl boyunca girişim önemli ölçüde gelişmiş ve bu girişimin hedefi sadece ulaşım altyapısını geliştirmekle kalmayarak, bunun ötesine geçmektedir. Diğer hedefler arasında ise endüstrilerin oluşturulması, örneğin 50'ye yakın işletmenin Kazakistan'a transferi, ticaretin geliştirilmesi yoluyla "yumuşak" altyapının inşası, finansal bağların geliştirilmesi, kültürel etkileşim ve insanlar arası ilişkiler yer almaktadır. Yani, beş yıl, bazı başarıları özetlemek ve ön sonuçların incelenmesi noktasında ilk dönüm noktasıdır.

* PhD student, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. assetorda@gmail.com

continent. Foreseeing such course of events, the Chinese leadership tried to disavow it by prioritizing only the pursuit of mutual economic interests and proclaiming win-win co-operation for all participants. Subsequently, Chinese President Xi Jinping expanded this rhetoric, presenting the BRI as support for the liberalization of world trade and globalization. It looked particularly impressive against the background of Trump's policy, which initiated trade wars, indicating that the United States no longer intends to sponsor globalization.

The BRI has created opportunities for poor and developing countries to open up to the world and become part of global trade, and all this happens at a time when capital outflows have begun from the economies of these countries. A comparison with the Marshall Plan creates a positive background for China around its initiative. Similar to the United States after World War II, when Washington assumed responsibility for restoring Europe, now China takes on the burden to evolve the transport and logistics infrastructures in countries that are left out of the benefits of world trade.

However, not everything is as good as it seems. China gives loans on specific conditions that do not always contribute to the development of local economies. Beijing commits to working with Chinese companies and buying materials in China. At the same time, access to international and local companies for participation in the construction of infrastructure is almost always denied, even though open competition could reduce the cost of work and improve its quality. Moreover, Chinese companies get cheap loans in their banks, which gives them an opportunity to develop the related infrastructure around railways and highways. We have seen this very clearly in Central Asia where local small and medium businesses do not have an opportunity to defray costs when starting a new business.

In the meantime, China is actively issuing loans to countries that already have large external debts. Thus, these countries may face

Açıklanmasının hemen ardından Çin girişimi, Avrasya kıtası boyunca jeopolitik ve jeo-ekonomik değişimleri tetiklemiştir. Bu tür olayları öngören Çin liderliği, tüm katılımcılar için bu projenin ortak kazanç sağlayacağını ve kazan-kazan bir işbirliği olduğunu ilan etmektedir. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, bu retoriği genişleterek KYG'yi dünya ticaretinin serbestleşmesi ve küreselleşme sürecine destek olacak olan bir proje olarak sunmuştur. Bu, ticaret savaşlarını başlatan ve ABD'nin artık küreselleşmeyi desteklemeyi amaçlamadığını belirten Trump'ın politikası çerçevesinde özellikle dikkat çekici bulunmuştur.

KYG, yoksul ve gelişmekte olan ülkeler için dünyaya açılma ve küresel ticaretin bir parçası olma fırsatları yaratmış ve tüm bunlar, bu ülkelerin ekonomilerinden sermaye çıkışlarının başladığı bir zamanda gerçekleşmiştir. Marshall Planı ile yapılan karşılaştırma, Çin'in girişimi için olumlu bir arka plan oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'yı eski haline getirme sorumluluğunu üstlenen ABD'ye benzer şekilde Çin, dünya ticaretinin çıkarları dışında kalan ülkelerde ulaşım ve lojistik altyapılarını geliştirme sorumluluğunu üstlenmektedir.

Ancak, her şey görüldüğü gibi iyi durumda değildir. Çin, belirli koşullarda krediler vermektedir. Bu, yerel ekonomilerin gelişimine her zaman katkıda bulunmayabilir. Pekin, Çin şirketleri ile çalışmayı ve malzemeleri Çin'de satın almayı taahhüt etmektedir. Aynı zamanda, açık rekabetin iş maliyetini azaltma ve kalitesini artırma imkânı bulunmasına rağmen, uluslararası ve yerel şirketlerin altyapı inşaatına katılımına erişim neredeyse her zaman reddedilmektedir. Ayrıca, Çin şirketleri kendi bankalarından ucuz krediler almakta, bu da onlara ilgili demiryolları ve otoyollarının altyapılarını geliştirmelerine fırsat vermektedir. Bu, yerel küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni bir işe başladığında maliyetlerini karşılama fırsatına sahip olmadıkları Orta Asya'da açıkça görülmektedir.

Bu arada Çin, büyük miktarda dış borcu olan ülkelere aktif olarak kredi vermektedir. Dolayısıyla, altyapı planlanan faydaları

a threat of default, if the infrastructure does not bring the planned benefits. For example, Sri Lanka was forced to hand over the seaport of Hambantota to China for rent to pay off its debts. Moreover, part of this debt was formed because of the loans which China gave for the construction of the seaport. It is worth noting that Beijing had not tried to dissuade the Sri Lankan leadership from constructing it, although a number of experts warned that the nearby port of Colombo, which is among the ten largest in Asia, would not allow recouping the project in Hambantota.

At the same time, China has recently opened a naval base in Djibouti, the first overseas base in the country's history, so together with Hambantota and Gwadar in Pakistan, it turns out that China already has three ports in the Indian Ocean. There is no guarantee that Gwadar and Hambantota will not service Chinese warships in the future. All this fits into the logic of Beijing's strategy called "String of Pearls". The term "String of Pearls" itself was first mentioned in the report titled "Energy Futures in Asia", which was prepared by the U.S. consulting firm Booz Allen Hamilton for the U.S. Department of Defense in 2004. A "string" designated a number of ports in the Indian Ocean, which could be used in the future for basing by the Chinese Navy. It was assumed that China would expand its presence in the Indian Ocean, which is a key to Chinese-European trade and in providing China with energy resources.

In the first place China's activity in the Indian Ocean worries India and the United States. The appearance of the Chinese Navy here is a direct threat to India's national security. There is enough disagreement between Beijing and Delhi that could lead to direct military clashes. For example, in the summer of 2017, the controversy over Plateau Doklam, an area disputed between China and India's ally Bhutan, almost led to war. Therefore, Delhi is inclined to view the actions of China in the Indian Ocean as an attempt at strategic encirclement.

Meanwhile, Washington's interests in the Indian Ocean are linked to its global domi-

na, sağlayamadığı durumlarda, bu ülkeler iflas tehdidi ile karşı karşıya kalabilir. Örneğin, Sri Lanka, borçlarını ödemek için Hambantota limanını Çin'e kiraya vermek zorunda kalmıştır. Ayrıca, bu borcun bir kısmı, Çin'in limanın inşası için verdiği krediler nedeniyle oluşmuştur. Pek çok uzman, Asya'daki en büyük on liman arasında yer alan Colombo limanının Hambantota'daki projeyi telafi etmeye imkân sağlamayacağı konusunda uyarıda bulunmasına rağmen, Pekin, Sri Lanka liderliğini bunu inşa etme kararından döndürmeye çalışmamıştır.

Aynı zamanda, Çin, kısa bir süre önce Cibuti'de ülke tarihinin ilk denizaşırı üssünü açmıştır. Bu nedenle, Pakistan'daki Hambantota ve Gwadar'la birlikte, Çin'in Hint Okyanusu'nda üç limanı bulunmaktadır. Gwadar ve Hambantota'nın gelecekte Çin savaş gemilerine hizmet etmeyeceği konusunda herhangi bir garanti bulunmamaktadır. Bütün bunlar, Pekin'in "İnciler Dizisi" stratejisinin mantığına uymaktadır. "İnciler Dizisi" terimi, ilk kez 2004 yılında ABD Savunma Bakanlığı için ABD danışmanlık firması Booz Allen Hamilton tarafından hazırlanan "Energy Futures in Asia" başlıklı raporda bahsedilmiştir. Burada "dizi", gelecekte Çin Donanması'nın üs için kullanılabileceği Hint Okyanusu'ndaki bir dizi limana işaret etmektedir. Çin'in Hint Okyanusu'ndaki varlığını genişleteceği öne sürülmüştür. Çünkü Çin-Avrupa ticaretinin gelişimi ve Çin'e enerji kaynaklarının ulaştırılması konusunda oldukça önemlidir.

Çin'in Hint Okyanusu'ndaki faaliyetleri Hindistan'ı ve ABD'yi endişelendirmektedir. Burada Çin Donanmasının ortaya çıkışı, Hindistan'ın ulusal güvenliğine doğrudan bir tehdit oluşturmaktadır. Pekin ile Delhi arasında doğrudan askeri çatışmalara yol açabilecek kadar anlaşmazlık söz konusudur. Örneğin, 2017 yazında Çin ile Hindistan'ın müttefiki Bhutan arasında tartışılan bir bölge olan Doklam Yaylası üzerindeki hak iddiaları neredeyse savaşa yol açmıştır. Bu nedenle, Delhi, Çin'in Hint Okyanusu'ndaki eylemlerini stratejik kuşatma girişimi olarak görmeye eğilimlidir.

Bu arada, Washington'un Hint Okyanusu'na olan ilgileri, küresel hâkimiyet strate-

nation strategy. All key trade routes between Asia and Europe pass through the Indian Ocean, and the United States has the monopoly on protecting these routes. Protection of trade and ensuring peace, security and freedom of navigation in the ocean are among the key pillars of American supremacy in the world. Consequently, the Chinese navy in the Indian Ocean is one of the factors in the emerging global confrontation between China and the United States. Overall, the implementation of the BRI projects will be directly related to the rising influence of China and its growing foreign policy ambitions.

At the same time, over the past five years, it is possible to single out yet another factor accompanying the implementation of the BRI, which is the lack of project evaluation criteria. A wide range of interaction within the initiative blurs any criteria for its evaluation. In the beginning, the BRI collected all the interstate projects that were under consideration before its emergence. Then the focus has turned to the projects developed during the BRI time. However, it is very difficult to say unequivocally how many of them will be implemented and when.

However, the lack of specifics has its positive and negative sides for the Chinese leaders. This format provides a room for maneuver: for example, you can operate with a total amount of investment, which is enormous and impresses audiences both inside and outside of the country. The blurry criteria allow to position any project as successful. With regard to the above-mentioned transfer of Chinese enterprises to Kazakhstan, there is still no clarity how the number 50 appeared, although some experts and officials from Kazakhstan's relevant government agencies noted that there were at least 100 enterprises, if not more. Then, against the background of the negative reaction of Kazakhstan's citizens, the rhetoric has changed, with rumors spreading on the internet about the imminent transfer of China's "dirty" production. Now the conversation is not about the transfer, but about joint projects to create production in Kazakhstan. At the same time,

jisiyle bağlantılıdır. Asya ve Avrupa arasındaki tüm ticaret yolları Hint Okyanusu'ndan geçmekte ve ABD bu yolları koruma tekeline sahiptir. Okyanusta ticaretin korunması ve barış, güvenlik ve seyir özgürlüğünün sağlanması, dünyada Amerikan üstünlüğünün temel unsurları arasındadır. Dolayısıyla, Hint Okyanusu'ndaki Çin donanması, Çin ve ABD arasında ortaya çıkan küresel çatışmanın etkenlerinden biridir. Genel olarak, KYG projelerinin uygulanması, Çin'in artan etkisi ve büyüyen dış politika hedefleri ile doğrudan ilişkili olacaktır.

Aynı zamanda, son beş yılda KYG'nin uygulanmasına eşlik eden bir başka faktörü daha açıklamak mümkündür ki bu da proje değerlendirme kriterleri eksikliğidir. Girişim kapsamında geniş bir etkileşim yelpazesi, değerlendirilme sürecindeki kriterlerin net olmaması nedeniyle bulanık bir yapıdadır. Başlangıçta KYG, ortaya çıkmadan önce göz önünde bulundurulmuş tüm devletlerarası projeleri toplamıştır. Daha sonra odak noktası, KYG döneminde geliştirilen projelere kaymıştır. Ancak, ne kadarının ve ne zaman uygulanacağını kesin olarak söylemek çok zordur.

Bununla birlikte, detayların eksikliğinin Çin liderleri için olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır. Bu format, manevra için bir yer sağlamaktadır: örneğin, hem ülke içinde hem de ülke dışında izleyicileri etkileyen büyük yatırım miktarı ile çalışabilirsiniz. Bulanık kriterler, herhangi bir projenin başarılı olarak konumlandırılmasına imkân tanımaktadır. Yukarıda söz edilmiş Çin işletmelerinin Kazakistan'a devredilmesi ile ilgili olarak, Kazakistan'ın ilgili hükümet kurumlarından bazı uzmanlar ve yetkililer en az 100 belki daha fazla girişimin olduğunu belirtmesine rağmen, 50 sayısının nasıl ortaya çıktığı konusunda henüz netlik bulunmamaktadır. Kazakistan vatandaşlarının olumsuz tepkilerinin ardından Çin'in "kirli" üretiminin kaçınılmaz transferi hakkında internette yayılan söylentiler ile retorik değişmiştir. Artık sadece transferden değil, Kazakistan'da üretim yapmak için ortak projelerden de söz edilmektedir. Aynı zamanda, herhangi bir işbirliği çalışması bu nominal 50 işletmenin bir parçası ola-

any collaborative work will be conducted as part of these nominal 50 enterprises. In any case, the blurring of criteria and indicators makes it difficult to evaluate work that has been completed and can affect the development of future projects under the BRI.

To sum up, we can distinguish two key trends of the BRI, which are geopolitics and the lack of indicators to assess. They in turn lead to the emergence of the main problems of the initiative: debt trap, opacity, poor image among the population and association with high levels of corruption in a number of countries, a change of attitude towards the BRI from positive to negative among the Western countries, including the United States, and a growing controversy with a number of regional players. For effective implementation of the BRI, China will most likely need to reduce the degree of tension and increase the transparency of projects in the near future. Today, Beijing faces the challenge of convincing the world that the BRI's aim is global development, and not just China's geopolitical agenda.

rak yapılacaktır. Her durumda kriterlerin ve göstergelerin bulanıklaşması, tamamlanmış olan çalışmaları değerlendirmeyi zorlaştırmakta ve KYG kapsamında gelecekteki projelerin gelişimini etkileyebilir.

Sonuç olarak, KYG'nin, jeopolitik ve değerlendirilmede göstergelerin eksikliği gibi iki temel eğilimini ayırt edebilmektedir. Bunlar, girişimin başlıca sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmakta: borç tuzağı, opaklık, nüfus arasında kötü imaj ve birçok ülkede yüksek düzeyde yolsuzluklar ile ilişki, ABD dâhil olmak üzere Batı ülkelerinde KYG'ye karşı tutumun olumludan olumsuzza değişmesi ve bir dizi bölgesel aktörle büyüyen tartışmalardır. KYG'nin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, Çin'in yakın gelecekte gerginlik derecesini azaltması ve projelerin şeffaflığını arttırması gerekecektir. Bugün, Pekin, KYG'nin amacının sadece Çin'in jeopolitik gündemi değil, küresel kalkınma olduğunu dünyaya ikna etme zorluğuyla karşı karşıya kalmaktadır.

THE ROLE OF PAKISTAN IN CHINA'S TRANSPORTATION PROJECTS ÇİN'İN ULAŞIM PROJELERİNDE PAKİSTAN'IN ROLÜ

*Dinara Taldybayeva **

Within the framework of the New Silk Road strategy, China is focused on the implementation of its long-term strategic Belt and Road Initiative (BRI), which includes the Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road projects. Unveiled during Chinese President Xi Jinping's visit to Astana in September 2013, the BRI was presented as a development strategy to boost infrastructure and economic connectivity throughout Eurasia. The BRI project covers a large geographical area extending from China in the east to the Atlantic Ocean in the west, Russia in the north and Myanmar in the south, and is designed to increase mutual trade between the countries along the route.

Since China attaches great importance to the transport infrastructure development, which could contribute to trade expansion between China and Europe, Pakistan occupies a special place in Beijing's plans towards improving trade flows. Due to its geostrategic location, rich human and natural resources, as well as enormous potential for economic growth, Pakistan plays a special role in the revitalization of the Silk Road. In fact, the China-Pakistan Economic Corridor (CPEC) is one of the key projects in the field of transport and communications that is funded by China under the BRI. An idea to create the CPEC was first expressed by Premier of the State Council of China Li Keqiang during his visit to Pakistan in May 2013. In July 2013, during the visit of then Prime Minister of Pakistan Muhammad Nawaz Sharif to China, the parties signed a memorandum of understanding on the CPEC, which has given a new impetus to bilateral cooperation. Finally, during Xi Jinping's official visit to Pakistan in April 2015, the parties inked agreements aimed at investing \$46 billion towards the establishment

Yeni İpek Yolu stratejisi bünyesinde Çin, İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu projelerini içeren uzun vadeli stratejik Kuşak ve Yol Girişimi'nin (KYG) hayata geçirilmesine odaklanmaktadır. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in Eylül 2013'te Astana'ya yaptığı ziyaret kapsamında açıklanan KYG, Avrasya'da altyapı ve ekonomik bağlantıyı artırmak için bir kalkınma stratejisi olarak sunulmuştur. KYG projesi Doğu'da Çin'den başlayarak Kuzey'de Rusya, Güney'de Myanmar ve Batı'da Atlantik okyanusuna kadar büyük bir coğrafyayı kapsamakta olup, güzergâh üzerindeki ülkeler arasında karşılıklı ticareti artırmak için tasarlanmıştır.

Çin, Avrupa ile ticaret hacminin genişlemesine katkıda bulunabilecek ulaşım altyapısının geliştirilmesine büyük önem vermektedir ve bu doğrultuda ülkenin ticari ilişkilerinin iyileştirilmesi planları çerçevesinde Pakistan önemli bir yer tutmaktadır. Jeostratejik konumu, zengin insani ve doğal kaynakları ile ekonomik büyüme için muazzam potansiyeli nedeniyle Pakistan, İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmasında özel bir rol oynamaktadır. Nitekim Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC), KYG kapsamında Çin tarafından finanse edilen ulaşım ve iletişim alanındaki önemli projelerden biridir. CPEC'yi oluşturma fikri ilk olarak Mayıs 2013'te Pakistan'a yaptığı ziyarette Çin Devlet Konseyi Başbakanı Li Keqiang tarafından dile getirilmiştir. Temmuz 2013'te dönemin Pakistan Başbakanı Muhammed Navaz Şerif'in Çin'e yaptığı ziyarette taraflar, CPEC hakkında bir mutabakat anlaşmasını imzalamışlardır. Bu anlaşma, ikili işbirliğine yeni bir ivme kazandırmıştır. Son olarak, Xi Jinping'in Nisan 2015'te Pakistan'a yaptığı resmi ziyarette

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. dinarataldybayeva@gmail.com

of the CPEC. A detailed master plan for the CPEC for 2017-2030 was officially made public on May 15, 2017.

The CPEC covers China's Xinjiang Uyghur Autonomous Region (XUAR) and the entire territory of Pakistan. Through the joint planning and development of highways, railways, ports, aviation and other infrastructure, Beijing intends to further advance its Western Development strategy and promote economic and social development in XUAR. The following road and rail projects were initiated within the CPEC: 1) Karakoram Highway (KKH) Phase II (120-kilometer long Thakot-Havelian Section); 2) Peshawar-Karachi Motorway (392-kilometer long Multan-Sukkur Section); 3) Khuzdar-Basima Road N-30 (110 kilometers); 4) D.I. Khan (Yarik) - Zhob (N-50) Phase-I (210 kilometers); 5) KKH Thakot-Raikot N35 (136 kilometers); 6) Line ML-1 expansion; 7) Havelian Dry port.

It is not a secret that one of the core CPEC projects is the construction of the second phase of the KKH. In December 2015, the Pakistan National Highway Authority and the China Road and Bridge Corporation signed a contract worth \$1.315 billion for the construction of a 120-kilometer long highway between Havelian and Thakot, which is aimed at expanding and upgrading Pakistan's transport infrastructure, deepening its economic ties with China. In fact, the KKH Phase I, also known as the China-Pakistan Friendship Highway, is one of China's most important transportation projects in Pakistan, the construction of which started in 1966 with financial support from China and was completed after 20 years in 1986. Beijing invested almost \$3 billion in the construction of the 1300-kilometer long highway, 806 kilometers of which runs across the territory of Pakistan. The remaining 494 kilometers of the highway pass through China's Xinjiang region.

The construction of the Gwadar seaport is another key project within the CPEC. The Gwadar port is strategically important due to its proximity to the Persian Gulf and the Strait of Hormuz, through which 40% of the world's oil supply passes. By launching direct transportation links between the XUAR and the Gwadar seaport, China reduces the distance

tarafı, CPEC'yi kurma amacında 46 milyar dolarlık yatırım anlaşmalarını imzalamışlardır. CPEC için 2017-2030 yıllarını kapsayan ayrıntılı bir ana plan resmi olarak 15 Mayıs 2017'de kamuoyuna açıklanmıştır.

CPEC, Çin'in Xinjiang Uyghur Özerk Bölgesi'ni (XUAR) ve Pakistan'ın tamamını kapsamaktadır. Karayolları, demiryolları, limanlar, havacılık ve diğer altyapıların ortak planlanması ve geliştirilmesi yoluyla Pekin, Batı Kalkınma stratejisini ilerletmeyi ve XUAR'da ekonomik ve sosyal gelişmeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. CPEC bünyesinde aşağıdaki yol ve demiryolu projeleri başlatılmıştır: 1) Karakoram Karayolu'nun (KKK) ikinci aşaması (120 kilometre uzunluğundaki Takot-Havelian kısmı); 2) Peşaver-Karachi Otoyolu (392 kilometre uzunluğundaki Multan-Sukkur kısmı); 3) Huzdar-Basima Yolu N-30 (110 kilometre); 4) D.İ.Han (Yarik) - Job (N-50) birinci aşaması (210 kilometre); 5) KKK Takot-Raykot N35 (136 kilometre); 6) ML-1 hattının genişletilmesi; 7) Havelian Kuru limanı.

CPEC projelerinin en önemlilerinden birisi KKK'nin ikinci aşamasının inşasıdır. Aralık 2015'te Pakistan Ulusal Karayolları İdaresi ve Çin Karayolu ve Köprü Şirketi, Havelian ile Takot arasında 120 kilometre uzunluğundaki otoyolun inşası için 1.315 milyar dolarlık bir sözleşme imzalamıştır. Bu, Pakistan'ın ulaşım altyapısını genişletmenin ve geliştirmenin yanı sıra Çin ile ekonomik bağlarını derinleştirmeyi amaçlamaktadır. Aslında, Çin-Pakistan Dostluk Karayolu olarak da bilinen KKK 1. aşaması, Çin'in Pakistan'daki en büyük taşımacılık projelerinden biridir. 1966 yılında Çin'in maddi desteği ile başlayan bu projenin inşası 20 yıl sonra 1986'da tamamlanmıştır. Pekin, 806 kilometresi Pakistan topraklarından geçen 1300 kilometre uzunluğundaki yolun inşasına 3 milyar dolar yatırım yapmıştır. Karayolunun kalan 494 kilometresi Çin'in Xinjiang bölgesinden geçmektedir.

CPEC kapsamında bir başka önemli proje ise Gwadar limanının inşasıdır. Gwadar limanı coğrafi olarak dünyada tüketilen petrolün %40'ının geçtiği Basra Körfezi ve Hürmüz boğazına yakınlığı nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir. XUAR ve Gwadar

to the Persian Gulf by 2,500 kilometers. Thus, the CPEC will help to reduce the shipping time from nearly 45 days to as short as 10 days. Pakistan awarded the contract for the port's construction and operation to China in 2013. The China Overseas Port Holding Company (COPHC) with investments amounting to \$1.62 billion plans to expand the seaport, constructing nine new multipurpose berths along 3.2 kilometers of the seafront to the east of the existing berths. In addition, the COPHC is committed to increasing the seaport's capacity to 400 million tons of cargo per year. It should also be stated that the state-owned Chinese company will operate the strategic Gwadar port for a period of 40 years. In fact, this is the second phase of the seaport construction. The first phase was conducted between 2002 and 2006.

Under these circumstances, it is understandable that China has become the largest source of foreign capital for Pakistan. As of today, the China-financed energy and infrastructure projects in Pakistan amount to more than \$62 billion in assistance and investments. Moreover, in the past five years, the China-Pakistan trade has continued to grow rapidly with the annual growth rate of 18.8% on average. According to the Chinese statistical data, the trade turnover between China and Pakistan totaled \$87.7 billion in 2017.

To conclude, the goal of the CPEC is to strengthen economic ties and cooperation between China and Pakistan by improving the infrastructure connectivity throughout the region. In fact, the project is expected to contribute to the economic and social development of the countries of South and Central Asia, North Africa and the Persian Gulf by stimulating trade in the area with a total population of more than three billion people. Therefore, it can be stated with confidence that the CPEC is a flagship project of the Belt and Road Initiative.

limanı arasındaki doğrudan ulaşım bağlantılarını başlatarak Çin, İran Körfezi'ne olan mesafeyi 2,500 kilometre azaltmaktadır. Böylelikle, CPEC, nakliye süresinin yaklaşık 45 günden 10 güne düşürülmesine imkân sağlamaktadır. Pakistan, 2013 yılında limanı inşa etme ve işletme haklarını Çin'e vermiştir. China Overseas Port Holding Company (COPHC), toplamda 1.62 milyar dolarlık yatırım ile limanı genişletmeyi ve mevcut rıhtımların doğusundaki sahilde 3.2 kilometre boyunca dokuz yeni çok amaçlı rıhtım inşa etmeyi planlamaktadır. Buna ek olarak, COPHC, limanın kapasitesini yılda 400 milyon tona çıkarmayı taahhüt etmektedir. Devlete ait olan Çin şirketinin stratejik konumdaki Gwadar limanının işletim haklarına 40 yıl süreli sahip olduğu belirtilmelidir. Aslında, bu, liman inşaatının ikinci aşamasıdır. İnşaatın ilk aşaması 2002 ve 2006 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

Bu koşullar altında Çin'in, Pakistan için en büyük yabancı sermaye kaynağı haline gelmesi anlaşılabilir bir durumdur. Günümüzde, Çin tarafından Pakistan'da finanse edilen enerji ve altyapı projelerine yapılan yardım ve yatırımlar toplamda 62 milyar doları aşmaktadır. Ayrıca, son beş yılda Çin-Pakistan arasındaki ticaret hacmi, yıllık olarak ortalama %18.8'lik bir büyümeye oranı ile hızla artmaya devam etmektedir. Çin istatistik verilerine göre, Çin ile Pakistan arasındaki ticaret hacmi 2017 yılında 87.7 milyar dolara tekabül etmektedir.

Sonuç olarak, CPEC'nin hedefi, bölgede altyapı bağlantısını artırarak Çin ve Pakistan arasındaki ekonomik ilişkileri ve işbirliğini güçlendirmektir. Aslında, projenin toplamda üç milyarı aşan bir nüfusu olan bölgede ticareti teşvik ederek Güney ve Orta Asya, Kuzey Afrika ve Basra Körfezi ülkelerinin ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunması beklenmektedir. Bu nedenle, CPEC'nin Kuşak ve Yol Girişimi içerisinde ana projesi olduğunu ifade edebiliriz.

DEVELOPMENTS IN CHINA'S RAILWAY DIPLOMACY ÇİN'İN DEMİRYOLU DİPLOMASİSİNDEKİ GELİŞMELER

*Omirbek Hanayi **

In recent years, China's overseas high-speed rail (HSR) projects have been of great importance for shaping the country's new diplomatic strategy, namely, railway diplomacy, which has become a new form of Beijing's foreign policy along with ping-pong diplomacy, panda diplomacy, and energy diplomacy. The high-speed rail projects, which are carried out in China's neighbors and other foreign countries by means of technical, financial and economic support, reflect both short-term and long-term geo-economic and geo-strategic goals of China. In recent years, the HSR lines, which were initially introduced in Japan in 1964 and later spread all over Europe, have become a symbol of China's technological progress and a significant source of national pride. In 2009, China officially put its railway diplomacy to the national strategy level, and by 2013, Beijing signed a number of HSR cooperation agreements totaling \$26 billion with more than 50 countries of the world. In an attempt to connect the countries along the re-emerging Silk Road within the Belt and Road Initiative launched in 2013, China has advanced its rail diplomacy investing heavily in the railway infrastructure of the countries along the route. Though a latecomer, China has already overtaken Japan and Europe in the high-speed rail sector by building the world's largest HSR network. Having succeeded in developing its own advanced technologies in this field, China has significantly lowered construction costs creating favorable conditions for investments, joint production and technology transfers. For example, according to the World Bank report, China's HSR construction costs are around \$1.7-2.1 million per km, while in Europe this figure is around \$2.5-3.8 million per km.

Son yıllarda Çin'in yurt dışında yoğunlaşan yüksek hızlı tren (YHT) projeleri, ülkenin yeni diplomatik stratejisi olan demiryolu diplomasisini şekillendirmek için büyük önem taşımaktadır. Çin'in demiryolu diplomasisi, Pingpong diplomasisi, Panda diplomasisi ve Enerji diplomasisi ile birlikte Pekin'in dış politikasının yeni bir biçimi haline gelmiştir. Çin'e komşu ülkelerde ve diğer ülkelerde teknik, finansal ve ekonomik destekle gerçekleştirdiği söz konusu yüksek hızlı demiryolu projeleri, aynı zamanda Çin'in kısa ve uzun vadeli jeoekonomik ve jeostratejik hedeflerini de yansıtmaktadır. Son yıllarda, başlangıçta 1964'te Japonya'da tanıtılan ve daha sonra Avrupa'ya yayılmış olan YHT hatları, Çin'in teknolojik ilerlemesinin bir sembolü ve önemli bir ulusal gurur kaynağı haline gelmiştir. 2009 yılında demiryolu diplomasisini resmen ulusal strateji düzeyine çıkaran Çin, 2013 yılına kadar dünyanın 50'den fazla ülkesi ile toplam 26 milyar dolar tutarındaki birçok YHT işbirliği anlaşmalarını imzalamıştır. 2013'te başlatılan "Tek Kuşak Tek Yol" girişimi çerçevesinde canlandırılan İpek Yolu güzergâhında bulunan ülkeleri birbirine bağlamaya çalışan Çin, güzergâh üzerindeki ülkelerin demiryolu altyapısına büyük oranda yatırımlar yaparak demiryolu diplomasisini daha öteye taşımaktadır. Yüksek hızlı demiryolu sektörüne geriden gelmesine rağmen Çin, dünyanın en büyük YHT şebekesini kurarak Japonya ve Avrupa'yı geride bırakmıştır. Çünkü bu alanda kendi ileri teknolojilerini geliştirmeyi başaran Çin, inşaat maliyetlerini önemli ölçüde düşürerek yatırımlar, ortak üretim ve teknoloji transferi için uygun koşullar yaratmaktadır. Örneğin, Dünya Bankası'nın raporuna göre, Çin'in YHT inşaat maliyeti kilometre bazında 1.7-2.1 milyon dolar arasında iken,

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

China's railway diplomacy went through a series of development steps. The construction of the 1860-km long Tanzania-Zambia Railway Authority (TAZARA) line, which was built by China in 1970-1976, was the first step taken by Beijing in developing its railway diplomacy. The TAZARA project became China's gateway into Africa ensuring political support of the African countries. Since that time, the African continent has become one of the most important targets for the Chinese railway diplomacy. The construction of the 752.7-km long Ethiopia-Djibouti railway line was a further achievement of China's railway diplomacy in the region. The project was started in May 2014 and completed in June 2015 attracting \$4 billion of investments, 70% of which were financed by the Chinese side. In July 2017, the China Railway Construction Corporation (CRCC) subsidiary, namely, the China Civil Engineering Construction Corporation (CCECC), was officially awarded the right to operate the railway for six years. This Chinese-built railway linking the Ethiopian capital Addis Ababa and the port city of Djibouti in the Gulf of Aden is the second longest railway built by China in Africa after TAZARA.

Moreover, in November 2014, a cooperation agreement for the construction of the 1400-km long Lagos-Calabar coastal railway, running through a total of 10 states and the oil-producing region in the Niger River delta, was signed between the CCECC and the Federal Ministry of Transportation of Nigeria. It was initially planned that the CCECC would invest \$11.97 billion in the railway project, but the figure was reduced to \$11.1 billion in 2016. Within the framework of this project China exported \$4 billion worth of railway vehicles, steel, mechanical and electrical products to Nigeria. In 2017, a total of \$7.5 billion was provided for China's another railway project in Nigeria, namely, the Lagos-Ibadan-Ilorin-Minna-Kaduna-Kano railway line. In addition, the 472-km long Mombasa-Nairobi railway line is one of China's largest projects in East Africa, the construction of which was started in September 2014 and completed in October 2016. China financed

bu rakam Avrupa'da 2.5-3.8 milyon dolar civarındadır.

Çin'in demiryolu diplomasisi, bir dizi gelişim aşamalarından geçmiştir. 1970-1976 yılları arasında Çin tarafından yaptırılan 1860 km uzunluğundaki Tanzania-Zambiya demiryolunun (TAZARA), Pekin yönetiminin demiryolu diplomasisinde attığı ilk adım olduğu söylenebilir. TAZARA projesi, Çin'e Afrika kapısını açarak Afrika ülkelerinin siyasi desteğini sağlamıştır. O zamandan beri, Afrika kıtası Çin demiryolu diplomasisi için en önemli hedeflerden biri haline gelmiştir. 752.7 km uzunluğundaki Etiyopya-Cibuti demiryolu hattının inşası, Çin demiryolu diplomasisinin bölgedeki diğer bir önemli başarısı olmuştur. Mayıs 2014'te başlatılan ve Haziran 2015'te tamamlanan projenin 4 milyar dolarlık maliyetinin %70'i Çin'in yatırımdır. Temmuz 2017'de Çin Demiryolu İnşaat Şirketi'nin (CRCC) yan kuruluşu Çin Sivil Mühendislik İnşaat Şirketi (CCECC) resmi olarak demiryolunu 6 yıl işletme hakkını kazanmıştır. Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'yı Aden Körfezi'ndeki Cibuti liman kentine bağlayan bu Çin yapımı demiryolu, Çin'in TAZARA'dan sonra Afrika'da yaptığı ikinci en uzun demiryoludur.

Ayrıca, Kasım 2014'de CCECC ile Nijerya Federal Ulaştırma Bakanlığı arasında toplam 10 eyalet ve Nijer Nehri deltasındaki petrol üreten bölge üzerinden geçen 1400 km uzunluğundaki Lagos-Calabar kıyı demiryolunun inşasına yönelik işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Demiryolu projesine ilk başta CCECC tarafından 11.97 milyar dolar yatırım yapılması öngörülmüşken, 2016'da bu rakam 11.1 milyar dolara indirilmiştir. Bu proje çerçevesinde Çin'den Nijerya'ya toplam 4 milyar dolar tutarındaki demiryolu araçları, çelik, mekanik ve elektrikli ürünlerin ihracatı yapılmıştır. 2017'de ise Çin'in Nijerya'daki diğer demiryolu projesi olan Lagos-Ibadan-Ilorin-Minna-Kaduna-Kano demiryolu hattı için toplam 7.5 milyar dolar kredi sağlanmıştır. Ayrıca, Eylül 2014'de başlayıp Ekim 2016'da kullanıma verilen 472 km uzunluğundaki Mombasa-Nairobi demiryolu hattı, Çin'in Doğu Afrika'da yaptığı en büyük projelerinden biridir. Toplam 3.8 milyar dolara mal olan demiryolu hat-

90% of the project's total cost estimated at \$3.8 billion, with the Kenyan government covering the remaining 10%. The right to operate the railway for the first five years belongs to the China Communication Construction Company (CCCC). As a result, since China has invested heavily in Africa's transportation infrastructure in the framework of its railway diplomacy, the China-led railway projects in Africa have revitalized social development and economic growth in the regional countries that have progressively expanded their political and economic cooperation with Beijing. Therefore, it is not surprising that it is in Africa's city of Djibouti where China opened its first overseas military base in 2017.

Southeast Asia is another region where China has successfully implemented its railway diplomacy in recent years. For example, the 414-km long China-Laos railway line, which will link Boten, the northern Lao town bordering southwest China, and Vientiane, the capital of Laos, is an overseas railway project that will be connected directly to the Chinese railway network. 70% of the total cost of the \$6 billion worth China-Laos railway line, the construction of which began in December 2016 and is planned to be completed in December 2021, is financed by China, while Laos is responsible for the remaining 30%. As part of a longer rail project that will link China to mainland Southeast Asia, namely, the Trans-Asian Railway (TAR) project, the China-Laos railway is expected to be connected to the Chinese-Thailand railway. After years of delays, in December 2017, the CRCC officially launched the construction of the 253-km long railway line linking Bangkok to the northeastern Thai province of Nakhon Ratchasima, which is the first phase of the 873-km long railway line linking Thailand and Laos at the northeastern Thai city of Nong Khai with an investment of \$11.36 billion. Moreover, in October 2015, the Indonesian government announced that China had won the bid to build the Jakarta-Bandung HSR line, the total cost of which is over \$5.135 billion. This announcement was viewed as yet another successful illustration of China's railway diplomacy in Southeast Asia. 60% of Indonesia's

tının %90'ı Çin tarafından, kalan %10'u ise Kenya tarafından finanse edilmiştir. Demiryolunu işletme hakkı ilk 5 yıl için Çin İletişim İnşaat Şirketi'ne (CCCC) aittir. Sonuç olarak, Çin demiryolu diplomasisi çerçevesinde Afrika'nın ulaşım altyapısına büyük oranda yatırım yapmış olduğundan Çin'in Afrika'da yaptığı demiryolu projeleri, Pekin ile politik ve ekonomik işbirliğini aşamalı olarak genişleten bölgedeki ülkelerde sosyal kalkınmayı ve ekonomik büyümeyi yeniden canlandırmıştır. Bu nedenle, Çin'in 2017'de yurtdışındaki ilk askeri üssünü Afrika'nın Cibu ti kentinde kurması şaşırtıcı değildir.

Güneydoğu Asya, son yıllarda Çin'in demiryolu diplomasisini başarıyla tatbik ettiği diğer bir bölgedir. Örneğin, Güneybatı Çin sınırındaki Kuzey Laos kasabası Boten'i Laos'un başkenti Vientiane'ye bağlayacak olan 414 km uzunluğundaki Çin-Laos demiryolu hattı, doğrudan Çin demiryolu ağına bağlanacak bir yurtdışı demiryolu projesidir. Aralık 2016'da inşaatına başlanan ve Aralık 2021'de tamamlanması planlanan 6 milyar dolar değerindeki Çin-Laos demiryolu hattının toplam maliyetinin %70'ini Çin, yüzde %30'unu da Laos sağlamaktadır. Çin'i anakaradaki Güneydoğu Asya'ya, yani Trans-Asya Demiryolları (TAR) projesine bağlayan daha uzun demiryolu projesinin bir parçası olarak Çin-Laos demiryolunun Çin-Tayland demiryoluna bağlanması beklenmektedir. CRCC, yıllarca süren gecikmelerden sonra Aralık 2017'de Bangkok'u Nakhon Ratchasima kuzeydoğu Tay eyaletine bağlayan 253 km uzunluğundaki demiryolu hattının inşaatını resmi olarak başlatmıştır. Bu, 11.36 milyar dolar yatırımla kuzeydoğu Tayland şehri olan Nong Khai'de Tayland ve Laos'u bağlayan 873 km uzunluğundaki demiryolunun 1. etabıdır. Ayrıca, Ekim 2015'te Endonezya hükümeti, Çin'in toplam maliyeti 5.135 milyar doları aşan Jakarta-Bandung YHT hattını inşa etme teklifini kazandığını açıklamıştır. Bu duyuru, Çin'in Güneydoğu Asya'daki demiryolu diplomasisinin bir başka başarılı örneği olarak görülmüştür. Endonezya'nın ilk YHT projesinin maliyetinin %60'ı Endonezya tarafından karşılanırken kalan %40'lık kısmı Çin tarafından finanse edilmektedir. Çin ve Endonezya'nın ortaklaşa

first HRS project cost is covered by Indonesia, while the remaining 40% is financed by China. It is expected that the construction of the railway, which was started in January 2016 by the Indonesian-Chinese joint venture Kereta Cepat Indonesia-China, will be completed in 2019. The joint venture received the exclusive right to operate the Jakarta-Bandung railway for 50 years.

Having succeeded in implementing railway projects in African and Asian countries, China is now entering into railway cooperation with American and European nations. However, in North America, China's railway diplomacy has suffered some failures. For example, in November 2014, Mexico canceled the \$3.75 billion HSR contract with China. In June 2016, the American West Express company canceled the \$100 million investment agreement for the Las Vegas-Los Angeles high-speed train project, which had been signed with the China International Railway Group (CRIG). This project, totaling \$12.7 billion, would have been China's first high-speed rail project in the United States. Nevertheless, apart from these failed projects, there are some prospective agreements as China is trying to implement its rail diplomacy in several Latin American countries. For instance, in December 2017, China and Panama signed a preliminary agreement for a railway project connecting the Pacific and Atlantic oceans' coasts.

Eurasia and Europe are the most attractive regions for China's railway diplomacy. China is interested in implementing a number of railway projects in Eurasia such as the China-Kazakhstan, Kazan-Moscow, and China-Kyrgyzstan-Uzbekistan railway projects. As for Europe, the CRIG started the construction of the 184-km long Serbian section of the Chinese-backed Budapest-Belgrade railway project, while the construction of 166-km long railway section in Hungary is expected to start this year. 85% of the €1.8 billion worth Hungarian section will be provided by China through a preferential 18-year loan with an annual interest rate of 2.5%. In April 2017, China signed an agreement with Belarus, Germany, Kazakhstan, Mongolia, Poland,

kurdukları Kereta Cepat Indonesia-China şirketi tarafından Ocak 2016'da inşaatına başlanılan demiryolunun 2019'da tamamlanması beklenmektedir. Bu ortak girişim, Jakarta-Bandung demiryolunu 50 yıldır işletme hakkına sahip olmuştur.

Afrika ve Asya ülkelerinde demiryolu projelerini uygulamayı başardıktan sonra, Çin şu anda Amerika ve Avrupa ülkeleriyle demiryolu işbirliği içine girmektedir. Bununla birlikte, Kuzey Amerika'da, Çin'in demiryolu diplomasisi bazı zorlukları yaşamıştır. Örneğin, Kasım 2014'te Meksika, Çin ile olan 3.75 milyar dolarlık YHT sözleşmesini iptal etmiştir. Haziran 2016'da ise ABD'li West Express şirketi, Çin Uluslararası Demiryolu Grubu (CRIG) ile imzalanan Las Vegas-Los Angeles YHT projesine yönelik 100 milyon dolarlık yatırım anlaşmasını iptal etmiştir. Toplam 12.7 milyar dolarlık bu proje Çin'in ABD'deki ilk yüksek hızlı demiryolu projesi olacaktı. Ne var ki, hayata geçirilemeyen projelerin yanı sıra bazı ileriye dönük anlaşmalar da sağlanmaktadır. Çünkü Çin birkaç Latin Amerika ülkesinde demiryolu diplomasisini uygulamaya çalışmaktadır. Örneğin, Aralık 2017'de Çin ve Panama arasında Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus kıyılarını birbirine bağlayacak demiryolu projesine yönelik ön anlaşma imzalanmıştır.

Avrasya ve Avrupa ise, Çin demiryolu diplomasisinin en çok etkinleştiği bölgelerdir. Çin, Avrasya'da Çin-Kazakistan, Kazan-Moskova ve Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projeleri gibi bir dizi demiryolu projesini hayata geçirmeye çalışmaktadır. Avrupa'da ise Çin'in yatırım yaptığı Budapeşte-Belgrad demiryolunun Sırbistan'daki 184 kilometresinin inşaatı CRIG tarafından başlanmışken, Macaristan'daki 166 kilometresinin inşaatı bu yıl başlanması söz konusudur. Macaristan kısmının 1.8 milyar Avro'luk maliyetinin %85'ini Çin yıllık faiz oranı %2.5 olan 18 yıllık krediyle finansman edecektir. Nisan 2017'de ise Çin; Beyaz Rusya, Almanya, Kazakistan, Moğolistan, Polonya ve Rusya ile, Çin ve Avrupa arasındaki karışık demiryolu taşımacılığı hizmetlerinde karşılıklı işbirliğinin derinleştirilmesi için bir anlaşma imzalamıştır.

and Russia to deepen mutual cooperation on intermodal rail freight services between China and Europe.

To conclude, it can be observed that Beijing's railway diplomacy has made significant progress in the framework of the Belt and Road Initiative leading to China's broader political and economic influence in the world in recent years. By making railway diplomacy one of the main tools of its overseas investment and diplomatic strategy, Beijing is planning to ensure uninterrupted access of Chinese goods to overseas markets, meet the growing need for natural resources, and provide stable and sustained economic growth of the country.

Sonuç olarak, son yıllarda Tek Kuşak Tek Yol girişimi çerçevesinde Pekin'in demiryolu diplomasisinin önemli gelişmeler kaydederek Çin'in dünyadaki siyasi ve ekonomik etkisini artırdığını görmekteyiz. Demiryolu diplomasisini yurtdışı yatırım ve diplomatik stratejinin ana araçlarından biri haline getiren Pekin, Çin mallarının yurt dışı pazarlarına kesintisiz ulaşımını sağlamayı, artan doğal yeraltı kaynaklarına ihtiyacını karşılamayı ve ülkenin istikrarlı ve sürekli ekonomik büyümesini sağlamayı planlamaktadır.

**CHAPTER 4.
SOCIO-POLITICAL DIMENSIONS OF THE
EURASIAN COUNTRIES**

**BÖLÜM 4.
AVRASYA ÜLKELERİNİN SOSYO-POLİTİK
ÖZELLİKLERİ**

POLITICAL SYSTEMS AND ELECTIONS

SİYASİ SİSTEMLER VE SEÇİMLER

JUNE 2018 PRESIDENTIAL AND PARLIAMENTARY ELECTIONS IN TURKEY TÜRKİYE'DE HAZİRAN 2018'DE YAPILAN CUMHURBAŞKANLIĞI VE MİLLETVEKİLLİĞİ SEÇİMLERİ

*Zhengizkhan Zhanaltay **

On June 24, 2018, the presidential and parliamentary elections were held in Turkey. The fact that the voter turnout was high at almost 87% indicates that the Turkish people have shown a keen interest in voting in order to make a decision on the political fate of their country. According to the official results announced by the Supreme Election Council, incumbent President Recep Tayyip Erdogan secured the majority of votes winning in the first round with 52.59% (26,324,482) of the votes cast. His main opponent Muharrem Ince came in the second place gaining 30.64% (15,336,594) of votes, followed by Selahaddin Demirtas, Meral Aksener, Temel Karamollaoğlu, and Dogu Perincek with 8.4% (4,205,219), 7.29% (3,649,233), 0.89% (443,766) and 0.20% (98,926) of votes, respectively.

As for the parliamentary elections, the coalition between the ruling Justice and Development Party (AKP) and the Nationalist Movement Party (MHP) called as the People's Alliance has won the majority of seats with 53.66% of votes (AKP – 42.56%, MHP – 11.10%), while the so-called Nation Alliance, which includes three opposition parties, namely, the Republican People's Party (CHP), the Good Party (İYİ) and the Felicity Party (SP), secured 33.94% of votes (CHP – 22.64%, İYİ – 9.95%, and SP – 1.35%). In total, the People's Alliance comprising the AKP (295) and the MHP (49) gained 344 seats in the parliament, while the Nation Alliance won 189 seats distributed as follows: the CHP and the İYİ gained 146 and 43 seats, respectively, while the SP did not succeed in winning parliamentary seats. Despite the fact that being in the coalition allowed the SP to bypass the 10% threshold, they were not able to win any seats because of the peculiarities of the seat

24 Haziran 2018 tarihinde Türkiye'de cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçimleri yapılmıştır. Seçimlere katılımın yaklaşık %87 oranında olması, Türk halkının, ülkesinin siyasi kaderini belirleyecek olan seçimlerde kendi kararını belirtmek için sandığa giderek oy kullanmaya büyük bir ilgi gösterdiğini işaret etmektedir. Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilen resmi sonuçlara göre, görevdeki Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, ilk turda %52.59 (26,324,482) oy ile oyların çoğunluğunu kazanmıştır. En yakın rakibi Muharrem İnce ise %30.64 (15,336,594) oy ile ikinci olmuştur. Selahattin Demirtaş, Meral Akşener, Temel Karamollaoğlu ve Doğu Perinçek sırasıyla %8.4 (4,205,219), %7.29 (3,649,233), %0.89 (443,766) ve %0.20 (98,926) oy almışlardır.

Milletvekilliği seçimlerinde ise iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) arasındaki Cumhur İttifakı olarak adlandırılan koalisyon, %53.66 (AK Parti – %42.56, MHP – %11.10) oy oranıyla sandalye çoğunluğunu kazanmıştır. Üç muhalif partiyi, yani Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP), İyi Parti'yi (İYİ) ve Saadet Partisi'ni (SP) içeren Millet İttifakı, oyların %33.94'ünü (CHP – 22.64%, İYİ – 9.95%, SP – 1.35%) almıştır. Toplam olarak, AK Parti'nin (295) ve MHP'nin (49) oluşturduğu Cumhur İttifakı mecliste 344 sandalye kazanmıştır. Millet İttifakı'nın ise kazandığı 189 sandalye sayısının dağılımı şu şekildedir. CHP ve İYİ sırasıyla 146 ve 43 sandalye kazanırken, SP hiçbir sandalye kazanamamıştır. İttifakta olmak SP'nin %10'luk barajı aşmasını sağlamış olmasına rağmen, meclisteki sandalye dağılımındaki sistem nedeniyle bu parti herhangi bir

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. cengizhancnlt@gmail.com

distribution in the parliament. Alongside with these two coalitions, the Peoples' Democratic Party (HDP) entered the parliament securing 11.70% of votes and gaining 67 seats.

In accordance with the current legislation, the presidential and parliamentary elections had initially been set for November 3, 2019. However, in mid-April 2018, the date has been changed to June 24, 2018. In fact, Turkey's elections surprised many observers in terms of their outcomes. For instance, the People's Alliance comprising the AKP and the MHP experienced a 7.74% decrease in the total votes in comparison with the November 2015 election where the alliance received 61.4% of votes. The major drop occurred in the AKP's votes, which fell by 6.94%. On the other hand, the MHP managed to gather almost the same amount of votes, which decreased only by 0.8% compared to the 2015 election, even despite the fact that the İYİ established by some former MHP members also took part in the 2018 election. Being in the coalition has allowed the MHP to compensate for its lost votes at the expense of the AKP's voters, thus causing a significant reduction in the number of votes casted for the AKP. As for the CHP, as a result of the 2018 parliamentary election, the party lost 2.49% of votes in comparison with the 2015 election. This situation could be explained by a number of reasons. For instance, some CHP's voters decided to support their ally party, while some left-wing CHP's voters are dissatisfied with the fact that their party has entered a coalition with the right wing parties. In addition to that, it is being argued that some CHP's voters voted for the HDP in order to help the party to pass the 10% threshold and reduce the number of the AKP members in the parliament. Therefore, when comparing the 2018 parliamentary election with the previous election, it looks like around 0.9% and 1% of total votes have shifted towards the HDP and the İYİ, respectively. When it comes to the distribution of parliament seats, the AKP has lost 23 seats, while its coalition partner, the MHP, has gained 9 seats. The CHP and the HDP have added 12 and 8 seats, respectively. It should be noted that following

sandalye kazanamamıştır. Bu iki ittifakın dışında Halkların Demokratik Partisi (HDP) oyların %11.70'ini alarak mecliste 67 sandalye kazanmıştır.

Mevcut mevzuata göre, cumhurbaşkanlığı ve milletvekiliği seçimlerinin tarihi ilk başta 3 Kasım 2019 olarak belirlenmiştir. Ancak, Nisan 2018 ortasına gelindiğinde tarih 24 Haziran 2018 olarak değiştirilmiştir. Aslında, Türkiye'deki seçimlerin sonuçları birçok gözlemciyi şaşırtmıştır. Örneğin, AK Parti ve MHP'den oluşan Cumhurbaşkanlığı İttifakı, Kasım 2015 seçimlerinin sonuçları ile karşılaştırıldığında toplam oy sayısında %7.74'lük bir düşüş yaşamıştır. Kasım 2015 seçimlerinde AK Parti ve MHP'nin toplam oyların %61.4'ünü almıştır. Bu açıdan bakıldığında en büyük düşüş %6.94 oranında azalış gösteren AK Parti'nin oylarında gerçekleşmiştir. Öte yandan, MHP, bazı eski MHP üyeleri tarafından kurulan İyi Parti'nin 2018 seçimlerine katılmış olmasına rağmen, 2015 seçimlerine kıyasla sadece %0.8'lik düşüş ile neredeyse aynı miktarda oy toplamıştır. AK Parti ve MHP arasındaki koalisyon, 2018 seçimlerinde AK Parti'den MHP'ye geçen oylarla birlikte MHP adına olumlu etki yaratırken, AK Parti'nin oylarında ise belirgin bir düşüşe neden olmuştur. CHP ise 2018 milletvekiliği seçimlerinde 2015 seçimlerine kıyasla oylarının %2.49'unu kaybetmiştir. Bu durum bir takım nedenlerle açıklanabilir. Örneğin, bazı CHP seçmenleri müttefik partilerini destekleme kararı alırken, bazı CHP seçmenleri ise partilerinin sağ kanat partileriyle koalisyona girmesinden memnun olmamıştır. Buna ek olarak, bazı CHP seçmenlerinin HDP'nin %10'luk barajı aşmasına yardımcı olmak ve mecliste AK Parti üye sayısını azaltmak için HDP'ye oy verdikleri iddia edilmektedir. Bu nedenle, 2018 milletvekiliği seçimleri bir önceki seçimle kıyaslandığında, toplam oyların yaklaşık %0.9'u ve %1'i sırasıyla HDP'ye ve İYİ'ye doğru kaymış görünmektedir. Meclis sandalyelerinin dağılımına gelince, AK Parti 23 sandalye kaybetmiş, koalisyon ortağı MHP ise 9 sandalye kazanmıştır. CHP ve HDP sırasıyla 12 ve 8 sandalye eklemiştir. İyi Parti ise 43 sandalye ile mecliste yerini almıştır.

the 2017 referendum the number of parliament seats was increased from 550 to 600.

The presidential election results also show that both President Recep Tayyip Erdoğan, who is the current leader of the AKP, and his main competitor, the CHP's candidate Muharrem İnce, have outperformed the voting results of their parties. Erdoğan surpassed his party's votes by almost 10% receiving support from the MHP's voters since the party had not nominated its own candidate. On the other hand, İnce as the representative of the CHP has passed the psychological barrier for his party reaching more than 30% of votes, which was a great success for his political career. By portraying a conservative, educated profile and with his lively debates and speeches, he managed to earn a positive image with both left and right wing voters. It is important to mention that he ran against CHP leader Kemal Kılıçdaroğlu in the party election but lost. In order to enter the presidential election, he gave away an opportunity to become a party leader by resigning from his member of parliament's position. His current success revives the discussions of him being the new CHP leader and enlarges the voters' base of the party. As for Aksener, she has faced the biggest disappointment by receiving only half of what was being expected from her according to the pre-election poll results. There are a number of reasons indicating why İYİ leader Meral Aksener was not able to reach the expected outcome. One of the reasons is that some right-wing voters who were dissatisfied with the AKP and the MHP and were ready to vote for Aksener decided not to support her after the party established the National Alliance with the left-wing CHP. In addition to that, the İYİ failed to collect votes in the central part of Turkey where the right-wing AKP and MHP have a strong vote base.

In conclusion, the 2018 elections in Turkey have become one of the most strategically motivated elections in the context of voters' decisions. Since Turkish citizens were given the opportunity to vote simultaneously at the presidential and parliamentary elections, some shifts took place in preferences of the parties' voters. In short, the consolidation of the right-wing voters under the People's Al-

Bu noktada belirtilmelidir ki 2017 referandumunun ardından meclis sandalyelerinin sayısı 550'den 600'e yükselmiştir.

Cumhurbaşkanlığı seçim sonuçları, AK Parti'nin şu anki lideri olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ve en yakın rakibi olan CHP'nin adayı Muharrem İnce'nin partilerinin aldıkları sonuçlardan daha iyi performans gösterdiğini işaret etmektedir. Erdoğan, MHP'nin kendi adayını göstermemesi nedeniyle bu partinin seçmenlerinden destek olarak AK Parti'nin milletvekili seçimlerindeki oylarından neredeyse %10 daha fazla oy almıştır. CHP'nin temsilcisi olan İnce ise, oyların %30'undan fazlasını alarak partisinin uzun yıllardır aşamadığı psikolojik sınırı geçmiştir. Bu, Muharrem İnce'nin siyasi kariyeri için büyük bir başarı olmuştur. Muhafazakâr ve eğitilmiş bir profilinin yanı sıra canlı tartışmaları ve konuşmaları sayesinde hem sol hem de sağ kanat seçmenler nezdinde olumlu bir imaj yaratabilmiştir. Parti seçimlerinde CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'na karşı aday olduğunu, ancak kaybettiğini belirtmek önemlidir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılabilmek için meclis görevinden istifa ederek parti lideri olma ihtimalini de şimdilik reddetmiştir. Şu anki başarısı, yeni CHP lideri olması konusunda görüşmeleri yeniden canlandırmakta ve partinin seçmen tabanını genişletmektedir. Akşener'e gelince, seçim öncesi anket sonuçlarına göre kendisinden beklenen oranın sadece yarısını alarak en büyük hayal kırıklığıyla karşı karşıya kalmıştır. İYİ lideri Meral Akşener'in neden beklenen sonuca ulaşamadığıyla ilgili bir dizi sebep bulunmaktadır. Bunun nedenlerinden biri, AK Parti ve MHP'den memnun olmayan ve Akşener için oy vermeye hazır olan bazı sağ kanat seçmenlerin, partisinden sol bir parti olan CHP ile Millet İttifakı kurmasından dolayı fikrini değiştirdikleri belirtilmektedir. Buna ek olarak, İyi Parti; AK Parti ve MHP'nin güçlü olduğu, ülkenin iç bölgelerinden yeterince oy toplayamamıştır.

Sonuç olarak, Türkiye'deki 2018 seçimleri, seçmen kararları bağlamında stratejik açıdan motivasyonu en yüksek seçimlerden biri haline gelmiştir. Türk vatandaşlarına

liance has been successful in both elections, while the alliance established between the left and right-wing opposition parties failed to reach their desired results. Nevertheless, since Recep Tayyip Erdogan will continue to lead the country until 2023 with much larger power assigned to the president under the newly adopted presidential system, in the mid-term perspective Turkey will witness the transition process from one governance system to another. As a result, there is a strong need to further strengthen the governmental institutions drafting new rules for regulating the political processes inside the country.

cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçimlerinde eş zamanlı olarak oy verme imkânı verildiğinden, parti seçmenlerinin tercihlerinde bazı değişiklikler gerçekleşmiştir. Kısacası, Cumhurbaşkanlığı kapsamında sağcı seçmenlerin konsolidasyonu her iki seçimde de başarılı olmuş, sol ve sağ muhalefet partileri arasında kurulan ittifak ise istenen sonuçlara ulaşamamıştır. Recep Tayyip Erdoğan, yeni kabul edilen cumhurbaşkanlığı sistemi kapsamında cumhurbaşkanına verilen daha kapsamlı yetkiler ile 2023 yılına kadar ülkeyi yönetmeye devam edecektir. Orta vadeli perspektifte ekonomik ve politik açıdan keskin değişiklikler beklenmektedir. Türkiye'nin yeni Başkanlık yönetim sistemine geçiş sürecinde yaşananları izleyip göreceğiz. Sonuç olarak, ülke içindeki politik süreçlerin düzenlenmesinde ve yeni kural ile uygulamaların hazırlanmasında hükümet kurumlarının daha da güçlendirilmesi yönünde çalışmalar yapılması gerekmektedir.

POLITICAL TURBULENCE IN ARMENIA: THE TRIUMPH OF “STREET DEMOCRACY” ERMENİSTAN’DA SİYASİ TÜRBÜLANS: “SOKAK DEMOKRASİSİNİN” ZAFERİ

*Lidiya Parkhomchik **

In 2018, Armenia entered the final phase of the political transition initiated in 2015 after Armenian voters approved the shift from the presidential to the parliamentary system of government with the changes to take effect during the 2017-2018 electoral cycle. By winning the April 2017 parliamentary election with 49.17% of the votes and gaining 58 seats in the 105-seat National Assembly, the ruling Republican Party of Armenia (RPA) secured its positions in the country's new political system laying the foundation for its dominance. In order to complete the unprecedented transformation, there was a need to hold indirect presidential and prime ministerial elections, since both positions no longer require a national direct vote. In March 2018, the National Assembly successfully chose Armen Sarkissian, a former prime minister and former Armenia's ambassador to Great Britain, to serve a seven-year term as the country's new president, the role of whom under the terms of the revised Armenian constitution is based more on the ceremonial duties. The only issue then left to be addressed was the prime ministerial election.

On April 17, 2018, Serzh Sargsyan, 63-year-old politician who had served for more than a decade as the country's president, was elected as the prime minister at the special session of Armenia's National Assembly. Sargsyan was nominated by the RPA and its coalition partner, the Dashnaktsutyun Party. A total of 77 Armenian parliamentarians voted in favor of Sargsyan, while 17 lawmakers voted against. However, Sargsyan's decision to take on the post of the prime minister provoked considerable discontent among the opposition parties and a large part of the population since he broke his 2014 promise not to become

2015 yılında Ermeni seçmenlerin başkanlık sisteminden parlamenter sisteme geçişi onaylamasının ardından 2018'de Ermenistan'da 2017-2018 seçim döneminde yaşanan değişikliklerle birlikte, siyasi geçişin son aşamasına gelinmiştir. Nisan 2017'de yapılan parlamento seçimlerinde oyların %49.17'sini alan ve 105 sandalyeli Milli Meclis'te 58 sandalye kazanan iktidardaki Ermenistan Cumhuriyetçi Partisi (ECP), yeni politik düzende de hâkimiyetini korumayı başarmıştır. Daha önce emsali görülmemiş bir dönüşümü tamamlayabilmek için dolaylı başkanlık ve başbakanlık seçimlerinin yapılması gerekiyordu, çünkü her iki pozisyon için artık halk doğrudan oy veremeyecekti. Mart 2018'de Milli Meclis, eski başbakan ve eski Londra Büyükelçisi Armen Sarkisyan'ı yedi yıllık bir süre için ülkenin yeni cumhurbaşkanı olarak seçmiştir. Yenilenmiş Ermeni anayasasının şartları altında cumhurbaşkanının rolü daha çok törensel görevlere dayanmaktadır. Çözülmesi gereken tek sorun, başbakanlık seçimi olmuştur.

17 Nisan 2018'de ülkenin cumhurbaşkanı olarak on yılı aşkın süredir görev yapan 63 yaşındaki siyasetçi Serj Sarkisyan, Ermenistan Milli Meclisi'nin özel oturumunda başbakan olarak seçilmiştir. Sarkisyan ECP ve koalisyon ortağı Daşnaktsutyun Partisi tarafından aday gösterilmiştir. Sarkisyan lehine toplam 77 Ermeni parlamenter oy verirken, 17 milletvekili karşı oy kullanmıştır. Ancak, Sarkisyan'ın başbakanlık görevini üstlenme kararı, muhalefet partileri ve halkın büyük bir kısmı tarafından ciddi ölçüde hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Çünkü Sarkisyan, cumhurbaşkanlığı döneminin sona ermesinin ardından başbakan

* Institute of World Economics and Politics, Kazakhstan. timofko@gmail.com

a prime minister after his presidential term expired. Sargsyan's new appointment was widely perceived as an attempt to extend his grip on power. Accusing Sargsyan of changing the system to ensure his own retention of power, opposition supporters led by Nikol Pashinyan, the Head of the Civil Contract Party of Armenia and leader of the parliamentary Yelq Alliance, gathered in the center of Yerevan for a large-scale demonstration four days prior to the election date – on April 13, 2018.

On the day of the election, Pashinyan called protesters to make a “non-violent velvet revolution” aimed at preventing any possibility of cementing Sargsyan's hold on power. In order to obstruct the first cabinet meeting of the Sargsyan-led government, the opposition movement tried to block the major government building compound. This led to clashes with police, which resulted in some 120 demonstrators being detained. After a day of scuffles between protesters and police, new President of Armenia Armen Sarkissian called for dialogue and peaceful settlement. However, his appeal did not succeed in convincing demonstrators to stop the anti-government protests.

The confrontation intensified on April 22 after police detained Pashinyan and two other Yelk Alliance parliamentarians, shortly after the opposition leader rejected demands to back down during a short televised meeting with the new prime minister. Nearly 200 protesters were also detained. On the next, 11th day of mass protests, April 23, hundreds of uniformed soldiers joined anti-government demonstrators, despite the Defense Ministry's warning of punishment for participating in the protests. Due to a renewed wave of thousands of demonstrators, the situation could have spiraled out of control. However, on the same day, Sargsyan resigned from the position of Armenia's prime minister preferring to step down peacefully rather than to use force with unpredictable consequences for the country's future. Sargsyan's resignation statement came hours after Pashinyan was released. In his final address as the head of the country, Sargsyan acknowledged that he had been wrong to become the prime

olmayacağına dair 2014'te verdiği sözünü tutmamıştır. Sarkisyan'ın yeniden başbakan olarak atanması yaygın olarak iktidarı ele geçirme çabası olarak algılanmıştır. Sarkisyan'ı kendi iktidarını sağlamak için sistemi değiştirmekle suçlayarak Ermenistan Sivil Sözleşme Partisi Başkanı ve Yelq İttifakı lideri Nikol Paşinyan öncülüğündeki muhalefet taraftarları, seçim tarihine dört gün kala 13 Nisan 2018'de büyük ölçekli bir gösteri düzenlemek adına Erivan'ın merkezinde toplanmışlardır.

Seçimlerin yapıldığı gün Paşinyan, protestoculara Sarkisyan'ın iktidarını elinde tutma olasılığını engellemeyi amaçlayan “şiddetsiz kadife devrim” çağrısı yapmıştır. Sarkisyan liderliğindeki hükümetin ilk kabine toplantısını engellemek için, muhalefet hareketi büyük hükümet bina kompleksine girişleri engellemeye çalışmıştır. Bu durum polis ile çatışmalara yol açarak 120 göstericinin gözaltına alınmasına neden olmuştur. Protestocular ve polis arasındaki çatışmalardan bir gün sonra Ermenistan'ın yeni Cumhurbaşkanı Armen Sarkisyan, diyalog ve barışçıl çözüm çağrısında bulunmuştur. Ancak Sarkisyan'ın çağrısı, göstericileri hükümet karşıtı protestoları durdurmaya ikna edememiştir.

Yeni başbakan ile televizyonda yapılan kısa bir toplantıda geri çekilmeyi reddeden muhalefet lideri Paşinyan ve diğer iki Yelk İttifakı milletvekili polis tarafından gözaltına alınmıştır. Bu durum sonrasında protesto eylemleri 22 Nisan'da yoğunlaşmış olup yaklaşık 200 gösterici daha gözaltına alınmıştır. Kitlesel protestoların 11. günü olan 23 Nisan'da yüzlerce üniformalı asker, Savunma Bakanlığı'nın protestolara katılma cezası uyarısına rağmen hükümet karşıtı göstericilere katılmıştır. Katılımcı sayısı binlerce yeni kişinin katılımıyla devamlı artan gösterilerin kontrolden çıkma ihtimali bulunmaktaydı. Sarkisyan güç kullanarak gösterileri bastırmak yerine barışçıl bir adım atmayı tercih ederek Ermenistan başbakanlığından istifa etmiştir. Paşinyan serbest bırakıldıktan saatler sonra Sarkisyan'ın istifa haberi gelmiştir. Ülke başkanı olarak yaptığı son konuşmada Sarkisyan, başbakanlığı kabul etmesinin yanlış olduğunu

minister and satisfied the street movement's demand to resign.

Following the resignation, the government appointed Sargsyan's ally Karen Karapetian as the acting prime minister. In accordance with Armenia's constitution, the National Assembly gathered to elect a new prime minister on May 1, 2018. After a compromise agreement over a potential nominee was reached, Pashinyan became the only candidate for the country's most powerful post. However, since Pashinyan lacked a large power base within the parliament, including the ruling RPA, which controls a majority of seats, he received 45 votes, while 56 deputies from the RPA voted against. This necessitated the holding of the second round of the election.

It was everyone's expectation that Pashinyan, who headed the nationwide protest movement that forced longstanding leader Sargsyan to resign, would continue to assert his right to be elected as a new prime minister. After the National Assembly voted against the leader of the mass protest movement, Pashinyan called for peaceful protests to take place nationwide asking his supporters to continue acts of civil disobedience. As a result, on May 2, 2018, thousands of Armenians responded to the call for a nationwide general strike, blocking key roads and government buildings across the country. For instance, in the capital Yerevan demonstrators closed entrances to several ministry buildings, stopped traffic on the route to the main airport, and disrupted the rail and metro services. Protests also took place in the second largest city of the country, Gyumri, while in the city of Vanadzor demonstrators blockaded the mayor's office and other public buildings.

Since Armenia's constitution stipulates that in case a prime minister is not elected by a majority of votes after the second round of an election the National Assembly should be dissolved, which was disadvantageous for parliamentarians from the ruling party, the RPA wisely decided to support Pashinyan's bid to become a prime minister. As a result, the next day after the National Assembly's extraordinary session the RPA announced its decision to vote for Pashinyan during the second round of the election. Therefore, on May

bildirerek sokak hareketinin istifa talebini yerine getirmiştir.

İstifadan sonra hükümet, Sarkisyan'ın müttefiki Karen Karapetyan'ı geçici başbakan olarak atamıştır. Ermenistan anayasasına göre, Milli Meclis 1 Mayıs 2018'de yeni başbakanı seçmek üzere toplanmıştır. Potansiyel bir aday üzerinde uzlaşma sağlandıktan sonra Paşinyan, ülkenin en güçlü görevi için tek aday olmuştur. Ancak, Paşinyan sandalyelerin çoğunluğunu kontrol eden iktidardaki ECP dâhil olmak üzere mecliste büyük bir seçmen grubundan yoksun olduğu için 45 oyda kalmış, ECP'nin 56 milletvekili karşı oy kullanmıştır. Bu, seçimin ikinci turunun düzenlenmesini gerektirmiştir.

Uzun süre iktidarda kalan Sarkisyan'ın istifa etmesine yönelik kitle mitinglerine öncülük eden Paşinyan'ın yeni başbakan olarak seçilme hakkını ileri sürmesi oldukça beklenen bir durumdur. Milli Meclis kitle-sel protesto hareketinin liderine karşı oy verdikten sonra Paşinyan, ülke çapında barışçıl protesto gösterilerinin yapılmasını ve destekçilerinin sivil itaatsizlik eylemlerine devam etmelerini istemiştir. Sonuç olarak, 2 Mayıs 2018'de ülkenin dört bir yanında binlerce Ermeni, genel grev çağrısına cevap vererek ülke çapında ana yolları kapatmış ve hükümet binalarına girişleri engellemiştir. Örneğin, ülke başkenti Erivan'da göstericiler birkaç bakanlık binasına girişleri kapatmış olup, ana havalimanına giden yolda trafiği durdurmuş, demiryolu ve metro hizmetlerini aksatmıştır. Protestolar ayrıca ülkenin en büyük ikinci şehri Gümrü'de de gerçekleşirken, Vanadzor kentinde göstericiler belediye başkanının ofisini ve diğer kamu binalarına girişleri engellemişlerdir.

Ermenistan'ın anayasasına göre, ikinci tur seçimlerden sonra başbakanın oy çoğunluğuyla seçilmemesi durumunda Milli Meclis'in feshedilmesi gerektiği ve bu, iktidar partisinin milletvekilleri için dezavantajlı olduğu için, ECP, Paşinyan'ın başbakanlık teklifini desteklemeye karar vermiştir. Sonuç olarak, Milli Meclis'in olağanüstü toplantısının ardından ertesi gün ECP, seçimin ikinci turunda Paşinyan lehine oy kullanma kararını duyurmuştur. Bu nedenle,

8, 2018, leader of parliamentary Yelq Alliance Pashinyan was elected as the country's new prime minister. In a vote at the National Assembly, 59 parliamentarians backed Pashinyan's candidacy with 42 voting against, while to be elected the 42-year-old politician needed at least 53 votes.

However, there is no guarantee that the RPA will further support Pashinyan's political and economic initiatives. In fact, the ruling party endorsed Pashinyan for the prime ministerial post only to preserve the national unity of Armenia, but it has concerns about his ability to run the country. Therefore, after taking the office, the new leader of Armenia announced that his priority would be to hold an early parliamentary election, which would make it possible to rebalance the power in the National Assembly now dominated by the allies of his predecessor. However, before appointing a new election date, there is a need to form a new viable and effective government and prepare an action plan, which would cover both domestic and international policies. It is already known that the new leadership does not intend to review the format of the Armenian-Russian relations, stating that Moscow will remain Yerevan's strategic partner and ally within the Eurasian Economic Union and the Collective Security Treaty Organization. Along with this, the Pashinyan-led government will definitely focus on deepening relations with the European Union further opening Armenia to foreign businesses and capital.

In conclusion, the newly formed government has to face serious challenges in order to meet expectations held by the Armenian citizens, who publicly demand to reduce disparities, and eradicate poverty, high unemployment, and widespread corruption. Despite the fact that Pashinyan has formed a new government out of a diverse crew of political allies, he will have to work with the National Assembly controlled by his political opponents. Therefore, it could take time to initiate highly expected political and social transformations. Nevertheless, unlike the previous "color revolutions" in Georgia, Kyrgyzstan, and Ukraine, Armenia's peaceful velvet revolution is, without exaggeration, a

8 Mayıs 2018'de parlamenter Yelq İttifakı lideri Paşinyan Ermenistan'ın yeni başbakanı olarak seçilmiştir. Milli Meclis'te yapılan oylamada 59 milletvekili Paşinyan'ın adaylığını desteklerken, 42 milletvekili karşı oy kullanmıştır. 42 yaşındaki siyasetçinin başbakan seçilebilmesi için en az 53 oy alması gerekiyordu.

Bununla birlikte, ECP'nin Paşinyan'ın politik ve ekonomik girişimlerini daha fazla destekleyeceğine dair bir garanti bulunmamaktadır. Nitekim iktidar partisi, Paşinyan'ı başbakanlık görevini sadece Ermenistan'ın ulusal birliğini korumak için onaylamış olup, ülkeyi yönetebilmesi konusunda endişeleri bulunmaktadır. Bu nedenle, Ermenistan'ın yeni lideri, göreve geldikten sonra önceliğinin erken parlamento seçiminin yapılması olacağını duyurmuştur; bu da selefinin müttefiklerinin hâkim olduğu Milli Meclis'teki iktidarı yeniden dengelemeyi mümkün kılacaktır. Ancak, yeni bir seçim tarihi tayin etmeden önce, yeni bir uygulanabilir ve etkili hükümetin kurulması ve hem iç hem de uluslararası politikaları kapsayacak bir eylem planının hazırlanması gerekmektedir. Yeni liderliğin Ermenistan-Rusya ilişkilerinin formatını gözden geçirme niyetinde olmadığı, Moskova'nın Erivan'ın stratejik ortağı ve Avrasya Ekonomik Birliği ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ndeki müttefiki olarak kalacağını belirttiği bilinmektedir. Ayrıca, Paşinyan öncülüğündeki hükümet, Ermenistan'ı yabancı işletmelere ve sermayeye daha da açarak kesinlikle Avrupa Birliği ile ilişkilerin derinleştirilmesine odaklanacaktır.

Sonuç olarak, yeni kurulan hükümet, eşitsizliklerin azaltılmasına, yoksulluğun, yüksek işsizlik oranının düşürülmesine ve yaygınlaşan yolsuzluğun ortadan kaldırılmasına yönelik talepte bulunan Ermeni vatandaşların beklentilerini karşılamakta ciddi zorluklarla karşılaşacaktır. Çeşitli siyasi müttefiklerden oluşan yeni bir hükümet kurmasına rağmen Paşinyan, siyasi muhalifleri tarafından kontrol edilen Milli Meclis ile çalışmak zorunda kalacaktır. Bu nedenle, oldukça beklenen politik ve sosyal dönüşümleri başlatması zaman alabilir. Bununla birlikte, Gürcistan, Kırgızistan ve

unique case of a nonviolent change of government in the former Soviet countries. The Armenian example clearly shows that no political leadership is able to tackle a crisis of legitimacy without the willingness to launch far-reaching political reforms.

Ukrayna'daki gibi "renkli devrimlerin" aksine, Ermenistan'ın barışçıl kadife devrimi, eski Sovyet ülkelerinde şiddetsiz hükümet değişikliğinin daha önce benzeri olmayan bir örneğidir. Ermenistan örneği, geniş kapsamlı siyasi reformları başlatma isteği olmadan hiçbir siyasi liderliğin meşruiyet kriziyle başa çıkamayacağını açıkça göstermektedir.

APRIL 2018 PRESIDENTIAL ELECTION IN AZERBAIJAN AZERBAIJAN'DA NİSAN 2018 CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ

*Lidiya Parkhomchik **

On April 18, 2018, Azerbaijani leader İlham Aliyev was sworn in for the fourth term as the president of Azerbaijan after a landslide victory in a snap election that had been rescheduled from October 17, 2018, to an earlier date and took place on April 11, 2018. The inauguration marks the start of a seven-year term for the 56-year old president who has been ruling the energy-rich Caspian state since 2003. According to the presidential election results approved by the Constitutional Court of Azerbaijan on April 17, Aliyev secured more than four-fifths of the votes leaving the nearest competitor far behind. Extending his rule until 2025, İlham Aliyev created favorable conditions for further strengthening his leadership, thereby narrowing the field of action for his political opponents.

Unlike the 2013 presidential election, in which Aliyev was challenged by another nine politicians, the Central Election Commission (CEC) registered eight candidates out of 15 people, whose applications had been submitted to the CEC. Six of the candidates were nominated by the political parties, including the incumbent president who represented the ruling New Azerbaijan Party (NAP), one candidate was a self-nominee, while the eighth candidate was nominated by an initiative group. Right after President Aliyev, the NAP's chairman, signed the decree on an early election in the beginning of February 2018, he was officially adopted as the party's candidate for the April presidential election during the 6th Congress of the NAP held on February 8. The nomination of Aliyev was officially approved by the CEC on February 27. As a result, he became the first officially registered candidate.

Since the announcement of the NAP's intention to nominate Aliyev as a candidate for

18 Nisan 2018'de Azerbaycan lide-ri İlham Aliyev, dördüncü kez Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak yemin etmiştir. İlk olarak 17 Ekim 2018'de yapılması düşünülen seçimler daha sonra 11 Nisan 2018 tarihine alınmıştı. Göreve başlama töreni, 2003 yılından beri enerji açısından zengin Hazar devletini yöneten 56 yaşındaki cumhurbaşkanının yedi yıllık yeni döneminin başlangıcına işaret etmektedir. 17 Nisan 2018'de Azerbaycan Anayasa Mahkemesi tarafından onaylanan cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarına göre, Aliyev oyların beşte dördünden fazlasını kazanarak en yakın rakibini geride bırakmıştır. 2025 yılına kadar görevde kalacak olan İlham Aliyev, liderliğini daha da güçlendirmek için elverişli koşullar yaratmış olup, siyasi rakiplerinin eylem alanlarını daraltmıştır.

2013 yılındaki Aliyev'e rakip olan 9 adayın çıktığı cumhurbaşkanlığı seçimlerinden farklı olarak Merkez Seçim Komisyonu (MSK), başvuru sunan 15 kişiden 8 adayı kaydetmiştir. İktidardaki Yeni Azerbaycan Partisi'ni (YAP) temsil eden görevdeki cumhurbaşkanı dâhil olmak üzere altı aday siyasi partiler tarafından aday gösterilmiş olup, bir kişi bağımsız aday olarak katılarken, sekizinci aday inisiyatif grubu tarafından aday gösterilmiştir. Şubat 2018'in başında erken seçim kararını imzaladıktan hemen sonra YAP başkanı olan Cumhurbaşkanı Aliyev, 8 Şubat'ta düzenlenen YAP'ın 6. Kongresi'nde resmi olarak Nisan ayında yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimleri için aday olarak kabul edilmiştir. Aliyev'in adaylığı 27 Şubat'ta MSK tarafından resmen onaylanmıştır. Sonuç olarak ilk resmi kayıtlı aday olmuştur.

YAP'ın Aliyev'i cumhurbaşkanlığı adayı olarak gösterme niyetinin duyurulmasının

* Institute of World Economics and Politics, Kazakhstan. timofko@gmail.com

the presidency, there was little doubt that the incumbent president was going to win the April election. The only uncertainty was how big a gap between Aliyev and his closest contender would be. According to some expert estimates, more than 80% of the population was supposed to support Aliyev, while all other candidates were expected to get less than 2% of the votes each. The official election results issued by the CEC indicated that three candidates were able to overcome the 3% threshold, while the remaining four were not able to reach the target of 2%. The official protocol of the CEC shows that incumbent President and Chairman of the NAP İlham Aliyev gained 86.02% of votes in the April 11, 2018 presidential election. Chairman of the Whole Azerbaijan Popular Front Party Gudrat Hasanguliyev garnered 3.02% of votes, while self-nominee, member of the Milli Mejlis Zahid Oruj and Chairman of the Azerbaijan Democratic Party Sardar Mammadov gained 3.12% and 3.03% of votes, respectively. Other candidates, Chairman of Modern Musavat Party Hafiz Hajiyev, Chairman of the Social Democratic Party Araz Alizadeh, and Chairman of the National Revival Movement Party Faraj Guliyev, received 1.52%, 1.38% and 1.17% of votes, respectively, while Razi Nurullayev nominated by the Frontists Initiative Group gained 0.74% of votes.

It was noted that the voter turnout amounted to 74.51%, meaning that 3,962,123 out of 5,332,817 voters cast ballot in the election. On the voting day, 5,641 polling stations in 125 constituencies operated in the country. According to Deputy Chairman of the CEC of Azerbaijan Natig Mammadov, 41 polling stations were established outside the country giving opportunity for 13,820 Azerbaijani citizens to vote in the presidential election. The CEC of Azerbaijan registered 894 international observers representing 59 countries and 61 international organizations to monitor the April 11, 2018 presidential election. In addition, the CEC registered 58,175 local observers.

The distribution of votes among the presidential candidates clearly demonstrate that Aliyev's opponents have never enjoyed much support among Azerbaijani citizens. Taking

dan bu yana, görevdeki cumhurbaşkanının Nisan seçimlerini kazanacağı konusunda hiç bir şüphe duyulmamıştır. Tek belirsizliğin Aliyev ile en yakın rakibi arasındaki farkın ne kadar büyük olacağı ile ilgili olmuştur. Bazı uzmanların tahminlerine göre, halkın %80'inden fazlasının Aliyev'i desteklemesi ve diğer tüm adayların her birinin oyların %2'sinden azını alması beklenmiştir. MSK tarafından yayınlanan resmi seçim sonuçları, üç adayın %3 barajını aşabildiğini, kalan dört adayın ise %2 hedefine ulaşmadığını göstermiştir. MSK'nın resmi protokolü, 11 Nisan 2018 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde görevdeki Cumhurbaşkanı ve YAP Başkanı İlham Aliyev'in %86.02 oy aldığını göstermektedir. Bütün Azerbaycan Halk Cephesi Partisi Başkanı Gudrat Hasanguliyev oyların %3.02'sini toplarken, Milli Meclis Üyesi olan bağımsız aday Zahid Oruj ve Azerbaycan Demokrat Partisi Başkanı Sardar Mammadov sırasıyla %3.12 ve %3.03 oy almışlardır. Diğer adaylar, Çağdaş Müsavat Partisi Başkanı Hafız Hacıyev, Sosyal Demokrat Partisi Başkanı Araz Alizade ve Milli Uyanış Hareketi Partisi Başkanı Ferrec Guliyev, sırasıyla %1.52, %1.38 ve %1.17 oy alırken, Azerbaycan Halk Cephesi'ndeki muhaliflerin adayı Razi Nurullayev oyların %0.74'ünü kazanmıştır.

Seçmen katılımının %74.51 oranında gerçekleştiği, yani 5,332,817 seçmenin 3,962,123'ünün seçimlerde oy kullandığı belirtilmiştir. Oylama gününde ülkenin 125 seçim bölgesinde 5,641 oy kullanma noktası görev yapmıştır. Azerbaycan MSK Başkan Vekili Natik Mammadov'a göre, ülke dışında 13,820 Azerbaycan vatandaşı için cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oy kullanma fırsatı veren 41 seçim merkezi kurulmuştur. Azerbaycan MSK, 11 Nisan 2018 cumhurbaşkanlığı seçimlerini izlemek üzere 59 ülkeyi ve 61 uluslararası örgütü temsil eden 894 uluslararası gözlemci kaydetmiştir. Ayrıca, MSK 58,175 yerel gözlemciyi kaydetmiştir.

Cumhurbaşkanlığı adayları arasında oy dağılımı, Aliyev'in muhaliflerinin Azerbaycan vatandaşları arasında hiçbir zaman çok fazla destek almadıklarını açıkça göstermektedir. Ülkenin muhalefet siyasetçileri ve

into account the fact that the country's opposition politicians and activists boycotted the election, Aliyev's reelection appeared to be a highly expected outcome. In fact, most of Azerbaijani citizens who cast their votes support the policy carried out by the current leader of Azerbaijan. Indeed, during their pre-election campaign, the other seven candidates running for presidency placed special emphasis on the role of İlham Aliyev in stabilizing the socio-political situation in the country, thereby showing an indirect support for the president. Therefore, it is not surprising that even despite the fact that President Aliyev as a candidate did not campaign himself, but instead made visits across the country in his official capacity, he received the greatest endorsement from the population.

The results of the April 2018 presidential election gave Aliyev the fourth consecutive term in office, which does not contradict the country's Constitution and Electoral Code. In fact, since coming to power, Aliyev initiated two constitutional referenda. Under the 2009 referendum, a two-term presidential limit was eliminated, while in 2016 the constitution was amended by extending the presidential term duration from five to seven years. These developments coupled with the publication of reports on human rights violations made it problematic for international observers, especially, from the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODHR), to avoid criticism over the April 11 presidential election. Indeed, according to the Statement of Preliminary Findings and Conclusions prepared by the ODHR, the 2018 early presidential election in Azerbaijan was held within a restrictive political environment and under a legal framework that curtails fundamental rights and freedoms. Such an evaluation prompted negative reactions on the part of the Azerbaijani authorities, which claimed that the CEC had not found any serious violations calling into question the legality of the election results.

In conclusion, it is apparent that the presidential election results fully reflect the will of the Azerbaijani people. In fact, all of Azerbaijan's last three presidential elections indicated the high level of support for the incumbent

aktivistlerinin seçimleri boykot ettiği gerçeği göz önüne alındığında, Aliyev'in yeniden seçilmesi beklenen bir sonuç olmuştur. Aslında, oylarını kullanan Azerbaycan vatandaşlarının çoğu, şu anki Azerbaycan liderinin yürüttüğü politikayı desteklemektedir. Nitekim seçim öncesi kampanyalarda cumhurbaşkanlığı seçimleri için diğer yedi aday, ülkedeki sosyo-politik durumun istikrara kavuşturulmasında İlham Aliyev'in rolüne özel bir vurgu yaparak cumhurbaşkanı için dolaylı bir destek göstermişlerdir. Bu nedenle, Cumhurbaşkanı Aliyev'in aday olarak kampanya yürütmek yerine resmi kapasitesiyle ülke çapında ziyaretler yapmasına rağmen, halkından büyük bir destek alması şaşırtıcı değildir.

Nisan 2018 cumhurbaşkanlığı seçim sonuçları, ülkenin anayasasına ve Seçim Yasası'na aykırı olmayan bir şekilde Aliyev'in dördüncü kez cumhurbaşkanı seçilmesini sağlamıştır. Aslında, iktidara geldiğinden beri Aliyev iki anayasa referandumu başlatmıştır. 2009 yılı referandumunda iki dönem başkanlık sınırı kaldırılmış, 2016 yılında ise anayasa, cumhurbaşkanlığı süresini 5'den 7 yıla uzatılması şeklinde değiştirilmiştir. Bu gelişmeler, insan hakları ihlalleriyle ilgili raporların yayınlanmasıyla birleştiğinde, özellikle de AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu'ndan (ODHR) uluslararası gözlemcilerin 11 Nisan cumhurbaşkanlığı seçimleriyle ilgili eleştiri yapmaktan kaçınmalarını sorunlu hale getirmiştir. Nitekim ODHR tarafından hazırlanan Ön Bulgular ve Sonuçlar Bildirgesi'ne göre, Azerbaycan'da 2018'deki erken cumhurbaşkanlığı seçimleri, kısıtlayıcı bir siyasi ortam içinde ve temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan bir yasal çerçeve içinde gerçekleştirilmiştir. Böyle bir değerlendirme, MSK'nın seçim sonuçlarının yasallığını sorgulayan ciddi bir ihlal bulamadığını iddia eden Azerbaycan makamlarının olumsuz tepkilerine yol açmıştır.

Sonuç olarak, cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarının Azerbaycan halkının iradesini tam olarak yansıttığı açıktır. Nitekim Azerbaycan'ın son üç cumhurbaşkanlığı seçimlerinin tamamı, Aliyev lehine oy veren toplam vatandaş sayısının sürekli olarak %80'in

president given that the total number of residents who voted in favor of Aliyev was consistently above 80%, namely, 88.73% in 2008 and 84.54% in 2013. It was only in 2003 when İlham Aliyev gained less than 80% – 75.38% of total votes. For today, the president's family enjoys great popularity among Azerbaijani citizens. In fact, it is reported that ordinary people really like their first lady, Mehriban Aliyeva, who is known for her social activities. She was appointed as the First Vice President in February 2017 becoming an adviser to the head of state on domestic and foreign policy issues. This has also played an important role in the positive image of President Aliyev. Therefore, there was no political risk for Aliyev in running for presidency since the possibility of being reelected was really high.

üzerinde, yani 2008'de %88.73 ve 2013'te %84.54 olduğu göz önüne alındığında, görevdeki cumhurbaşkanına verilen desteğin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. İlham Aliyev, sadece 2003 yılında toplam oyların %80'inden daha az alarak %75.38 kazanmıştır. Günümüzde cumhurbaşkanının ailesi, Azerbaycan vatandaşları arasında çok popülerdir. Aslında halk arasındaki sosyal aktiviteleriyle tanınan Cumhurbaşkanı'nın eşi ilk hanım Mehriban Aliyeva'yı gerçekten çok sevdikleri bildirilmektedir. Şubat 2017'de iç ve dış politika konularında devlet başkanlığına danışman Birinci Başkan Yardımcısı olarak atanmıştır. Bu, Cumhurbaşkanı Aliyev'in olumlu imajında da önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle, Aliyev'in yeniden seçilmesi olasılığı gerçekten yüksek olduğundan cumhurbaşkanlığına aday olması için herhangi bir siyasi risk olmamıştır.

MARCH 2018 PRESIDENTIAL ELECTION IN RUSSIA RUSYA'DA MART 2018 DEVLET BAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ

*Lidiya Parkhomchik **

During recent presidential election in Russia held on March 18, 2018, incumbent President Vladimir Putin secured a vote of confidence by winning a landslide re-election victory. As a result, 65-year-old Vladimir Putin will extend his rule as a head of Russia for another six years until 2024. In fact, Putin has been president since 2000, stepping aside for one term as prime minister in order to comply with the Russian legislation, according to which presidents in Russia can't serve more than two consecutive terms.

Despite the fact that Putin's re-election was never in question, almost 109 million Russians who were eligible to vote at more than 97,000 polling stations nationwide had a choice of eight candidates. In fact, the recent election set the record for both the number of registered candidates running for the presidency and the number of applications submitted. The Central Election Commission (CEC) of Russia has received 34 applications to run for the presidency, 16 of which were from the political parties, while the remaining 18 were filed by self-nominated candidates. However, the majority of applicants were denied registration, including opposition leader Alexei Navalny, who had already been barred from running in the March elections de jure due to a criminal conviction in February 2017 for embezzlement, which many consider to be politically motivated. As for Putin, he was registered as a self-nominated candidate, and it was his third time running individually, while the ruling party United Russia, on behalf of which Putin was nominated in the 2012 election, extended its support to his re-election.

Unlike other candidates, Putin's team did not engage in traditional political campaigning during the pre-election period. The refusal to debate his opponents coupled with the lack of clarity over the key message of his election platform clearly demonstrat-

18 Mart 2018'de Rusya'da yapılan son devlet başkanlığı seçimlerinde görevdeki Devlet Başkanı Vladimir Putin, oyların çoğunu kazanarak bir kez daha halktan güvenoyu almıştır. Sonuç olarak, 65 yaşındaki Vladimir Putin, altı yıl daha 2024 yılına kadar Rusya devlet başkanlığı görevini sürdürebilecektir. Aslında, Putin, 2000 yılından beri devlet başkanlığı yapmakta olup Rus mevzuatına uymak için bir dönem başbakanlık görevini üstlenmiştir. Çünkü Rusya Anayasası'na göre, devlet başkanları bu göreve iki dönemden fazla üst üste seçilemez.

Putin'in tekrar seçileceği konusunda hiçbir şüphe olmamasına rağmen, ülke çapında 97 binden fazla noktada oy kullanma hakkı olan 109 milyon Rus vatandaşı, sekiz aday arasından seçim yapmıştır. Nitekim son seçimlerde hem devlet başkanlığı için kayıtlı olan adayların sayısı hem de sunulan başvuruların sayısı açısından rekor kırılmıştır. Rusya'nın Merkez Seçim Komisyonu (MSK), devlet başkanlığı için 16 siyasi parti adayı ve 18 bağımsız aday olmak üzere 34 başvuru almıştır. Ancak, muhalefet lideri Aleksey Navalny dâhil olmak üzere adaylık başvurularının çoğu reddedilmiştir. Şubat 2017'de birçoğu tarafından politik bir hamle olarak kabul edilen yolsuzluk suçlamaları ile mahkûm edilmesi nedeniyle Aleksey Navalny'nin Mart seçimlerine katılması yasal olarak engellenmiştir. Putin ise seçimlere üçüncü kez bağımsız aday olarak katılmıştır. 2012'deki başkanlık seçimi için Putin'i aday gösteren iktidar partisi Birleşik Rusya, Putin'in tekrar seçilmesini desteklemiştir.

Diğer adaylardan farklı olarak, Putin'in ekibi seçim öncesi dönemde geleneksel siyasi kampanyalara katılmamıştır. Muhlifleri ile tartışmayı reddetmesi ve seçim platformunun önemli ve net bir mesajının

* Institute of World Economics and Politics, Kazakhstan. timofko@gmail.com

ed that the major goal of Putin's re-election campaign was not to hold an aggressive agitation, but to boost the turnout in Russia, especially in the large cities. The incumbent president's reportedly high rating served as a factor supporting the shift in the focus of Putin's campaign to ensuring a high level of the voter turnout. In fact, even though Putin did not release an official electoral program, the latest opinion surveys before the election date showed that his support reached 69%, which particularly fit the Kremlin's "70/70" scheme, where the election turnout should reach 70% with 70% of all votes going to Putin.

In order to prevent the recurrence of the 2016 parliamentary election situation, when the turnout dropped below 50%, the Kremlin pursued a proactive policy. For instance, the CEC hired consultants to help promote the election, while influential state mass media networks were widely used to build a patriotic enthusiasm over the vote. It is worth noting that even the election date was moved in advance from March 11 to March 18, the day when Russia celebrates its reunification with Crimea, which is widely recognized among Russian citizens as Putin's greatest achievement. Finally, Putin's annual state of the nation address to the Federal Assembly held on March 1, 2018, the format of which underwent a number of changes in connection with the presidential election, was aimed at generating a deep sense of national pride and patriotism that was supposed to find its expression through the ballot box.

Moreover, there was an additional external factor that helped to mobilize the turnout. Recent confrontation between Russia and the United Kingdom over the poisoning of former double agent Sergei Skripal triggered a patriotic response by Russian citizens. Being pressured by London's accusations that Russia was behind the attack on Skripal, Moscow took advantage of the hype redirecting public attention to the voting process. As a result, the voter turnout at the March presidential election reached 67.54%, close to the 70% ambition of the Kremlin. Opposition leader Alexei Navalny's appeal to boycott the election did not significantly affect the situation.

olmaması, Putin'in yeniden seçim kampanyasının asıl amacının saldırgan bir kıskırtma yapmak olmadığını, bunun yerine özellikle Rusya'nın büyük şehirlerinde katılımı artırmak olduğunu göstermiştir. Görevdeki devlet başkanının halk nezdinde notunun yüksek olması, Putin'in kampanyasının odak noktasının yüksek katılımlı bir seçim olması yolunda bir strateji izlemesine neden olduğu belirtilebilir. Aslında, Putin resmi bir seçim programı yayınlamamış olsa da, seçim tarihinden önce yapılan en son kamuoyu anketleri desteğin %69'a ulaştığını göstermiştir. Bu, özellikle Kremlin yönetiminin Putin'in %70 katılımlı bir seçimde %70 oy almasına dayalı bir "70/70" planına uymaktadır.

Katılım oranının %50'nin altına düştüğü 2016 parlamento seçimlerindeki durumun tekrarlanmasını önlemek için Kremlin önleyici bir politika izlemiştir. Örneğin, seçimlerin desteklenmesine yardımcı olmak için MSK tarafından danışmanlar işe alınırken, halkın seçime katılması yönünde vatansever bir coşku oluşturmak için devlet kitle iletişim ağları etkili ve yaygın olarak kullanılmıştır. Seçim tarihinin bile, 11 Mart'tan, Rus vatandaşları tarafından Putin'in en büyük başarısı olarak tanınan Rusya'nın Kırım'la yeniden birleşmesinin kutlandığı 18 Mart'a önceden alınması dikkat çekicidir. Son olarak, Putin'in devlet başkanlığı seçimleriyle bağlantılı bir dizi değişikliğe uğrayan 1 Mart 2018'deki Federal Meclis üyelerine yaptığı yıllık konuşması, derin bir milli gurur ve vatanseverlik duygusu yaratmayı amaçlamış, ve bunun da sandıklara yansımaları hedeflenmiştir.

Ayrıca, katılım oranının artırılmasına yardımcı olan ek bir dış faktör olmuştur. Eski çift taraflı ajan Sergey Skripal'ın zehirlenmesi üzerine Rusya ve İngiltere arasındaki son tartışmalar Rus vatandaşlarının vatanseverlik duygularını tetiklemiştir. Rusya'nın Skripal'e yapılan saldırının arkasında olduğu yönündeki Londra'nın suçlamalarından dolayı baskı altında kalan Moskova, kamuoyunun dikkatini oy verme sürecine yönlendirerek bu abartılı durumdan yararlanmıştır. Sonuç olarak, Mart ayında yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde katılım

According to the CEC, Vladimir Putin has gained 76.69% of votes, showing his best election result compared to 53% of votes in the 2000 presidential election, 71% in 2004 and 64% in 2012. 56.43 million voters out of 73.62 million people voted supported Putin's candidacy, which is about 10 million more than in 2012, when Putin faced a serious opposition movement and massive protest marches that took place in Moscow and other large cities after a massive voter fraud at the December parliamentary elections in 2011. Unlike the 2012 election, where Putin won just 47% of votes in Moscow, which is considered to be the main stronghold of the opposition, the 2018 election results show that the president-elect received the higher number of votes, gaining 70% of votes in the capital city. Moreover, the regions of the so-called "red belt", which comprise the predominantly agricultural areas of central Russia, a number of the southern regions of Siberia and the Far East, where the Communist Party is traditionally strong, shifted their support to Putin. Similar to the previous elections, the highest figures were recorded in the North Caucasus. Over 93.38% of voters supported Putin in Kabardino-Balkaria, while the percentage of Putin's supporters in Chechnya and Dagestan amounted to 91.44% and 90.76%, respectively. In addition to the North Caucasian republics, three more regions registered the number of votes in favor of Putin exceeding 90%, namely, Crimea (92.15%), Tyva (91.98%), and Sevastopol (90.19%).

Putin's nearest competitor, Communist Party candidate Pavel Grudinin, got 11.77% of votes, marking the worst ever result for Russia's left-wing party, while leader of the far-right Liberal Democratic Party of Russia Vladimir Zhirinovskiy got 5.65% of votes. The only candidate to openly and strongly criticize Putin during the campaign, well-known media personality and liberal political activist Ksenia Sobchak nominated by the Civil Initiative Party garnered 1.68% finishing in the fourth place. She was followed by head of the Yabloko Party Grigory Yavlinsky (1.05%), Chairman of the Party of Growth Boris Titov (0.76%), Maxim Suraikin nominated by the Communists of Russia Party (0.68%), and

oranı %67.54'e ulaşarak Kremlin'in %70'lik planına yakın bir orana ulaşmıştır. Muhalefet lideri Aleksey Navalny'nın seçimleri boykot etme talebi, durumu önemli ölçüde etkilememiştir.

MSK verilerine göre, Vladimir Putin oyların %76.69'unu alarak en iyi seçim sonucunu elde etmiştir. Bu rakam, 2000'deki devlet başkanlığı seçimlerinde %53, 2004'te %71 ve 2012'de %64 olmuştur. Oy kullanan 73.62 milyon seçmenden 56.43 milyonu Putin'in adaylığını desteklemiştir. Bu, 2012 yılına göre yaklaşık 10 milyon daha fazladır. 2012'de Putin, Aralık 2011 parlamento seçimlerinde hile yapıldığı iddiaları sonrası Moskova ve diğer büyük şehirlerde meydana gelen ciddi bir muhalefet hareketi ve büyük protesto yürüyüşleriyle karşı karşıya kalmıştır. Putin'e karşı muhalefetin ana kaleşi olarak kabul edilen Moskova'da oyların sadece %47'sini kazandığı 2012 seçimlerinden farklı olarak 2018 seçim sonuçları, seçilen devlet başkanının başkentte %70 oy oranı ile oylarını artırdığı görülmektedir. Ayrıca, Rusya'nın coğrafi olarak ortasında yer alan ağırlıklı olarak tarım alanlarını oluşturan "kırmızı kuşak" bölgeleri, Komünist Parti'nin geleneksel olarak güçlü olduğu Sibiry ve Uzak Doğu'nun güney bölgelerinin bir kısmı desteklerini Putin'e kaydırmıştır. Önceki seçimlere benzer şekilde en yüksek rakamlar Kuzey Kafkasya'da kaydedilmiştir. Kabardino-Balkarya'da %93.38'den fazla seçmen Putin'i desteklerken, Çeçenistan ve Dağıstan'daki destekçilerinin yüzdesi sırasıyla %91.44 ve %90.76 olarak gerçekleşmiştir. Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerine ek olarak, Kırım (%92.15), Tuva (%91.98) ve Sivastopol (%90.19) gibi üç bölgede Putin lehine %90'ı aşan oy oranları kaydedilmiştir.

Putin'in en yakın rakibi olan Komünist Parti adayı Pavel Grudinin, Rusya'nın sol partisinin aldığı en kötü sonuçlardan birisi olarak oyların %11.77'sini almıştır. Rusya'nın aşırı sağcı Liberal Demokrat Parti'sinin lideri Vladimir Jirinovskiy ise %5.65 oy almıştır. Kampanya sırasında Putin'i açıkça ve güçlü bir şekilde eleştiren tek aday ve Sivil Girişim Partisi tarafından aday gösterilen tanınmış medya kişiliği ve libe-

head of the Russian People's Union Party Sergei Baburin (0.65%). Despite a number of irregularities recorded at some polling stations across Russia, the CEC recognized the election as valid. In a change from his position in the past, the president-elect met with his seven defeated presidential challengers in the Kremlin in order to map out his main priorities for the forthcoming presidential term, which would be focused on improving the living standards of the Russian population by ensuring innovation development and economic growth. As a result, the Kremlin has finally dotted the i's and crossed the t's in regard to Russia's internal and external policies for the next six-year period.

It could be concluded that despite Russia's two-year recession amid lower oil prices and the country's deteriorating relations with the West Putin's dominance over the domestic political landscape has grown. The victory that was widely predicted completes the concentration of power in his hands providing a necessary room for geopolitical and economic maneuvers. Unless Putin decides otherwise and opts for constitutional changes, in 2024 Russia will face the need to choose another leader that highlights the problem of the forthcoming power transit in the country. According to some political analysts, during his fourth and, presumably, last term Vladimir Putin will most likely prepare his successor, with a person to be appointed as the prime minister as the most probable candidate. In fact, it is already known that the president-elect will announce the composition of the future government after his inauguration. On the other hand, there is still a chance that Putin could decide to extend his rule beyond 2024 by abolishing term limits or by shifting into another position of power.

ral siyasi eylemci Kseniya Sobçak, oyların %1.68'ini alarak dördüncü sırada kalmıştır. Diğer adaylar olan Yabloko Partisi lideri Grigori Yavlinskiy %1.05, Büyüme Partisi lideri Boris Titov %0.76, Rusya Komünistleri Partisi tarafından aday gösterilen Maksim Suraykin %0.68 ve Rusya Halk Birliği Partisi lideri Sergey Baburin %0.65 oy almışlardır. Rusya genelinde bazı oy verme istasyonlarında kaydedilen düzensizliklere rağmen, MSK seçimleri geçerli olarak kabul etmiştir. Geçmişteki pozisyonundan bir değişiklik, seçilen devlet başkanı önümüzdeki başkanlık dönemindeki başlıca önceliklerini belirlemek için Kremlin'de devlet başkanlığı seçiminde kendine rakip olan yedi aday ile bir araya gelmiştir. Önümüzdeki başkanlık dönemi, inovasyon gelişimi ve ekonomik büyüme sağlayarak Rus halkının yaşam standartlarını iyileştirmeye odaklanacaktır. Sonuç olarak, Kremlin, nihayet önümüzdeki altı yıllık dönem için Rusya'nın iç ve dış politikalarını açıklamıştır.

Petrol fiyatlarındaki düşüş ve Rusya'nın Batı ile olan ilişkilerinin bozulması nedeniyle ülkenin iki yıllık ekonomik durgunluğuna rağmen, Putin'in iç siyasi manzara üzerindeki egemenliği büyümüştür. Geniş çapta öngörülen zafer, jeopolitik ve ekonomik manevralar için gerekli bir alan sağlayarak elindeki güç yoğunluğunu tamamlamaktadır. Putin fikrini değiştirmedikçe veya anayasada değişiklikler yapmadıkça, 2024 yılında Rusya, ülkede iktidar devri sürecinde başka bir lider seçme ihtiyacı ile karşı karşıya gelecektir. Bazı siyasi analistlere göre, dördüncü ve muhtemelen son döneminde Vladimir Putin büyük olasılıkla, en muhtemel aday olarak başbakan olarak atanacak bir kişi ile halefini hazırlayacaktır. Aslında, seçilen devlet başkanının göreve başlama töreninden sonra gelecekteki hükümet üyelerini açıklayacağı bilinmektedir. Öte yandan, Putin'in dönem sınırlarını kaldırarak veya başka bir pozisyona geçerek kendi egemenliğini 2024'ün ötesine uzatmaya karar verme şansı hala bulunmaktadır.

MAIN OUTCOMES OF KAZAKHSTAN'S UNSC PRESIDENCY KAZAKİSTAN'IN BMGK DÖNEM BAŞKANLIĞININ ANA SONUÇLARI

*Abulkhairkhan Zhunisbek **

January 31, 2018, marked the end of Kazakhstan's month-long presidency at the United Nations Security Council (UNSC). Kazakhstan's presidency in the world's most important political body for the month of January was a culmination of its non-permanent UNSC membership and a significant milestone in its strategy of building a positive momentum for global peace and security, as well as its international reputation. At present, Kazakhstan is known as a country that is at the forefront of the nonproliferation debate and hailed as an "honest broker" involved in efforts to resolve some of the most pressing challenges facing the world from Iran's nuclear program to the civil war in Syria. However, the significance of the presidency is not limited to symbolism as it has also been a tool for Kazakhstan to promote national and regional priorities using its mandate for calling meetings and setting the agenda of the powerful council, whose decisions are mandatory for all the U.N. member states. Accordingly, Kazakhstan being the first ever country in Central Asia to assume this position prioritized the situation in and around Afghanistan that is of great concern to regional security, and issues related to nonproliferation. Overall, during the course of the month, Kazakhstan held over 40 events in the form of sessions, meetings, and consultations, which resulted in four UNSC resolutions, two presidential statements, and 12 press statements.

The first event of Kazakhstan's presidency was held on January 2, 2018, in which Kairat Umarov, the Permanent Representative of Kazakhstan, outlined the UNSC work program for January. This program was based on President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev's policy address to the UNSC called "Kazakhstan's Conceptual Vision of Strengthening Global Partnership for a Secure, Just and

31 Ocak 2018 tarihinde Kazakistan'ın bir ay süren Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) dönem başkanlığı sona ermiştir. Kazakistan'ın dünyanın en önemli siyasi organının Ocak ayı dönem başkanlığı, ülkenin BMGK daimi olmayan üyeliğinin zirvesi haline gelerek küresel barış ve güvenin yanı sıra uluslararası itibarı için olumlu bir ivme yaratma stratejisinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Şu anda Kazakistan, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ile ilgili tartışmaların başında yer alan ülke ve İran'ın nükleer programından Suriye'deki iç savaşa kadar dünyada yaşanan en acil sorunları çözme çabalarına katılan "dürüst aracı" olarak bilinmektedir. Ancak, dönem başkanlığının önemi sembolizmle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kararları tüm BM üye ülkeleri için zorunlu olan güçlü konseyin gündemini belirleme ve toplantılara çağırma yetkisini kullanan Kazakistan için ulusal ve bölgesel öncelikleri teşvik etme aracı olmuştur. Buna göre, Orta Asya coğrafyasından bu görevi üstlenen ilk ülke olarak Kazakistan, bölgesel güvenlik için büyük bir endişe kaynağı olan Afganistan'daki ve çevresindeki duruma ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ile ilgili konulara öncelik vermiştir. Genel olarak, Ocak ayı boyunca Kazakistan, dört BMGK kararı, iki cumhurbaşkanı bildirgesi ve 12 basın bildirisi ile sonuçlanan oturumlar, toplantılar ve istişareler olmak üzere 40'dan fazla etkinlik düzenlemiştir.

Kazakistan'ın dönem başkanlığının ilk etkinliği, 2 Ocak 2018'de yapılmıştır. Toplantıda Kazakistan Daimi Temsilcisi Kairat Umarov, Ocak ayı için BMGK çalışma programını sunmuştur. Bu program, Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in BMGK'ye sunduğu "Güvenli, Adil ve Müreffeh Bir Dünya için Kazakistan'ın

* MA, Center for Advanced Research and Development, Kazakhstan. abuzhunisbek@yahoo.com

Prosperous World". This document points out the following seven priority areas: moving towards a world free of nuclear weapons; creating conditions to prevent the threat of a global war and settle local conflicts; promoting peace, security and development in Central Asia, including Afghanistan; facilitating the formation of a global antiterrorist coalition (network) under the UN auspices; assisting the peaceful development of Africa; contributing to the UN sustainable development goals; and adapting the UN system to the needs and realities of the 21st century. Within the framework of this monthly program, a number of important events took place. The highlight of Kazakhstan's presidency was a high-level thematic briefing titled "Nonproliferation of Weapons of Mass Destruction (WMD): Confidence-Building Measures" held on January 18, 2018, and chaired by President Nazarbayev. In fact, pursuing nonproliferation is a cornerstone of Kazakhstan's foreign policy as activities aimed at achieving a world free of WMD are emphasized in the Foreign Policy Concept of Kazakhstan and the Kazakhstan-2050 Strategy. Therefore, the country has once again drawn attention of the world community to this issue in order to boost efforts for getting rid of nuclear weapons by the UN's 100 anniversary in 2045, the goal proclaimed by President Nazarbayev during the 70th session of the UN General Assembly in September 2015. Therefore, the aim of the above mentioned briefing was to find ways of building confidence and trust around the globe so that states no longer feel the need to develop and possess WMD to ensure their security. On the same day, Kazakhstan also held a special high-level event related to the presentation of the draft Code of Conduct for the Achievement of a Terrorism-Free World. This document puts an emphasis on social development to fight poverty and hunger, the factors leading to radicalization. In this regard, Kazakhstan proposed to establish a special UN Fund for sustainable development, which would be funded by the UN member states through transferring 1% of their annual defense budgets.

Recognizing its responsibility as the first Central Asian country to be elected to the

Sürdürülebilir Küresel İşbirliği Konsepti ve Vizyonu" başlıklı siyasi mesajına dayanmıştır. Bu belgenin temel öncelikleri arasında nükleer silahlardan arındırılmış bir dünyaya doğru ilerleme; küresel savaş tehdidini ortadan kaldırma ve yerel çatışmalara çözüm getirme koşulları yaratma; Afganistan dâhil olmak üzere Orta Asya'da barışı, güvenliği ve kalkınmayı teşvik etme; BM himayesinde küresel bir terör karşıtı koalisyonun (ağın) oluşturulmasını kolaylaştırma; Afrika'nın barış içinde gelişmesine yardımcı olma; BM'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunma ve BM faaliyetlerini 21. yüzyılın ihtiyaçlarına göre şekillendirme yer almaktadır. Bu aylık program çerçevesinde bir takım önemli etkinlikler gerçekleşmiştir. Kazakistan'ın dönem başkanlığının zirve noktası, Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in başkanlığında 18 Ocak 2018 tarihinde gerçekleştirilen "Kitle İmha Silahlarının (KİS) Yayılmasının Önlenmesi: Güven Artırıcı Önlemler" başlıklı üst düzey toplantı olmuştur. Aslında, KİS'siz bir dünyayı hedefleyen faaliyetler Kazakistan Cumhuriyeti Dış Politika Konsepti'nde ve Kazakistan-2050 Stratejisi'nde vurgulanmış olduğundan, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, Kazakistan'ın dış politikasının önemli unsurlarından biridir. Bu nedenle, ülke, BM'nin 100. yıldönümü olan 2045 yılına kadar nükleer silahlardan arınma çabalarını hızlandırmak amacıyla, dünya kamuoyunun dikkatini bu konuya bir kez daha çekmiştir. Bu hedef, Eylül 2015'te düzenlenen BM Genel Kurulu'nun 70. oturumunda Cumhurbaşkanı Nazarbayev tarafından açıklanmıştır. Dolayısıyla, yukarıda adı geçen üst düzey toplantının amacı, devletlerin artık kendi güvenliklerini sağlamak için KİS'leri geliştirme ve sahip olmaya ihtiyaç duymamaları adına tüm dünyada güven ortamının oluşturmalarının yollarını bulmaktır. Aynı gün, Kazakistan, Terörden Arınmış bir Dünya'ya Kavuşmak için Davranış Kuralları Taslağı'nın sunumu ile ilgili özel bir üst düzey etkinlik düzenlemiştir. Bu belge, yoksulluk, açlık ve radikalleşmeye yol açan faktörlerle mücadele etmek için sosyal kalkınmaya vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda Kazakistan, yıllık savunma bütçelerinin %1'ini aktarmak

UNSC and the fact that it chairs the UNSC Committee on Afghanistan, Kazakhstan has also put an increased focus on the Afghan problem. According to the UN, 2017 is acknowledged as the most violent year in Afghanistan with more than 18,000 civilians killed or wounded. This is the highest figure since the beginning of the U.S.-led Operation Enduring Freedom in 2001. Afghanistan's continuing downturn in security has a direct negative impact on the stability, security and economic development of Central Asia. Considering this fact, on January 19, 2018, Kazakhstan held a ministerial debate entitled "Building Regional Partnerships in Afghanistan and Central Asia as a Model for the Security-Development Nexus" to express relevant concerns of the regional states and discuss possible solutions. Following the event attended by the foreign ministers of the Central Asian states, Afghanistan and the UNSC members, the Statement by the UNSC President (S/PRST/2018/2) was adopted. The document draws attention to the following three main aspects in addressing the instability in Afghanistan: the close relationship between security and development; the regional approach to solving various problems; and a comprehensive development strategy coordinated among the UN structures. It is worth mentioning that ahead of this debate Kazakhstan organized, for the first time in almost seven years, a three-day visit of the UNSC delegation to Afghanistan in order to "get the update of the situation on the ground". As noted by UN Assistant Secretary-General for Political Affairs Miroslav Jenca, "although the council has been previously working on Afghanistan, Kazakhstan's emphasis on tying the situation in Afghanistan to Central Asia opens up a new sight to the issue".

Apart from the UNSC work program for January prepared by Kazakhstan, the work of the council also included regular sessions, such as the quarterly open debate held on January 25, 2018, to discuss the situation in the Middle East with the focus on the Israeli-Palestinian conflict, as well as unplanned meetings that were convened in response to emergency situations in the world, such as the discussions on the protests in Iran and

suretiyle BM üye ülkeleri tarafından finanse edilecek sürdürülebilir kalkınma için özel bir BM Fonu kurmayı önermiştir.

BMGK'ye seçilen ilk Orta Asya ülkesi olma sorumluluğunu taşıyan ve BMGK'nin Afganistan Komitesine başkanlık eden Kazakistan, Afgan sorununa da odaklanmaktadır. BM'ye göre 2017, Afganistan'da 18,000'den fazla sivilin öldürüldüğü veya yaralandığı en şiddetli yıl olarak kabul edilmiştir. Bu, ABD'nin Sonsuz Özgürlük Operasyonu'nu başlattığı 2001 yılından beri en yüksek rakam olmuştur. Afganistan'da güvenlik alanında devam eden durgunluk, Orta Asya'nın istikrarı, güvenliği ve ekonomik kalkınması üzerinde doğrudan olumsuz bir etkiye sahiptir. Bu gerçeği göz önüne alan Kazakistan bölgesel devletlerin ilgili endişelerini dile getirmek ve olası çözüm önerilerini tartışmak amacıyla 19 Ocak 2018'de ülkeleri toplantıya çağırılmıştır. Bu kapsamda "Güvenlik ile Kalkınmanın Karşılıklı Bağımlılık İçinde Olduğunun Örneği Olarak Orta Asya ve Afganistan'da Bölgesel Ortaklık" konulu dışişleri bakanları yuvarlak masa toplantısı düzenlenmiştir. Orta Asya ülkeleri, Afganistan ve BMGK üyelerinin dışişleri bakanlarının katıldığı etkinliğin ardından BMGK Başkanı bildirisi (S/PRST/2018/2) kabul edilmiştir. Belge, Afganistan'daki istikrarsızlığı ele alan üç ana hususa dikkat çekilmektedir: güvenlik ve kalkınma arasındaki yakın ilişki; çeşitli sorunları çözmeye yönelik bölgesel yaklaşım ve BM yapıları arasında koordine edilen kapsamlı bir kalkınma stratejisi. Bu tartışma öncesinde Kazakistan'ın, neredeyse yedi yıl içinde ilk kez "sahadaki durum hakkında güncel bilgiler edinmek" için BMGK heyetinin Afganistan'a üç günlük ziyaret gerçekleştirdiğini belirtmek gerekmektedir. BM Siyasi İşlerden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı Miroslav Jenca'nın belirttiği gibi, "Konsey'in daha önce Afganistan üzerinde çalışmasına rağmen, Kazakistan'ın Afganistan'daki durumu Orta Asya'ya bağlama vurgusu konu için yeni bir görüş açısı" getirmektedir.

Ocak ayı için Kazakistan tarafından hazırlanan BMGK çalışma programının dışında, Konsey'in çalışmaları arasında

the situation on the Korean Peninsula held on January 5 and January 10, respectively. The month-long presidency of Kazakhstan was concluded by the visit of the UNSC delegation to Washington, where the representatives of the 15 council members had a meeting with U.S. President Donald Trump and visited the Holocaust Memorial Museum and the Joint Base Anacostia-Bolling.

Overall, Kazakhstan being at the forefront of multilateral diplomacy and setting the agenda of the most influential global body has gained a notable recognition and status for itself, while also managing to attract attention to its priority issues from some of the world's major powers. Therefore, its presidency at the UNSC has allowed Astana to further strengthen its international standing of the responsible partner in the issues of regional and international security.

aşağıdaki oturum yer almıştır. İsrail-Filistin çatışması üzerine odaklanarak Ortadoğu'daki durumu görüşmek üzere 25 Ocak 2018'de üç ayda bir yapılan açık tartışma gibi düzenli oturumların yanı sıra İran'daki protestolar ve Kore Yarımadası'ndaki durum üzerine sırasıyla 5 Ocak ve 10 Ocak'ta yapılan tartışmalar gibi acil durumlara tepki olarak düzenlenen plansız toplantılar da yer almıştır. Kazakistan'ın bir aylık dönem başkanlığı, BMGK heyetinin Washington'a ziyareti ile sonuçlanmıştır. Bu ziyaret kapsamında 15 Konsey üyesinin temsilcileri ABD Başkanı Donald Trump ile bir görüşme yaparak Holokost Anıtı Müzesi ve Anacostia-Bolling Ortak Üssü'nü ziyaret etmişlerdir.

Genel olarak, Kazakistan, çok taraflı diplomasinin en etkili küresel kurumunun gündemini belirlemede ve dünyanın en büyük güçlerinin kendisinin öncelik verdiği konulara dikkatini çekmeyi başararak kayda değer bir takdir ve statüye sahip olmuştur. Bu nedenle, BMGK dönem başkanlığı, Astana'ya, bölgesel ve uluslararası güvenlik konularında sorumluluk sahibi bir ortak olarak, uluslararası konumunu daha da güçlendirme imkânı sağlamıştır.

ONE YEAR OF THE MIRZIYOYEV PRESIDENCY: WHAT HAS CHANGED IN UZBEKISTAN? MİRZIYOYEV BAŞKANLIĞININ 1. YILDÖNÜMÜ: ÖZBEKİSTAN'DA NELER DEĞİŞTİ?

*Abulkhairkhan Zhunisbek **

It has been more than a year since Shavkat Mirziyoyev came to power in Uzbekistan following the death of its long-standing leader Islam Karimov who ruled the country for nearly 25 years. Mirziyoyev was initially appointed as an interim president, and then, on December 4, 2016, he was elected as the president following a snap presidential election securing 88.6% of votes. Many experts had been right to predict the smooth transition of power in the country. However, they did not expect from the new Uzbek leader, who had served as the prime minister under Karimov for 13 years, to undertake drastic reforms in the economic sector, as well as in domestic and foreign policy that so far are viewed by many as positive developments. Among them are reforms aimed at liberalizing the economy, improvements in ties with Uzbekistan's neighbors, and democratization of all spheres of social life. If implemented appropriately, these changes may have positive implications for Uzbekistan and across the wider region.

On February 2, 2017, President Mirziyoyev signed a decree approving Uzbekistan's Development Strategy for 2017-2021 that outlines large scale reforms covering a wide range of areas. The economic sphere is, perhaps, the area where the most comprehensive and far-reaching structural changes have so far occurred. Recent statistics show that in just one year the new president initiated and signed into law almost 40 regulations aimed at liberalizing the economy that previously suffered from state domination and overregulation. In this myriad of laws introduced by the new Uzbek government currency reform particularly stands out. The devaluation made Uzbekistan's national currency, the som, more convertible. The full convertibility is expected

Özbekistan'ı yaklaşık 25 yıldır yönetmiş olan İslam Karimov'un ölümünün ardından Şavkat Mirziyoyev'in iktidara gelmesinin üzerinden bir yıldan fazla bir süre geçmiştir. Geçiş sürecinde geçici cumhurbaşkanı olarak atanan Mirziyoyev 4 Aralık 2016 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde %88.6 oy alarak Özbekistan'ın yeni cumhurbaşkanı olmuştur. Konuyla ilgilenen birçok uzman, ülkedeki iktidar değişiminin sorunsuz bir şekilde gerçekleşeceğini belirtmekteydi. Ancak, Karimov döneminde başbakanlık görevini 13 yıldır üstlenen yeni Özbek liderin bugüne kadar pek çok kişi tarafından olumlu gelişmeler olarak görülen ekonomik sektörün yanı sıra iç ve dış politikada köklü reformlar yapmasını kimse beklemiyordu. Bunların arasında ekonominin liberalleştirilmesi, Özbekistan'ın komşuları ile olan ilişkilerinin geliştirilmesi ve toplumsal yaşamın her alanda demokratikleşmesi ile ilgili reformlar yer almaktadır. Uygun bir şekilde uygulanması halinde, bu değişiklikler Özbekistan ile sınırlı kalmayarak daha geniş bir coğrafyada olumlu sonuçlar doğurabilir.

2 Şubat 2017'de Cumhurbaşkanı Mirziyoyev, birçok alanda geniş kapsamlı reformları kapsayan Özbekistan'ın 2017-2021 yıllarına yönelik Kalkınma Stratejisi'ni onaylayan bir kararı imzalamıştır. Bugüne kadar en kapsamlı yapısal değişikliklerin ekonomik alanda gerçekleştiği ifade edilebilir. Son istatistikler, yeni cumhurbaşkanının sadece bir yıl içinde daha önce devletin baskın rolünden ve aşırı düzenlemeden zarar gören ekonominin liberalleştirilmesine yönelik neredeyse 40 düzenlemeyi başlattığını ve imzaladığını göstermektedir. Yeni Özbek hükümeti tarafından tanıtılan çok sayıda yasa arasında para birimi reformu

* MA, Center for Advanced Research and Development, Kazakhstan. abuzhunisbek@yahoo.com

to be in place by 2019. This reform has inspired foreign investors, who had previously faced difficulties in repatriating their profits, and put an end to the multiple-tier system for currency exchange, in which the black market dominated the formal economy. These economic reforms are already bearing fruits. To illustrate, Azim Akhmedkhodjaev, Head of the State Committee for Investments, has recently reported that the country attracted \$4.2 billion of foreign capital this year, including \$3.7 billion of foreign direct investment (FDI), compared with \$1.9 billion of FDI in 2016. Moreover, the World Bank's latest Doing Business Report named Uzbekistan among the top 10 global improvers this year. As a result, the country moves up from the 87th to the 74th place in this year's ease of doing business global rankings.

Changes have been no less dramatic in the foreign policy of Uzbekistan. Under Karimov's rule the country's foreign policy was largely based on self-reliance that prioritized national sovereignty over regional cooperation, thus making concessions and compromises with the neighboring states a difficult task. Unresolved issues related to the land disputes and use of water in Uzbekistan's relations with Tajikistan and Kyrgyzstan often led to border closures, economic blockades such as halting gas and electricity supplies, and even occasional skirmishing along the borders. Mirziyoyev, on the other hand, seems willing to departure from the isolationist policy of his predecessor and improve ties with the regional partners. In fact, establishing good and stable relations with the surrounding states occupies a central place in Uzbekistan's above-mentioned development strategy. The fact that the newly elected president visited Turkmenistan (March 6-7, 2017) as a destination of his first foreign visit illustrated the importance he attaches to enhancing regional ties. Over the last 14 months his schedule was mainly filled with meetings with the leaders of the Central Asian states: he met with the Kazakh president six times and with the Turkmen and Kyrgyz presidents three times each, while less frequently travelling abroad, namely, twice to Russia and once to the United States, China, Saudi Arabia, Turkey, and South

özellikle öne çıkmaktadır. Devalüasyon, Özbekistan'ın ulusal para birimi olan som'u daha değiştirilebilir (convertible) hale getirmiştir. Tam değiştirilebilirliğin 2019 yılına kadar gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Bu reform, daha önce kârlarını kendi ülkelerine göndermekte zorluk çeken yabancı yatırımcılara ilham vermenin yanı sıra karaborsanın resmi ekonomiye egemen olduğu çok katmanlı döviz kuru sistemine de son vermiştir. Bu ekonomik reformlar şimdiden meyvelerini vermektedir. Örneğin, Özbekistan Devlet Yatırım Komitesi Başkanı Azim Ahmedhocayev, ülkenin 2017 yılında 3.7 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırım (DYY) dâhil olmak üzere 4.2 milyar dolarlık yabancı sermayeyi çektiğini bildirmiştir. 2016 yılında bu miktar 1.9 milyar dolar civarında olmuştur. Ayrıca, Dünya Bankası'nın son Doing Business Raporu'na göre, bu yıl Özbekistan, dünyada en fazla iyileşme kaydeden ilk 10 ülke arasında yer almıştır. Sonuç olarak ülke, bu yılki İş Yapma Kolaylığı küresel sıralamasında 87. sıradan 74. sıraya yükselmiştir.

Özbekistan'ın dış politikasında yer alan değişiklikler de önemli olmuştur. Karimov'un yönetimi altında ülkenin dış politikası ulusal egemenliğe öncelik vermesi ve bölgesel işbirliklerinin oluşturulmasında belirli zorluklar çıkarmaktaydı. Bu noktada komşu ülkelere fazla taviz vermeyen bir stratejinin izlenmesi uzlaşmaya varılmasını zorlaştırmaktaydı. Özbekistan'ın Tacikistan ve Kırgızistan ile olan ilişkilerinde toprak anlaşmazlıkları ve suyun kullanımı ile ilgili çözülmemiş sorunlar, sıklıkla sınırların kapanması, doğalgaz ve elektrik akışlarının durdurulması gibi ekonomik engellere ve hatta sınırlarda ara sıra meydana gelen çatışmalara neden olmuştur. Öte yandan Mirziyoyev, selefinin izolasyon politikasından vazgeçmeye ve bölgesel ortaklarıyla olan bağları iyileştirmeye istekli görünmektedir. Nitekim, yakın coğrafyadaki devletlerle iyi ve istikrarlı ilişkiler kurmak, Özbekistan'ın yukarıda bahsedilen kalkınma stratejisinde önemli bir yer tutmaktadır. Yeni seçilen cumhurbaşkanının 6-7 Mart 2017'de ilk yurtdışı ziyaretini Türkmenistan'a yapması, bölgesel bağların güçlendirilmesine ver-

Korea. As a result of these intense interactions with the neighboring states, significant breakthroughs were achieved in Tashkent's relations with Bishkek and Dushanbe. To illustrate, 85% of the 1,280-kilometer long border between Uzbekistan and Kyrgyzstan were finally demarcated in 2017 with the remaining 15% expected to be finally resolved in the nearest future. Mirziyoyev is also actively approaching Tajikistan's leadership. This is evident from the increase in the bilateral trade turnover that exceeded \$110 million in 2017, which is almost a twofold increase compared to \$70 million in 2016 and a tenfold increase compared to \$10 million in 2015. Greater political trust between the countries also led to the resumption of direct flights between the capital cities of Tashkent and Dushanbe, which had been suspended since 1992, and the simplification of visa requirements.

In fact, Uzbekistan's efforts to improve relations with the neighboring states provide a new direction and fresh momentum for regional cooperation. On November 10-11, 2017, an international conference on security and sustainable development in Central Asia under the auspices of the United Nations was held in Samarkand, Uzbekistan's second-largest city. During the two-day meeting, the parties agreed to hold a summit of the leaders of the five Central Asian nations in Astana in 2018, on the eve of the Nowruz festival. In fact, this expanding cooperation among the regional states could help create the conditions necessary for building a common Central Asian agenda without the influence of Russia and China. It seems that Tashkent's current willingness to cooperate is mostly driven by economic considerations. Given its location at the center of the region bordering all four other Central Asian states, Uzbekistan can benefit from becoming the regional trade hub.

In domestic politics, Shavkat Mirziyoyev has initiated a number of steps towards liberalization and protection of human rights. This is noted by Human Rights Watch and Freedom House, which in their reports have mentioned some positive steps taken during Mirziyoyev's first year in the improvement of the country's human rights record. Among

diği önemi göstermektedir. Son 14 ayda Mirziyoyev'in programı ağırlıklı olarak Orta Asya devletlerinin liderleriyle yaptığı görüşmelerle dolu olmuştur: Kazakistan Cumhurbaşkanı'yla altı kez, Türkmenistan ve Kırgızistan Cumhurbaşkanları'nın her biriyle üçer kez bir araya gelmiştir. Bölge dışına yaptığı ziyaretler, bölgesel ziyaretlere nispetle daha azdır: Rusya'yı iki kez, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Suudi Arabistan, Türkiye ve Güney Kore'yi bir kez ziyaret etmiştir. Komşu devletlerle olan bu yoğun etkileşimin bir sonucu olarak, Taşkent'in, Bışkek ve Duşanbe ile olan ilişkilerinde önemli atılımlar sağlanmıştır. Örnek vermek gerekirse, Özbekistan ile Kırgızistan arasındaki 1,280 kilometrelik sınırın %85'i nihai olarak 2017'de belirlenmiş olup geri kalan %15'inin en yakın gelecekte çözülmesi beklenmektedir. Bunun yanı sıra, Mirziyoyev'in Tacikistan başkanlığı ile olan ilişkilerinde de aktif bir yakınlaşma gözlemlenmektedir. Bu, ikili ticaret hacminin 2015'te 10 milyon dolardan 2016'da 70 milyon dolara ve 2017'de ise neredeyse iki kat artarak 110 milyon dolara ulaşmasından açıkça görülmektedir. Ülkeler arasında siyasi güvenin artması, Taşkent ve Duşanbe arasında 1992 yılından bu yana askıya alınan doğrudan uçuşların yeniden başlatılmasına ve vize şartlarının basitleştirilmesine yardımcı olmuştur.

Aslında, Özbekistan'ın komşu ülkelerle olan ilişkilerini geliştirme çabaları, bölgesel işbirliği için yeni bir yön ve ivme sağlamaktadır. 10-11 Kasım 2017 tarihinde Özbekistan'ın en büyük ikinci kenti olan Semerkand'da Birleşmiş Milletler himayesinde Orta Asya'da Güvenlik ve Sürdürülebilir Kalkınma konulu bir uluslararası konferans düzenlenmiştir. İki gün süren görüşmede taraflar, 2018 yılında Nevruz Festivali öncesinde Astana'da beş Orta Asya ülkesinin liderlerinin zirvesini düzenlemeye karar vermişlerdir. Bölge devletleri arasında genişleyen bu işbirliği, Rusya ve Çin'in etkisi olmadan ortak bir Orta Asya gündeminin oluşturulması için gerekli şartların yaratılmasına yardımcı olabilir. Taşkent'in şu andaki işbirliği yapma konusundaki istekli tavrının arkasında ekonomik düşünceler

the positive changes are the opening up of the media space, concrete steps at eliminating forced labor in agriculture, and the decision to abolish exit visas that prevent Uzbek nationals from traveling abroad without the government permission starting January 1, 2019. The most recent initiative was announced on December 23, 2017, in an end-of-the-year address to the Uzbek parliament. In his speech, Mirziyoyev announced his plan of curbing the powers of the National Security Service that for over a quarter of century had controlled many aspects of life in Uzbekistan, including economy, political and public spheres, thus violating the principle of checks and balances. Experts see this as an attempt to increase the power of the executive branch of the government vis-a-vis the strong security apparatus in order to allow for a more efficient implementation of the reform agenda.

To sum up, Uzbekistan under the rule of Mirziyoyev has definitely changed, with reforms earning mainly positive feedback from within and outside the country. Although it is still too early to predict where these changes would eventually lead the country to, President Mirziyoyev's recent efforts of overhauling counter-productive practices already look promising.

yatmaktadır. Bölgenin merkezinde ve Orta Asya'nın diğer dört ülkesine de yakın bir konumda bulunması göz önüne alındığında, Özbekistan coğrafi avantajını kullanarak bölgesel bir ticaret merkezi haline gelebilir.

İç siyasette Şavkat Mirziyoyev, liberalleşme ve insan haklarının korunması yolunda bir takım adımlar atmıştır. Bu durum, Human Rights Watch ve Freedom House örgütleri tarafından rapor edilmiştir. Bu raporlarda Mirziyoyev'in ilk yılında ülkede insan haklarının iyileştirilmesine yönelik atılan bazı olumlu adımlar belirtilmiştir. Olumlu değişiklikler arasında medyaya daha fazla özgürlük alanı tanınması, tarımda zorunlu işçiliğin ortadan kaldırılmasına ilişkin somut adımlar ve 1 Ocak 2019'dan itibaren hükümet izni olmaksızın Özbek vatandaşlarının yurtdışına çıkmalarını engelleyen çıkış vizelerini kaldırma kararı yer almaktadır. En son girişim 23 Aralık 2017 tarihinde Özbek parlamentosuna sesleniş konuşmasında ilan edilmiştir. Mirziyoyev yaptığı konuşmada, çeyrek yüzyıl boyunca ekonomi, siyasi ve kamusal alanlar dâhil olmak üzere Özbekistan'da yaşamın birçok yönünü kontrol altına alarak güçler ayrılığı ilkesini ihlal eden Milli Güvenlik Hizmeti'nin yetkilerini kısıtlama planını ilan etmiştir. Uzmanlar, bunu, reform gündeminin daha etkin bir şekilde uygulanmasına olanak tanımak için, güçlü güvenlik aparatı karşısında hükümetin yürütme organının gücünü artırma girişimi olarak görmektedirler.

Sonuç olarak, Mirziyoyev'in yönetimindeki Özbekistan, ülke içinden ve dışından reformlar hakkında olumlu eleştiriler almaktadır ve bu fikirden yola çıkarak Özbekistan'ın kesinlikle değişmekte olduğunu ifade edebiliriz. Önümüzdeki süreçte reformların devam ettirilmesi durumunda bahsi geçen olumlu ekonomik etkilerin katlanarak ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacağı beklenebilir.

SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENTS

SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER

OPEN ACCESS FOR RESEARCH PUBLICATIONS: CHALLENGES AND PROSPECTS ARAŞTIRMA YAYINLARI İÇİN AÇIK ERİŞİM: ZORLUKLAR VE BEKLENTİLER

*Gulnar Nadirova **

In the present-day academic community, publications are a means of communication in the research environment, as well as between scientists and those consumers who are interested in the results of their research. At the same time, by publishing results of their research, authors accomplish both high goals of advancing scientific progress and more pragmatic goals of protecting their intellectual property and obtaining their individual reputation through citation. For many scientists, publications have turned into requirements, on fulfilling which their further career depends.

Traditionally, results of all types of research have been published and continue to be published in scientific peer-reviewed paper journals and conference proceedings. However, the advent of the Internet and digital technologies has made revolutionary changes in the process of publishing scientific information (as well as any other information in general). A new format has emerged – open access journals, which have a number of differences from traditional types of publications.

An open access publication is defined as digital, online information, free of most copyright and licensing restrictions. As opposed to traditional journals, open access journals do not charge a subscription fee or a pay per view. Authors, their agencies or funding organizations pay for “open access” to make it free for readers. As a result of a number of studies, it has been proved that publications in open access journals are viewed more often than those published in traditional journals. Accordingly, this may lead to a greater number of citations and an increase in the

Günümüz akademik topluluğunda yayınlar; araştırma çevrelerinde, ve bilim adamları ile bilimsel araştırma sonuçlarıyla ilgilenen tüketiciler arasında bir iletişim aracıdır. Aynı zamanda, yazarlar, bilimsel araştırma sonuçlarını yayınlayarak hem bilimsel ilerlemeye katkıda bulunma gibi yüksek hedeflere hem de fikri mülkiyet haklarını koruma ve atıf yoluyla bireysel itibar kazanma gibi daha pragmatik hedeflere ulaşabilmektedirler. Birçok bilim insanı için çalışmalarını yayın haline getirmek şart olmuş, ve bu durum kariyerlerinde yükselmenin adeta bir yükümlülüğü durumuna gelmiştir.

Geleneksel olarak, her tür araştırmanın sonuçları bilimsel hakemli dergilerde ve konferans bildiri kitaplarında yayınlanmaya devam etmektedir. Ancak, internetin ve dijital teknolojilerin ortaya çıkışı, bilimsel bilginin (ve genel olarak diğer bilgilerin) yayınlanması sürecinde devrim niteliğinde değişiklikler yaratmaktadır. Böylece geleneksel yayın türlerinden farklı olarak açık erişimli dergiler gibi yeni bir format da ortaya çıkmıştır.

Açık erişimli yayın; çoğu telif hakkı ve lisans kısıtlamalarından muaf tutulan, dijital, çevrimiçi bilgiler olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel dergilerin aksine, açık erişimli dergiler abonelik ücreti veya görünüm başına ücret talep etmemektedir. Yazarlar, kurumlar veya finansman kuruluşları, okuyucuların ücretsiz şekilde okuyabilmesi adına “açık erişim” için ödeme yapmaktadırlar. Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, açık erişimli dergilerdeki yayınlar, geleneksel dergilerde çıkan yayınlardan daha sık okunmaktadır. Bu, daha fazla atıf sayısına ve bilim adamının performansının göster-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

h-index, which is the indicator of a scientist's performance.

An obvious benefit of open access journals to readers and libraries is that there is no need to pay for a single article or a journal subscription. This is important for researchers from low-income countries. Open access can help scientists in such countries participate in the international research community. Important advantages of open access publications, along with increased availability and visibility, are shorter publication times compared to non-open access journals. Studies show that the number of readers is also constantly increasing. From the social point of view, it is assumed that if information and ideas are free, they contribute to improved research, education, and economic growth. Open access is not limited to the academic world. Enterprises and business structures also have access to research results, which can help them contribute to economic growth and the development of the knowledge economy, thus leading to a greater economic impact. Finally, if research funding comes from a government wallet, that is, from taxpayers, advocates of open access argue, then almost all members of society should have the right to scientific information obtained from this research. True, not every government in the world fully supports R&D; for example, the governments in Japan and Switzerland pay only about 10%. In such cases, possibilities for publishing research results commissioned by corporations are definitely lower.

If government agencies or professional communities do not subsidize open access journals, then authors themselves should pay for the publication of their articles in journals, with some experts citing such figures as \$1,000-3,000 for an article in a serious open access journal. In addition, there is an article processing charge to be paid at the preliminary stage of the article review process. However, some open access journals offer a discount or waive a fee for articles submitted by authors from low-income countries.

However, it should be recognized that today's subscription journals, which are published in the traditional format, still have a

gesi olan h-endeksinde bir artışa katkı sağlayabilir.

Açık erişimli dergilerin okuyuculara ve kütüphanelere yönelik ana avantajı, makale veya dergi aboneliği için herhangi bir ödeme yapmanın gerekmemesidir. Bu, düşük gelirli ülkelerdeki araştırmacılar için önemlidir. Açık erişim, bu ülkelerdeki bilim adamlarının uluslararası araştırma topluluğunda yer almasına yardımcı olabilir. Açık erişimli yayınların diğer önemli avantajları arasında daha fazla kullanılabilirlik ve görünürlük, ve açık erişimli olmayan dergilere kıyasla daha kısa yayın süresi sayılabilir. Çalışmalar, okuyucuların sayısının da sürekli arttığını göstermektedir. Sosyal açıdan bakıldığında, bilgi ve fikirlere erişimin ücretsiz olması, daha iyi araştırma, eğitim ve ekonomik büyümeye katkıda bulunabilir. Açık erişim akademik dünyayla sınırlı kalmamaktadır. İşletmeler ve iş yapıları da bilimsel araştırma sonuçlarına erişebilir. Bu, ekonomik büyümeye ve bilgi ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmalarına yardımcı olabilir, böylece daha büyük bir ekonomik etki yaratabilir. Açık erişim savunucularına göre, eğer araştırma fonu devlet cüzdanından yani vergi mükelleflerinden geliyorsa, hemen tüm toplum üyeleri bu araştırmadan elde edilen bilimsel bilgiye erişim hakkına sahip olmalıdır. Ancak, dünyadaki her hükümet Ar-Ge'yi tam olarak desteklememektedir. Örneğin, Japonya ve İsviçre hükümetleri sadece yaklaşık %10 ödemektedir. Bu gibi durumlarda, şirketler tarafından yaptırılan araştırma sonuçlarını yayınlama olanakları kesinlikle düşüktür.

Devlet kurumları ya da profesyonel topluluklar, açık erişimli dergileri desteklemiyorsa, yazarların makalelerini dergilerde yayınlamaları için ödeme yapmaları gerekmektedir. Bazı uzmanlara göre, bir makalenin ciddi bir açık erişimli dergide yayınlanmasının ücreti 1,000-3,000 dolar arasında olabilir. Ayrıca, makale inceleme sürecinin ön aşamasında ödenecek makale işleme ücreti de bulunmaktadır. Ancak, bazı açık erişimli dergiler, düşük gelirli ülkelere yazarlar tarafından sunulan makaleler için indirim yapmakta ya da herhangi bir ücret talep etmemektedir.

higher level of prestige and value in accordance with their impact factor. Many open access journals have greatly enhanced their reputation, and they publish fresh content on new topics with innovative approaches, while print journals with established traditions, experience, and a certain degree of prejudice can sometimes narrow possibilities for publishing trial or too innovative materials. Yet many researchers and readers do not dare to publish in or consider open access journals, because they question the quality of a published work. There are certain grounds for this distrust. Since such journals have to cover their expenses, and a significant part of their income comes from publication fees, they may want to publish as many articles as possible, which adversely affects the overall quality. In addition, there are cases of online pusher companies or predatory journals that mostly charge money to put research on the Internet.

Open access journals do not always have a peer review level like established print journals that have strict quality criteria and experienced reviewers. In this situation, the format of journals combining both versions of publications seems to be expedient. Therefore, some publishers have created a hybrid system of publication levels. The so-called "Golden Open Access" means that once an article is published in a traditional journal, its final version will be freely available directly from a journal website. Another option is that publishers give authors the choice of whether they want to publish their article for free in the traditional way with a subscriber access – or pay a commission to make an article available on an open access basis. Most academic societies continue to publish their journals simultaneously in print and on the Internet, charging for "print on demand".

Along with this practice, open access is also often seen as a solution to difficult situations with periodicals, when many libraries are forced to reduce journal subscriptions due to price increases, or in another rare, but possible situation, when a journal is forced to stop accepting articles for publication due to a large amount of accumulated materials. However, academic publishing is an expen-

Bununla birlikte, günümüzde geleneksel formatta çıkan abonelik dergilerin, etki faktörlerine göre hala yüksek bir prestij ve değer seviyesine sahip olduğu belirtilmelidir. Birçok açık erişimli dergi, itibarlarını büyük ölçüde artırmış ve yenilikçi yaklaşımlarla yeni konular üzerine makaleler yayınlarken, yerleşik gelenekler, tecrübeler ve belli bir önyargı derecesine sahip basılı dergiler, deneme ya da çok yenilikçi materyaller yayınlama olanaklarını bazen kısıtlayabilmektedir. Yine de, birçok araştırmacı ve okuyucu, yayınlanan çalışmanın kalitesini sorguladıkları için açık erişimli dergilerde makale yayınlamaya cesaret edememektedir. Bu güvensizlik için belli sebepler bulunmaktadır. Bu tür dergiler masraflarını karşılamak zorunda kaldıklarından ve gelirlerinin önemli bir kısmı yayın ücretlerinden geldiğinden, mümkün olduğunca çok makale yayınlamak isteyebilir. Bu, genel kaliteyi olumsuz etkileyebilir. Buna ek olarak, internet üzerinde yayın ücreti karşılığında herhangi bir yazıyı yayınlayabilen dergi ve şirketler de bulunmaktadır.

Açık erişimli dergiler, her zaman sıkı kalite kriterleri ve deneyimli denetmenleri olan yerleşik baskı dergileri gibi hakem değerlendirmesi seviyesine sahip değildir. Bu durumda, yayınların her iki versiyonunu birleştiren dergilerin formatı uygun görünmektedir. Bu nedenle, bazı yayıncılar birleşik bir yayın sistemini oluşturmuşlardır. "Altın Açık Erişim" sistemine göre, geleneksel dergide yayınlanan makalenin nihai versiyonu doğrudan dergi web sitesinden ücretsiz olarak kullanılabilir. Bunun yanı sıra, yayıncılar, yazarlara, makalelerini abonelik erişimi ile geleneksel şekilde ücretsiz olarak yayınlama, veya makalelerin açık erişim ortamında herkesin kullanımına sunulması için komisyon bazında ödeme seçeneklerini sunmaktadır. Çoğu akademik dernek, dergilerini hem basılı olarak hem de internette yayınlamaya devam etmekte ve "talep üzerine basım" ücretini almaktadır.

Ayrıca, açık erişim, çoğu kütüphanenin fiyat artışları nedeniyle dergi aboneliklerini azaltmaya mecbur olduğu veya dergilerin büyük miktarda birikmiş malzeme nedeni-

sive service. Experts believe that any emerging models must be economically stable in order to have chances for successful development, and the open access system does not yet provide a stable and tangible income for publishers. Meanwhile, few people know that the publishing system is a large-scale business that earns a lot of money owing to publications of researchers; some experts estimate profits of publishers at more than 35%. Therefore, a publication policy that does not guarantee a steady income is unlikely to exist for a long time.

Proponents of open access to scientific literature often optimistically portray it as the ultimate and inevitable model for academic publishing, but obviously it is only one of the possible options for the development of the publishing activity and will further develop in search of new solutions, ways and opportunities for researchers. In Kazakhstan, many academic journals use a hybrid form of publications, that is, they have a subscription paper version of a journal and an electronic website with open access to published articles. As for foreign journals, Kazakhstani users are under the same conditions as researchers and readers from other countries of the world.

le yayınlanacak makaleleri kabul etmekten vazgeçtiği başka bir nadir, ama olası bir durumda dergi ile ilgili zor durumlara çözüm olarak görülmektedir. Ancak, akademik yayıncılık pahalı bir hizmettir. Uzmanlara göre, gelişmekte olan tüm modeller, başarılı bir gelişim için ekonomik açıdan istikrarlı olmalıdır, ve açık erişim sistemi henüz yayıncılar için istikrarlı bir maddi gelir sağlamamaktadır. Bu arada, yayın sisteminin, araştırmacıların yayınları sayesinde çok para kazanan büyük ölçekli bir iş olduğunu az sayıda kişi bilmektedir. Bazı tahminlere göre, yayıncıların kârı %35'ten fazladır. Bu nedenle, istikrarlı bir geliri garanti etmeyen bir yayın politikasının varlığını uzun süre devam ettirmesi pek olası görülmemektedir.

Bilimsel literatüre açık erişim savunucuları, genellikle akademik yayıncılık için nihai ve kaçınılmaz bir model olarak görülen açık erişime olumlu bakmaktadır. Fakat bu, yayıncılık faaliyetinin gelişmesi için mümkün olan seçeneklerden sadece bir tanesidir ve araştırmacılar için yeni çözümler, yollar ve fırsatlar arayışı içinde daha da gelişecektir. Kazakistan'da birçok akademik dergi hibrit bir yayın formunu kullanmakta, yani derginin abone olunabilen kâğıt versiyonuna, ve yayınlanmış makalelere açık erişim sağlayan elektronik web sitesine sahiptir. Yabancı dergilere gelince, Kazakistanlı kullanıcılar dünyanın diğer ülkelerinden araştırmacılar ve okuyucularla aynı şartlardadır.

THE RESULTS OF EDUCATIONAL REFORMS IN KAZAKHSTAN KAZAKİSTAN'DA EĞİTİM REFORMLARININ SONUÇLARI

*Gulnar Nadirova **

The social responsibility of education in Kazakhstan, and indeed throughout the world, is becoming increasingly clear and requires taking into account new conditions. The sooner the awareness of the need for transformations comes, the more chances the Kazakh education system will not stand aside from the global progress.

In 2018, the Ministry of Education and Science of Kazakhstan allocated 53,594 state educational grants for students. Looking at the distribution of the allocated grants it becomes obvious that the priority is given to the specialties of technical sciences. For instance, the lion's share of grants, or 20,439, were allocated for technical specialties, while medical specialties, natural sciences specialties, and teaching specialties received 8,167, 3,161 and 2,700 grants, respectively. Agricultural, social and human sciences also did not remain without the state support, but in a much smaller amount. This is understandable, since first and foremost the country needs engineers, teachers, and doctors. A number of special educational programs, such as "Serp-in-2050" as part of the state initiative "Mangilik yel zhastary - industriyagha", are aimed at this task. The program aims to provide grants for young people from the labor surplus southern regions of the country in secondary and higher educational institutions of the labor-deficit northern, western and eastern regions of Kazakhstan in order to reduce unemployment and to prevent a shortage of staff in pedagogical, technical and agricultural fields. Moreover, akimats of regions and cities are also actively involved in the process of training personnel for their needs. The akimat of Astana, for example, allocated funds through 1000 grants for graduates of schools for medical, architectural design, IT, and engineering specialties, as well as teachers capable of teaching in English. The akimat of the Atyrau region has allocated 222

Kazakistan'da ve dünya genelinde eğitimin sosyal sorumluluğu giderek daha açık hale gelmekte ve yeni koşulları hesaba katmayı gerektirmektedir. Dönüşümlere olan ihtiyacın bilinmesi ne kadar erken olursa, Kazak eğitim sisteminin küresel ilerlemekten uzak kalmama şansı o kadar artacaktır.

2018'de Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı, öğrencilere 53,594 devlet eğitim bursu tahsis etmiştir. Tahsis edilen bursların dağılımına bakıldığında, önceliğin teknik mesleklere verildiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin, burslar arasında aslan payı 20,439 teknik meslekler için tahsis edilirken, tıbbi meslekler, fen bilimleri alanında ki meslekler ve öğretim meslekleri sırasıyla 8,167, 3,161 ve 2,700 burs almıştır. Tarımsal, sosyal ve beşeri bilimler de çok daha küçük miktarda olsa da devlet desteğini almıştır. Bu anlaşılabilir bir durumdur, çünkü her şeyden önce ülke mühendislere, öğretmenlere ve doktorlara ihtiyaç duymaktadır. "Mangilik el jastarı - industriyaga" ("Endüstriye Yönelik Ebedi Ülke Gençleri") devlet inisiyatifinin bir parçası olarak "Serp in-2050" ("Hamle-2050") gibi bir dizi özel eğitim programı bu amaca yöneliktir. Bu program, işsizliği azaltmak ve pedagojik, teknik ve tarım alanlarında personel sıkıntısını önlemek amacıyla Kazakistan'ın işgücü fazlası olan güney bölgelerinden gençlere, ülkenin işgücü açığı olan kuzey, batı ve doğu bölgelerindeki orta ve yükseköğretim kurumlarında burs vermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, bölge ve şehir akimatları (yönetimleri) da, kendi ihtiyaçları için personel eğitim sürecine aktif olarak katılmaktadır. Örneğin, Astana akimati, okul mezunları ve İngilizce öğretebilecek öğretmenler için tıp, mimari tasarım, bilişim teknolojileri ve mühendislik alanlarında 1000 burs ayırmıştır. Atyrau bölgesindeki akimat, 178 öğret-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

educational grants for training 178 teachers, 35 doctors, and 9 veterinarians.

However, experts and analysts believe that Kazakhstan today needs more professionals in the field of applied technology and service than graduated white-collar workers. The Ministry of Labor and Social Protection of Population conducted a survey of more than 3,700 employers and found out that more than 95% of the demand is related to specialties of low and medium qualification. At the same time, 90% of managers who have difficulties in filling vacancies explain this situation either by the lack of staff with the necessary qualifications or by a low level of training. In this regard, the involvement of young people in vocational education in colleges should be supported and expanded. Although modern youth tends to regard technical education as less prestigious and in demand than higher education, new facts or arguments completely refute this assessment. Germany, for example, has a highly effective system of vocational education and training (VET). This is a very common way to acquire skills and build a successful career. For instance, in 2016, almost half of the German population, or 47.2%, received formal professional qualifications. In 2017, 1.3 million students entered the VET program. This system gives Germany huge economic benefits, since it helps to minimize youth unemployment to 6.4%, which is one of the lowest indicators in the European Union. As for Switzerland, there are eight universities of applied sciences that have appeared since 1997 because of the unification and specialization of over 70 advanced technical schools. They combine elements of general vocational education with practice, and offer specialized programs for professionals in the framework of lifelong learning.

The Ministry of Education and Science of Kazakhstan declares that there are no restrictions for obtaining work specialties neither by age, nor by sex, nor by place of residence, nor by other parameters. To make the system of technical and vocational training (TVT) more attractive and able to fill the market with the required specialists, in 2017 Kazakhstan launched the project "Free Vocational Education for All", which enables graduates who are trained at the expense of local and republi-

men, 35 doktor ve 9 veteriner eğitimi için 222 eğitim bursu tahsis etmiştir.

Ancak, uzmanlar ve analistler, Kazakistan'ın bugün, mezun olan beyaz yakalı çalışanlardan daha ziyade uygulamalı teknoloji ve hizmet alanında profesyonellere ihtiyaç duyduğunu belirtmektedirler. Kazakistan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 3,700'den fazla işveren ile bir anket gerçekleştirmiş ve talebin %95'inden fazlasının düşük ve orta nitelikli uzmanlıklarla ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Aynı zamanda, boş pozisyonları doldurmakta zorlanan yöneticilerin %90'ı bu durumu ya gerekli niteliklere sahip personel eksikliği ya da düşük eğitim seviyesi ile açıklamaktadır. Bu bağlamda, gençlerin mesleki eğitim alanında kolejlere katılımı desteklenmeli ve genişletilmelidir. Her ne kadar günümüz gençleri teknik eğitimi yükseköğretimden daha az prestijli ve popüler olarak görmeye eğilimli olsa da, yeni olgular veya argümanlar bunun tam tersini kanıtlamaktadır. Örneğin, Almanya'da son derece etkili bir mesleki eğitim ve öğretim sistemi (M EÖ) mevcuttur. Bu, beceriler kazanmanın ve başarılı bir kariyer oluşturma'nın çok yaygın bir yoludur. Örneğin, 2016 yılında Alman nüfusunun %47.2'si resmi mesleki nitelik sahibidir. 2017'de 1.3 milyon öğrenci MEÖ programına girmiştir. Bu sistem Almanya ekonomisine de önemli faydalar sağlamaktadır, çünkü gençler arasında işsizlik oranını %6.4'e düşürmektedir. Bu, Avrupa Birliği'nin en düşük oranlarından biridir. İsviçre'de ise 70'ten fazla ileri teknik okulun birleşmesi ve uzmanlaşması say esinde 1997'den beri sekiz uygulamalı bilim üniversitesi ortaya çıkmıştır. Bu üniversiteler, genel mesleki eğitimin unsurlarını pratikle birleştirmekte ve yaşam boyu öğrenme çerçevesinde profesyoneller için özel programlar sunmaktadır.

Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı, yaş, cinsiyet, ikamet yeri ya da diğer parametrelere göre iş uzmanlığı elde etmek için herhangi bir kısıtlamanın olmadığını beyan etmektedir. Teknik ve mesleki eğitim (TME) sistemini daha çekici hale getirmek ve bu sistemin piyasayı gerekli uzmanlarla doldurabilmesini sağlamak için 2017'de

can budgets to obtain up to three work qualifications. It is expected to spend 86.5 billion tenge for a well-trained labor force in Kazakhstan covering tuition fees, travel expenses and housing rent for non-residents, as well as providing a one-time hot meal and scholarship. However, according to the high-ranking officials, despite all the promises, the population remains passive and does not seek to get the first working specialty for free. The social survey showed that 91.4% of the school-leavers surveyed do not plan to receive a vocational education, and only 22% of the population believe that TVT is prestigious.

However, there are still a number of concerns over the system of Kazakhstan's vocational education such as the insufficient number of colleges, outdated equipment, and inappropriate scholarships. In addition, the most popular technical courses in TVT, for the most part, remain paid and inaccessible to the young people from low-income families. Obviously, the creation of the respected national system of vocational training requires not only economic incentives, but also certain cultural and value shifts in the society. For the present, traditions, family expectations, public perceptions transmitted by the media are not aimed at the high appreciation of the status of working professions. The choice of a specialty is dictated primarily by prestige, but not by the real needs of the economy. It is not customary for parents and their children to study the demand for labor force and conjecture of the labor market before entering the university application process. That is why the wrongly oriented choice of the entrant turns into a social problem of unemployment in the country.

In conclusion, the citizens of Kazakhstan do not find blue-collar jobs attractive, given that there is still no strategy for promoting the image of professional training. The foreign experience offers various types of policies to shape the attractiveness of TVT. For instance, this educational sphere could be supported through effective specific programs, presentations of certain (flagship) institutions, vivid promotion of certain certificates, social marketing of large companies and national holdings. Particularly, the attraction of talented and motivated young people and business or political institutions whose participation in

Kazakistan, "Herkes için Ücretsiz Mesleki Eğitim" projesini başlatmıştır. Bu proje, yerel ve cumhuriyet bütçelerinden sağlanan kaynaklar ile eğitim gören mezunların üç iş niteliği kazanması sağlanmaktadır. Kazakistan'da iyi eğitimli bir işgücü için 86.5 milyar tenge harcanması beklenmektedir. Bu program, okul ücreti, seyahat ve geçim masraflarını karşılamakta ve aynı zamanda bir kerelik sıcak yemek ve burs sağlamaktadır. Ancak, üst düzey yetkililere göre, tüm vaatlere rağmen, halk pasif kalmakta ve ilk çalışma uzmanlığını ücretsiz olarak almak istememektedir. Sosyal anket sonuçlarına göre, mezunların %91.4'ü mesleki eğitim almayı planlamamakta ve nüfusun sadece %22'si TME'nin prestijli olduğuna inanmaktadır.

Bununla birlikte, Kazakistan'ın mesleki eğitim sistemi konusunda; yetersiz kolej sayısı, eski ekipman ve uygun olmayan burslar gibi bir takım endişeler bulunmaktadır. Buna ek olarak, TME'deki en popüler teknik kurslar çoğunlukla ücretli olduğu için, düşük gelirli ailelerden gelen gençler bu kurslara erişememektedirler. Açıkçası, itibarlı ulusal mesleki eğitim sisteminin oluşturulması sadece ekonomik teşviklerle değil, aynı zamanda toplumda belirli kültürel ve değer değişimlerle gerçekleşebilecektir. Şu an için, gelenekler, aile beklentileri ve medya tarafından iletilen halkın algıları, mavi yakalı mesleklerin statüsünün yüksek takdir görmesini amaçlamamaktadır. Bir meslek seçimi öncelikle ekonominin gerçek ihtiyaçlarına göre değil, prestije göre belirlenmektedir. Ebeveynlerin ve çocuklarının üniversite başvuru sürecine girmeden önce işgücü talebini incelemesi ve işgücü piyasası tahmini alınmış bir durum değildir. Bu nedenle, adayların yanlış yönlendirilmiş seçimi ülkede sosyal bir işsizlik sorununa dönüşmektedir.

Sonuç olarak, mesleki eğitimin imajını tanıtmaya yönelik bir strateji bulunmadığından, Kazakistan halkı mavi yakalı işleri çekici bulmamaktadır. Yabancı deneyim, TME'nin çekiciliğini şekillendirmek için çeşitli politikalar sunmaktadır. Örneğin, bu eğitim alanı, etkili özel programlar, belirli (en iyi) kurumların sunumları, belirli ser-

the vocational training institutions enhances the quality of education has the potential to contribute to the long-term improvement of the TVT image. Obviously, in order to overcome the economic and social challenges that Kazakhstan faces, an effective and long-term strategy for improving the educational quality of technical and professional cadres is needed.

tifikaların canlı tanıtımı, büyük şirketlerin ve ulusal holdinglerin sosyal pazarlaması aracılığıyla desteklenebilmektedir. Özellikle, mesleki eğitim kurumlarında eğitim kalitesini artıran yetenekli ve motive olmuş gençlerin ve iş veya politik kurumların çekilmesi, TME imajının uzun vadede iyileşmesine katkıda bulunabilir. Açıkçası, Kazakistan'ın karşı karşıya kaldığı ekonomik ve sosyal zorlukların üstesinden gelmek için, teknik ve profesyonel kadroların eğitim kalitesini yükseltebilen etkili ve uzun vadeli bir stratejinin oluşturulması gerekmektedir.

SOCIAL ASPECTS OF POPULATION AGING IN EURASIA AVRASYA'DA NÜFUSUN YAŞLANMASININ SOSYAL YÖNLERİ

*Gulnar Nadirova **

The aging of the population becomes one of the most significant and inevitable social challenges of this century, the consequences of which will affect labor markets, the production of goods and services, as well as the subtle scope of human interconnections. According to the report "World Population Prospects: The 2017 Revision" published by the United Nations (UN), it is expected that by 2050 the number of elderly people – aged 60 and over – will more than double, and by 2100 will triple, increasing from 962 million globally in 2017 to 2.1 billion in 2050 and 3.1 billion in 2100. The largest percentage of the population aged 60 and over currently resides in Europe. It is expected that almost all regions of Eurasia will reach the same share of elderly people (25%) by 2050.

It is well known that three demographic factors determine the size and age composition of the population: the birth rate, mortality and migration. Since 1950, a significant increase in life expectancy has been observed in all regions of the world. While declining fertility and increasing longevity are key factors in the aging of the population, international migration also contributes to changing the demographic patterns of the population. In the European countries that accept large immigration flows, international migration can slow the aging process, at least for a while, as migrants tend to be young.

During the first World Assembly on Aging in 1982, the UN General Assembly called for concrete action on issues such as the health and nutrition of older people, their protection, housing, environment, family, social security, income, employment, and education. These problems were formulated in the Vienna International Plan of Action on Aging. In 1991, the General Assembly adopted the UN Principles for Older Persons, enumerating 18 rights of older persons – with regard to inde-

Nüfusun yaşlanması, bu yüzyılın en önemli ve kaçınılmaz sosyal güçlüklerinden biri haline gelmiştir. Bunun sonuçları, işgücü piyasalarını, mal ve hizmet üretimini ve insanlar arasındaki iletişimi etkileyebilmektedir. Birleşmiş Milletler'in (BM) 2017'de yayınladığı Dünya Nüfus Tahmini raporuna göre, 2050 yılında, 60 yaş ve üstü yaşlıların sayısının ikiye ve 2100'e kadar üçe katlanması beklenmektedir. Yani, 60 yaş ve üstü insanların sayısının, 2017 yılında dünya çapında 962 milyondan, 2050'de 2.1 milyara ve 2100'de 3.1 milyara yükselmesi tahmin edilmektedir. Dünya'da 60 yaş ve üstü nüfusun en büyük bölümü şu anda Avrupa'da yaşamaktadır. 2050 yılına kadar Avrasya'nın hemen hemen bütün bölgelerinin yaşlı insanların payının günümüzdeki Avrupa seviyesine (%25) ulaşması beklenmektedir.

Doğum oranı, ölüm oranı ve göç gibi üç demografik faktörün nüfusun büyüklüğünü ve yaş yapısını belirlediği iyi bilinmektedir. 1950'den bu yana dünyanın her bölgesinde beklenen yaşam süresinde önemli bir artış gözlenmektedir. Doğurganlığın azalması ve insan ömrünün artması nüfusun yaşlanmasında önemli faktörler iken, uluslararası göç de nüfusun demografik modellerinin değişimine katkıda bulunmaktadır. Büyük göç akımlarının yaşandığı Avrupa ülkelerinde uluslararası göç, göçmenlerin genellikle gençlerden oluşması nedeniyle -en azından bir süre- yaşlanma sürecini yavaşlatabilir.

1982'de yapılan ilk Dünya Yaşlanma Konseyi'nde BM Genel Kurulu, yaşlıların sağlığı ve beslenmesi, korunması, barınma, çevre, aile, sosyal güvenlik, gelir, istihdam ve eğitim gibi konularda somut eylem çağrısında bulunmuştur. Bu sorunlar, Viyana Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı'nda belirtilmiştir. 1991 yılında Genel Kurul, bağımsızlık, katılım, bakım, kendini tanıma

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

pendence, participation, care, self-realization and dignity. In 2002, the World Assembly on Aging in Madrid adopted the Political Declaration and the Madrid International Plan of Action on Aging. The Plan of Action calls for changes in approaches, policies and practices at all levels to ensure the enormous potential for aging in the twenty-first century.

Social aspects of aging, that is, changes in the roles and relationships of older people, are a concern of society, and, moreover, an indicator of the civilization level of society. If some society considers aging respectfully, elderly people will be more positive and active socially than in a society that treats aging negatively.

There is no doubt that the attitude of society depends on different kinds of conditions. The rapid aging of the population means that fewer people of working age are employed in the economy. This leads to a shortage of skilled workers, lower productivity, higher labor costs, a slowdown in the economy and reduction of international competitiveness. Countries with a rapidly aging population should allocate more money and resources to their health systems. The combination of lower tax revenues and higher spending on health, pensions and other benefits is a serious test even for the developed countries of the Eurasian region.

The ways in which they try to solve the aging related problems are different. In a number of European countries, the strategy of encouraging older workers to stay longer in the workforce is common. A phased retirement entails a scheme, according to which older workers can choose fewer hours of work, but remain employed longer, including after retirement. Besides, gradual retirement may be useful in many respects for companies, employers and workers.

It is effective to attract older people to work in childcare, cooking and cleaning or to help other older people or people with disabilities. In addition, creative work related to painting, music or writing is stimulated and encouraged; it may also be useful for society and prevent social isolation. Art and crafts are taught in social clubs or community centers for older participants.

ve geliştirme ile haysiyet konularıyla ilgili olarak yaşlı kişilerin 18 hakkını belirten Yaşlılar için BM İlkeleri'ni kabul etmiştir. 2002 yılında Madrid'de yapılan Dünya Yaşlanma Toplantısı, Politik Deklarasyon'u ve Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı'nı kabul etmiştir. Eylem Planı, yirmi birinci yüzyılda yaşlılık sürecinde yaşlılara büyük bir potansiyel sağlamak için her düzeyde atılım, politika ve uygulamalarda değişikliklerin yapılmasını öngörmektedir.

Yaşlanmanın sosyal boyutları konusunda yaşlı insanların toplum içindeki rollerinde ve ilişkilerinde değişiklikler, toplumlar için bir endişe kaynağı olmakla beraber toplumun uygarlık düzeyinin göstergesidir. Herhangi bir toplum yaşlanmayı saygılı bir şekilde değerlendirse, yaşlı insanlar, yaşlanmayı olumsuz yönde etkileyen bir toplumdan ziyade daha pozitif, ve sosyal olarak aktif olacaklardır.

Toplumun tutumunun farklı koşullara bağlı olduğu şüphesizdir. Nüfusun hızlı yaşlanması, ekonomide, çalışma çağındaki daha az insanın istihdam edildiği anlamına gelmektedir. Bu, yetenekli işçilerin eksikliğine, daha düşük üretkenliğe, daha yüksek işçilik maliyetlerine, ekonomideki yavaşlamaya ve uluslararası rekabet gücünün azalmasına yol açmaktadır. Hızla yaşlanan nüfusa sahip ülkeler, sağlık sistemlerine daha fazla para ve kaynak ayırmalıdır. Düşük vergi gelirleri ve sağlık, emekli maaşları ve diğer faydalar için daha yüksek harcamalar, Avrasya bölgesinin gelişmiş ülkeleri de dâhil olmak üzere ciddi bir sınavdır.

Ülkeler, yaşlılık ile ilgili sorunları farklı şekillerde çözmeye çalışmaktadırlar. Bir dizi Avrupa ülkesinde yaşlı işçilerin işgücünde daha uzun kalmalarını teşvik eden stratejiler yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Aşamalı bir emeklilik çalışma programı yaşlıların çalışma saatlerini azaltarak emeklilik sonrasında dahi işgücünde daha uzun süre kalmalarını içermektedir. Ayrıca, kademeli emeklilik; şirketter, işverenler ve işçiler için pek çok açıdan yararlı olabilir.

Yaşlıların çocuk bakmaları, yemek pişirmeleri ve temizlik yapmaları, veya diğer yaşlılara veya engelli kişilere yardım etmelerinin teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrı-

If some European countries encourage immigration to solve their demographic crises, such "old" country as Japan has instead developed an extraordinary range of high-tech products and services. In the society strongly opposed to immigration, robotic technologies are seen as a solution to the problem of labor shortage, and many countries like this Japanese alternative to immigration. Medical care provided at home through a computer, rather than at hospitals or nursing homes, becomes common, which in part helps Japan to control the growth in public health spending. Moreover, telemedicine is already a big business, although researchers have found that older people do not really like computer keyboards.

It should be noted that many of the above-mentioned age programs being developed in European communities now exist in the countries of Central Asia, although in the traditional form, and are perceived by society as something quite natural, since the age here is not so much a biological as a status characteristic. The main function of the elderly is not the participation in productive labor, but the storage and reproduction of traditions and control over adherence to them, that is, what is available to them by status and life experience. This is one of the distinctive features of the extended family type, which includes more than two generations of relatives. Younger generations should show maximum concern for elders; neighbors should help each other, and in many controversial situations the decisive word belongs to the elderly. State support in the form of pensions and health care are not ignored, but it is assumed that a family remains the main guarantor of a happy old age.

However, because of the gradual destruction of the patriarchal family model and the transformation of the Central Asian states into post-industrial societies, the role of government agencies in caring for the aging generation will increase. We observe this trend in Kazakhstan, where public policy is gradually becoming more oriented towards maintaining active longevity and healthy productive aging. This includes the pension reform, the shift of the emphasis to preventive health

ca resim, müzik veya yazı ile ilgili yaratıcı çalışmalar teşvik edilmelidir. Bu, toplum için yararlıdır ve sosyal izolasyonu engelleyebilir. Daha yaşlı katılımcılar için sosyal kulüplerde veya toplum merkezlerinde sanat ve el sanatları öğretilmelidir.

Bazı Avrupa ülkeleri göçü kendi demografik krizlerini çözmek için teşvik ederken, Japonya gibi "yaşlı" bir ülke, bunun yerine birçok yüksek teknoloji ürün ve hizmetleri geliştirmiştir. Göçmenliğe güçlü bir şekilde karşı çıkan toplumda robotik teknolojiler, işgücü sıkıntısı sorununun bir çözümü olarak görülmekte ve birçok ülke bu Japon alternatifini göçe tercih etmektedir. Hastanelerden ya da bakım evlerinden ziyade evde bilgisayar aracılığıyla sağlanan tıbbi bakımın yaygınlaşmakta ve bu kısmen Japonya'da kamu sağlık harcamalarındaki büyümeyi kontrol etmeye yardımcı olmaktadır. Ayrıca, hâlihazırda "tele tıp" sektörü şimdiden büyük bir iş alanı haline gelmiştir, ancak araştırmacılar yaşlı insanların bilgisayar klavyelerini kullanmayı sevmediklerini bulmuşlardır.

Avrupa toplumlarında geliştirilmekte olan yukarıda bahsedilen yaşlılık programlarının çoğunun, geleneksel formda Orta Asya ülkelerinde mevcut olduğu belirtilmelidir. Bu bölgede yaş biyolojik bir özellikten ziyade statü göstergesi olduğu için, bu programlar toplum tarafından oldukça doğal bir şey olarak algılanmaktadır. Yaşlıların temel işlevi, üretken işgücüne katılım değil, geleneklerin, yani statü ve yaşam tecrübesi ile elde edilen bilgilerin korunması ve yeniden üretilmesi ve onlara uyumun kontrolüdür. Bu, ikiden fazla kuşağı kapsayan genişletilmiş aile tipinin ayırt edici özelliklerinden biridir. Genç nesiller yaşlılara azami ilgi göstermeli; komşular birbirlerine yardım etmelidir; ve birçok tartışmalı durumda son sözü söyleyecek kişiler yaşlılardır. Devlet tarafından sağlanan emeklilik ve sağlık bakımlarının yaşlıların yaşamlarına katkısı göz ardı edilmemektedir, ancak mutlu bir yaşlılığın ana garantörünün aile olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, ataerkil aile modelinin kademeli olarak yıkımı ve Orta Asya devletlerinin sanayi sonrası toplumlara

care, and a number of concrete projects under the "Active Longevity" Roadmap to support the older generation. Moreover, in the current economic situation, for many families, especially in rural areas, old-age pensions have become the only official source of income. In recent years, the Eurasian community has begun to realize that old age is not a synonym for illness or disability. Elderly citizens can create added value for society, and meeting their needs can become the driving force of economic growth. A new concept was born – the Silver Economy, which is an economy focused on the elderly. It encourages innovation and supports aging people, gradually losing their independence. According to the World Health Organization, the practice of involving pensioners in active life is the most effective tool for improving the quality and duration of their lives. The opportunity to get a job, communicate with each other and enjoy their time is not just an act of charity on the part of society, but rather an effort to ensure the right of elderly people to a decent life. In this context, the Central Asian governments have a long way to go to create favorable conditions for real economic participation and social engagement of elderly people.

dönüşümü nedeniyle, ilgili hükümet kurumlarının yaşlanan nesillerin bakımındaki rolleri artacaktır. Bu eğilim, kamu politikasının aktif uzun ömürlülük ve sağlıklı üretken yaşlanma üzerine giderek daha odaklı hale geldiği Kazakistan'da gözlemlenmektedir. Bu, emeklilik reformunda ilginin sağlık koruyucu hizmetlere kaymasını, ve yaşlı nesli desteklemek için "Aktif Uzun Ömür" Yol Haritası kapsamında bir dizi somut projeyi içermektedir. Ayrıca, mevcut ekonomik durumda özellikle kırsal bölgelerde birçok aile için yaşlılık emekli maaşları, tek resmi gelir kaynağı haline gelmiştir. Son yıllarda Avrasya toplumu yaşlılığın hastalık ya da engellilikle eşanlımlı olmadığını fark etmeye başlamıştır. Yaşlı vatandaşlar topluma deneyimleri ile katkıda bulunarak ve kendi ihtiyaçlarını karşılayarak ekonomik büyümenin itici güçlerinden birisi olabilirler. Yaşlılara odaklı bir ekonomi olan Gümüş Ekonomi adlı yeni bir kavram ortaya çıkmıştır. Gümüş Ekonomi, inovasyonu teşvik etmekte ve bağımsızlıklarını giderek kaybeden yaşlı insanları desteklemektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nden yapılan açıklamaya göre, emeklilerin aktif yaşamda yer alma pratikleri, yaşamlarının kalitesini ve süresini iyileştirmek için en etkili araçtır. Bir iş bulma, birbirleriyle iletişim kurma ve zamanlarının tadını çıkarma fırsatı, sadece toplumun hayır işi değil, yaşlıların iyi bir yaşama sahip olma haklarını sağlama çabasıdır. Bu bağlamda, Orta Asya hükümetlerinin, yaşlıların gerçek anlamda ekonomik katkı ve sosyal katılımı için elverişli koşullar yaratma konusunda daha kat etmesi gereken uzun bir yolun olduğunu ifade edebiliriz.

ECONOMICS OF DEMOGRAPHICS IN CENTRAL ASIA ORTA ASYA'DA DEMOGRAFİ EKONOMİSİ

*Kanat Makhanov **

As of January 2018, the population of the five Central Asian countries, Uzbekistan, Kazakhstan, Tajikistan, Kyrgyzstan and Turkmenistan, reached a landmark figure of 71 million people. Uzbekistan, being the most populated country in the region, has a population of 32.12 million people, followed by Kazakhstan with 18.16 million people, while the population of Tajikistan, Kyrgyzstan and Turkmenistan is 8.99 million, 6.2 million and 5.55 million, respectively. Taking into account that in the early 1990s the combined population of the region was around 50 million, in terms of demography, Central Asia is a rapidly expanding region. The overall annual population growth in the region is currently about 1.51%, which is a bit higher than the world average of 1.18% and substantially higher than in China (0.54%) or Russia (0.17%). Tajikistan (2.18%) and Kyrgyzstan (2.11%) have the region's fastest growing populations. Uzbekistan and Turkmenistan have nearly the same population growth rates of 1.76% and 1.75%, respectively, whereas Kazakhstan has the lowest growth rate of 1.4%. Moreover, the fertility rate, which is the total number of births per woman, remains above the world average of 2.45 in most countries of the region. For instance, in 2017, the fertility rate in Tajikistan, Kyrgyzstan, Kazakhstan and Uzbekistan amounted to 3.35, 2.97, 2.55 and 2.35, respectively.

There are several factors that characterize the demographic landscape of Central Asia making it to a certain degree a unique region. Firstly, similar to all other CIS countries, the demography in the Central Asian countries is still subject to a cyclicity characterized by an increased number of births that comes every 20-25 years, which is basically the echo of the World War II. Secondly, the population distribution across Central Asia is highly disproportionate with extremely high

Ocak 2018 tarihi itibarıyla beş Orta Asya ülkesi olan Özbekistan, Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ın nüfusu 71 milyon kişiye ulaşmıştır. Bölgenin en kalabalık ülkesi olan Özbekistan'ın nüfusu 32.12 milyon kişidir ve bunu 18.16 milyon kişi ile Kazakistan izlemektedir. Tacikistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ın nüfusu sırasıyla 8.99 milyon, 6.2 milyon ve 5.55 milyon kişidir. 1990'lı yılların başında bölgenin toplam nüfusunun yaklaşık 50 milyon kişi olduğu göz önüne alındığında Orta Asya ülkelerinin nüfusunun hızla arttığı görülmektedir. Bölgede yıllık toplam nüfus artışı şu an yaklaşık %1.51'dir; bu, dünya ortalaması olan %1.18'den biraz daha yüksek ve Çin (%0.54) ile Rusya'daki (%0.17) oranlardan önemli derecede yüksektir. Tacikistan (%2.18) ve Kırgızistan (%2.11), bölgenin en hızlı büyüyen nüfusuna sahiptir. Özbekistan ve Türkmenistan'da nüfus artış hızı sırasıyla %1.76 ve %1.75 iken, Kazakistan en düşük %1.4'lük büyüme oranına sahiptir. Ayrıca, kadın başına düşen toplam doğum sayısı olan doğurganlık oranı, bölgenin birçok ülkesinde, 2.45 olan dünya ortalamasının üzerinde kalmıştır. Örneğin, 2017'de Tacikistan, Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan'da doğurganlık oranı sırasıyla 3.35, 2.97, 2.55 ve 2.35 olmuştur.

Orta Asya'nın demografik yapısını karakterize eden ve belli bir dereceye kadar benzersiz bir bölge haline getiren çeşitli faktörler bulunmaktadır. İlk olarak, diğer tüm Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinde olduğu gibi, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan 20-25 yıldaki nüfus artışı döngüsü Orta Asya ülkelerindeki demografik durum üzerinde halen etkilidir. İkinci olarak, Orta Asya'da nüfus dağılımı, örneğin, nüfus yoğunluğunun kilometrekareye 360 kişi olduğu Fergana vadisi gibi bazı bölgelerde nüfus yoğunluğunun aşırı

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

population densities in certain regions, like, for instance, the Fergana valley where the population density is 360 people per square kilometer, and very low population densities in vast areas like the deserts of Turkmenistan and the western part of Kazakhstan, where the population density is only 3.4 people per square kilometer. Thirdly, despite the vast number of common factors and similarities, like historical, ethnic, linguistic and religious ones, the countries of the region differ a significantly from each other when it comes to demographic patterns.

Demographic transition is an evolution from higher to lower birth and death rates that a country or region experiences when transiting from a pre-industrial to a post-industrial economic system. There are four stages of demographic transition – pre-transition, early transition, late transition, and post-transition. Currently, Central Asia as a whole is in the first half of the third stage of the demographic transition, which is characterized by a gradually decreasing population growth rate caused by lowering birth rates and falling mortality. However, the natural increase of the population in Central Asia is expected to continue for several more decades before peaking at 90 million people by 2055-2060. On the other hand, we should bear in mind that the demographic economic situation within the region differs a lot from country to country. Thus, the population growth in Kazakhstan, which is currently at the mature third stage of the demographic transition and approaches the final fourth stage, will already stabilize within the next decade. Therefore, we can expect increasing migration pressures within the region due to differences in demographic processes.

Moreover, according to the demography's "basic rules", this will accelerate migration flows towards less populated and more economically developed neighboring countries, which is, first of all, Russia. Despite the fact that the depreciation of the Russian ruble in 2014 and economic sanctions imposed against Russia caused a decrease of the migration flows from Central Asia to Russia by 21.3% in 2015 and 0.8% in 2016, the dynamics turned positive again in 2017. The num-

yüksek olması ve nüfus yoğunluğunun kilometrekareye sadece 3.4 kişi olduğu Kazakistan'ın batı kesimi ve Türkmenistan'ın çölleri gibi geniş alanlarda nüfus yoğunluğunun çok düşük olması nedeniyle oldukça orantısızdır. Üçüncü olarak, tarihsel, etnik, dilsel ve dinsel açıdan çok sayıda ortak faktör ve benzerliklere rağmen, bölge ülkeleri demografik açıdan birbirinden belirgin olarak farklılık göstermektedirler.

Demografik geçiş, bir ülkenin ya da bölgenin sanayi öncesi ekonomiden sanayi sonrası ekonomi sistemine geçerken karşılaştığı yüksek doğumdan düşük doğum ve ölüm oranlarına doğru bir gelişmedir. Demografik geçiş, geçiş öncesi, erken geçiş, geç geçiş ve geçiş sonrası olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır. Şu anda, Orta Asya bölgesi, demografik geçişin üçüncü aşamasının ilk yarısındadır. Bu, düşük doğum ve ölüm oranlarından kaynaklanan giderek azalan nüfus artış hızı ile karakterize edilmektedir. Bununla birlikte, Orta Asya'da doğal nüfus artışının, 2055-2060 yılları arasında 90 milyon kişiye ulaşana kadar devam etmesi beklenmektedir. Öte yandan, bölgedeki demografik ekonomik durumun ülkeden ülkeye değiştiğini unutmamalıyız. Böylece, demografik geçişin olgun üçüncü aşamasında olan ve son dördüncü aşamaya yaklaşan Kazakistan'daki nüfus artışı önümüzdeki on yıl içinde dengeye gelecektir. Bu nedenle, demografik süreçlerdeki farklılıklardan dolayı bölgedeki göç baskısının artmasını bekleyebiliriz.

Ayrıca, demografinin "temel kuralları"na göre, bu, Rusya gibi daha az nüfuslu ve ekonomik olarak daha gelişmiş komşu ülkelere doğru göç akımlarını hızlandıracaktır. 2014 yılında Rus rublesinin değer kaybetmesi ve Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik yaptırımlar Orta Asya'dan Rusya'ya göç akımlarında 2015 yılında %21.3, 2016'da ise %0.8'lik bir düşüşe neden olsa da, 2017'de tekrar olumlu dinamikler görülmüştür. Göç edenlerin sayısı %15.8 oranında artmıştır, ve Rusya'ya net göç akımlarının devam etmesi beklenmektedir. Bunun birkaç nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, Rusya'daki ekonomik krize, yaptırımlara vb. rağmen, Rusya ve birçok Orta Asya ülkesi

ber of migrants increased by 15.8%, and it is expected that the net migration flows to Russia will continue. There are a number of reasons for that. Firstly, differences in income and job opportunities between Russia and many Central Asia countries are still significant despite the crisis of the Russian economy, sanctions, etc. Secondly, the difference in the median age of the population between Russia (38.9) and Central Asia (26.7) favors migration by creating a demand for younger labor force. Thirdly, since Russia considers the region as the sphere of its political influence, Moscow will continue to maintain friendly relations with the Central Asian countries keeping the visa-free regime and granting large work permit quotas. As a result, despite being less intensive than in the past, the migration flows from Central Asia to Russia will experience the upward trend in the near future.

Another important factor that actively reshapes the demographic landscape of the region is the urbanization process, which, in general, is accelerating in Central Asia. Thus, 38.4% of the population in Central Asia live in cities. This figure is 57.2% in Kazakhstan and 50.4% in Turkmenistan. On the other hand, Uzbekistan (36.5%), Kyrgyzstan (35.9%) and Tajikistan (26.9%) are much less urbanized. In overall terms, the process of urbanization in Central Asia is still at an early stage. In 2017, the urban population of the region grew by slightly more than half a million people. The outflow of labor migrants to Russia and other countries partially restrains the urbanization process. Nevertheless, it will accelerate due to changes in the age structure of the population in favor of youth searching for urban amenities in an effort to avoid poverty in rural areas. At present, the second largest age group in Central Asia is people aged 25-29, who suffer from the regional governments' failure to match demography with economic policies. Namely, during the last two decades, the Central Asian countries, especially those with a high share of youth, did not focus on the development of labor intensive sectors of their economies taking advantage of low-cost labor resources and did not properly invest in human capital. As a result, they missed an opportunity to turn shifts in the popula-

asında gelir ve iş olanaklarındaki farklar hâlâ oldukça büyüktür. İkinci olarak, Rusya (38.9) ve Orta Asya (26.7) arasında nüfusun ortalama yaşındaki fark, daha genç bir işgücü talebi yaratarak göçü desteklemektedir. Üçüncü olarak, Rusya bölgeyi politik etki alanı olarak gördüğü için Moskova, vizesiz rejimi koruyarak ve çalışma izni kontenjanı vererek Orta Asya ülkeleri ile dostça ilişkilerini sürdürmeye devam edecektir. Sonuç olarak, geçmişe göre daha az yoğun olmasına rağmen, Orta Asya'dan Rusya'ya göç akımları yakın gelecekte artış trendini yaşayacaktır.

Bölgenin demografik yapısını aktif biçimde şekillendiren bir diğer önemli faktör, genel olarak Orta Asya'da hızlanan kentleşme sürecidir. Orta Asya'daki nüfusun %38.4'ü şehirlerde yaşamaktadır. Bu rakam, Kazakistan'da %57.2 ve Türkmenistan'da ise %50.4'tür. Öte yandan, Özbekistan (%36.5), Kırgızistan (%35.9) ve Tacikistan (%26.9) daha az şehirleşmiş ülkelerdir. Genel olarak, Orta Asya'daki kentleşme süreci hala erken bir aşamadır. 2017'de bölgede kent nüfusunun artışı yarım milyonu geçmiştir. İşçi göçmenlerin Rusya'ya ve diğer ülkelere akışı kısmen kentleşme sürecini sınırlamaktadır. Bununla birlikte, kentleşme süreci, kırsal alanlardaki yoksulluktan kaçınmak amacıyla daha iyi imkânlar sunan kentlere göç etmeyi düşünen gençler nedeniyle nüfusun yaş yapısındaki değişikliklerin hızlanması beklenmektedir. Şu anda, Orta Asya'da ikinci büyük yaş grubu, bölgesel hükümetlerin demografiyi ekonomi politikalarıyla eşleştiremediklerinden zarar gören 25-29 yaş arasındaki insanlardır. Yani, son yirmi yılda Orta Asya ülkelerinde özellikle gençlerin payı yüksek olan ülkeler, bu grubu düşük maliyetli emek kaynaklarını olarak kullanmakta olup ekonomilerinin emek yoğun sektörlerinin geliştirilmesine odaklanmamış ve insan sermayesine doğru yatırım yapmamıştır. Sonuç olarak, bu ülkeler, çalışma çağındaki nüfusun payının çalışma çağı dışındaki nüfusun payını geçtiği dönemi ekonomik büyüme potansiyeline dönüştürme fırsatını kaçırmıştır. Ancak, Orta Asya'da ekonomik büyümeyi sağlamak için hala demografik fırsatını kullanma

tion's age structure, when the share of the working-age population exceeded the share of the non-working-age population, into the economic growth potential. However, there is still a chance for Central Asia to use the demographic window of opportunity to ensure economic growth. Currently, the largest age group in Central Asia is the group aged below nine years. In 10 years, this age group will start entering the labor market and become the main driving force of the Central Asian economies. Hence, the economic welfare of the region in the mid and long-term perspectives is highly dependent on investments in human capital and modification of the economic policy in accordance with the existing demographic realities.

It appears that in order to benefit from ongoing demographic changes in the region economic policies aimed at retrieving demographic dividends should be adopted, which would imply comprehensive measures not only in economic, but also social, cultural and political spheres. The uniqueness of the situation lies in the fact that the demographic expansion that occurred in Central Asia within the past 5-10 years might be the last opportunity for the region to gain from such a favorable age structure. Through pursuing adequate policies on such issues as human capital, education, healthcare, gender policy, etc., the Central Asian countries can harness demographic dividends overcoming serious socio-economic challenges and attaining sustainable economic development.

şansına sahiptir. Hâlihazırda, Orta Asya'da en büyük yaş grubu dokuz yaşın altında olan gruptur. 10 sene sonra bu yaş grubu emek piyasasına katılarak Orta Asya ekonomilerinin ana itici gücü haline gelecektir. Dolayısıyla, orta ve uzun vadeli perspektiflerde bölgenin ekonomik refahı, insan sermayesine yapılan yatırımlara ve ekonomik politikanın mevcut demografik gerçeklere uygun olarak değiştirilmesine büyük ölçüde bağlıdır.

Bölgede devam eden demografik değişimlerden yararlanmak için demografik temettüleri elde etmeyi amaçlayan ekonomi politikaları kabul edilmeli ve yalnızca ekonomik alanda değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve politik alanlarda kapsamlı tedbirler alınmalıdır. Çünkü önümüzdeki 5-10 yıl demografik büyümenin avantajlı olduğu son dönemlerden birisi olabilir ve şu anki yaş yapısının avantaja çevrilmesi için son fırsat olabilir. İnsan sermayesi, eğitim, sağlık hizmeti, cinsiyet eşitliği politikası vb. konularda yeterli politikalar izlemek suretiyle Orta Asya ülkeleri, ciddi sosyo-ekonomik zorlukların üstesinden gelerek demografik temettüleri kullanabilir ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı sağlayabilir.

LIBRARIES OF THE DIGITAL AGE: EXAMPLES FROM KAZAKHSTAN DİJİTAL ÇAĞ KÜTÜPHANELERİ: KAZAKİSTAN'DAN ÖRNEKLER

*Gulnar Nadirova **

In the age of digital technologies, when information becomes more available on the Internet and traditional libraries lose popularity, many people have doubts about their ability to withstand competition with new information carriers. Surveys of students show that many of them consider paper books archaic, less environmentally friendly than e-books, and quickly losing their relevance. Googling on the Internet, they believe, provides modern and constantly updated information, although its authenticity needs to be checked. However, rumors about the imminent disappearance of the library are clearly exaggerated. Rather, they are in some new – transformational – period, giving up the old and searching for new opportunities and ways of being. No doubt, to some extent, book collections have lost their importance, and they have been replaced by digital libraries, but most of the information in the world is still printed.

Libraries of the digital age are characterized by the emergence of a number of new trends. They no longer seek to increase the number of books on their shelves; on the contrary, many books are removed from halls to distant storage or even beyond library buildings. The digital revolution have most affected university libraries. Their budgets are shifted from the purchase of printed books to the creation of digital materials, new technologies are actively introduced into the processing and use of books, and the physical space of buildings is released for educational purposes. As a rule, in university libraries you can see the space for teamwork, where students can freely communicate, brainstorm and prepare presentations, conference rooms with glass walls, on which you can make

Bilgilerin internette daha fazla ulaşılabilir hale geldiği ve geleneksel kütüphanelerin popülerliğini kaybettiği dijital teknolojiler çağında birçok kişi, kütüphanelerin yeni bilgiye ulaşma merkezleri ile rekabete dayanabileceğinden şüphe etmektedir. Araştırmalara göre, öğrencilerin birçoku uygunluğunu hızla kaybetmekte olan kâğıt kitapları eski, ve e-kitaplardan daha az çevre dostu bulmaktadır. Öğrencilere göre, Google'da arama yapma, özgünlüğünün kontrol edilmesi gerekmesine rağmen, modern ve sürekli güncellenen bilgileri sağlamaktadır. Bununla birlikte, kütüphanelerin yakın gelecekte ortadan kaybolması ile ilgili söylentiler abartılıdır. Aksine, kütüphaneler eski yaklaşımları bırakıp yeni fırsatlar ve faaliyetlerini sürdürmenin farklı yollarını aradıkları yeni bir dönüşüm döneminde dirler. Şüphesiz, bir ölçüde kitap koleksiyonları önemini kaybetmiş ve bunların yerine dijital kütüphaneler gelmiştir. Ancak, dünyadaki bilgilerin çoğu halen basılı haldedir.

Dijital çağın kütüphaneleri, bir takım yeni trendlerin ortaya çıkmasıyla karakterize edilmektedir. Artık raflarındaki kitap sayısını artırmaya çalışmamaktadır; aksine, birçok kitap, salonlardan uzaktaki depolara veya hatta kütüphane binalarının dışına çıkarılmaktadır. Dijital devrim en çok üniversite kütüphanelerini etkilemiştir. Üniversite bütçeleri, basılmış kitapların satın alınmasından ziyade dijital materyallerin oluşturulmasına ayrılmaktadır. Kitapların işlenmesi ve kullanılmasına aktif olarak yeni teknolojiler tanıtılmakta ve binaların fiziksel alanı eğitim amaçlı kullanılmaktadır. Genellikle, üniversite kütüphanelerinde öğrencilerin serbestçe iletişim kurarak beyin fırtınası yapabilecekleri, sunum hazırlayabilecekleri ve

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

notes, special furniture designed for space reconfiguration. Students can also use free projectors, iPads, laptops, chargers and bring drinks and snacks. This is possible due to successful design solutions of modern projects: mobile furniture, space that is expanded or narrowed depending on the number of participants in the group and the task they are working on. At the same time, architects also keep the "silence" zones on separate floors or isolated premises for those who are used to working alone. Thus, the functions of traditional libraries and librarians in modern society are changing. Having a stable information technology infrastructure, the research library provides a reliable platform and many skills necessary to create new forms of knowledge and disseminate them to a wide audience of users.

It is well known that the academic community in Kazakhstan desperately needs new models of academic publication. The mechanisms for creating, searching and evaluating scientific content are rapidly evolving and changing in today's digital environment. Some kind of arbiters of content quality are needed, and libraries can play an important role here – to create and implement systems for assessing the reliability and dissemination of scientists' work, to help in finding new forms of knowledge, cooperation and participation in community networks and multimedia technologies, and in developing new scientific resources. Some scientists demonstrate the ability and willingness to independently and freely explore and use opportunities and tools available on the Internet, but for most students and young researchers, in many cases, a certain level of selectivity and recommendations are needed on how to identify and then evaluate the information they find.

Another area of activity of university libraries can be the selection and analysis of educational and methodological materials as dictated by the demand on the part of students and teachers. In 2017, President Nursultan Nazarbayev initiated the project "New Humanitarian Knowledge: 100 New Textbooks in the Kazakh Language" within the framework of the state program "Modernization of

ekip olarak çalışabilecekleri yerler ile üzerine not yazabilecekleri cam duvarlara sahip konferans salonları ve alanların yeniden yapılandırılması için tasarlanmış özel mobilyalar görebilirsiniz. Öğrenciler ayrıca ücretsiz projektörleri, iPad'leri, dizüstü bilgisayarları, şarj cihazlarını kullanıp, içecekler ve atıştırmalıklar getirebilmektedirler. Tüm bunlar modern projelerin başarılı dizayn çözümleri ile mümkün olmaktadır. Örneğin, mobil mobilyalar, üzerine çalışan kişinin isteğine veya işe göre genişletilebilmekte veya daraltılabilmektedir. Aynı zamanda mimarlar, yalnız çalışmaya alışkın olan insanlar için ayrı katlarda "sessizlik" bölgeleri ve izole odalara da yer vermektedirler. Böylece, günümüzde geleneksel kütüphanelerin ve kütüphanecilerin işlevleri değişmektedir. İstikrarlı bilgi teknolojisi altyapısına sahip olan araştırma kütüphanesi, yeni bilgi biçimleri oluşturmak ve bunları geniş bir kullanıcı kitlesine yaymak için gerekli olan güvenilir bir platform ve birçok beceri sunmaktadır.

Kazakistan'daki akademik topluluğun yeni akademik yayın modellerine ihtiyaç duyduğu bilinmektedir. Bilimsel içeriğin oluşturulması, araştırılması ve değerlendirilmesi için mekanizmalar günümüz dijital ortamında hızla gelişmekte ve değişmektedir. Bu yüzden içerik kalitesi konusunda hakemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bilim adamlarının çalışmalarının güvenilirliğini ve yayılmasını değerlendirmek için sistemler yaratılması, yeni bilgi biçimlerinin bulunması konusunda toplum ağları ve multimedya teknolojilerinde işbirliği ile yeni bilimsel kaynakların geliştirilmesinde kütüphaneler önemli bir rol oynayabilirler. Bazı bilim adamları, internette bulunan fırsatları ve araçları özgürce keşfetmek ve kullanmak için kabiliyetini ve istekliliğini gösterirken, birçok öğrenci ve genç araştırmacı için, çoğu durumda, bulduğu bilgiyi tanımlama ve değerlendirme yöntemleri konusunda belirli bir düzeyde seçici olmaları gerekmekte ve araştırmacılar önerilere ihtiyaç duymaktadırlar.

Üniversite kütüphanelerinin bir diğer faaliyet alanı, öğrencilerin ve öğretmenlerin talebi doğrultusunda belirlenen eğitimsel

Public Consciousness". The project provides for the selection and translation of the 100 best textbooks in the humanities into the Kazakh language. In the selection of relevant educational literature for the translation on the most popular topics, librarians' opinion should be decisive.

Under these conditions, the competence requirements for the library personnel have become more demanding. They must possess special knowledge and skills of active communication with students and teaching staff, since now their function is not only to conduct training on how to find information and evaluate what they find, but also be aware of security measures on the Internet, targeted use of social networking sites and online collaboration tools. In addition, librarians are responsible for making decisions in the process of replacing traditional high-priced textbooks, because they are the ones who buy licenses for things like scientific journals, video libraries, or other open access resources that students and professors may need, and thus save considerable money for them. Conceptually, libraries are transformed from the archives and depositories into teaching and educational centers where you can co-work, communicate, and cooperate.

However, academic libraries are not the only type of libraries where the change happens or where people come together to share ideas. Many foreign public libraries began to develop much broader programs for children and adults, as well as older people, with each library trying to build its activities depending on the needs of the community that it serves. In an area where there are many adolescents, libraries should respond to their need for extracurricular space. In an area with many pensioners, the library staff is committed to take into account their needs, such as when someone needs a quiet place to read, while others want to attend training courses or seminars on digital literacy. To do this, the library staff develops a client-oriented policy, collects quantitative and qualitative data on the social groups of visitors, their number, time of possible visits, needs, feelings of comfort or discomfort. Thus, the main reasons why people use public libraries are meeting,

ve metodolojik materyallerin seçimi ve analizi olabilir. 2017 yılında Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev "Kamu Bilincinin Modernizasyonu" devlet programı çerçevesinde "Yeni Sosyal Bilimler: Kazak Dilindeki 100 Yeni Ders Kitabı" projesini başlatmıştır. Projenin amacı, beşeri bilim alanındaki en iyi 100 ders kitabının seçilmesi ve Kazak diline çevrilmesini sağlamaktır. Eğitici olması düşünülen ilgili literatürdeki en popüler konularda çevrilecek eserlerin seçilmesinde kütüphanecilerin görüşleri belirleyici olmalıdır.

Bu koşullar altında kütüphane personellerinden beklenen yeterlilik seviyesi de daha talepkar olmalıdır. Kütüphaneciler, öğrenciler ve öğretim elemanları ile aktif iletişim kurma konusunda özel bilgi ve becerilere sahip olmalıdırlar; çünkü artık onların görevleri yalnızca bilgi bulma ve bulduklarını değerlendirmeye sınırlı kalmamakta, aynı zamanda internetteki güvenlik önlemleri, sosyal paylaşım sitelerinin ve çevrimiçi işbirliği araçlarının maksadına uygun şekilde kullanımı konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar. Buna ek olarak, kütüphaneciler, geleneksel yüksek fiyatlı ders kitaplarını değiştirme sürecinde karar almaktan sorumludur, çünkü onlar, bilimsel dergiler, video kütüphaneleri veya öğrencilerin ve profesörlerin ihtiyaç duyabileceği diğer açık erişim kaynakları ile ilgili lisansları satın almakta ve böylece önemli miktarda para tasarruf etmektedirler. Kavramsal olarak kütüphaneler, arşivler ve depolarla birlikte çalışma, iletişim kurma ve işbirliği yapabilecek eğitim ve öğretim merkezlerine dönüşmektedir.

Bununla birlikte, akademik kütüphaneler, değişimin gerçekleştiği ya da insanların fikirlerini paylaşmak için bir araya geldiği tek kütüphane türü değildir. Birçok yabancı halk kütüphanesi, çocuklar, yetişkinler ve yaşlılar için daha geniş programlar geliştirmeye başlamıştır. Her kütüphane, hizmet ettiği topluluğun ihtiyaçlarına göre faaliyetlerini geliştirmeye çalışmaktadır. Birçok ergenin bulunduğu bölgedeki kütüphaneler, ders dışı alan gereksinimlerine de cevap vermelidir. Birçok emeklinin bulunduğu bölgede ise kütüphane personeli, emeklile-

learning and reading. Public libraries have become a venue for festivals, conferences, meetings with interesting people and other cultural events, attracting people from all over the world. Moreover, some libraries have serious plans to provide specific support and services for low-income groups such as unemployed youth, immigrants or the homeless, and expand their social projects to the level of participation in addressing the most difficult social problems, such as youth violence, for example.

Being a part of the global community Kazakhstan aims to keep abreast of the latest technological innovations. According to the Ministry of Culture and Sports, it is planned to make libraries a center of leisure for Kazakhstani citizens in the nearest future. Along with reading rooms, libraries will have, for instance, cinemas and children's rooms. To serve this infrastructure, library workers receive special training. For instance, the A.S. Pushkin East Kazakhstan regional library already offers English courses and IT-yurts equipped with computers with Internet access for the unemployed, while special advisers help the unemployed find jobs, practically carrying out the function of an employment center. However, it is still too early to talk about the digital revolution in the library services in Kazakhstan. Recent statistics show that in 2016 only 1,577 out of 4,118 libraries in the country were connected to the Internet, providing access to 260 Internet resources via 9,304 computers. According to the Committee on Statistics of Kazakhstan, only 174,715 out of 2,254,015 publications were received in the electronic form in 2016. Moreover, in late 2016 the number of prints and movie-photo-audio documents at the libraries amounted to 118,961,842 units, while the number of publications on electronic media reached just 1,350,622 units. Nevertheless, the employees of the National Library have started creating a Kazakhstani electronic library; they convert the written cultural heritage into an electronic format so that museum and library rarities are made available to readers. They collaborate at the international level with the libraries, archives, and museums of various countries.

rin ihtiyaçlarını göz önüne almalıdır. Çünkü bazı okuyucular okumak için sakin bir yere ihtiyaç duyarken diğerleri dijital okuryazarlığı üzerine eğitim kurslarına veya seminerlere katılmak istemektedirler. Bunu yapmak için kütüphane personeli, müşteri odaklı bir politika geliştirip, ziyaretçilerin sosyal grupları, sayıları, olası ziyaret saatleri, ihtiyaçları hakkında nicel ve nitel veriler toplamaktadır. Böylece insanlar halk kütüphanelerini birbirleriyle görüşmek, öğrenmek ve okumak için kullanabilirler. Halk kütüphaneleri, festivaller, konferanslar, ilginç insanlarla yapılan toplantılar ve diğer kültürel etkinlikler için bir mekân haline gelerek dünyanın dört bir yanından insanları çekmektedir. Ayrıca, bazı kütüphaneler işsiz gençler, göçmenler veya evsizler gibi düşük gelirli gruplara özel destek ve hizmetler sunmaya çalışmanın yanı sıra sosyal projelerini de hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bunların da arasında, gençler arası şiddet gibi en zor sosyal problemleri ele alan ciddi planlamalar yapılmaktadır.

Küresel topluluğun bir parçası olan Kazakistan, en son teknolojik yenilikleri yakından takip etmeyi amaçlamaktadır. Kültür ve Spor Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, en yakın gelecekte kütüphanelerin Kazakistan vatandaşları için boş vakit geçirme merkezi haline getirilmesi planlanmaktadır. Okuma odaları ile birlikte kütüphanelerde sinemalar ve çocuk odaları yer alacaktır. Bu altyapıya hizmet etmek için kütüphane çalışanları özel eğitim almaktadırlar. Örneğin, Puşkin Doğu Kazakistan bölgesel kütüphanesi, işsizlere İngilizce kursları ve internet erişimi olan bilgisayarlarla donatılmış IT yurtları sunmuş olup, işsizlerin iş bulmalarına yardım eden bir istihdam merkezi işlevini yerine getirmektedir. Ancak, Kazakistan'daki kütüphane hizmetlerinde dijital devrimden söz etmek için henüz erkendir. Son istatistikler, 2016 yılında ülkedeki 4,118 kütüphaneden yalnızca 1,577'sinin internete bağlı olduğunu ve 9,304 bilgisayarla 260 internet kaynağına erişim sağladığını göstermektedir. Kazakistan İstatistik Komitesi verilerine göre, 2016 yılında 2,254,015 yayın arasından sadece 174,715 yayın elektronik şekilde alınmıştır.

It can be summarized that in an era where everyone can access global information through their pocket gadget, the role of physical libraries has not diminished, but has become even more important. Libraries of the XXI century provide space, which still creates an opportunity for knowledge, research, cooperation, communication and creation.

Ayrıca, 2016 yılının sonlarında kütüphanelerde baskı ve film-fotoğraf-ses belgelerinin toplam sayısı 118,961,842 adet iken elektronik ortamdaki yayın sayısı sadece 1,350,622 adete ulaşmıştır. Bununla birlikte, Milli Kütüphane çalışanları Kazakistan elektronik kütüphanesini oluşturmaya başlamış olup, müze ve kütüphanelerde yer alan nadide eserlerinde okuyuculara sunmak üzere yazılı kültürel mirası olarak elektronik biçime dönüştürmektedirler. Dahası, Milli Kütüphane çeşitli ülkelerdeki kütüphaneler, arşivler ve müzeler ile uluslararası düzeyde işbirliği yapmaktadır.

Sonuç olarak, herkesin cep aygıtıyla küresel bilgilere erişebildiği bir dönemde fiziksel kütüphanelerin rolü azalmamış, aksine daha da önem kazanmıştır. 21. yüzyılın kütüphaneleri, bilgi, araştırma, işbirliği, iletişim ve yaratım için hala fırsat yaratan alanlar sağlamaktadır.

VAKUR SUMER

Assoc. Prof. Vakur Sumer has received his Ph.D. on International Relations, from Middle East Technical University, Ankara, Turkey. He is a faculty member at Department of International Relations, Selcuk University, Konya, Turkey. He has worked as a post-doctoral fellow at the Global Research Institute at University of North Carolina-Chapel Hill, NC, USA, and as a visiting scholar at the Department of Environmental Science and Policy, University of California-Davis, CA, USA.

Sumer has been a researcher at Max Planck Institute in Heidelberg, Germany in 2012. He has published articles in journals such as Uluslararası İlişkiler, Water International, and Journal of Peacebuilding and Development. Sumer has recently coedited a volume, Sustainable Water use and Management, published by Springer in 2015. He has also published a book from I.B. Tauris in 2016: Water and Politics in Turkey: Structural Change and EU Accession. He also has attended a number of international and national academic conferences. He served as a referee/expert for the European Commission in evaluation of numerous projects. His areas of research include water issues, transboundary rivers, environmental politics, and Turkey's accession to the European Union. Sumer is a member of ISA (International Studies Association), Environmental Studies Section of ISA, and the International Water Association (IWA).

Doç. Dr. Vakur Sümer, Doktorasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası ilişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Selçuk Üniversitesi Uluslararası ilişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Dr. Sümer, University of North Carolina-Chapel Hill'de doktora sonrası araştırmalarda bulunmuştur. Ayrıca University of California-Davis'te de misafir uzman olarak bir yıl süreyle araştırmalarını sürdürmüştür.

Max Planck Enstitüsü'nde de misafir öğretim üyesi olarak çalışmalarda bulunan Sümer'in makaleleri, 'Uluslararası ilişkiler', "Water International" ve "Journal of Peacebuilding and Development" gibi dergilerde, ve kitap bölümü olarak birçok kitapta yayınlanmıştır. 2015 yılında editörlüğünü (Walter Leal ile birlikte) yaptığı "Sustainable Water Use and Management" adlı kitap Springer tarafından basılmıştır. Ayrıca, 'Türkiye'de Su ve Siyaset: Yapısal Dönüşüm ve Avrupa Birliği'ne katılım başlıklı kitabı IB Tauris tarafından basılmıştır. Sümer çok sayıda uluslararası ve ulusal konferans ve çalışmaya katılmış, pek çoğu basılı olan bilimsel tebliğler sunmuştur. Avrupa Komisyonu nezdinde uzman olarak da görevlendirilmiş bulunan Sümer, pek çok projenin değerlendirilmesinde hakem/jüri üyesi olarak rol almıştır. Çalışma alanları arasında sınıraşan su politikaları, çevresel siyaset, iklim değişikliği, ve Türkiye'nin AB'ye üyeliği bulunmaktadır. Sümer, Uluslararası Çalışmalar Derneği ISA (International Studies Association), ve Uluslararası Su Derneği-International Water Association (IWA) üyesidir.

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

Zhengizkhan Zhanaltay completed his bachelor's degree at international relations department of KIMEP University in 2010. He completed his master thesis named 'Oralmans integration into Kazakhstani Society: Turkish Kazakh Case' in International Relations department of KIMEP University in 2014. Zhengizkhan Zhanaltay started to work at Eurasian Research Institute in January 2015 as a junior research fellow. Since September 2017 working as a deputy director.

Zhengizkhan Zhanaltay has published several articles in different Kazakhstani journals and scientific papers in foreign journals like Bilig, Perception, and Central Asia Program. He recently co-authored a paper titled "Analysis of Bilateral Trade Relations between Turkey and Russia Federation". Currently, he is co-authoring a book on "External and Internal Migration in Central Asia". His research interests include migration, labor market, international migration politics, labor economics, migrant workers and ethnic migrants' social and economic integration into society, remittance dynamics and bilateral trade relations.

Cengizhan Canaltay, 2010 yılında lisans eğitimini KIMEP Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini 2014 yılında sunduğu "Oralmanlar'ın Kazakistan Toplumuna Entegrasyonu: Türkiye Kazakları" konulu yüksek lisans teziyle tamamlamıştır. Cengizhan Canaltay, Ocak 2015'te Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde araştırmacı olarak görevine başlamıştır. Eylül 2017'den bu yana müdür yardımcısı olarak çalışmaktadır.

Cengizhan Canaltay'ın çeşitli Kazakistan dergilerinde yazıları yayınlanmış olup Bilig, Perception ve Central Asia Program gibi yabancı dergilerde de birkaç bilimsel makalesi yayınlanmıştır. Yakın dönemde çıkan yazıları arasında "Türkiye ve Rusya Federasyonu Arasında İkili Ticari İlişkilerin Analizi" başlıklı bir makalenin eş yazarı olmuştur. Hâlihazırda Canaltay, "Orta Asya'da Dış ve İç Göç" konulu kitabın ortak yazarlarından birisidir. Cengizhan Canaltay'ın ilgi alanları arasında göç, işgücü piyasası, uluslararası göç politikası, emek ekonomisi, göçmen işçiler ve etnik göçmenlerin topluma sosyal ve ekonomik entegrasyonu, göçmen işçilerin para aktarımı dinamikleri ve ikili ticaret ilişkileri yer almaktadır.

DAUREN ABEN

Dauren Aben is a senior research fellow at the Eurasian Research Institute. He holds a Master's in International Relations from Kainar University, Almaty, Kazakhstan, and a Master's in International Policy Studies and certificates in nonproliferation studies, conflict resolution, and commercial diplomacy from the California-based Monterey Institute of International Studies. He previously worked as a senior project manager and researcher at the Nazarbayev University Graduate School of Education.

In 2011-2014, Dauren worked as a senior research fellow at the Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan. In 2008-2010, he supervised accreditation and ranking activities at the Al-Farabi Kazakh National University. In 2003-2009, Dauren served as the program coordinator and executive director of the Almaty office of the Monterey Institute's James Martin Center for Nonproliferation Studies, whose monthly newsletter *International Export Control Observer* he co-edited.

Dauren's research interests cover various aspects of international security, as well as regional security in Central Asia and the Caucasus, as reflected in a number of academic papers and book chapters. He also serves as an expert advising the Government of Kazakhstan on nuclear nonproliferation, nuclear security, and export controls.

Dauren Aben, Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde uzman araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Dauren Aben, Kaynar Üniversitesi'nden (Almatı, Kazakistan) Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans ve Monterey Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü'nden (Kaliforniya, ABD) Uluslararası Politika Araştırmaları alanında yüksek lisans yapmıştır ve nükleer silahların yayılmasını önleme çalışmaları, çatışma çözümü ve ticaret diplomasisinde sertifikalara sahiptir. Daha önce Nazarbayev Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde uzman proje yöneticisi ve araştırmacı olarak çalışmıştır.

Dauren, 2011-2014 yılları arasında Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde uzman araştırmacı olarak çalışmıştır. 2008-2010 yılları arasında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde Akreditasyon ve Sıralama faaliyetlerini yönetmiştir. 2003-2009 yılları arasında ise Monterey Enstitüsü'nün James Martin Silahsızlanma Çalışmaları Merkezi'nin Almatı ofisinde program koordinatörü ve yönetici müdürü olarak görev yapmış olup, bu Merkez'in "Uluslararası İhracat Kontrol Gözlemcisi" aylık bülteninin yardımcı editörü olmuştur.

Dauren Aben'in ilgi alanları, bir dizi akademik çalışmada ve kitap bölümlerinde yansıtıldığı gibi, uluslararası güvenliğin ve Orta Asya ve Kafkasya'daki bölgesel güvenliğin çeşitli sorunlarını kapsamaktadır. Ayrıca, Dauren Aben, nükleer silahların yayılmasını önleme, nükleer güvenlik ve ihracat kontrolleri konularında Kazakistan Hükümeti'ne danışmanlık hizmeti vermektedir.

